

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Tractatvs De Prædicamentis, seu categoriis Aristotelis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

possit naturaliter separari, erunt distinctæ species. Probat-
tur consequentia à pari.

Confirmatur ulterius, quia accidentia inseparabilia emanant aliquo modo è subiectis suis, & connaturaliter exiguntur ab ipsis, alia vero accidentia separabilia non ita emanant, nec ita connaturaliter exiguntur, ergo alio modo conueniunt subiectis, & consequenter diuerso modo sunt prædicabilia de subiectis.

Coniungitur tertio, quia nihil impedit quominus acci-
dens quinti prædicabilis ut sic, sit species subalterna, continens sub se plures species distinctas, ut patet ex dictis supra disp. 4. num. 111. quæ etiam ut confirmant hanc doctrinam, ita confirmantur per illam. Et hæc de Prædicabilibus sufficiant ad Dei gloriam. Amen.

TRACTATUS DE

PRÆDICAMENTIS,

SEV CATEGORIIS ARISTOTELIS.

QUAMVIS aliqui de auctore libri Prædicamentorum, seu Categoriarum dubitauerint, supponendum tamen cum Doctoribus communiter, eum non alium esse, quam Aristotelem, Peripateticæ Scholæ Principem, de cuius patria, ingenio, vita superfluum videbatur quidpiam hic scribere, tum quod omnibus nota sit, tum quod nihil prorsus conducant ad acquirendam Logicæ aut Philosophiæ notitiam. Agitur autem in hoc tractatu principaliter de decem classibus seu coordinationibus rerum, in quibus res omnes, creatæ scilicet, continentur aliquo modo, seu de rebus omnibus, secundum quod subiectibiles & prædicabiles sunt de se inuicem ut vel ex ipso nomine seu inscriptione patet, nihil enim aliud est prædicamentum, seu categoria, quam talis coordinatio rerum inter se. Vnde cum hic Liber inscribatur de Prædicamentis seu Categoriis, quarum numerus est decem, dicendum est obiectum & materiam, circa quam versatur, esse decem classes seu coordinationes rerum secundum subiectibilitatem & prædicabilitatem: nec est necesse quod omnis tractatus doctrinalis habeat pro obiecto seu materia, circa quam versatur, aliquod obiectum per se vnum, ad quod cætera ordinentur: nam et si hoc fortassis verum sit de qualibet scientia totali ex illis, quæ de facto tradi solent, tamen non est necesse ut quicumque tractatus particularis spectans ad talem scientiam habeat aliquod vnum per se pro obiecto adæquato.

Quod confirmatur sufficienter ex eo, quod si quis veller instituire vnum tractatum de parvis naturalibus, non esset necesse ut haberet pro obiecto aliud, quam ipsa parua naturalia, quæ vnum non sunt, sed plura, & quidem disparata.

Si quis tamen velit aliquod vnum assignare pro obiecto, dicat esse coordinationem rerum ut sic secundum subiectibilitatem & prædicabilitatem, abstractam ab iis decem coordinationibus.

Diuiditur autem hic tractatus communiter in tres partes, quarum prima est de Antepredicamentis; secunda de Prædicamentis; tertia de Postpredicamentis appellatur: de quibus hoc ipso ordine disputationibus sequentibus agemus.

DISPUTATIO X.

DE ANTEPRÆDICAMENTIS.

IN hac disputatione agemus de aliquibus, de quibus egit Philosophus ante ipsam prædicamenta, quæque propterea Antepredicamenta vocantur.

QVÆSTIO I.

Quid sint Equiuoca, Vniuoca, & Denominatiua.

1. Tota difficultas huius quæstionis consistit in explanatione earum descriptionum, quas dedit ipsemet Philosophus, & omnes Doctores communiter admittunt, circa quam explanationem nulla videtur esse posse realis controuersia, sed solummodo vere nominalis.

Aduertendum autem breuiter Equiuoca alia esse *equiuocantia*, alia *equiuocata*; & similiter Vniuoca alia esse *uniuocantia*, alia *uniuocata*; & Denominatiua alia esse *denominatiua*, alia *denominata*.

Equiuoca equiuocantia sunt nomina illa, quæ de pluribus dicuntur secundum diuersam rationem, ut nomen Gallus dicitur de homine nato in Gallia, & de animali, quod dicitur gallus gallinaceus. *Equiuoca equiuocata* sunt illa plura, de quibus dicitur vnum nomen secundum diuersam rationem.

Vniuoca uniucantia sunt nomina illa, quæ dicuntur de pluribus secundum eandem rationem, ut homo dicitur de Petro & Paulo, equus de hoc & illo equo. *Vniuoca uniucata* sunt illa plura, de quibus vniuoca uniucantia dicuntur, ut Petrus & Paulus respectu hominis.

Denominatiua denominantia sunt illi termini, qui dicuntur de pluribus modo inferius explicando: & *denominatiua denominata* sunt illa plura, de quibus dicuntur illi termini.

CONCLUSIO I.

2. Bene describuntur Equiuoca equiuocata esse, quorum nomen commune est, ratio vero substantia secundum nomen diuersa. Ita cum Aristotele hic omnes Peripatetici.

Probat, quia omnibus & solis æquiuocis competit, declaratque eorum, qua talia sunt, naturam absque superfluitate. Dicitur, *quorum nomen commune est*, quia hic agitur de ipsis, ut habent nomen sibi commune, in quo conueniunt cum vniuocis. Dicitur, *ratio vero substantia secundum nomen diuersa*, per quod distinguuntur ab vniuocis ac denominatiuis. Sensus autem est, quod ratio, significata per nomen illud commune, non sit eadem, sed diuersa ita, ut si explicetur significatio nominis, quatenus dicitur de vno ex æquiuocatis, explicatio sit diuersa ab illa quam habebit, ut dicitur de aliis æquiuocatis, verbi gratia homo natus in Gallia, & gallus gallinaceus sunt æquiuoca æquiuocata respectu nominis Galli; de quolibet enim ex illis dicitur, quod sit Gallus: sed si explicetur quid significat Gallus, ut dicitur de homine nato in Gallia, explicabitur sine dubio diuerso modo, ac explicandum est quid significat, quatenus dicitur de animali illo irrationali, quod dicitur gallus. Idem est de homine vero, & picto, quæ sunt equiuoca æquiuocata respectu vocis homo, & de vrina ac medicina respectu vocis sana.

3. Ex hac definitione æquiuocorum æquiuocatorum, facile formari potest definitio æquiuocantium, quam propterea non curauit proponere Philosophus, sunt enim æquiuoca æquiuocantia illa nomina, quæ dicuntur de pluribus habentibus diuersam substantiæ rationem, quatenus significantur per illa nomina, seu quæ dicuntur de pluribus, secundum diuersam tamen significationem, ut Gallus, ridere.

Si autem quæzatur; an nomeu æquiuocum sit vnum nomen, an multiplex, dicendum quod sit absolute & simpliciter vnum nomen, quamuis habeat multas significationes: sicut enim qui habet multas scientias non dicitur multi scientes, sed vnus sciens: ita vna vox, licet habeat multas significationes, non debet dici multæ voces, nec multa significatiua, sed vna vox & vnum significatiuum.

4. Obiicitur: æquiuoca non possunt definiri secundum Philosophum 6. Top. cap. 2. & ratio est, quia definitio est ratio vna: sed æquiuoca non habent vnā rationem, sed multas ac diuersas rationes, & consequenter nequeunt definiri vnica definitione, quæ cuiuslibet ex ipsis conueniat: ergo æquiuoca non bene definiuntur prædicta definitione quæ eam non possunt definiri, nequeant definiri bene.

Respondetur

Quid sit
obiectum
huius tractatus.

Quid
æquiuoca
æquiuocata

Quid
æquiuoca
sum

Quid
vniuoca
vniuocantia

Quid
vniuoca
vniuocata

Quid
denominatiua
denominantia

Quid
denominatiua
denominata

Descriptio
æquiuocorum.

An nomen
æquiuocum
sit vnum
vel multiplex.

Respondeo distinguendo antecedens breuiter: secundum quod significantur per nomen ipsis æquiuoce conueniens, aut secundum rationes significatas per illud nomen, concedo antecedens; secundum quod significantur per nomen ipsis vniuoce conueniens, & secundum rationem significatam per tale nomen, nego antecedens: nec id voluit Philosophus. Itaque omnia illa, quæ dicuntur æquiuoca, conueniunt in hoc nomine æquiuoca, & in vna ratione significata per hoc nomen, nam prorsus ob eandem rationem dicuntur gallus gallinaceus, & homo ortus in Gallia æquiuoca æquiuocata, ob quam medicina & vrina dicuntur æquiuoca æquiuocata, & sic de cæteris æquiuocis æquiuocatis. Vnde omnia, quæ dicuntur æquiuoca æquiuocata, possunt definiti vnica definitione declarante rationem illam vnam significatam illo nomine æquiuoca æquiuocata; quod nomen vniuoce conuenit omnibus talibus æquiuocis non minus, quam nomen homo conuenit Petro & Paulo; aut saltem non minus, quam omnia in diuidua conueniunt in ratione indiuidui vt sic, & omnes differentie in ratione differentie vt sic.

Rursum omnia illa, quæ dicuntur æquiuoca æquiuocata, conueniunt in aliquo alio nomine, quod habet diuersas significaciones vt dicitur de ipsis, & quod consequenter dicitur de ipsis, non vniuoce, sed æquiuoce, & est nomen æquiuocum denominatiue, non essentialiter, & secundum quod significantur hoc nomine, non possunt definiti vna definitione, quia nec habent vnica rationem, sed plures rationes, vt patet ex dictis.

4. Dices: nomen æquiuocum, vt æquiuocum, debet æquiuocè conuenire illis de quibus dicitur: ergo si plura, vt significantur nomine æquiuocè conueniente, nequeant definiti, non poterunt definiti, vt significantur nomine æquiuoco, vt æquiuoco; & consequenter non satisfaciunt prædictæ responsio objectioni.

Respondeo distinguendo antecedens: nomen æquiuocum denominatiue, vt æquiuocum, id est illud, quod propterea denominatur æquiuocum, quia habet diuersas significaciones, debet conuenire æquiuocè illis, de quibus dicitur, concedo antecedens: & sic nomen *canis*, quod denominatur æquiuocum respectu terrestris & marini animalis, quia, vt dicitur de ipsis, habet diuersas significaciones, debet æquiuocè ipsis conuenire: nomen æquiuocum essentialiter, id est illud nomen, quod est impositum ad significanda alia nomina, quæ secundum diuersas rationes dicuntur de multis, debet æquiuocè conuenire illis, de quibus dicitur, nego antecedens.

5. Itaque hoc nomen æquiuocum constans his litteris *a. q. v. & c.* & quodcumque aliud nomen, quod esset sic institutum ad significandum aliud nomen, quod secundum diuersas rationes diceretur de multis, est nomen æquiuocum essentialiter, quatenus institutum est, & conuenit vniuoce omnibus nominibus, quæ dicuntur de pluribus secundum diuersam rationem; nomina vero illa, quæ non sunt instituta ad significanda alia nomina, quæ dicuntur de pluribus secundum diuersas rationes, dicuntur denominatiue & non essentialiter esse æquiuoca, & debent æquiuocè solum dici de pluribus, quatenus denominantur æquiuoca. Quia ergo nomen *canis* non est impositum ad significandum aliud nomen commune pluribus secundum diuersam rationem, sed est impositum ad significandas plures res secundum diuersas rationes, de quibus pluribus rebus dicitur, propterea est nomen æquiuocum denominatiue. Et quia hoc nomen æquiuocum est impositum ad significandum quodcumque nomen, quod dicitur de pluribus secundum diuersam rationem, & ipsummet non dicitur de pluribus secundum diuersam rationem, propterea dicitur esse essentialiter æquiuocum, & potest dici denominatiue vniuocum, sicut homo potest dici nomen æquiuocum respectu Petri & Pauli.

Iuxta hoc posset responderi ad objectionem principalem aliter, etiam distinguendo antecedens: æquiuoca, vt significantur nomine essentialiter æquiuoco, nego antecedens: vt significantur nomine, quod est tantum denominatiue æquiuocum, concedo antecedens: & ratio responsionis patet ex iam dictis, quia vt significantur nomine

æquiuoco essentialiter, habent eandem rationem saltem proportionaliter, & propterea, vt sic, possunt definiti, aut saltem describi, sicut omnia indiuidua possunt describi; vt significantur autem per nomen denominatiue æquiuocum, habent diuersas rationes, & propterea nequeunt vnica definitione definiti.

CONCLUSIO II.

6. Bene definiuntur vniuoca vniuocata esse illa, quorum nomen commune est, ratio vero substantia secundum nomen eadem. Hæc est etiam communis cum Philosopho hic. Probatur, quia omnibus & solum vniuocis conuenit illa ratio, declaratque eorum naturam. Dicitur autem quorum nomen commune est, quia in hoc conueniunt cum æquiuocis; dicitur ratio vero substantia eadem secundum nomen, vt distinguantur ab æquiuocis, in quibus ratio substantia nomini accommodata, seu significata per nomen; est diuersa seu multiplex, non vna.

Ex hac definitione non erit difficile formare definitionem vniuocorum vniuocantium: sunt enim illa nomina, quæ conueniunt pluribus secundum eandem rationem, vt nomen *homo* conuenit Petro & Paulo, vel si placet rebus ipsis & non vocibus accommodare hanc definitionem, dicatur quod vniuoca vniuocantia sint illi conceptus obiectiui vni, qui conueniunt pluribus, vt conceptus obiectiuus hominis, qui est vnus, conuenit Petro & Paulo.

Adverte autem non sufficere ad vniuocationem aliquid quorum in nomine, quod habeant vnum conceptum obiectiuum sibi commune, sed requiri vterius, quod ille conceptus significetur nomine, quod dicitur vniuocum, aut respectu cuius dicuntur illa plura esse vniuoca. Hinc canis terrestris & marinus non sunt vniuoca in nomine canis, licet conueniant vniuoce in ratione animalis, quia illa ratio non significatur nomine canis.

7. Obicitur primo: nomen album est vniuocum huic & illi albo; & tamen non conuenit ipsi definitioni prædictæ vniuocorum: ergo non est bona. Probatur minor, quia hoc & illud album non conueniunt in illo nomine secundum eandem rationem substantia, significatam illo nomine: quia album non significat rationem substantialem, sed accidentalem.

Respondeo, negando minorem, ad cuius probationem dico rationem substantia positam in definitione, non significare rationem substantia de predicamento substantia, sed rationem essentialem: album autem, vt sic, significat rationem essentialem huic & illi albo, quatenus alba sunt. Imo satis probabile puto, quod ratio substantia in illa definitione capiatur pro ratione descriptiva ipsius nominis vniuoci vniuocantis, ita scilicet, vt illa sint vniuoca vniuocata, quæ conueniunt in eodem nomine secundum eandem explicationem & definitionem; siue ratio illa, quæ significatur per nomen, sit essentialis rebus, de quibus dicitur, siue accidentalis; vnde album vt sic, non solum quatenus dicitur de hoc & illo albo formaliter & reduplicative sumptis, de quorum est essentia, sed quatenus dicitur etiam de hoc & illo albo, specificatiue sumptis, hoc est, de hoc & illo pariete, quibus non est essentialiter sed accidentaliter, est vniuocum.

8. Probatur hoc primo, quia nihil impedit quo minus ita capiatur ratio substantia. Secundo, quia communiter dicitur album esse vniuocum subiectis, de quibus dicitur. Tercio, quia omne vnum nomen, quod dicitur de multis, vel est vniuocum, vel æquiuocum, vel analogum: sed nomen album, vt dicitur de hoc & illo pariete, non est æquiuocum nec analogum: ergo est vniuocum ipsis. Quarto, quia eodem modo intelligenda est ratio substantia in definitione æquiuocorum, ac vniuocorum: sed in definitione æquiuocorum non intelligitur per illam ratio substantia de predicamento substantia, nec ratio, quæ sit essentialis æquiuocatis, de quibus dicitur nomen æquiuocum, sed ratio essentialis & formalis ipsius nominis, hoc est ratio illa, quæ significatur formaliter per nomen, quatenus nomen dicitur de pluribus: ergo similiter intelligenda est ratio substantia posita in definitione æquiuocorum. Probatur minor, quia alias studiosus, vt dicitur de homine ma-

Vniuocum
nomen
describitur

Quid æquiuocum
essentialiter.

Quid æquiuocum
denominatiue.

Vniuocum
non debet
esse de
essentia
vniuocatis

gno studij, & vt dicitur de homine virtute prädito, non esset nomen æquiuocum, quia licet diceretur de ipsis secundum diuersam rationem, tamen non dicitur de ipsis secundum diuersam rationem, quæ sit substantialis, hoc est de prædicamento substantiæ, nec quæ sit essentialis illis hominibus, vt patet: sed hoc est absurdum secundum omnes: ergo non debet intelligi ratio substantiæ posita in definitione æquiuocorum de ratione substantiali, hoc est, quæ sit de prædicamento substantiæ, nec de ratione, quæ sit essentialis rebus æquiuocatis.

9. *Dices*: si non intelligeretur per rationem substantiæ positam in definitione vniuocorum ratio essentialis, vniuoca non distinguerentur à denominatiuis; sed hoc est absurdum, quandoquidem agat Philosophus de denominatiuis, tanquam de aliquo distincto ab vniuocis & æquiuocis.

Respondeo negando maiorem: nam distinguuntur per hoc, quod vniuocum vniuocans, quæ tale, sit quid prædicabile de multis, denominatiuum autem, quæ tale, non sit sit prædicabile; nam si fuisset vnus fortis possibilis tantum, ly fortis esset denominatiuum denominans ipsum, non autem esset vniuocum vniuocans, vt patet.

10. *Obiicies secundo*, Deus prædicatur de tribus personis diuinis secundum eandem rationem substantiæ per nomen significatam: sed tamen non est terminus vniuocus, aut nomen vniuocum respectu ipsarum, nec illæ sunt vniuoca vniuocata respectu istius nominis: ergo mala est prædicta definitio vniuocorum, quandoquidem competat aliquibus, quæ non sunt vniuoca.

Respondeo, distinguendo minorem: si requiratur ad nomen æquiuocum, quod res significata multiplicetur in vniuocis vniuocatis; aut si requiratur ad vniuocata, quod res significata per nomen multiplicetur in ipsis, cōcedo minorem, & nego consequentiam cum sua probatione: quia, supposito quod id requiratur, intelligendum est, quod ratio vna significata per nomen vniuocum, & posita in definitione vniuocorum, debet esse ratio vna vniuersalis & abstracta à pluribus: talis autem ratio vna non significatur nomine Dei, & sic non erit nomen vniuocum, nec conueniet ipsi prædicta definitio: si non requiratur ad nomen vniuocum ratio vna abstracta à pluribus, in quibus multiplicatur, nego minorem.

11. *Si autem queratur*, an vere requiratur à parte rei ad nomen vniuocum, quod significet rationem vnā abstractam à multis, in quibus multiplicatur, an vero sufficiat quod sit ratio vna siue abstracta & multiplicata, siue non.

Respondeo, quæstionem esse de nomine, & dependere solummodo ab institutione & significatione huius nominis vniuoci. Verisimilius autem videtur, quod sufficiat rationem illam significatam nomine vniuoco esse vnā in multis, siue cum multiplicatione, siue sine multiplicatione. Ratio est *Primo*, quia in definitione vniuocorum non ponitur aliqua particula significans multiplicationem, aut non multiplicationem rationis significatæ per nomen: ergo gratis restringeretur illa vna ratio ad rationem multiplicatam, aut non multiplicatam; sed potius debet dici quod abstrahat à multiplicatione & non multiplicatione, & quod perinde sit, an multiplicetur, necne, ad hoc vt habeat vnitatem illam requisitam ad vniuocationem. *Secundo*, quia omne nomen dictum de pluribus, vel debet dici vniuoce, vel æquiuoce, vel analogice: sed nomen Deus & quodcumque aliud nomen dictum de pluribus, & significans vnā numero rationem in illis repperam, non dicitur de illis pluribus æquiuoce nec analogice; ergo vniuoce; & consequenter sufficit vna numero ratio in multis repperata, vt dicatur nomen ipsam significans vniuocum vniuocans, & vt dicantur illa plura vniuoca vniuocata.

Confirmatur, quia rationes diuersæ, significatæ per nomen æquiuocum, non debent esse rationes vniuersales, & propterea nomen *Petrus* est nomen æquiuocum respectu huius Petri & illius Petri, cum tamen non significet rationem vllā vniuersalem: ergo ratio vna, significata per nomen vniuocum, non debet esse ratio vna

vniuersalis, sed sufficit quod sit vna, quomodocumque sit vna.

12. *Obiicies tertio*. Nomen *ens* non est vniuocum substantiæ & accidenti, nec Deo & creaturæ, & tamen conuenit ipsis secundum eandem rationem, quæ etiam multiplicatur in substantia & accidente, Deo & creaturæ: ergo non est bona prædicta definitio vniuocorum. Probatur maior, quia nomen *ens*, non significat rationem perfecte abstractam à Deo & creaturis, substantia & accidentibus: sed nomen vniuocum debet significare rationem perfecte abstractam; præterea nomen vniuocum debet significare rationem communem vniuocatis ita, vt ratio significata per ipsum non sit in vno ex vniuocatis cum dependentia ab altero ex illis: sed ratio entis est in creatura cum dependentia à Deo: ergo non potest esse vniuoca Deo & creaturis.

Respondeo negando maiorem: ad cuius probationem dico, quod sufficiat ad vniuocationem, rationem vnā communem pluribus esse vnā determinatam, siue perfecte abstrahatur, siue non, & siue sit in vno ex vniuocatis cum dependentia ab alio vniuocato, siue non; neque enim in definitione vniuocorum ponitur vlla particula, ex qua colligatur quod ratio illa vna debeat esse perfecte abstracta, aut quod debeat esse in vniuocatis omnibus sine dependentia vnus ab altero, & propterea gratis dicitur quod debeat sic intelligi. Deinde omnes fatentur communis quod nomen *ens* non sit æquiuocum Deo & creaturis, substantiæ & accidentibus; sed si non esset vniuocum illis, esset æquiuocum illis, quia inter nomen prædicabile de multis vniuoce, & æquiuoce non datur medium, vt dicemus quæstione sequenti. Hoc autem totum melius intelligitur ex dicendis in *Metaphysica* de vniuocatione entis vt sic ad Deum & creaturam, substantiam & accidentem.

13. *Obiicies vltimo*: Individuum vt sic, primo intentionaliter sumptum dicitur secundum eandem rationem de quolibet individuo: sed non est vniuocum respectu eorum, quia ab indiuiduis non potest abstrahi aliqua ratio communis, neque enim est vlla ratio communis ipsis quæ talia sunt, maxime secundum Doctorem & nos, vt patet ex dictis *disput. de indiuiduo num. 10.* ergo mala est prædicta definitio.

Respondeo hic etiam esse quæstionem de nomine: nam si ad nomen vniuocum requiratur quod significet conceptum determinatum vnū abstractum à pluribus, in quibus multiplicetur, individuum non erit nomen vniuocum, sed æquiuocum analogum propter dicta in alia illa disputatione: si vero sufficiat conceptus aliquis indeterminatus & vagus, qui potest dici de pluribus habentibus aliquam proportionem inter se, ratione cuius talis conceptus indeterminatus & vagus possit dici de quolibet ex illis, tum individuum, vt sic, erit vniuocum omnibus indiuiduis. De quo tamen hic nihil determino, sed remitto resolutionem ad disputationem præmissam.

CONCLUSIO III.

14. *Bene definiuntur denominatiua esse illa, quæ ab aliquo solo differentia casu, nominis sumunt appellationem.* Hæc est communis cum Philosopho hic. Hanc definitionem explicant communiter sic, vt sensus sit quod denominatiuum sit terminus concretus deriuatus à termino abstracto non solum quoad sensum, sed quoad vocem, & distinctus ab illo finali cadentia vocis; vt fortis deriuatur à fortitudine, & distinguitur ab ipsa in recto seu nominatiuo casu littera aut syllaba finali, quia ly fortis definit in s, & fortitudo in o.

Sed contra hanc explicationem facit, quod ly *musica* adiectiue sumptum sit terminus denominatiuis: sed quamuis deriuatur non solum sensu, sed etiam termino abstracto *musica* substantiue sumpto, tamen non differt ab illo finali cadentia aut vllō modo quoad vocem in vllō casu: ergo non est bona prædicta explicatio, quandoquidem ea supposita non comprehenderentur omnia denominatiua in prædicta definitione.

Confirmatur, quia studiosus, vt significat idem quod virtuosus

Descriptio
denominati-
uorum.

Explicatio
aliquorum

virtuosus seu præditus virtute, est terminus denominatiuus, sed non deriuatur quoad vocem ab vilo termino abstracto conueniente cum ipso in significatione, quia terminus abstractus, qui conuenit cum illo in significatione, est virtus; studiosus autem non deriuatur vocaliter à virtute, vt patet: studium autem quod posset esse abstractum eius, quatenus significat hominem datam studiis, & à quo posset deriuari vocaliter, non est abstractum eius, vt significat præditum virtute, vt patet.

15. Respondens Complutenses ad replicam, quod per accidens sit quod musica adiectiue sumpta non differat finali desinentia à musica substantiue sumpta. Et ad confirmationem dicunt, quod studiosus non sit denominatiuus terminus in rigore, vt hic definitur terminus denominatiuus, quia solum est denominatiuus re, & non voce, denominatiua autem rigorosa debent esse denominatiua voce, & re.

Contra primam ex his responsionibus facit, quod tam per se musica adiectiue sumpta non differt à musica substantiue sumpta, quam per se fortis differt à fortitudine; & tam per accidens est, quod fortis differt à fortitudine, quam quod musica adiectiue sumpta non differat à musica substantiue sumpta, vtrumque enim oritur ex hominum libera institutione.

Deinde, si contra aliquam definitionem inueniretur aliqua vna instantia, in qua aut non conueniret alicui vni contento sub definito, aut conueniret alicui non contento sub definito, sine dubio definitio non valeret: v. g. si inueniretur vnus homo, qui non esset animal rationale, aut aliquid aliud quod non esset homo, sed esset animal rationale, certe animal rationale non esset bona definitio hominis; nec posset saluari eius bonitas dicendo, quod per accidens tantum accideret, vt reperiretur aliquid non homo, cui conueniret, aut aliquis homo, cui non conueniret, ergo si reperiretur aliquid denominatiuum, cui non conuenit prædicta definitio, etiam si per accidens reperiretur, definitio non erit bona, nec saluari potest recurrendo ad per accidens.

16. Præterea, quemadmodum illi auctores dicunt quod studiosus non sit denominatiuum rigorose sumptum, vt hic definitur, quia non deriuatur ab abstracto suo, ita melius dicerent, quod ly *musica* adiectiue sumptum non sit denominatiuum rigorose sumptum ex eo, quod non differat casu ab abstracto, si illa differentia sit necessaria ad denominatiuum rigorose sumptum, prout est secundum ipsos.

Contra secundam responsionem ad confirmationem facit primò, quod Philosophus diminute procederet si non definiret omne denominatiuum, præsertim cum ad doctrinam Logicæ, & alias scientias acquirendas tam deferuiat denominatiuum, quod est tale sola re, quam illud quod est tale re & nomine. Secundò quod gratis dicatur requiri ad denominatiuum rigorosum ista vocalis deriuatio. Tertiò quod definitio prædicta sic explicari possit, vt comprehendat denominatiua non solum re & voce, vt fortis respectu fortitudinis, sed sola re, & non voce, vt studiosus respectu virtutis. Sed sine dubio si sic explicari possit, melius sic explicatur, quam ita, vt sola comprehendat denominatiua re & voce, & denominatiua illa, quæ differunt finali cadentia nominis seu vocis.

17. Alij sic explicant denominatiua, vt velint quod sint illa, quæ prædicantur de multis secundum eandem rationem, quæ ratio est accidentaliter illis multis; ad differentiam scilicet vniuocorum, quæ prædicantur de multis secundum eandem rationem ipsis essentialiter. Sed hæc explicatio vix quadrari potest, aut accommodari ad prædictam descriptionem Philosophi, in qua nec vna particula ponitur, in qua significetur, quod denominatiua debeant, quæ talia, prædicari de multis. Deinde in hac explanatione non ponitur aliquid correspondens illis particulis, quæ ab aliquo solo differentia casu secundum nomen sumunt appellationem.

18. Itaque dicendum est, sensum prædictæ definitionis esse, quod denominatiua sint illa concreta, quæ dicuntur de aliquo ex eo, quod afficiatur intrinsece, vel extrinsece

aliqua forma accidentali, propter quam formam sic afficientem res denominatiuas, terminus denominatiuus dicitur de illis. Dicitur ergo quod terminus denominatiuus sumit appellationem nominis ab aliquo, nimirum à nomine abstracto, seu à forma significata per illud nomen abstractum, quia non diceretur de re denominata, nisi illa forma afficeret illam rem; vt fortis non diceretur de leone, nisi inesset ipsi fortitudo; nec visus diceretur de pariete, nisi visio esset ad ipsum terminatam; nec studiosus pro virtuoso de homine, nisi inesset ipsi virtus. Dicitur etiam quod solo casu differat ab ipso, quia terminus concretus significat eandem formam, quam significat terminus abstractus, sed cum hac differentia, quod terminus concretus, seu denominatiuus significet ipsam, vt adiacentem, seu denominantem, terminus verò abstractus significet ipsam secundum se; quæ differentia est casualis seu accidentaliter.

Adde pro maiori huius rei declaratione & authorum veterum intelligentia, denominatiuum denominans vocari terminum illum concretum, qui dicitur de aliquo, vt iustus; & terminum denominantem esse formam abstractam seu vocem, quæ eam significat, vt iustitia; denominatiuum denominatum esse rem illam, de qua dicitur terminus denominatiuus denominans, seu quam afficit & denominat, vt homo: quæ tamen appellationes sunt factis barbaræ, præstaretque sine dubio dicere quod subiectum formæ esset denominatum ab ipsa, & ipsa forma esset denominans tale subiectum, & vox concreta esset denominatiuum: sed hoc est parui momenti.

QVÆSTIO II.

Vtrum dentur aliqua analogia media inter æquiuoca & vniuoca.

19. Per analogia hic intelliguntur termini aliqui, qui dicuntur de pluribus, & nec sunt æquiuoca, nec vniuoca respectu eorum; & queritur, an dentur tales termini. Pro qua re melius intelligenda aduertendum, nō posse esse in controuersia, quin dentur aliqui termini, qui dicuntur de multis, & non vniuoce, sicut homo dicitur de Petro & Paulo; nec æquiuoce, sicut Gallus dicitur de gallinaceo & homine nato in Gallia: nam certum est, quod sanum dicatur alio modo de vrina & medicina, quam homo de Petro & Paulo, aut Gallus de gallinaceo & homine nato in Gallia; nam homo ita dicitur de Petro & Paulo, vt si queratur quid significet quando dicitur de vtroque, eadem explicatione satisfiat: quod non est verum de sano, vt dicitur de vrina & medicina, sed diuersa omnino explicatio adhibenda est.

Rursus, Gallus dicitur de gallinaceo, & homine nato in Gallia secundum tam diuersam rationem, vt significatio ipsius, quatenus dicitur de vno ex illis, non inuoluat aliquem ordinem, aut subordinationem, aut dependentiam, aut proportionem, aut attributionem ad significatum ipsius, vt dicitur de altero. Sanum autem dicitur de vrina, quatenus vrina est signum naturale sanitatis aut præsentis, aut absentis: dicitur vero de homine, quatenus significat debitam dispositionem humorum & partium ipsius: vnde significatum ipsius, quatenus dicitur de vno, dicit aliquem ordinem ad significatum illius, quatenus dicitur de altero, & propterea data opera illud nomen, quod dictum est de homine habente debitam illam dispositionem, dicitur de vrina, quia significat illam debitam dispositionem inesse, vel abesse homini. Quod si vocaretur huiusmodi terminus analogus, vt secundum omnes vocari debet, non potest dubitari quin detur, & si eatenus vocaretur medium inter vniuoca, & æquiuoca illa, quæ dicuntur de pluribus, vt Gallus dicitur de gallinaceo & homine nato in Gallia (quæ vocantur æquiuoca à casu) quatenus illa analogia non habent rationem vnius vel alterius, sed rationem distinctæ rationis ab illis, non posset controuerti, quin darentur analogia media inter æquiuoca sic accepta, & vniuoca.

Vnde controuersia sola potest esse, an detur aliqui termini, qui dicuntur de pluribus, præsertim cum multiplicatione, qui nec habeant rationem vniuocorum, nec æquiuocorum, prout vniuoca & æquiuoca describuntur supra

Quid sane analogia.

Quo sensu possunt admitti analogia media inter æquiuoca & vniuoca.

supra à Philosopho. In qua controuersia quamuis pars affirmatiua attribui soleat Thomistis, ac recentioribus, & negatiua Scotistis, reuera tamen existimo meliores Thomistas non discordare à Scotistis: nam *Complutenses* hic tenent analogia omnia comprehendendi sub æquiuocis descriptis à Philosopho, & consequenter tenere debent, quod conueniat ipsis definitio illa æquiuocorum, quam doctrinam fatentur esse expresse *D. Thoma opusc. 48. tract. 2. c. 1. Caietani 1. par. qu. 13. & Doctorum communiter*; eamque præterea tenet *Auersa q. 25. logica*, & est sine dubio omnium illorum auctorum, qui distinguunt æquiuoca ut sic in æquiuoca à casu, & æquiuoca à consilio: nam per æquiuoca à consilio intelligunt illa, quæ hic dicuntur analogia, & per æquiuoca à casu intelligunt illa quæ dicuntur de multis absque ullo ordine vnus ad alterum: unde cum illa æquiuoca à consilio dicant esse species æquiuocorum ut sic, tenere debent quod non sint media inter æquiuoca ut sic, & vniuoca ut sic, id est non participantia rationem horum aut illorum, ut patet. Sed nec vlli Scotistæ negant, quin dentur illa æquiuoca à consilio seu analogia, quæ neque sint vniuoca neque æquiuoca à casu. Sed ut veritas magis appareat, statuendas duxi sequentes conclusiones.

CONCLUSIO I.

21. *Non datur aliquis terminus analogus predicabilis cum multiplicatione, qui sit medius inter vniuocum ut sic, & æquiuocum ut sic, seu qui non participet definitionem alterutrius ex ipsis supra traditam à Philosopho.* Hæc est sine dubio omnium Scotistarum, & etiam ut puto, Thomistarum ac recentiorum communiter.

*Probat*ur primò, quia Aristoteles non fecit mentionem de huiusmodi analogis mediis: ergo non dantur.

Dices non valere consequentiam ab autoritate negatiua. *Contra*, licet simpliciter non valeat, tamen cum Aristoteles ex professo egerit de vniuocis, & æquiuocis, ut possimus cognoscere, quænam deberent in Prædicamentis collocari, & quænam excludi, omnino diminute procederet, nisi etiam ageret de huiusmodi analogis, si darentur, quia posset quis dubitare, utrum in prædicamentis collocanda essent, vel non.

Dices, ex noticia vniuocorum & æquiuocorum facile deueniri posse in cognitionem Analogorum, & propterea non esse necessarium ut specialiter de Analogis fieret mentio.

Contra, quia multo facilius ex cognitione vniuocorum deueniri posset in cognitionem æquiuocorum, & è contra: ergo potius deberet agere de analogis, quam de vniuocis aut æquiuocis.

Confirmatur efficaciter, quia Philosophus exemplificans æquiuocum à se definitum, dicit hominem esse æquiuocum ad verum & pictum: sed nihil magis est analogum secundum aduersarios, quam homo respectu veri & picti: ergo cum hoc analogum sit æquiuocum, non datur aliquod analogum medium, quod non sit æquiuocum, prout æquiuocum diffinitum est à Philosopho: aliàs male vteretur illo exemplo.

22. *Probat*ur ratione, quia quæ conueniunt in aliquo nomine, aut habent eandem rationem secundum nomen significatam, aut non habent: si habent, sunt vniuoca, ut patet ex definitione vniuocorum; si non habent, sunt æquiuoca: ergo non dantur analogia media, quæ non participant definitionem vniuocorum & æquiuocorum.

Dices, quod neque habent illam rationem totaliter, neque etiam non habent, sed habent illam partim, & partim non habent, & hinc definiuntur analogia ab aduersariis esse, quorum nomen commune est, ratio verò secundum nomen partim eadem, partim diuersa.

Contra: quia licet aliquid de significatione nominis, quatenus dicitur de vno ex analogis, reperitur in altero, si tamen aliquid ipsius non repenitur in ipso, simpliciter potest dici quod illa analogata non participant eandem rationem significatam per nomen, sed diuersas: ergo simpliciter loquendo debet vocari æquiuocum, & consequenter responsio nihil valet. *Probat*ur antecedens, quia

licet aliquid quod est de essentia hominis sit in bruto, quia tamè tota eius essentia nò est in ipso, propterea simpliciter potest dici, quod habent diuersas essentias: ergo si analogata non conueniant totaliter in ratione significata per nomen, possunt dici simpliciter non conuenire in eadem ratione, sed habere rationes diuersas.

Confirmatur, quia inter vnum, & multa non datur medium secundum Philosophum, & ratio est, quia sunt contradictoria, nam vel multitudo nihil aliud dicit formaliter præter negationem vnus, vel vnum nihil aliud dicit præter negationem multitudinis: ergo analogata habent, aut vnam rationem secundum nomen, aut multas rationes: si vnam, sunt vniuoca; si multas, sunt æquiuoca, & consequenter non dabuntur aliqua analogia media.

Dices quod habeant diuersas rationes à parte rei, sed tamen quia illæ diuersæ rationes dicunt aliquem ordinem inter se, possunt dici non esse omnino diuersæ.

Contra, quia vna res, ut dicens ordinem ad aliam rem, est omnino diuersa ab illa alia re: ergo vox significans ipsam, ut dicens talem ordinem, & significans rem illam, ad quam dicit ordinem, est æquiuoca respectu vtriusque.

CONCLUSIO II.

23. *Dantur aliqui termini communes, qui dicuntur de pluribus, & nec sunt vniuoca, nec æquiuoca à casu, & consequenter sunt media inter vniuoca omnia, & talia æquiuoca.* Hæc est certa, & eam solam videntur velle Thomistæ, qui citantur pro opposito conclusionis præmissæ, nec ab vilo Scotista negatur. *Probat*ur, quia vox sanum, ut dicitur de homine, & vtrina, est vox communis ipsis, & non est ipsis vniuoca, quandoquidem longe diuersum sit significatum ipsius, ut dicitur de vno, & de altero; nec est ipsis æquiuoca à casu, nam data opera illud ipsum nomen, quod dicebatur de homine habente debitam complexionem, & proportionem humorum ac accidentium, imponebatur ad significandam vtrinam, quæ significabat talem complexionem adesse: ergo dantur termini communes pluribus, medij inter vniuoca & æquiuoca à casu, & consequenter dantur termini analogi sic medij, quia per terminos analogos, nihil aliud intelligunt auctores, quam huiusmodi terminos communes: dicuntur autem medij inter terminos vniuocos & æquiuocos à casu, quia nec vnus, nec alterius rationem habent, & etià, quia habent aliquam proportionem cum vtriusque; cum æquiuocis quidem, quia dicuntur de pluribus secundum diuersam rationem; cum vniuocis verò, quia sicut data opera terminus vniuocus erat impositus ad significanda illa multa, de quibus dicitur, propter similitudinem eorum inter se: ita etiam data opera terminus analogus est impositus ad significanda multa propter proportionem aut attributionem, quam dicunt ad inuicem. Hæc sufficiunt ad solutionem questionis: sed quia frequens est vsus æquiuocorum à consilio seu analogorum, aliqua de ipsis particularius examinanda sunt; sed breuiter tamen, neque enim res tanti momenti est, quanti eam faciunt Complutenses.

24. Itaque huiusmodi analogia sunt in triplici differentia; quædam enim sunt inæqualitatis, quædam attributionis, quædam proportionis, seu proportionalitatis. *Analogia inæqualitatis* secundum Caietanum sunt illa, quorum nomen est commune, & ratio substantiæ nomini accommodata eadem, ita tamen ut illa ratio inæqualiter participetur ab analogatis quoad perfectionem, hoc est contrahatur per differentias, aut modos inæqualis perfectionis ad analogata. Sic homo & brutum sunt analogia respectu animalis, quia conueniunt in homine, & ratione significata per nomen animalis, quæ tamen ratio per differentias inæqualis perfectionis contrahitur ad ipsa: sed certe analogia sic explicata sunt perfectissime vniuoca.

Alij explicant illam inæqualem participationem rationis analogiæ per hoc, quod vni ex analogatis conueniat cum dependentia essentiali ad alterum ita, ut non possit cum illa ratione existere à parte rei, sine essentiali dependentia ab altero analogato. Et si explicetur sic, ens erit analogum respectu Dei & creaturæ, quia creatura non potest existere à parte

Dantur analogia distincta ab vniuocis, & æquiuocis à casu.

Tria analogorum genera.

Analogum inæqualitatis vtriusque participatur à Caietano est vniuocum.

Item, ut explicatur ab alijs.

parte rei sine dependentia à Domino Deo, & similiter ens finitum, ut sic, erit analogum respectu substantiæ & accidentium, animal verò non erit analogum respectu hominis & bruti, quia alteruter potest existere à parte sine dependentia ab altero. Similiter homo, ut sic, respectu duorum hominum, quorum unus sit pater & alter filius non erit etiam analogum, quia licet filius dependeat à patre, non tamen essentialiter, ita scilicet, ut non possit existere sine dependentia à patre.

Sed neque hic modus sufficit ad distinguendum analogia inæqualitatis ab uniuocis, quia tota definitio uniuocorum conuenit analogis inæqualitatis hoc modo explicatis; vnde si per analogia intelligamus ea, quæ comprehenduntur à Philosopho sub æquiuocis, & ab aliis dicuntur æquiuoca à consilio, huiusmodi non erunt analogia. Quare existimo hanc acceptionem analogorum esse impropiissimam. Adde præterea, quod communiter vocantur analogia attributionis, quæ huiusmodi dependentiam essentialem habent ad inuicem.

25. *Analogia attributionis* sunt illa, quæ dicuntur de pluribus propter ordinem vnius ad alterum, v. g. quando est aliquod nomen quod primo & per se est impositum ad significandam aliquam formam, extenditur autem postea ad significandam aliquam aliam, nõ quod habeant in se illam formam, sed quod habeant aliquem ordinem ad illam, tale nomen est analogum attributionis: sic sanum est analogum, quatenus dicitur de homine sano, & de vrina & medicina sana, quia principaliter & primo erat impositum ad significandam debitam complexionis proportionem, quæ est in homine sano, postea autem extensum est ad significandam medicinam & vrinam sanam, non quod habeant in se illam sanitatem, sed quod dicant ordinem ad illam, medicina quidem quatenus est causatiua, vrina vero quatenus est significatiua illius: similiter vox *homo* ut sic est analogum respectu hominis picti & veri, quia primo erat imposita ad significandam hominem verum; postea vero propter ordinem hominis picti ad verum, ex eo scilicet, quod sit imago ipsius, nomen illud erat impositum ad significandam hominem etiam pictum.

Porro in huiusmodi analogiis duo sunt consideranda: primo duplex impositio nominis analogi, vna, quæ instituebatur ad significandam formam illam principaliter significatam; altera, quæ extendebatur ad significandam illam aliam, quæ dicunt ordinem ad illam, quod non accidit in nomine uniuoco, quod vna impositione instituitur ad significandum omnia illa, quibus est uniuocum. Secundò, ex analogis analogus vnum vocari magis principale, illud scilicet quod habet formam principaliter intentam, reliqua minus principalia, quæ scilicet habent ordinem ad illam formam.

Controuertitur autem, an nomen analogum, quatenus dicitur de analogis minus principalibus, formaliter significet formam principaliter significatam, an vero habitudinem istius analogati ad talem formam, verbi gratia, an sanum, ut dicitur de cibo, significet formaliter ipsam sanitatem animalis, an verò respectum seu habitudinem, quam dicitur cibis ad sanitatem, quatenus scilicet est conservatiua ipsius. Quia in re ego existimo omnino significari formaliter & directe ipsas habitudines, licet indirecte etiam importetur ipsa forma principalis: si enim quis velit explicare, quid sit cibus sanus, dicit esse illum, qui aptus est ad conservandum sanitatem, in qua explicatione ponitur multo directius aptitudo cibi ad conservandam sanitatem, & in obliquo tantum ponitur ipsa sanitas.

27. *Dices*: illud, quod ponitur recto in explicatione alicuius nominis, non est id quod formaliter significatur per nomen, alias albedo non significaretur formaliter per nomen album: ergo ratio illa est nulla.

Respondeo distinguendo antecedens: secludendo materiale significatum nominis concreti, nego; non secludendo, concedo; antecedens, & nego consequentiam, quia illa ratio supponit seclusum esse significatum materiale. Itaque omne nomen concretum significat materialiter illud, quod in sui explicatione ponitur in recto, reliqua autem formaliter; quod si reliqua sint plura, principaliter

significabit illud, quod ponitur in accusatiuo casu immediate post verbum, aut quod æquiualeat ipsi, quia illud magis directe in explicatione ipsius ponitur ex omnibus illis, quæ præter materiale dicitur: vnde cum in explicatione cibi sani ponitur aptitudo ad conservandam sanitatem in accusatiuo casu, (explicatur enim, illud quod habet aptitudinem ad conservandam sanitatem) illa aptitudo principaliter significabitur per sanum, ut dicitur de cibo.

Obiicies: quotiescumque sunt plura conuenientia in nomine, potius est dicendum quod illud nomen significet illud, in quo conueniunt, quàm in quo nõ conueniunt.

Respondeo, hoc esse verum si nomen sit uniuocum, scilicet si sit analogum.

28. *Analogia denique proportionis seu proportionalitatis* sunt illa, quorum nomen commune est, ratio vero significata diuersa, ita tamen, ut habeant inter se in illa ratione diuersa quandam proportionem seu similitudinem, ut v. g. nomen leo significat leonem verum, & Christum, propter proportionem, quam habuit Christus cum leone in fortitudine aut principatu, quia quemadmodum leo est fortissimus & princeps animalium, ita Christus est Princeps & fortissimus omnium creaturarum. Similiter ridere dicitur de prato & homine; Intellectus & voluntas diuina vocantur manus Dei, quia quemadmodum homo operatur manibus, ita Deus intellectu & voluntate.

Dices: illa, quæ habent nomen uniuocum commune, non alia ratione id habent, quam quod habeant inter se similitudinem: ergo si illa quæ sunt analogata analogia proportionis debent habere similitudinem, erunt proprie loquendo uniuoca, & sic non erunt æquiuoca, neque à casu, neque à consilio.

29. Pro solutione huius aduertendum est nomen uniuocum semper significare istam rationem, in qua uniuocata sunt similia, v. g. nomen homo significat humanitatem, in qua Petrus & Paulus sunt similes, albedo significat albedinem in qua duo parietes sunt similes &c. nomen vero analogum analogia proportionis non significat illam rationem, in qua analogata habent similitudinem, sed significat ipsam analogatam, quæ habent illam rationem, leo enim non significat fortitudinem animalis rugibilis, aut Christi, sed significat ipsum animal rugibile & Christum, qui habent similitudinem in fortitudine.

Respondeo ergo ad obiectionem distinguendo antecedens: ut ratio, in qua habent similitudinem significetur per nomen uniuocum, concedo; alio modo, nego antecedens, & similiter distinguo consequens.

Est etiam alia differentia inter uniuoca & analogia proportionis quod nomen uniuocum vna impositione sit impositum ad significanda omnia uniuocata; analogum autem nomen pluribus impositionibus indigeat. Alij etiam volunt quod nomen analogum proprie significet vnum ex analogatis, & improprie per metaphoram aut aliam figuram reliqua: sed quamuis id sæpe contingat, non existimo esse necessarium. Aduertendum autem quod idem nomen possit esse analogum respectu plurium vtraque analogia & proportionis & attributionis, sanum enim est analogum respectu hominis sani & pomi sani analogia proportionis, si ideo dicatur pomum sanum quod sit integrum in se & incorruptum; analogia vero attributionis si ideo dicatur pomum sanum, quod conducat ad conservandam & procurandam sanitatem hominis.

30. *Dices*: Individuum est analogum proportionis respectu omnium individuorum, & differentia primo intentionaliter accepta respectu omnium differentiatum talium, & natura specifica primo intentionaliter accepta respectu omnium talium naturarum: sed individuum est æque primo impositum ad significanda omnia individua, & differentia ad significandas omnes differentias, & natura specifica ad significandas omnes naturas específicas: ergo falsum est quod analogum indigeat pluribus impositionibus.

Ut respondeatur huic obiectioni, aduertendum dupliciter posse discuti de individuo ut sic, primo dicendo quod sit uniuocum, licet nõ significet rationem aliquam ynam determinatam abstractam ab inferioribus, & vocando

ipsum

Analogum
att. ibi
nomen
habet
duas im-
positiones
nominis.

Principa-
lius signifi-
cat vnum
ex signifi-
catis quam
reliqua.

Ut dicitur
de analogi-
is minus
principalibus
significat
habitudinem
eorum ad
formam
principalem.

Quid ana-
logum pro-
portionis

Diff. rentia
inter ana-
logia pro-
portionis
& uniuoca

ipsam vniuocum analogum ad differentiam vniuocorum dicentium vnam rationem determinatam abstractam ab inferioribus; secundo dicendo quod sit æquiuocum analogum ex eo, quod non significet aliquam vnam rationem sic abstractam & determinatam: si primo modo discutatur, tollitur vis obiectionis, quia quando dicimus, quod analogum requiritur plures impositiones, id intelligendum est de analogis æquiuocis, non de analogis vniuocis, quale est indiuiduum iuxta hunc philosophandi modum, & idem est de differentia vt sic, & natura specifica vt sic, ac aliis similibus: si teneatur secundus modus, dicendum est, quod omnia analogia proportionis non requirant diuersam impositionem, sed illa quæ per se primo significant vnam rationem, & alia significant propter proportionem cum illo primo.

Differentia
inter ana-
loga pro-
portionis
& alia.

Si autem quæras, quomodo possit discerni inter huiusmodi analogia proportionis, & illa alia: *Respondeo* differentia esse faciliem, nam explicatio nominis analogi, quod per se primo significat vnum ex analogatis, & secundario alia, propter proportionem, quam habent cum illo primo, erit omnino diuersa, nam si volo explicare quid sit leo, vt dicitur de animali irrationali sic dicto, de beo dicere, quod sit animal rugibile; si volo autem explicare ipsum, vt dicitur de Christo, de beo dicere, quod sit aliqua persona summæ fortitudinis & superiouratis; aut aliquid simile: quæ explanationes sunt diuersissimæ, & sine vlla proportionem, aut similitudine: illud vero analogum, quod æque primo & vnica impositione significat sua analogata, habet eandem vocalem explanationem, vt dicitur de quolibet ex illis, vt patet in illo exemplo de indiuiduo, & differentia, & natura specifica: eodem enim modo explicari debet Petrus, quatenus est indiuiduum; & Paulus, quatenus est tale indiuiduum.

QVÆSTIO III.

De duabus diuisionibus & regulis antepredicamentibus.

Prima di-
uisio ante-
predica-
mentali.

Philosophus c. 2. huius libri fecit mentionem de duabus diuisionibus, quarum prima est: *Eorum, quæ dicuntur, alia sunt complexa vt homo currit, alia incomplexa, vt homo*: & hæc sane diuisio potest accommodari rebus, si intelligatur sic, quod rerum, aliquæ sunt complexæ, vt illæ, quæ duobus conceptibus debet concipi, aliquæ vero incomplexæ, vt quæ vno tantum conceptu apprehendi queunt. Potest etiam accommodari vocibus, si intelligatur sic, quod vocum aliquæ sint, quæ significant res complexas, aliquæ quæ res incomplexas.

Secunda diuisio conuenit rebus simplicibus, seu incomplexis, scilicet: *eorum quæ sunt alia de subiecto dicuntur* (id est essentialiter predicantur) *in nullo vero subiecto sunt* (id est non habent aliquod subiectum inhesionis, cui inhaereant) vt homo, qui predicatur essentialiter de Petro, & tamen non inhaeret Petro, nec vlli alteri: & huiusmodi sunt omnes substantiæ secundæ, seu vniuersales. *Alia vero in subiecto sunt* (id est inhaerent alicui subiecto) *de nullo vero subiecto dicuntur* (id est non predicantur essentialiter de vilo subiecto) vt hæc albedo, quæ quidem inhaeret parieti, non tamen predicatur essentialiter de pariete, aut vilo alio: & huiusmodi sunt omnia accidentia singularia. *Alia de subiecto dicuntur, & in subiecto etiam sunt*, vt color qui inhaeret parieti, & predicatur essentialiter de albedine, & huiusmodi sunt omnia accidentia vniuersalia. *Alia denique neque in subiecto sunt, neque de vilo subiecto dicuntur*, vt Petrus, qui neque inhaeret vlli, neque predicatur essentialiter de vilo, & huiusmodi sunt omnes substantiæ primæ, seu omnia indiuidua substantialia.

Prima re-
gula ante-
predica-
mentali.

3. Præterea etiam Philosophus c. 3. posuit duas regulas: prima est: *Cum quidpiam de quopiam predicatur vt de subiecto, ea, quæ de predicato dicuntur, dicuntur etiam de subiecto*. Sic quia homo predicatur de Petro, & animal predicatur de homine, animal etiam predicari potest de Petro. Controuertitur autem inter commentatores, an hæc regula solum habeat locum in predicatis essentialibus, an etiam in accidentalibus: & licet Aristoteles videatur tantum voluisse comprehendere predicata essentialia, quia idem intelligit hic per predicari, vt de subiecto, quod intellexit per eadem verba cap. 2. ibi autem intellexit per

predicari de subiecto predicari essentialiter; tamen quantum ad rei veritatem existimo regulam posse intelligi vniuersaliter de quocunque predicato, modò non conueniat predicato vt abstrahit à subiecto, aut modò subiectum non habeat aliquod predicatum incompatibile cum illo predicato. Vnde quia dicitur de pariete, quod sit albus, & dicitur de albo, quod sit coloratum; dicitur etiam de pariete quod sit quid coloratum: quamuis autem dicatur de Petro, quod sit homo, & de homine quod sit species, non tamen dicitur de Petro quod sit species, quia species dicitur de homine vt abstrahit à Petro. Similiter quamuis dicatur de homine quod sit communicabilis, non tamen dicitur de Petro, quia Petrus habet predicatum oppositum isti predicato.

33. Secunda regula est: *Diuersorum generum & non subalternatum posteriorum diuersa sunt specie differentia: si vero subalternatum ponatur, easdem differentias habere possunt*.

Tribus mo-
dis genera
possunt esse
diuersa.

Vt intelligatur hæc regula, notandum est tribus modis aliqua genera dici diuersa, primò & propriissime illa genera dicuntur diuersa, quæ collocantur in diuersis predicamentis, vt animal, & scientia: secundò dicuntur genera diuersa, quæ sunt eiusdem predicamenti, si neutrum sub altero ponatur, sed vtrumque sub aliquo tertio. Tertio demum dici possunt diuersa genera, quæ in eodem predicamento collocantur, sed ita tamen, vt vnum sub alio ponatur, vt animal & viuens. Difficultas modò est quid intelligat Philosophus per genera subalternatum, aut non subalternatum posita.

CONCLUSIO I.

34. Genera subalternatum posita sunt ita illa, quorum vnum sub altero collocatur, vt animal collocatur sub viuente, de quo nullus dubitat, quam illa, quæ collocantur sub aliquo tertio genere, quamuis neutrum sub altero collocetur, vt planta & animal. Hæc est communior, & contra Complutenses quoad secundam partem. Probatur quoad hanc partem: Philosophus 6. Top. c. 2. loco 41. expresse dicit genera subalternata non solum appellari ea, quorum vnum sub altero collocatur, sed etiam ea quorum vtrumque est sub tertio. Deinde ibidem ait: Et est certum, quod quæ ponuntur sub tertio genere, quamuis non subordinentur sibi inuicem, habeant differentiam communem, vt animal & planta habent differentiam constitutivam viuens sibi communem, sicut ipsum viuens est ipsis commune: sed in hac regula ait genera non subalternatum posita non habere differentiam communem: ergo signum est quod, quæ ponuntur sub tertio genere, quandoquidem habeant differentiam communem non sint genera non subalternatum posita. Hinc sequitur quod genera non subalternatum posita sint illa, quorum neutrum sub altero ponitur, neque vtrumque sub vilo tertio.

Quæ sunt
genera
subalternata
posita
secundum
Philosophum.

Dices cum Complutensibus: ex eo quod duo genera subalternentur alicui tertio, non sequitur, quod sint subalternatum posita inter se: ergo genera subalternatum posita debent esse vnum sub altero necessario, & cōsequenter, quæ non sunt vnū sub altero, non sunt subalternatum posita.

Confirmatur, quia secundum translationem Argirophili & Periony, hæc regula proponitur hoc modo: Quando genera diuersa sunt, nec vnum sub altero continetur, eorum etiam differentia specie differunt: eorum autem generum, quorum vnum sub altero collocatur, nihil prohibet easdem esse differentias: ergo intelligit Philosophus per genera, quæ dicit habere differentias diuersas, omnia, quorum vnum sub alio non continetur.

35. Respondeo negando consequentiam, quia aliud est, quod genera sint subalternatum posita, aliud quod sint inter se subalternatum posita. Primum dicimus nos de generibus, quæ continentur sub tertio genere, & non impugnatur bene hac obiectione. Secundum non dicimus de talibus generibus, & de illo solo procedit obiectio, quæ propterea non facit ad rem.

Ad confirmationem dico cum Conimbricensibus, translationem illā Argirophili non magis esse conformem Græco textui, quam Boetij, in qua non dicitur, genera, quorum vnum non ponitur sub alio, aut quorum vnum ponitur sub

sub

sub alio; sed genera subalternatim posita: & non subalternatim posita: imo hæc translatio præferenda est propter fundamenta nostræ resolutionis; si tamen illa Argiophilim nequeat cum ea concordari, quod difficile putant Comibricenses, potest tamen concordari, si dicatur, quod ex generibus illis, quæ continentur sub tertio, vnum etiã sub altero continetur, non quidem immediate & quasi alterum de altero prædicari possit, sed mediate, v. g. mediante illo tertio genere. Hoc supposito sit.

CONCLUSIO II.

Genera non subalternatim posita nullas differentias communes habent.

36. Genera non subalternatim posita, hoc est, illa quæ ponuntur in diuersis prædicamentis, & quæ propterea non ponuntur nec sub se inuicem, neque sub aliquo tertio genere ipsis communi, non solum habere debent aliquas differentias diuersas rationis, sed non possunt habere ullam differentiam communem. Hæc est communis cum Philosopho, qui in hoc distinguit genera subalternatim posita, à non subalternatim positis in hac regula, quod illa habere possint differentiam aliquam communem, hæc non possint: Probatur autem prima pars, quia nisi haberent aliquam differentiam diuersam, non possent esse diuersa genera.

Dices, substantia, vt sic, quæ est genus generalissimum prædicamenti substantiæ, & qualitas vt sic, quæ est generalissimum prædicamenti qualitatis, non habent differentias diuersas: sed tamen sunt genera non subalternatim posita, cum spectent ad diuersa prædicamenta: ergo genera non subalternatim posita non debent habere differentias. Probatur maior, quia aliàs constarent genere & differentia, & sic haberent supra se aliud genus.

Respondeo, hic capi per differentiam, illam formalitatem seu modum inuicem, quem genera prædicamentalia dicunt supra ens in quo conueniunt: certum autem est substantiam, & qualitatem habere, vel differentiam, vel modum inuicem, quo à se inuicem distinguantur ultra conceptum entis, in quo conueniunt. Vnde in forma Respondeo negando maiorem: & ad probationem dico, vel non esse inconueniens, quod constet genere, & differentia, vel id, si esset inconueniens, non securum quia solum quæ constant differentia proprie dicta, debent constare genere.

Respondeo secundò, conclusionem intelligendam de generibus diuersis, quæ constituuntur per differentias in esse tali, non verò de generibus diuersis, quæ non constituuntur diuersa per differentias, sed esse diuersa. Vnde in forma Respondeo distinguendo consequens: genera constituta per differentias, nego: non constituta, concedo; nec hoc est contra conclusionem.

37. Probatur secunda pars, quia nec possunt habere sibi communem ullam differentiam constitutiuam, aut diuisiuam alicuius superioris talis generis, cum in nullo tali conueniant: sed omnis differentia, quam includit res aliqua, aut est differentia constitutiuam alicuius superioris, aut diuisiuam superioris: ergo, si genera non subalternatim posita, hoc est, illa quæ ponuntur in diuersis prædicamentis, non conueniant in aliqua differentia constitutiuam, aut diuisiuam superioris generis, non conueniant in vlla prius differentia.

Confirmatur, quia si conuenirent genera diuersorum prædicamentorum in vlla differentia communi, eadem differentia pertineret ad diuersa prædicamenta, & consequenter etiam ipsamet genera spectarent ad diuersa prædicamenta, vt constituuntur per illas differentias, nam ad quodcumque prædicamentum spectat differentia, spectat etiam res constituta per ipsam.

Confirmatur secundo, quia eo ipso quo aliqua differentia esset communis rebus diuersorum prædicamentorum, illa differentia non esset prædicamentalis, sed transcendentalis. Regula autem prædicta Philosophi, & nostra resolutio intelligenda sunt de differentia communi prædicamentali; nam alias certum est genera & species omnium prædicamentorum conuenire in differentia seu modo intrinseco finitatis & limitationis, quæ tamen differentia seu modus intrinsecus, quia est transcendentalis, non

præiudicat huic regulæ. Et idem est de modo essendi in alio, in quo conueniunt prædicamenta accidentium, & de modo essendi ad aliud, in quo conueniunt vltima prædicamenta & prædicamentum ad aliquid.

38. Per hoc autem patet ad difficillimam obiectionem, quæ posset opponi & regulæ Philosophi & nostræ resolutioni, nimirum: conuenit substantiæ materiali & quantitati ac qualitati, tanquam differentia, qua differunt à substantiis spiritualibus, exigere connaturaliter habere partes extra partes, & illa exigentia, saltem radicaliter sumpta, est de essentia ipsorum tam bene, quam inextensio radicalis est de essentia substantiæ spiritualis: ergo genera non subalternatim posita, v. g. substantia materialis seu non spiritualis vt sic, & accidens materiale vt sic, conueniunt in vna differentia, nempe in exigentia radicali extensionis suarum partium.

Nec valet dicere, quod illa exigentia sint diuersæ rationis, primò, quia licet haberent aliquam diuersitatem inter se, profecto potest abstrahi ab illis aliquis conceptus saltem imperfecte abstractus, qui secundum eandem omnino explicationem conueniat omnibus illis. Secundo, quia eodem modo posset dici quod sensitiuitas bruti, & sensitiuitas hominis non essent eiu'dem, sed diuersæ rationis, & sic genera subalternata, posita sub tertio genere non participarent eandem differentiam constitutiuam istius tertij generis contra omnes.

Respondetur ex dictis distinguendo consequens: conueniunt in vna differentia transcendentali, concedo; in vna prædicamentali non transcendentali, nego.

39. Dices: omnis differentia contractiua generis generalissimi, & constitutiuam generis subalterni est prædicamentalis: sed illa exigentia radicalis extensionis, quæ conuenit substantiæ materiali, & per quam distinguuntur à substantia spirituali, est diuisiua & contractiua substantiæ vt sic, quæ est genus generalissimum ad esse substantiæ materialis, & constitutiuam illius substantiæ materialis, quæ est genus subalternum eiusdem prædicamenti substantiæ: ergo est differentia prædicamentalis.

Respondeo distinguendo maiorem: est prædicamentalis, id est spectans ad prædicamentum aliquo modo, concedo; est prædicamentalis, id est spectans ad vnum prædicamentum solum, nego maiorem, & concessa minori similiter distinguo consequens.

CONCLUSIO III.

40. Genera subalternata, quorum vnum scilicet sub altero collocatur, conueniunt formaliter & per se in aliqua differentia, non in omni. Hæc est extra controuersiam, & patet prima pars ex prima regula, quia quod conuenit per se formaliter superiori conuenit etiam inferiori contento sub ipso, verbi gratia quidquid conuenit viuenti formaliter & actualiter, conuenit etiam animali: sed differentia, qua contrahitur substantia vt sic ad substantiam viuentem, conuenit formaliter viuenti & actualiter: ergo conuenit etiam animali, & consequenter animal, & viuens conueniunt formaliter & actualiter in aliqua vna differentia, & idem est de omnibus similibus.

Probatur secunda pars, quia genus superius non includit per se actualiter differentiam diuisiuam sui, & constitutiuam inferioris: nec enim potest dici, quod viuens vt sic, sit formaliter & actualiter sensitiuum, sicut potest dici de animali, alias viuens, vt sic, esset animal, & consequenter omne viuens esset animal, quod est absurdum. Rursus animal non includit formaliter & actualiter differentiam contractiuam viuentis ad plantam, alias esset planta: ergo genera, quæ sub se collocantur, non conueniunt actualiter in omnibus differentiis. Si autem queras, in quibus conueniunt actualiter, Respondeo quod in solis constitutiuis generis superioris.

CONCLUSIO IV.

41. Genera eiusdem prædicamenti non sub se collocata, sed sub aliquo tertio, necessario conueniunt in aliqua differentia communi ipsis, nempe in illa quæ est constitutiuam illius tertij generis, v. g. planta & animal, quæ collocatur sub viuente

Genera subalternata ratione tertij aliquando conueniunt in differentia communi diuisiua, aliquando non.

Genera eiusdem prædicamenti non collocata sub se, necessario conueniunt in aliqua differentia.

viuente, conueniunt in differentia constitutiva viuentis, & in omni illa, quæ formaliter & actualiter conuenit ipsi. Hæc est certa & patet ex prima regula, quia quod conuenit superiori per se primo conuenit inferiori: quæ est ratio qua probauimus primam partem conclusionis præcedentis.

CONCLUSIO V.

42. *Talia genera aliqua non conueniunt in aliqua differentia diuisiua ipsius generis tertij, aliqua conueniunt.* Hæc est Boëtij & Simplicij quos sequitur Ogha hic & Merinerus contra Complutenses.

Probatur prima pars, quæ non est in controuersia, quia substantia corporea ut sic & substantia spiritalis ut sic, quæ ponuntur sub substantia ut sic, non conueniunt in aliqua differentia diuisiua substantiæ ut sic: neque enim assignari potest vlla differentia diuisiua substantiæ ut sic finitæ, quæ est supremum genus prædicamenti substantiæ, quæ differentia conueniat & substantiæ materiali ut sic, & substantiæ spiritali ut sic.

Probatur secunda pars, quia animal gressibile bipes, & volatile bipes, quæ sunt genera non subalternata sibi, sed subalternata alicui tertio, verbi gratia animali, conueniunt in differentia bipedis, quæ diuiditur animal, ut sic, ab animali quadrupede ad animal bipes.

Respondent Complutenses, esse bipes & quadrupes esse differentias materiales, non formales animalium, bene autem posse genera huiusmodi conuenire in aliqua differentia materiali communi, non vero in essentiali.

Contra, quia est omnino essentialiter animali, quod est naturaliter bipes, exigere connaturaliter duos pedes, & idem est de animali quadrupede, non minus quam est essentialiter homini posse discurrere, loquendo de potentia radicali, & exigentia radicali.

43. *Probatur secundo,* quia quantitas continua permanens, & discreta permanens, quæ sibi inuicem non subalternantur, sed quantitati ut sic, conueniunt in differentia permanentiæ, quæ est diuisiua & contractiua quantitatis ut sic à quantitate successiua ad permanentem: ergo aliqua talia genera conueniunt in differentia diuisiua superioris generis.

Respondent Complutenses illam differentiam permanentiæ esse differentiam non essentialiter sed accidentalem, quia quando aliquid diuiditur pluribus diuisionibus, alterutra debet esse per differentias accidentales, unde quia quantitas, ut sic, diuiditur in continuam ac discretam, & in permanentem ac successiuam, propterea alterutra debet esse per differentias accidentales: id autem potius est dicendum de successione ac permanentia, quam de continuatione ac discretione: non est autem secundum ipsos inconueniens, quod genera huiusmodi conueniant in eadem differentia accidentali.

Contra: non potest assignari vlla ratio, cur successio & permanentia non sint differentia tam essentialiter diuidentes quantitatem ut sic, quam continuatio & discretio; & gratis asseritur, quod res aliqua non possit diuidi pluribus diuisionibus essentialibus. Deinde illa quantitas permanens, quæ est successiua, exigit essentialiter successionem, & idem est de quantitate discreta, & non exigunt illam ratione quantitatis ut sic: ergo ratione talis quantitatis; & consequenter conueniunt essentialiter in illa taleitate, quæ est differentia essentialis eorum à quantitate non exigente successionem.

44. *Probatur tertio,* quia substantia materialis intellectiua, & substantia immaterialis intellectiua non subalternantur sibi, sed bene substantiæ ut sic; & tamen conueniunt in differentia intellectiuitatis ut sic, quia substantia ut sic diuiditur immediate, & contrahitur à substantia non intellectiua ad substantiam intellectiuam. Mille alia exempla possent adduci ad probandam hanc conclusionem, sed hæc sufficiunt.

Confirmatur, quia nihil impedit quo minus possent conuenire talia genera in differentia communi diuisiua generis, cui subalternarentur: ergo dicendum est ita posse contingere, præsertim cum non nisi difficillime possint solui hæc fundamenta, & nullo negotio possint fundamenta oppositæ sententiæ, pro quo,

45. *Obiiciunt primò:* diuersa genera, quorum vnum non est sub alio, sunt diuersa potentia metaphysica essentialiter distincta: ergo correspondent illis actus essentialiter distincti, sed differentia diuisiua generis superioris sunt actus generis, cui actualiter conueniunt: ergo generibus essentialiter diuersis correspondent differentia diuisiua essentialiter diuersa.

Confirmant, quia genus & differentia diuisiua assimilantur materiæ primæ & formis substantialibus: sed materiæ diuersæ speciei non possunt informari formis eiusdem rationis: ergo nec genera diuersæ rationis possunt constitui differentiis diuisiuis eiusdem rationis.

Respondet, distinguendo consequens: aliqui actus distinctæ rationis, concedo, quia alias non essent distincti; omnes actus distinctæ rationis ita, ut non possint conuenire in vilo actu, seu differentia diuisiua eiusdem rationis, nego consequentiam, & concessio subsumpto, similiter distinguo secundum consequens.

Ad Confirmationem respondeo, quidquid sit de veritate doctrinæ istius, nimirum quod materia diuersæ rationis nequirent informari formis eiusdem rationis (quæ facile negari posset) assimilationem illam non debere esse in omnibus: quod probò manifeste in hac ipsa re, quia licet materiæ eiusdem rationis possint aduenire formæ quantumuis diuersissimæ rationis, & non subordinatæ sibi, tamen generi eiusdem rationis non possunt aduenire omnes differentia diuisiua sui generis superioris.

Confirmatur, quia idem genus potest habere & differentiam constitutiuam superioris, & differentiam constitutiuam sui ipsius, v. g. animal viuentiam & sensitiuitatem: sed eadem materia nequit habere plures formas, maxime secundum aduersarios; ergo non est idem dicendum quoad omnia de materiæ & genere; unde concessio minori nego consequentiam.

46. *Obiicies secundò:* Eadem species non potest esse sub diuersis generibus, quorum vnum non sit sub alio v. g. sub animali & planta, aut substantia spiritali & materiali: ergo diuersa genera, quorum vnum non sit sub alio nequeunt habere eandem differentias. Probat consequentiam euidenter suo iudicio, quia sicut differentia constituit speciem, ita vna & eadem differentia, vbi cumque sit, constituit eandem speciem; alias differentia non conuerteretur cum specie, tollereturque locus arguendi à differentia ad speciem.

Respondet concedendo antecedens & negando consequentiam: ad cuius probationem dico differentiam adæquatam constituere speciem adæquate, & illam esse conuertibilem, & nunquam reperi sine specie; differentiam verò inadæquatam speciei, qualis est illa, quæ est communis illi cum alia specie, non esse conuertibilem cum specie, nec cum ea reperi speciem semper, nec valere ab ea argumentum ad speciem.

Aduertendum autem, quotiescumque differentia aliqua diuisiua alicuius generis est communis pluribus aliis generibus contentis sub illo genere, & quorum vnum alteri non subalternatur, dati aliquod aliud genus illis commune præter illud genus, cuius differentia diuisiua competit ipsi; verbi gratia substantia materialis intellectiua, & substantia spiritalis intellectiua conueniunt in intellectiuitate, ut sic, quæ est differentia substantiæ, ut sic, diuisiua ipsius & contractiua, à substantia non intellectiua ad substantiam intellectiuam; & illæ duæ substantiæ intellectiue, non solum conueniunt in ratione substantiæ, ut sic, tanquam in genere; sed etiam in ratione substantiæ intellectiue, ut sic, quæ substantia intellectiua, ut sic, quandoquidem prædicetur de ipsis in quid incomplete, habet rationem generis respectu ipsorum tam bene quam substantia ut sic.

48. Similiter quantitas permanens continua, & quantitas successiua continua, quæ conueniunt in ratione continuationis, quæ est differentia diuisiua quantitatis ut sic, non solum conueniunt in genere quantitatis ut sic, sed etiam in genere quantitatis continuæ: & similiter quantitas discreta permanens, & quantitas continua permanens non solum conueniunt in ratione quantitatis ut sic, sed in ratione

Aliqua talia genera non conueniunt in aliqua differentia diuisiua, aliqua sic.

ratione quantitatis permanentis, tanquam in ratione generica. Denique animal volatile bipes, & terrestre bipes non solum conueniunt in ratione animalis vt sic, sed in ratione etiam animalis bipedis.

Et si dicatur, quod hinc sequeretur quod illa duo genera non essent immediate subordinata generi illi tertio, cuius differentiam diuisuam participarent, sicut homo & brutum nō sunt immediate sub viuentē, sed sub animali.

Respondetur, ea non esse immediate sub ipso sic, quin sint sub alio genere æque aut magis ipsis immediato; sed sunt immediate sub ipso; quatenus differentia illa, quam participant, est immediate diuisiua illius generis.

DISPUTATIO XI.

DE PRÆDICAMENTIS
in communi.

PRIVSQVAM ad considerationem Prædicamentorum in particulari descendamus, in hac disputatione ea, quæ communiter ad omnia spectant examinabimus; relicta tamen pro Metaphysica illa celeberrima difficultate de inuocatione entis ad decem prædicamenta.

QVÆSTIO I.

An diuisio entis in decem Prædicamenta sit bona & adæquata.

I. DE numero prædicamentorum variæ erant Philosophorum opiniones, quibusdam vnum, quibusdam duo, aliis tria, aliis quatuor, aliis quinque, aliis sex, aliis septem, aliis nouem, aliis decem, aliis vndecim, aliis viginti, aliis plura adhuc statuētibz. Communior sententia est Peripateticorum, decem esse prædicamenta, cuius tamen numeri fatetur communiter tam Thomistæ quam Scotistæ non posse assignari nec a priori, nec a posteriori euidenter aliquam rationem, sed solum probabilem; quæ ratio probabilis communis Philosophorum sensu innixa sufficere debet, vt ille numerus teneatur.

Quod ad me attinet non dubito quin res omnes, ac entia possint commodissime in varias classes diuidi, pauciores aut plures quam decem, prout placuerit alicui eas diuidere; quæ sententia est expresse *Auersæ* hic, & in eam videtur inclinare illi auctores, qui negant diuisionem entis in decem prædicamenta posse euidenter ratione probari. Moueor autem ad hoc, quia si quis vellet intelligere per prædicamentum coordinationem rerum omnium sibi inuicem secundum subordinabilitatem & prædicabilitatem subordinatarum, supra quas non reperitur vlla ratio communis ab abstracta ab illis; tum necessario res omnes in vnum prædicamentum, seriem, seu classem reducere deberet: quia si plures series entium statueret, quandoquidem nullum possit assignari præmū genus vilius ex illis classibus, de quo ens prædicari non posset in quid, & quidem in nostra sententia vniuoce, nulla classis ex illis haberet rationem prædicamenti, hoc modo sumpti, vt patet.

2. Rursus, si quis vellet per prædicamentum intelligere seriem & classem rerum aliquarum vsque ad certum aliquem gradum seu formalitatem, quæ non esset omnibus rebus seu entibus communis, & supra quem gradum non daretur vllus superior gradus, qui non conueniret omnibus rebus, nō posset res omnes ad vnum prædicamentum reuocare, quia necessario reperirentur aliquæ res, de quibus ille gradus superior, qui non eque late pateret acens, nequireret prædicari: sed bene possent res omnes hoc modo ad duo prædicamenta reuocare, nimirum ad prædicamentum substantiæ, vt sic, & accidentis vt sic: quia supra substantiam non est aliquis gradus, qui non sit communis omnibus omnino rebus; & præterea nulla prorsus res est assignabilis, quæ non contineatur sub substantia, aut accidente, aut tanquam aliquid, de quo substantia & accidentis prædicari possit; aut quod non sit constitutum alicuius, de quo prædicari possit; aut proprietas talis rei.

3. Præterea, si aliquis vellet per prædicamentum intelligere coordinationem rerum aliquarum inter se vsque ad certam aliquam formalitatem aut gradum, quæ omnibus istis rebus sit communis, siue habeat aliquam formalitatem aliam communiorē supra se, quæ & illis rebus & aliis conuenire possit, poterit res omnes in tria prædicamenta, vel quatuor, vel quinque, vel sex, vel decem, vel vndecim, vel plura diuidere, & diuisio erit bona, si ita illas classes rerum assignauerit, vt nulla sit res quæ ad aliquam ex illis non pertineat: si vero aliqua esset res, quæ ad nullam ex illis pertineret, male assignaretur numerus prædicamentorum rerum omnium, vt patet.

Quod autem posset ad tria prædicamenta seu classes omnia reuocare, capiēdo prædicamentum hoc modo, patet, quia posset assignare coordinationem vnam omnium rerum, quæ conuenirent in ratione substantiæ vt sic vsque ad gradum substantiæ, & aliam coordinationem rerum omnium, quæ conuenirent in ratione accidentis absoluti vt sic; & tertiam coordinationem seu seriem rerum omnium, quæ conuenirent in ratione accidentis relativi vt sic, nec vlla esset res, quæ ad aliquam ex illis classibus non spectaret.

Posset etiam assignare coordinationes rerum omnium, quæ conuenirent in ratione substantiæ immaterialis, & alia coordinationem rerum, quæ conuenirent in ratione substantiarum materialium, & ex illis facere duo prædicamenta distinctissima ex natura sua, præterquam quod conuenirent in ratione substantiæ vt sic; quæ conuenientia non impediret intentionem, sicut nec conuenientia accidentium omnium in ratione accidentis vt sic, de facto impedit, quominus statuatur varia prædicamenta accidentium.

4. Præterea posset diuidere accidentia omnia in spiritualia, & materialia, & ex spiritualibus facere vnam coordinationem, ac ex materialibus alteram, & ex his duabus coordinationibus facere quatuor prædicamenta, in quibus omnes res reperirentur nulla excepta. Rursus posset facere vnam classem ex relationibus intrinsecis aduenientibus, & aliam ex extrinsecis aduenientibus quæ duo prædicamenta cum tribus prædicamentis de facto assignatis substantiæ, quantitatis, qualitatis, facerent quinque prædicamenta, in quibus adæquate diuideretur ens vt sic, quia nullum ens esset assignabile, quod ad alterum non spectet.

Quod si diuideret substantiam in duas classes, materialium, & spiritualium, aut rationalium & irrationalium, & relinqueret alia nouem prædicamenta, vt nunc sunt, essent vndecim prædicamenta. Et si vterius diuideret qualitates in spirituales, & corporales, essent duodecim prædicamenta. Ex quo, ne longior sum patet, varia rerum prædicamenta, & dari a parte rei, hoc modo accepto prædicamento, & assignari, ac concepti posse ab intellectu, & voce exprimi. Et sane existimo numerum decem prædicamentorum de facto assignatum in hac acceptione prædicamenti debere fundari.

5. Pro quo numero, & sufficientia eius seu sufficientiā diuisionis entis finiti, quod solum suppono fuisse diuisum in hæc prædicamenta decem (de quo postea) aduertendum est diuisionem alicuius in aliqua membra esse bonam, quotiescumque diuisum adæquatur diuisioni, & diuisa ipsi, ita vt diuisum non habeat vllum aliud membrum diuidens, quod non sit aliquod ex illis diuisionibus, aut quod non contineatur sub aliquo ex illis, & ita etiam, vt prædicari possit de quolibet ex diuisionibus, & vt ipsa diuisa distinguantur a se inuicem; nec refert quod possit diuidi in plura membra, aut in pauciora, modò habeat hanc adæquationem cum illis diuidentibus, & illa diuidentia inter se distinguantur; nec etiam refert, quod non esset potior ratio cur in tot determinate diuideretur potius, quam in plura, aut pauciora, modò obseruetur adæquatio illa & distinctio diuisionum, & præterea vitetur nimia confusio, quæ oriri possit, si vel nimis multiplicarentur membra diuidentia, aut nimis restringeretur ad valde pauca membra, in quo tamen respici potissimum debet finis diuisionis: nam si volo ostendere, quod aliquod ens sit substantia, & possim ostendere quod non habet rationem accidentis,

Possent res omnes ad tria prædicamenta reuocari.

Ens posset diuidi in plura ac pauciora prædicamenta quā decem.

Possent res omnes ad duo prædicamenta reuocari.

vt sic, in ordine ad id faciendum, non est necesse vt diuidam ens vt sic nisi in duo membra, nimirum in accidens & substantiam, cum hac enim diuisione concludam intentum sic: omne quod est à parte rei, vel debet esse accidens, vel substantia: materia prima existit à parte rei, & non est accidens, quia nulli inhæret actu, aut aptitudine: ergo est substantia. Itaque in ordine ad hunc discursum optima esset diuisio entis in accidens & substantiam, & inutilis esset diuisio ipsius in decem genera, quod valde aduertendum est. His suppositis sit

C. NCL V S I O.

Bene diuiditur ens finitum vt sic in decem prædicamenta.

6. *Bona & adequata est diuisio entis finiti, vt sic, in decem prædicamenta, verbi gratia substantiam, quantitatem, qualitatem, ad aliquid, actionem, passionem, vbi, quando, situm, habitum.* Hæc est communissima sententia Peripateticorum omnium cum Philosopho hic, & eam tenet expresse noster Doctor hic quest. 11. & in 4. distinct. 13. quest. 1. Probatur autem non solum probabiliter, sed efficaciter, quia quodlibet ex illis decem sunt inter se distinctæ rationis, & sunt entia, nec vllum assignari potest ens, quod non sit aliquod ex illis, aut contentum sub aliquo ex illis, vel tanquam pars subiectiua, vel tanquam pars constitutiua, vel essentialiter, vel integraliter; nec numerus ille membrorum diuidentium est nimis magnus pro rãta rerum omnium varietate, nec nimis parvus pro fine Metaphysicæ, aut Logicæ: ergo diuisio est adequata & bona. Consequentia est certa, probatur antecedens quoad illam partem, in qua sola est difficultas, nimirum quod nullum possit dari ens, quod non sit aliquod ex illis decem entibus modo declarato, quia omne ens reale finitum, aut est substantia, aut accidens, vt est euidentius: si est substantia, spectabit ad primum prædicamentum substantiæ, si accidens, aut est absolutum, aut respectuum: si absolutum, aut est principium formale impenetrabilitatis, & est quantitas, aut ex se penetrabile, & est qualitas. Si respectuum, aut est intrinsecus adueniens, & est spectans ad ad aliquid, aut extrinsecus adueniens, & est id quod requiritur ad communicandum esse formaliter tanquam determinatio actualis: aut id quod non sic requiritur: si est primum tum vel est determinatio actiua, & est actio: vel passiuæ, & est passio: si est respectus extrinsecus adueniens, quæ non sit talis determinatio, & vel requiritur ad ponendum aliquid in loco formaliter, & est vbi; vel in tempore, & est quando; vel est dispositio partium rei corporeæ, & est situs; vel ordo rei ad habitum vel vestitum, & est habitus. Nec potest assignari aliquod ens finitum reale, quod aliquam ex his rationibus non habeat, vel quod non requiratur per se necessario ad constitutionem alicuius ex his entibus. Quod totum melius intelligitur ex dicendis inferius de his prædicamentis in particulari.

7. *Obiicies:* sicut omnes substantiæ reducuntur ad vnum prædicamentum, ita omnia accidentia possent reduci ad vnum prædicamentum, & è contra sicut possunt constitui plura prædicamenta ex accidentibus, ita possent constitui plura prædicamenta ex substantiis omnibus: ergo possent statui solum duo prædicamenta, vel plura quam decem, & consequenter male diuiditur ens vt sic in vnum prædicamentum substantiæ & nouem accidentium.

Confirmatur, quia sicut vbi passiuum & actiuum reducuntur ad vnum prædicamentum, ita actio & passio possent reduci ad vnum prædicamentum: ergo vel actio & passio erunt reducenda ad vnum prædicamentum, & sic erunt tantum nouem prædicamenta, vel vbi passiuum & actiuum erunt ponenda in pluribus prædicamentis, & sic erunt vndecim prædicamenta.

Confirmatur secundo: sicut omnes relationes intrinsecus aduenientes ponuntur in vno prædicamento, ita omnes extrinsecus aduenientes possent poni in alio vno, & sic essent tantum quinque prædicamenta.

Confirmatur tertio, quia omnia accidentia absoluta possent poni in eodem prædicamento, & omnia respectiua in alio, & sic essent tantum tria prædicamenta.

Confirmatur quarto, quia sicut omnes substantiæ possent poni sub vna substantia, ita omnia entia possunt

poni sub vno ente, & sic daretur vnum tantum prædicamentum rerum omnium.

8. Hæc est obiectio, quæ reddit hanc conclusionem auctoribus difficilem. Sed ex dictis resolutio est facillima. *Respondeo autem* in forma concedendo antecedens & primam consequentiam, & negando secundam: quia ex eo quod aliquid posset diuidi per pauciora membra, non sequitur quin possit bene diuidi per plura, modo seruetur in vtraque diuisione adequatio diuisi cum diuiso, & distinctio diuidentium inter se, ac vitetur nimia confusio, aut obscuritas; & similiter modò idem seruetur, non sequitur ex eo, quod aliquid possit diuidi in plura, quin possit bene diuidi in pauciora.

Per quod patet etiam ad confirmationes, ad quarum primam nego consequentiam, quia quamuis ita posset fieri, non debet tamen necessario ita fieri. Ad ceteras confirmationes concedo, ita posse fieri, vt assentur in ipsis, sed nego inde sequi, quod non possint optimè res omnes reduci ad decem prædicamenta.

Dices: ex hac doctrina sequeretur quod numerus Prædicamentorum dependeat ab intellectu: sed hoc videtur absurdum, cum diuisio entis in illa sit realissima, & non rationis, nec per intellectum: ergo non est tenenda hæc doctrina.

Respondeo distinguendo maiorem: quantum ad assignationem talis numeri potius, quàm alterius numeri, transeat maior, nec hoc est absurdum; quantum ad inclusionem entis in membris huius numeri, & distinctionem eorum à se inuicem, ac adæquationem eorum cum ente diuiso in illa, nego maiorem: id enim esset absurdum propter rationem minoris, & nego consequentiam.

Itaque reperitur de facto, vel à parte rei vel possibiliter vna series omnium entium, & vna series omnium substantiarum, & vna omnium accidentium, & vna omnium quantitatum, & vna omnium qualitatum, & vna substantiarum spiritualium, & vna materialium, &c. & intellectus potest considerare & proponere vel omnes, vel aliquas ex illis classibus & coordinationibus rerum. Et si proponat duas, tum erunt duo prædicamenta ab ipso posita; & si comprehendat illa duo omnia entia, proponitur adæquate ens in illis duobus prædicamentis, & similiter si proponat decem, in quibus omnia entia includuntur, similiter proponetur adæquate ens in illis decem, & ita de aliis numeris est dicendum. Cur autem magis voluerit Philosophus proponere decem illas coordinationes rerum potius, quam plures, aut pauciores, non est alia ratio petenda, quam quod potuerit bene, & voluerit: & sicut dum tractamus materiã aliquam, licet possimus duas disputationibus totam absolvere, possumus tamen plures disputationes instituere, easque diuidere in tot questiones, & articulos, ac sectiones, quot voluerimus, modo in illis nihil repetamus, nec relinquamus aliquam partem tractatus sine examine, & resolutione, non dicimur male illam tradidisse ex eo, quod potuissimus totam duabus disputationibus absolvere: quia plures illæ disputationes possent deferuere ad maiorem claritatem, & duas possent tantum discursus includere, quantum plures: ita quamuis possemus res omnes in pauciores, aut plures classes reducere, non tamen necessario alterutrum debemus facere, sed sufficit vt proponamus res omnes, siue in tot, siue in tot prædicamentis id faciamus.

Itaque reuera à parte rei datur vna series rerum omnium contentarum sub ente vt sic, & duæ coordinationes particulariores, vna substantiarum, altera accidentium, & tres coordinationes, quarum aliqua sunt particulariores, vt coordinatio substantiarum, & coordinatio accidentium absolutorum, & coordinatio accidentium respectiuorum, & plures adhuc aliæ particulares coordinationes, & speciatim illæ decem coordinationes, de quibus in conclusione; ex quibus poruit Philosophus hanc vltimam proponendam aliis, & examinandam assumere; nec in hoc videtur esse posse vlla difficultas.

10. *Obiicies secundo:* per prædicamenta intelliguntur classes rerum sibi inuicè subordinatarum, & comprehensarum sub vno genere supremo ipsi solis cõpetente, supra quod non sit

fit aliud genus: sed si possit dari, aut detur vnum prædicamentum huiusmodi accidentium omnium; aut omnium accidentium absolutum, aut omnium respectuum omnium substantiarum, non poterunt dari plura prædicamenta substantiarum, nec plura accidentium omnium, nec plura accidentium respectuum omnium: ergo falsa est doctrina præmissa, nimirum quod possit dari vnum prædicamentum omnium accidentium, & quod possint dari etiam plura prædicamenta omnium accidentium, & c. Probatur minor, quia si possit dari vnum prædicamentum omnium accidentium, accidens vt sic debet esse genus istius prædicamenti, & habere se per modum generis respectu omnium accidentium: sed si accidens vt sic sit genus respectu omnium accidentium, non potest dari aliud quod vnum prædicamentum solum accidentium absolutum, nec aliud accidentium respectuum omnium, quia accidens vt sic erit genus respectu accidentis absoluti vt sic, & respectu accidentis respectui vt sic, & consequenter non erit verum quod classis omnium accidentium, aut absolutum, aut respectuum sit prædicamentum, quandoquidem non sit series rerum coordinatarum inter se sub vno supremo genere ipsis solis, & non aliis conueniente, supra quod non sit aliud genus.

Quomodo
supremum
genus non
possit ha-
bere supra
se aliud
genus.

11. *Respondeo* distinguendo maiorem: supra quod non sit aliud genus simpliciter, nego maiorem; supra quod non sit aliud genus illis rebus solis competens, concedo maiorem, & nego minorem: ad cuius probationem dico non requiri ad prædicamentum, quod genus supremum ipsius sit tale, supra quod non reperitur aliud genus quomodocumque; sed sufficere quod non reperitur aliud genus quomodocumque, sed sufficere quod non reperitur supra ipsum, aliud genus, quod omnibus illis rebus & solis sit commune. Vnde decem summa genera decem prædicamentorum non debent intelligi ita summa, quasi nullum aliud genus sit supra ipsa, sed quia sunt summa genera illarum classium, quatenus scilicet nihil spectans ad solas res illorum prædicamentorum sit superius ad genus, quod dicitur summum istius prædicamenti (vt bene aduertit *Auersa*) verbi gratia non propterea prædicamentum substantia vt sic finita dicitur summum prædicamenti substantia, quia supra se aliud genus non habet, sed quia nullum aliud genus habet supra se, quod spectet solum ad prædicamentum substantia.

12. *Et si dicas* hanc doctrinam esse nonam, & gratis asseri, *Respondeo* quidquid sit de nouitate, negando quod gratis asseratur, imo cum summo fundamento asseritur, quia videtur impossibile cum vlla probabilitate ostendere quod accidens vt sic non sit genus respectu omnium accidentium (quidquid sit de ente vt sic, de quo suo loco) aut quod respectus vt sic non sit genus respectu omnium respectuum, aut quod respectus extrinsecus adueniens vt sic non sit genus respectu omnium talium respectuum, aut quod modus vt sic, non sit communis omnibus modis sex vltimorum prædicamentorum, si constituantur illa prædicamenta in modis.

Quare si velimus defendere hanc famosam rerum omnium in decem prædicamenta diuisionem, non debemus accipere prædicamentum pro coordinatione rerum aliquarum contentarum sub vno aliquo supremo genere, supra quod nullum aliud genus reperiri possit; præsertim cum nulla sit ratio aut autoritas, quæ nos cogat ad accipiendum prædicamentum in illa acceptione; sed potius debemus accipere prædicamentum pro serie rerum aliquarum inter se coordinatarum, & contentarum sub aliquo vno genere, supra quod non sit aliud genus solis illis rebus conueniens.

13. *Dices*: Ens vt sic non est genus ad genera summa decem prædicamentorum, quia est analogum respectu eorum, aut quia non perfecte præscindit ab illis, aut quia imbibitur in differentiis eorum, & idem dicendum de accidente, vt sic, respectu omnium accidentium, & relatione vt sic respectu omnium relationum; & de relatione extrinsecus adueniente vt sic, respectu omnium relationum extrinsecus aduenientium.

Contra, quia ens vt sic non est analogum, sed vniuocum, & si esset, tam bene posset dici quod substantia vt sic, sit analogum respectu omnium substantiarum, & relatio vt sic respectu omnium relationum, & qualitas vt sic respectu omnium qualitarum, ergo quando quidem substantia vt sic est genus, & relatio ac qualitas vt sic, idem dicendum est de ente vt sic. *Deinde* tam perfecte præscindit ens vt sic ab omnibus entibus, quam substantia vt sic respectu omnium substantiarum, & tam includitur substantia vt sic in differentiis suis, quam ens vt sic in suis differentiis: ergo tam erit vt sic genus respectu omnium entium, quam substantia vt sic respectu omnium substantiarum.

14. *Dices secundo*: Ens vt sic non esse genus; nec accidens vt sic; nec relatio vt sic; nec relatio extrinsecus adueniens vt sic, quia non contrahuntur per differentias, sed per modos intrinsecos.

Contra, quia posset dici quod relatio intrinsecus adueniens vt sic, contrahatur per modos ad relationes sub se immediate contentas, & quod qualitas vt sic, contrahatur per modos, & non per differentias ad qualitates, ad quas immediate contrahitur: ergo vel talis contractio per modos non impedit quominus contractum sit genus, & sic replica non erit ad propositum; vel poterit dici quod relatio intrinsecus adueniens non sit genus, quod est contra omnes, & contra decem prædicamenta, quorum vnum habet relationem intrinsecus aduenientem vt sic non solum pro genere, sed pro summo genere.

15. *Obijcies tertio*: Prædicamenta omnia debent esse primo diuersa: sed non essent primo diuersa, si possent habere vllum genus supra se: possent autem habere genus supra se secundum nostram doctrinam, nam sex prædicamenta vltima haberent supra se relationem extrinsecus aduenientem vt sic, quæ esset genus respectu ipsorum, & nouem vltima prædicamenta haberent supra se accidens vt sic, quod etiam esset genus ipsorum, ergo nostra doctrina non est bona.

Quomodo
prædicamenta
debeant esse
primo di-
uersa.

Respondeo prædicamenta debere esse primo diuersa, quatenus non conueniunt in primo genere nec in aliquo in quo includitur ratio primi generis, & per hoc distinguuntur entia realia vnius prædicamenti ab entibus realibus alterius prædicamenti, quod hæc omnia conueniunt in aliquo vno genere illius prædicamenti, in quo non conueniunt cum entibus vltius alterius prædicamenti; quod verissimum est de quocumque numero prædicamentorum, siue duo assignentur, siue tria, siue quatuor, siue decem, siue viginti, modo ens adæquate in illum numerum diuidatur: Nam numero quocumque prædicamentorum assignato, qui adæquet ens reale finitum vt sic, verum erit dicere quod entia, quæ ponuntur in quocumque vno prædicamento ex illis, non conueniant in summo genere cum entibus aliorum prædicamentorum.

QUESTIO II.

Quomodo prædicamenta inter se distinguantur.

16. *N*on est mihi dubium, quin posset fieri talis diu-
sio entis finiti vt sic in plures classes, quæ adæ-
quant ipsum, ita vt nullum esset ens finitum, quod non
continetur in aliqua ex illis, & quæ etiam inter se di-
stingerentur ex natura rei ita, vt quidquid spectaret ad
vnam classem, distingueretur aliquo modo ex natura rei
vel distinctione formali, vel reali a quocumque spectante ter.
ad alias classes: non tamen ita vt omnia, quæ ponerentur
in vna classe, distinguerentur realiter ab omnibus conten-
tis in aliis classibus. Nam si veller quis diuidere ens fini-
tum in absolutum & respectuum, & collocaret omnes
omnino relationes seu respectus in vna classe, tam illos,
qui realiter non identificarentur suis fundamentis, quam
illos, qui realiter identificarentur suis fundamentis, vt sunt
relationes aptitudinales, seu aptitudines rerum, quæ vocantur
transcendentales, & postea diuideret ens absolutum, vt
sic in substantiam & accidens absolutum: collocatis omni-
bus substantiis in illa vna classe, & accidentibus omnibus
in altera, haberentur tria prædicamenta entium, in quæ
adæquarissime diuide erit ens, & quæ etiam inter se di-
stingerentur ex natura rei: sed tamen non omnia, quæ
continetur in prædicamento relationis, distinguerentur
realiter

Potest ens
diuidi in
prædicamenta plu-
ra quæ omnia non di-
stingerentur realiter.

realiter ab omnibus contentis in prædicamento, seu classe substantiæ, neque ab omnibus, quæ continentur in prædicamento, seu classe accidentis absoluti, quia relationes aptitudinales substantiæ, & relationes aptitudinales accidentium identificantur realiter ipsis, & tamen ponentur in prædicamento illo seu classe relationum; neque credo hoc posse verti in controuersiam.

Quod ergo *queritur hic* est, an illa decem prædicamenta, quæ de facto sunt assignata à Philosopho, & admissa à Doctoribus communiter, sint distincta realiter inter se, ita ut nihil positum in vno prædicamento identificetur realiter vlli, quod ponitur in vilo alio prædicamento; an verò aliqua, quæ ponuntur in vno prædicamento ex illis, identificentur realiter alicui posito in aliis prædicamentis. Si primum dicatur, diuisio entis in decem prædicamenta erit diuisio realis, striete loquendo, tanquam in membra realiter distincta: Si secundum, non erit diuisio realis, striete loquendo, sed largiori modo, prout scilicet talis dicitur diuisio alicuius in aliqua, quæ distinguuntur aliquo modo à parte rei, abstrahendo à modo distinctionis, an scilicet sit realis, an formalis.

17. *Prima sententia* valde communis est, quod non diuidatur ens in prædicamenta decem, tanquam in membra realiter distincta, sed tanquam in membra distincta ex natura rei aliquo modo, vel formaliter, vel realiter. Hæc debent tenere *Nominales*, qui putant quantitatem non distingui realiter à substantiâ, & relationes non esse modos realiter distinctos ab extremis; & *Thomistæ* qui existimant actionem & passionem non distingui realiter inter se: nominatim autem eam tenent *Arauxo* 5. *Metaph. quæst.* 1. art. 3. *Fonseca* ibid. *Suar.* disp. 30. *Vasq.* 1. par. disp. 32. & 138. *Iohannes à sancto Thoma* hic qu. 14. art. 5. quos ex Scotistis sequitur *Merinus* hic, qui dicit eam esse expresse sententiam *Scoti* q. 10. *prædicamentalis*, & in 2. distinct. 1. quæst. 5.

Secunda sententia est diuisionem entis in decem hæc prædicamenta esse diuisionem realem strietam, in membra scilicet realiter distincta ita, ut quidquid spectat ad vnum prædicamentum, necessariò distinguatur realiter ab omni, quod spectat ad quodcumque aliud prædicamentum ex his. Hanc tenent *Scotistæ* communiter, quos sequuntur *Niphus* 4. *Metaph. quæst.* 4. & ex *Thomistis* *Casertanus* 1. par. qu. 28.

CONCLUSIO.

18. *Decem prædicamenta sunt distincta realiter.* Hæc est iuxta secundam sententiam, & *Scotum* 7. *Met. qu. 7.* *Probatum* est, quia potius facienda erat diuisio entis in classes diuersas entium realiter distinctorum, quam formaliter distinctorum; tum & potissimum, quia si quæ ex prædicamentis essent realiter identificata & indistincta, maxime quantitas & substantia, relatio & sua extrema, actio & passio, vbi & situs: sed hæc inter se distinguuntur realiter, ut postea ostendemus; ergo prædicamenta omnia distinguuntur realiter. Maiorem admittunt communiter aduersarij, qui propterea dicunt prædicamenta non distingui realiter propter illa exempla. *Merinus* tamen negat maiorem, & assignat aliud exemplum alicuius vnus realis entitatis spectantis ad diuersa prædicamenta; dicit enim figuram spectare ad quantitatem, quatenus est superficies terminata lineis; quatenus vero dicit ipsam terminationem linearum, spectat secundum ipsum ad prædicamentum qualitatatis: quam doctrinam delumpfit ex *Scoto* qu. 10. *prædicament.*

Decem prædicamenta sunt distincta realiter striete.

19. *Sed contra*, quia, ut inferius dicemus, falsum est quod figura sit vera species qualitatatis, aut vere ad illud prædicamentum spectans. Dicitur autem à *Scoto* spectare ad qualitatem, quia enumeratur à Philosopho inter species qualitatatis, non quod vere sit species eius, sed quod ita censetur ab aliquibus. *Deinde* nō dicit *Scotus*, quod eadem figura realis spectat ad vtrumque illud prædicamentum, sed dicit figuram esse vocem æquivocam, & significare duo distinctæ rationis: primò enim significat superficiem terminatam lineis, & sic sumpta figura spectat ad quantitatem, non quod illud totum esset aliquid

per se directe spectans ad illud prædicamentum, quia illud totum est ens per accidens, sed quod qualibet pars ipsius, nimirum & superficies & linea, quæ terminant illam, sit spectans ad quantitatem. Secundo significat ipsam terminationem, quæ distinguitur realiter & à lineis terminantibus, & à superficie terminata; & figuram sic acceptam dicit spectare ad qualitatem: quod quamuis verum esset, adhuc non sequeretur quod idem ens spectaret ad diuersa prædicamenta.

20. *Probatum secundo conclusio*, quia quidquid realiter identificatur alicui, debet reduci ad prædicamentum istius rei cui identificatur, hac enim ratione reducitur & relationes aptitudinales substantiarum reducimus ad prædicamentum substantiæ de facto: ergo nihil realiter identificatum rei spectanti ad vnum prædicamentum debet spectare ad alterum prædicamentum, & consequenter res spectantes ad diuersa prædicamenta nequeunt realiter identificari.

Obiicies primò: relatio substantialis creaturæ ad Deum, ut ad creatorem, & relatio similitudinis imperfectæ, quam dicit ad ipsum, sunt realiter identificatæ illi creaturæ: sed illæ relationes spectant ad prædicamentum relationis: ergo non omnia, quæ ponuntur in diuersis prædicamentis, distinguuntur realiter.

Respondeo negando maiorem, quia omnes relationes realiter identificatæ substantiæ spectant ad prædicamentum substantiæ reductiue, nec possunt vlla ratione spectare ad prædicamentum vllum ex nouem prædicamentis, quia omnia illa, quæ spectant ad nouem prædicamenta, conueniunt in ratione accidentis ut sic, & consequenter debent habere aptitudinem ad inhaerendum; nihil autem identificatum substantiæ potest habere talem aptitudinem: ergo non potest aliquid tale spectare ad prædicamentum vllum ex nouem prædicamentis, nec participare vilo modo rationem accidentis ut sic, oppositi substantiæ.

Dices: Omnes relationes intrinsecus aduenientes spectant ad prædicamentum *Ad aliquid*: sed relationes identificatæ substantiæ sunt intrinsecus aduenientes, ergo spectant ad prædicamentum *Ad aliquid*.

Respondeo distinguendo maiorem: quæ sunt accidentia respectu fundamenti ad quod sequuntur, concedo; quæ non sunt, nego maiorem; & distinguo etiam maiorem: sunt intrinsecus aduenientes, quatenus necessario sequuntur ad fundamentum ex natura fundamenti, concedo; ita ut sint relationes accidentales sequentes ex fundamento illo, & aptæ naturæ inhaerere ipsi, nego maiorem & consequentiam.

21. *Obiicies* pro *Merino* auctoritatem *Scoti* ab ipso citatam, *Respondeo* *Scotum* nunquam dixisse absolute quod eadem realis entitas secundum se spectet ad diuersa prædicamenta; & quamuis dicat in illo loco secudò, quod posset negari dari distinctionem realem inter omnia quæ ponuntur in diuersis prædicamentis, tamen cum non cōtensus sit illa responsione, sed recurrat ad aliam, & hoc iuxta alias dicta; in qua alia responsione tenetur non identificari realiter entia diuersorum prædicamentorum; signum est quod magis propendat in illam sententiam de distinctione reali prædicamentorum, aut saltem signum est quod eo loci non determinauerit se ad vllam partem.

QVÆSTIO III.

Quanam conditiones requiruntur ut aliqua ponantur in prædicamentis.

22. *S*uppono in quolibet prædicamento varia entia & formalitates poni, & ex his aliqua directe, aliqua indirecte. Directe in prædicamentis ponuntur ipsæ suprema genera, & omnia alia, de quibus suprema genera prædicamentorum prædicantur in quid. Illa vero indirecte collocantur in ipsis, quæ neque sunt suprema genera, nec talia de quibus prædicari possint suprema illa genera in quid; sed concurrunt tamen ad constitutionem primariam essentialem siue physicam siue metaphysicam rerum, quæ directe ponuntur in prædicamentis, vel identificantur realiter ipsis. Vnde patet hominem poni directe in prædi

Nulla relatio identificatæ substantiæ spectat ad aliud prædicamentum.

Figura non est species vera qualitatatis.

prædicamento substantiæ, quia substantia ut sic, quod est genus supremum istius prædicamenti, prædicatur de ipso; animam vero non poni directe in illo, quia non prædicatur de illa in quid substantia, quæ est supremum genus; poni vero indirecte, quia concurret ad constitutionem physicam essentialem hominis. Et similiter rationalitas non ponitur directe in illo, sed indirecte, quia non prædicatur de ipsa substantia ut sic prædicatione formali & directa, & quia concurret ad constitutionem metaphysicam hominis. Denique risibilitas non spectat directe ad idem prædicamentum propter eandem rationem, spectat vero indirecte, quia indentificatur realiter homini, & emanat ab essentialius.

Quæritur ergo hic de quibusdam conditionibus particularibus, quæ requiruntur ad hoc, ut aliquid ponatur in prædicamento vel directe, vel indirecte: de quo quia res est facilis, & sine alia fere controuersia quam de nomine, breuiter quid dicendum sit, proponemus sequentibus conclusionibus.

CONCLUSIO I.

23. Nihil ponitur directe vel indirecte in prædicamentis, quod non sit reale & positium, unde realitas & positum, ut ita dicam, est una ex conditionibus requisitis in quocumque collocabili in prædicamentis. Hæc resolutio est communis, & patet, quia licet posset statui vel vnum prædicamentum, vel plura, in quibus collocarentur negationes, priuationes, & entia rationis, tamen hæc decem prædicamenta Philosophi sunt prædicamenta entium realium positiuorum; nam ens, quod in illa diuidit Philosophus, est ens simpliciter, quod non intelligendum est de alio, quam de reali positio: nam ens rationis non vocatur ens simpliciter.

CONCLUSIO II.

24. Nihil ponitur in prædicamentis his directe aut indirecte, quod non sit finitum. Hæc etiam est communis, & probant aliqui, quia nihil ponitur in his prædicamentis nisi genera generalissima vel contenta sub illis: sed nihil nisi finitum potest esse genus generalissimum aut contentum sub ipso: ergo nihil ponitur in prædicamentis quod non sit finitum. Probatur minor, quia non datur aliquod ens positium, quod non sit finitum, nisi Deus, aut identificate Deo: sed Deus nequit esse genus generalissimum vllius ex his prædicamentis, ut patet, nec contentum sub genere generalissimo vllio alio, quia alias constaret genere generalissimo, quod argueret in ipso imperfectionem: quia omne genus dicit gradum perfectibilem & potentialem, omnis autem talis gradus est imperfectus, & consequenter non potest contineri in Deo absque imperfectione Dei.

Contra hanc rationem facit, quod valde difficile est assignare rationem cur substantia ut sic, non sit genus respectu Dei & aliarum substantiarum. Hoc autem supposito corrumpit prædicta ratio, ut patet, quia Deus constare posset genere.

Dices: ideo substantia ut sic non est genus, quia non est quid vniuocum Deo & aliis substantiis; aut quia non perfecte præscindit à Deo & aliis substantiis; aut quia includitur formaliter in differentiis contrahentibus ipsam.

Contra, quia sicut hoc dicitur de substantia, ut sic, communi Deo & substantiis creatis, posset dici de substantia, ut sic, communi substantiis omnibus creatis, videretur enim esse eadem ratio.

Dices cum Scotistis propterea substantiam, ut sic, non esse genus ad Deum & substantiam finitam, quia non contrahitur per differentias, sed per modos intrinsecos, quemadmodum ens ut sic contrahitur ad ens finitum & infinitum.

Fortassis doctrina huius responsionis est bona: sed quia est valde difficile assignare dicrimen inter modum intrinsecum contrahentem ens ad Deum, ac differentiam, & quia non minus difficile est ostendere quod clarior ut sic quæ est summum genus prædicamenti relationis, non contrahatur per modos ad sua inferiora, si substantia, ut sic

contrahatur per tales modos ad Deum & creaturam: ideo.

Probatur conclusio aliter, & multo facilius, quia reuera Philosophus non voluit diuidere in prædicamenta, nisi entia creata ac finita: unde certum debet esse quod in prædicamentis his decem assignatis à Philosopho non ponatur Deus, & quod consequenter vna ex conditionibus rerum in illis positarum sit finitas.

Sed si per prædicamentum nihil aliud intelligeretur, quam classis aut series aliquarum rerum inter se subordinatarum & contentarum sub aliquo conceptu communi vniuoco competente illis, nihil prius obesset, quo minus Deus poneretur in aliquo prædicamento, nimirum serie rerum contentarum sub ente ut sic, aut rerum contentarum sub substantia ut sic: nec hoc argueret vllam in ipso imperfectionem, ut magis apparebit in Metaphysica, dum agemus de vniuocatione entis, nulla tamen ratione potest contineri in vlla ex his classibus decem, quia ut dixi, suprema genera ipsorum sunt entia finita, & argueret sine dubio imperfectionem in Deo esse sub tali genere contineri.

CONCLUSIO III.

26. Quidquid ponitur directe in prædicamentis, debet esse vnum per se. Hæc est communis, & patet, quia licet possint entia per accidens collocari in aliquo prædicamento sub aliquo conceptu communi entis per accidens, tamen Philosophus voluit entia per se in classes redigere, & redegit in has decem, à quibus propterea arcenda sunt omnia entia per accidens.

Confirmatur, quia expresse diuisit entia incomplexa in decem prædicamenta: sed omne ens per accidens est ens complexum: ergo non spectat ad vllum ex his prædicamentis.

Si autem quæras, quamnam entia censenda sunt vna per se, & non per accidens: Respondeo, omne illud ens vocari debere & esse vnum per se, quod non est compositum ex subiecto & accidente, nec ex partibus pluribus, quæ per se & essentialiter non subordinantur sibi inuicem per modum actus & potentie, seu perfectiui per se & perfectibilis per se: illud vero est ens per accidens, quod constituitur, seu componitur ex subiecto & accidente, seu ex partibus non essentialiter ordinatis per modum perfectibilis per se, & perfectiui per se. Hinc patet, album, prout dicitur quid constatum ex albedine & subiecto albedinis, non spectare ad vllum prædicamentum, quia componitur ex subiecto & accidente. Patet etiam, aggregatum ex pluribus lapidibus, aut hominibus non spectare directe aut indirecte etiam ad vllum prædicamentum, quia est quid compositum ex partibus non ordinatis essentialiter inter se per modum perfectibilis per se, & perfectiui per se; neque enim vnus lapis est per se perfectibilis ab alio lapide, aut per se perfectius ipsius.

27. Signum autem optimum ad colligendum aliquid constans ex partibus aliquibus esse per se vnum, vel per accidens vnum, est primo, si constet ex partibus realiter distinctis, & illæ partes spectent ad diuersa prædicamenta; nam res diuersorum prædicamentorum ex his decem prædicamentis, quæ de facto examinamus, non sunt per se ordinate ad inuicem per modum perfectibilis & perfectiui, unde tale compositum sine dubio erit vnum tantum per accidens, & non per se. Secundò, si illæ partes sint eiusdem prædicamenti, videndum est an quælibet ex illis ponatur directe in prædicamento, & tum dicendum est quod illud totum sit vnum per accidens, quia quidquid ponitur directe in prædicamento est quid completum, & consequenter nequit habere rationem perfectibilis per se per aliquid aliud realiter distinctum, quod etiam sit completum, eo enim ipso quo haberent aliqua realiter distincta; se per modum perfectibilis per se, & perfectiui per se, non essent còpleta, hæc enim ratione materia prima & inter forma substantialis non dicuntur, nec sunt completa. Quod si ex illis partibus vna sit quid completum, & altera pars sit quid incompletum, adhuc totum compositum ex illis erit ens vnum per accidens tantum, quia illa pars, quæ est quid

Quomodo
Deus pos-
set poni in
prædica-
mento.

Quod ponitur
directe in
prædicamento
debet esse
vnum per
se.

Quamnam
entia sunt
censenda
per se vna.

Signa ex
quibus
colligi
possit ali-
quod con-
positum
esse vnum
per se, aut
per acci-
dens.

Nihil po-
nitur in
prædica-
mentis,
quod non
sit reale &
positium.

Nec quod
non sit fi-
nitum.

178 LOGICA. De Prædicamentis in communi,

quid completum, nequit per se esse perfectibilis ab alia parte, quæ est quid incompletum, nec esse per se perfectiva ipsi, alias enim non esset quid completum. Hinc totum compositum ex homine, & pede leonis non est unum per se.

28. Dices: homo mancus, cui scilicet deessent manus, esset quid completum positum directe in prædicamento substantiæ, nam esset animal rationale non minus, quam quicumque alius homo, & tamen esset perfectibilis per manus, sine quibus est imperfectus: ergo falsum est quod quid completum non posset ulterius compleri & perfici per aliquod realiter distinctum.

Respondeo hominem talem esse completum physice, quia constat partibus physicis non complebilibus ulterius physice; sed non est tamen completus integraliter, unde iuxta hoc distinguo consequens: falsum est quod completum, quia ratione est completum, possit ulterius perfici, nego; secundum quod non est completum, concedo consequentiam.

Et si quæras, utrum homo quatenus constituitur ex partibus integralibus sit unum per se, Respondeo quod sit unum per se integrale, quia ut sic constituitur ex partibus eiusdem prædicamenti per se connaturaliter ordinatis ad hoc, ut uniantur inter se, & ex iis una non est subiectum alterius. Itaque compositum ex rebus realiter distinctis eiusdem prædicamenti est unum per se integrale, quando partes illæ natæ sunt connaturaliter continuari inter se; & est unum per se physicum, si partes illæ spectantes ad idem prædicamentum, ex quibus constituitur ita se habeant, ut neutra ponatur directe in prædicamento illo, & natæ sunt ulterius facere unum compositum, cui aliqua una peculiaris operatio, aut effectus competere possit ratione istarum partium.

29. Quod si partes illius compositi sint realiter identice, & solummodo formaliter, vel ratione distinctæ, videndum est an sint inter se sic subordinatæ, ut fundentur in aliqua entitate per se una physice; & præterea an vlla ex ipsis per se præsupponat alteram tanquam radicem, ex qua profluat: si fundentur in una tali entitate per se una physice ita, ut in alia nequeant reperiri, & neutra alteram præsupponat, tanquam radicem, ex qua pullulat, illud compositum debet dici per se unum metaphysice loquendo: si vero non fundentur sic in aliqua entitate per se una physice, aut si una ex illis præsupponat alteram, tanquam radicem, ex qua sequitur, seu pullulat illud compositum non erit unum per se metaphysicum, sed per accidens. Hinc patet, compositum ex animalitate & rationalitate esse unum per se metaphysicum, quia constat ex formalitatibus realiter identificatis, quæ non reperiuntur, nisi in entitate una per se physice, verbi gratia in entitate alicuius hominis; & quia nec rationalitas profluit ex animalitate, quandoquidem aliàs omne animal esset rationale, nec contra animalitas ex rationalitate, quandoquidem reperiatur secundum suum conceptum formalem sine rationalitate. Totum autem compositum ex humanitate, & risibilitate est unum per accidens, metaphysice loquendo, quia risibilitas præsupponit humanitatem tanquam radicem, ex qua profluit, & propterea dicitur competere homini per se, non in primo modo dicendi, sed in secundo.

Advertendum autem, quod compositum metaphysicum unum per se non debeat habere semper partes, seu formalitates metaphysicas, ex quibus componitur, fundatas in entitate una per se physice, hoc est composita ex partibus physicis realiter distinctis, quia aliàs essentia Angelî non esset quid unum per se metaphysice loquendo, quod est absurdum; sed debet habere eas fundatas in entitate, quæ sit fit una per se physice completa, ut non sit compositum physicum unum per accidens, siue sit compositum physicum, siue non sit.

CONCLUSIO. IV.

30. Ut quid ponatur directe in prædicamento, debet esse quid completum: ut ponatur autem indirecte & redubitate non debet esse quid completum. Hæc quoque com-

munis est, & patet prima pars, quia nihil ponitur directe in prædicamento, nisi vel genera summa, vel illa, de quibus genera summa possint prædicari in quid, hoc enim est quod intelligimus per directam positionem in prædicamento: sed genera summa sunt entia completa, seu conceptus obiectivi abstracti à singularibus completis, & non prædicantur in quid de vllis entibus, quæ non sunt completa: ergo sola entia completa ponuntur directe in prædicamento.

Confirmatur, quia secundum Philosophum, 7. Met. 8. materia non est per se species vllius prædicamenti: sed huius non est alia ratio, nisi quia non est ens completum; ergo entia incompleta nequeunt poni in prædicamento vllò ex his decem, de quibus modo agimus. Et dico Ex his decem, data opera, quia non dubito quin possit fieri series entium incompletorum, verbi gratia formarum substantialium, siue omnium, siue aliquarum convenientium in aliquo gradu communi non convenienti aliis formis, & has series posse vocari prædicamenta, in iisque collocari sola entia incompleta, non vero completa, saltem directe.

Secunda pars patet, quia ut ponantur indirecte, sufficit, quod possint concurrere ad constitutionem rerum, quæ directe ponuntur in prædicamentis: sed ad hoc non requiritur, ut sint completa.

31. Sola potest hic manere difficultas, quænam entia censenda sint completa completionem requisita ad hoc ut ponantur in prædicamentis.

Ad quam difficultatem Respondeo, ex singularibus entitatibus physicis illa esse completa sufficienter ad hoc ut ponantur directe in prædicamento, quæ non sunt partes essentielles physice vllius rei, aut actû, aut potentia; & quæ sunt tales partes esse incompleta sic, ut non possint poni directe in prædicamento. Hinc patet, materiam singularem, & formam singularem quancumque non spectare directe ad prædicamentum vllum, totum vero constitutum ex materia, & forma physica completa esse quid completum; & etiam Angelum & albedinem, quia nulum ex his potest esse pars essentialis physice compositi vnius per se. Dico autem compositum physicum ex materia & forma completa esse quid completum, quia si darentur aliquod compositum ex materia & forma substantiali incompleta, (ut nos Scotistæ existimamus de facto dari in substantiis corporeis viventibus, de quo suo loco) illud compositum esset incompletum, & indirecte solum spectans ad prædicamenta, sicut materia prima, quia posset esse pars physica alterius compositi physici constantis ex illo & ulteriori forma substantiali, quæ esset per se perfectiva talis compositi incompleti, sicut forma aquæ est per se perfectiva materie primæ aquæ.

Dices: digitus vnus constans parte illa corporis, quæ vocatur digitus, & anima, nequit esse pars essentialis physice alicuius rei, & tamen non est quid completum & directe ponibile in prædicamento substantiæ, sed indirecte tantum: ergo falsum est quod omne illud singulare sit completum, quod nequit esse pars essentialis physice vllius vnius per se.

32. Propter hoc additur communiter, quod ulterius etiam id non debeat esse pars integralis vllius rei, quod est completum sufficienter ad hoc, ut ponatur in prædicamento: & quia sunt duo genera partium integralium, nam quædam sunt partes homogeneæ, hoc est, eiusdem rationis, ut partes aquæ; & quædam heterogeneæ, hoc est, diuersæ rationis, ut sunt manus, pes, oculus, caro, pellis, os; distinguunt communiter authores, & dicunt, illa entia singulæ, quæ possunt esse partes heterogeneæ ex natura sua alicuius compositi, non esse entia sufficienter completa, ut collocentur directe in prædicamentis, & propterea excludunt à recta linea prædicamentali manum, pedem, caput, oculos, & similia entia; illa vero entia, quæ possunt esse partes homogeneæ, modò non possint etiam connaturaliter esse partes heterogeneæ, ut sunt partes aquæ, dicuntur esse completa sufficienter ad hoc ut ponantur directe in prædicamento aliquo, quia huiusmodi partes sunt eiusdem rationis cum toto, qualibet enim pars aquæ est eiusdem

prædicamentis in completa vero indirecte.

Quænam entia sunt completa.

Quænam partes integrales sunt complete quænam incompleta.

Completa solum ponantur directe in

eiusdem rationis & essentia cum tota aqua, & consequenter completum quid ac ponibile in prædicamento directe non minus quam ipsa aqua tota, & sane si pars aquæ non poneretur directe in prædicamento, nec ipsa aqua sic in ipso poneretur; nec etiam, aut pars aquæ, aut tota aqua poneretur indirecte etiam in prædicamento, & sic daretur aliqua substantia realis finita una per se, quæ nec directe nec indirecte poneretur in prædicamento substantia, aut vilo alio, quod est absurdum, & contra adæquatam diuisionem entis finiti, ut sic, in decem prædicamenta. Probat autem sequela, nimirum quod si aqua, & pars eius non ponerentur directe in prædicamento, non ponerentur etiam in ipso indirecte, quia eam non poneretur indirecte, quatenus reducerentur ad aliquid directe in ipso ponibile: sed nihil tale assignari posset, ut patet: ergo non ponerentur indirecte in prædicamento.

Itaque partes huiusmodi homogeneæ, quæ nequeunt esse partes heterogeneæ, ponuntur directe in prædicamento, non tamen quatenus sunt pars, sed quatenus habent in se essentiam physice completam: hoc autem non est intelligendum de partibus homogeneis omnibus, quia partes carnis sunt homogeneæ, & partes ossis, & tamen non ponuntur directe in prædicamento vlla ratione; sed de illis partibus homogeneis, quæ non sunt natæ esse partes heterogeneæ, quales sunt partes aquæ, non vero partes carnis.

33. Hæc doctrina tota non patitur maiorem difficultatem quam quod aliquod videatur poni directe in prædicamento substantia, quod potest esse pars heterogenea inclusa in aliquo toto composito integrali: nam homo, mancus, cui deficit manus, cum non obitante defectu manus sit quid completum physice, & essentialiter animal rationale, videtur omnino poni directe in prædicamento substantia tam bene quam quicumque alius homo, & tamen potest esse pars heterogenea totius integralis compositi integraliter ex illo homine manco & manibus eius: ergo aliquid quod potest esse pars heterogenea alicuius totius, directe ponitur in prædicamento.

Quæ pars heterogenea potest poni directe in prædicamento.
Respondetur tamen potest, omnem illam partem heterogeneam posse poni directe in prædicamento, quæ possit habere denominationem totius illius compositi, quod esset completum & constans omnibus suis partibus integralibus heterogeneis: Vnde quia homo mancus dicitur simpliciter homo, & animal rationale, quod admodum homo totaliter integer ex omnibus partibus integralibus, propterea potest dici, quod ponatur directe in prædicamento substantia homo ille mancus, sicut homo integer: sed quia manus hominis non dicitur homo, etiam si sit animata, ideo non debet poni directe in prædicamento substantia.

Quæ entia singularia sunt completa.
34. Itaque illa entia singularia sunt completa, quæ vel non sunt nata concurrere tanquam partes ad compositionem essentiali physicam aut integram vllius entis singularis alterius, vel si sint nata concurrere ad compositionem talis entis, habent denominationem istiusmet entis, & essentiam metaphysicam eiusdem rationis cum ipso. Ex qua descriptione entis completi sequitur Angelum quæque esse ens completum, & partem quancumque aquæ, & hominem quancumque, quamvis ipsi deesse aliqua pars integralis, ut manus vel pes: materiam vero primam, & corpus, quod est altera pars physica, ex qua & anima componitur homo physice, & ipsam animam, & manum, pedem, os, carnem, similiaque esse entia incompleta, ac indirecte tantum, seu reductiue spectantia ad prædicamenta.

Qui gradus metaphysici sunt completi.
35. Ex gradibus seu formalitatibus metaphysicis illi gradus, seu formalitates consentiunt completæ, quæ sunt prædicabiles in quid de entibus physice completis; vnde quia sola genera & species sic prædicantur, sola illa sunt entia completa & directe ponibilia in prædicamento, differentia vero, sunt entia incompleta, & solum indirecte & à latere in prædicamentis collocabilia; proprietates etiam similiter sunt incompleta & reductiue tantum ad has classes spectantes.

Et si quæritur, cur genera & species sint completa entia

completa potius quam differentia, quandoquidem genera sunt partes essentielles metaphysice rerum, quarum sunt genera, sicut differentia sunt.

Respondetur propter illam rationem, propter quam genera prædicantur in quid, & differentia prædicantur in quale quid.

36. Et si quæras rursum, quænam sit hæc ratio? Respondetur rationem esse, quod differentia non prædicentur nisi per modum partis, genera vero & species, licet teneantur partes, non tamen prædicantur per modum partis; quando enim dicimus quod Petrus sit animal, non significamus ex modo loquendi quod inuoluatur aliquam partem essentiali præter animalitatem: & idem est quando dicimus quod sit homo, sed quando dicimus quod Petrus sit sensitiuus & rationalis essentialiter ex modo loquendi, damus intelligendum quod includatur aliquam partem essentiali præter rationalitatem & sensitiuitatem, nimirum illam aliam formalitatem essentiali, cui concipimus rationalitatem adiacere tanquam determinatiuum.

CONCLUSIO V.

37. Quæ ponuntur directe in prædicamento substantia, debent poni in eo, quatenus significantur nomine concreto substantiino, & metaphysico, non vero ut significantur nomine abstracto metaphysico. In hoc conueniunt omnes: & patet, quia debent poni in prædicamento directe secundum quod possint prædicari & subijci sibi inuicem, sed, ut supra diximus, abstracta metaphysica non possunt de inferioribus prædicari; concreta vero possunt: ergo solum sunt ponenda in prædicamento substantia, quatenus significantur nomine concreto, seu quatenus sic concipiuntur. Hinc patet, nec animalitatem ut sic, nec humanitatem poni directe in prædicamento substantia, sed bene animal & hominem: idem est iudicium de cæteris similibus, de quo non potest esse alia quæstio quam de nomine.

CONCLUSIO VI.

38. Satis probabile est, entia, quæ ponuntur directe in prædicamento accidentium, posse poni in illis, vel in abstracto physico, vel in concreto physico, modo tamen obseruetur proportio sic, ut si supremum genus ponatur in concreto, cætera inferiora similiter ponantur in concreto: si vero ponatur supremum genus in abstracto, similiter cætera inferiora in abstracto ponantur: verbi gratia si supremum genus prædicamenti qualitatatis ponitur, ut significatur per ly quale, quod est concretum adiectiuum & physicum, albedo etiam debet in illo poni, ut significatur per ly album, & color ut significatur per ly coloratum. Hæc meo iudicio est. *Scilicet quæst. 11. prædicament. in responsum ad quæritum, quatenus dicitur accidentia posse poni in prædicamentis in abstracto; & eam tenet Aueris hic quæst. 16. contra Toletum quæst. 2. post prædicament. Nipham 5. Met. quæst. 5. Murciam quæst. 2. de natura prædicamentis, quatenus vero dicit, quod possit poni in prædicamentis in concreto, est contra D. Thomam opusc. 42. Fonseca 5. Met. Complutenses hic disp. 5. Merinerum hic quæst. 1. & alios plures.*

Probat autem primo autoritate Philosophi, quia recenset prædicamenta accidentalia sub nominibus concretis: ergo possunt sub talibus nominibus in prædicamentis poni. Rursus in cap. de Quantitate & Qualitate enumerat res illorum prædicamentorum in abstracto: ergo possunt poni secundum ipsum in abstracto. Et sane, nisi teneatur nostra conclusio, videbitur Philosophus vel non satis sibi constare, vel satis æquiuoce loqui, dum aliquando enumerat res prædicamentorum accidentalium in abstracto, aliquando in concreto.

39. Probat autem ratione, quia illa, quæ ponuntur in prædicamentis accidentium, possunt in ipsis poni quancumque ratione possunt de se inuicem prædicari, & sibi inuicem subijci per modum generum & specierum, ac indiuiduorum completorum: sed certum est, album ut sic posse prædicari de hoc & illo albo, & albedinem ut sic, posse prædicari

Cur genera & species sint completa entia non vero differentia.

Substantia ponitur in prædicamento in concreto, non in abstracto.

Accidentia ponuntur in prædicamento in abstracto, vel in concreto.

prædicari per modum generis de nigro & albo, sicut & color ut sic potest prædicari de hoc & illo colore: & similiter Quale ut sic, potest prædicari per modum generis supremi de omnibus qualibus, seu qualificatis accidentaliter, sicut & qualitas ut sic potest prædicari de omnibus qualitatibus; & idem est dicendum à paritate rationis de omnibus aliis accidentibus: ergo accidentia possunt collocari in prædicamentis, siue in abstracto physico, siue in concreto physico.

Confirmatur soluendo fundamenta aduersarum sententiarum.

40. *Obiicit primò* pro *Toletii* sententia: Accidentia in abstracto sunt entia incompleta: talia non possunt poni in prædicamentis: ergo accidentia ut sic nequeunt poni in prædicamentis.

Respondeo negando maiorem; sunt enim completissima, quandoquidem non sunt nata constituere aliquid, neque per modum partis essentialis, nec integralis homogeneæ, aut heterogeneæ. Et sane si accidentia in abstracto essent entia incompleta, etiam in concreto formaliter loquendo essent entia incompleta: sicut rationale formaliter loquendo est ens incompletum, quia abstractum eius, nempe rationalitas, est ens incompletum.

41. *Obiicit secundò*: quia accidentia constituunt diuersa prædicamenta ex diuerso modo efficiendi substantiam: ergo debent poni in prædicamentis, ut efficiunt substantiam, & consequenter debent poni in concreto, quia ut sic efficiunt substantiam.

Respondeo distinguendo antecedens: ex diuerso modo efficiendi substantiam, id est, quatenus ex se habent tribuere effectus diuersos tali diuersitate substantiis, transeat antecedens; id est, quatenus concipiuntur ut actu efficientes substantiam, nego antecedens, & similiter distinguo consequens; quatenus efficiunt actu, nego; quatenus aptæ sunt efficere, concedo consequentiam. Itaque albedo potest poni in prædicamento distincto à quantitate, etiam considerata in abstracto, quia ut sic considerata, potest concipi ut apta nata, dare aliquem determinatum effectum substantiæ, quem nulla quantitas potest tribuere; & idem est de ceteris accidentibus; & per hæc patet ad reliqua, quæ pro sententia illa adduci possunt.

42. *Obiicit tertio*, pro magis communi sententia tenente quod debeant poni in abstracto: Concreta non sunt unum per se: sed quæ ponuntur directe in prædicamentis sunt unum per se: ergo accidentia solum in abstracto possunt poni in prædicamentis.

Respondeo distinguendo maiorem: concreta formaliter loquendo, & prout dicunt formam cum connotatione subiecti, & adiacentiæ, nego maiorem; prout dicunt æque primò & formam illam, & subiectum, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam.

43. *Obiicit quarto*: pro eadem ex *Merineri*: Accidentia in concreto non possunt denominari genera, aut species, ergo nequeunt ut sic collocari in prædicamentis. probatur antecedens, quia ut sic non possunt considerari per modum per se stantis, sed per modum adiacentis: sed genera & species debent considerari per modum per se stantis, ergo &c.

Respondeo negando antecedens, quia certum est quod coloratum ut sic, sit prædicabile de nigro & albo, quatenus talia formaliter & quod non sit prædicabile de ipsis ut accidens, nec ut differentia, nec ut proprietas: ergo ut genus, vel ut species, & consequenter concretum accidentale potest considerari ut genus, & ut species.

Propter quam rationem *Scotus* supra expresse concedit, Quale esse genus generalissimum respectu omnium qualium. Ad probationem antecedentis, nego maiorem: omne enim illud, quod potest prædicari in quid, & per quod responderi potest interroganti quid est res, potest considerari per modum per se stantis; unde quia interroganti quid est nigrum, bene responderetur dicendo quod sit coloratum, coloratum potest considerari tanquam quid per se subsistens.

Dices: consideratur coloratum formaliter per modum

adiacentis, alias non esset concretum adiectiuum, ergo non consideratur per modum per se stantis.

Respondeo distinguendo antecedens: quatenus comparatur ad subiectum, de quo accidentaliter prædicatur, concedo; quatenus consideratur in ordine ad illa, de quibus essentialiter prædicatur in quid, nego antecedens. Itaque bene potest accidere quod aliquid prædicetur per modum adiacentis de aliquibus, & de aliis per modum per se stantis.

44. *Obiicit quinto*, in fauorem *Merineri*: *Scotus* expresse dicit quæstione illa vndecima, quod album quidem ponatur in prædicamento qualitatis, sed quod non sit qualitas sub illo modo significandi: ergo sentit album in concreto non debere poni in prædicamento.

Respondeo negando consequentiam, quia aliud est, quod album suo illo modo significandi non sit qualitas, aliud quod sub illo modo significandi non ponatur in prædicamento, poni enim bene potest in prædicamento, etiam qualitatis, sub illo modo significandi, modo ipsamet qualitas ponatur in concreto, licet non possit qualitas in abstracto de ipso prædicari, & licet non possit consequenter collocari sub qualitate in abstracto. Imo quandoquidem dicat *Scotus* quod sp. et Quale ad prædicamentum qualitatis, & quod sit genus generalissimum istius prædicamenti, licet non aliud genus quam ipsa qualitas, quia quale ut sic, & qualitas ut sic non distinguuntur nisi in modo significandi, signum est quod existimauerit utroque modo posse qualitatem poni in prædicamento, & in concreto & in abstracto, seruata tamen proportionem, ut superiora & inferiora ponantur eodem modo, aut omnia in concreto, aut omnia in abstracto.

CONCLUSIO VII.

45. *Vniuersalitas non est conditio requisita ad hoc ut aliquid ponatur in prædicamento*. Hæc est communissima contra *Iauellum* in Log. titulo quinto cap. 1. *Probatur*, quia indiuidua ponuntur directe in prædicamentis, ergo vniuersalitas non est conditio requisita ad hoc. Probatur antecedens, quia indiuidua aliqua sunt entia realia finita completa, & de illis in quid genera generalissima prædicantur, ut patet de Petro & Paulo: ergo nihil impedit quominus ponantur directe in prædicamentis.

Confirmatur, quia non ponuntur reductiue, nec à latere, quandoquidem non sunt partes, nec proprietates alterius rei, quæ directe ponitur. Aduertendum tamen reuera hic non esse aliud, quam quæstionem de nomine; nam si per prædicamentum intelligamus seriem omnium prædicatorum, quæ inter se inuicem coordinari possunt, quoad subiectionem & prædicationem in quid, certum est indiuidua spectare ad prædicamenta; nec hoc *Iauellus*, ut credo, negaret: si vero per prædicamenta intelligeremus seriem prædicatorum & formalitatum essentialium, quæ sic ordinari possunt, tum indiuiduum non spectabit ad prædicamentum, quia singularitas non est prædicatum essentialiale. Melius autem accipitur prædicamentum primo modo, quia sic accipitur communiter à Doctoribus.

Dices, pro *Iauello*: *Porphirius* assignat pro terminis extremis prædicamenti genus summum & species infimas; ergo indiuiduum non spectat ad prædicamentum, quia alias species infima non esset terminus, nec extremum prædicamenti.

Respondeo negando antecedens: nec enim assignauit speciem infimam pro vno extremo simpliciter, sed pro vno extremo ex prædicatis essentialibus, quod non facit ad rem.

CONCLUSIO VIII.

46. *Nulla alia conditio requiritur ut aliquid ponatur in prædicamento, præter hæcenus explicatas, nempe quod sit aliquid reale finitum unum per se, completum & modo concreto vel abstracto conceptum iuxta dicta*. Hæc est communior contra *Alb. & Egidium* hic, & *Plotinum*, qui putauerunt Angelos non poni in aliquo ex his prædicamentis, & contra alios ut *Auerroem*, *Iamdunum*, *Suesanum*, *Iamblicum*, quos sequitur probabiliter *Vallius* q. 2. de substantia c. 5. qui excludunt ab his prædicamentis substantias

Vniuersalia sola ad ponuntur in prædicamentis.

Conditiones requisitæ ut aliquid ponatur in prædicamento.

substantias incorruptibiles, ut sunt caelestia corpora, Quod si verum esset Angelos & caelestia corpora non poni in his prae dicamentis, quandoquidem praedictae conditiones cōpetat illis, sequitur alias conditiones requiri praeter dictas.

Angeli & caelestia corpora spectant ad prae dicamenta.

Probaturs conclusio, quia gratis requireretur aliqua alia conditio & gratissime arceretur à prae dicamentis de facto datis tanta multitudo creaturarum, quanta est Angelorum & corporum caelestium.

Confirmatur, quia Philosophus diuisit ens reale finitum ut sic in haec decem prae dicamenta: ergo vel diuisio non est adaequata aut bona, vel nullum tale ens datur, quod non spectet aliquo modo ad haec prae dicamenta: sed certum est Angelos & caelestia corpora non spectare reduciue aut indirecte ad haec prae dicamenta; ergo spectant ad illa directe.

Confirmatur secundo, quia nihil impedit quominus ab Angelis, corporibus caelestibus, & sublunaribus possit abstrahi aliqua ratio generica communis substantiae ut sic tam bene, quam potest ab omnibus corporibus sublunaribus abstrahi talis ratio, & hoc supposito, nihil impedit quominus substantia, quae est genus generalissimum prae dicamenti substantiae, sit ratio illa communis: ergo dicendum est quod sub genere generalissimo prae dicamenti substantiae comprehendantur Angeli & corpora caelestia, & consequenter quod spectent ad prae dicamenta.

47. Obiicitur: nihil potest poni in prae dicamento, nisi quod est genus generalissimum, vel quod contineatur sub tali genere: sed nec Angelus ut sic, nec corpus caeleste & incorruptibile ut sic, est aut summum genus prae dicamenti vilius, aut contentum sub illo genere: ergo non possunt poni in prae dicamento villo. Minor quoad primam partem est certa apud omnes; nemo enim dixit Angelum, aut corpus incorruptibile esse summum genus vilius prae dicamenti; & ratio est, quia si vilius, maxime substantiae: sed non huius, quia sic substantiae corruptibiles non ponerentur in hoc prae dicamento, quod est absurdum. Probaturs ergo minor quoad secundam partem, quia si continerentur sub genere summo, deberent constare genere: sed non constant, quia non constant materia, id quod certum est de Angelis; sed nihil potest constare genere, quod non cōstet materia, quia genus desumitur ex materia: ergo non cōstāt genere.

Confirmatur, quia secundum Philosophum 10. Metaph. cap. ult. corruptibile & incorruptibile differunt genere: ergo substantiae spirituales & corporae caelestes, quae sunt incorruptibiles, non ponuntur in eodem prae dicamento cum substantiis corporeis corruptibilibus; sed si poneretur in aliquo ex his prae dicamentis, ponerentur in eodem prae dicamento cum ipsis, nimirum in prae dicamento substantiae: certum enim est, quod non ponantur in villo prae dicamento ex nouem prae dicamentis accidentium.

Confirmatur secundo, quia Angeli sunt actus puri: ergo non constant genere; quod semper est potentiale quid.

48. Respondeo, negando minorem pro secunda parte, & ad eius probationem dico, genus non desumi ex materia, quasi non possit abstrahi ratio generica ab iis, quae non constant materia; sed si debeat desumi ex materia, hoc verum tantum erit de genere abstracto à rebus materialibus, & illis solis communi. Sed nec de hoc etiam verum est, ut patet ex dictis supra, quasi ex sola entitate materiae desumeretur; sed vniuersaliter verum erit in sensu proportionali, ut sensus sit, quod genus habeat proportionem cum materia in ratione perfectibilis, sicut differentia habet cum forma in ratione perfectiui.

Ad confirmationem respondet Auerſa, Aristotelem intelligere per genus eo loci genus physicū, quod est materia ita ut sensus sit, quod substantia materialis corruptibilis & incorruptibilis differant in materia prima, id est habeant materias primas distinctae rationis. Et addit, Philosophum saepe vocare materiam primam genus. Verum haec responsio nequit seruire illis, qui dicunt materiam primam caelestem & sublunarem esse eiusdem rationis, quae est sententia communior Scotistarum, quibus propterea aliter respondendum est.

49. Itaque respondeo etiam pro illis, quod corrupti-

bilia & incorruptibilia differant genere non sic, quod non conueniant in aliquo genere communi etiam prae dicamento, sed quod omnia corruptibilia conueniant in aliquo genere sibi solis conueniente & similiter incorruptibilia, & quod corruptibilia differant illo genere ipsis solis communi ab incorruptibilibus, & à contra incorruptibilia differant illo genere, quod ipsis solis est commune, à corruptibilibus.

Ad secundam confirmationem respondeo distinguendo antecedens: sunt actus puri, metaphysice loquendo, id est non includentes aliquid potentiale metaphysicum, neque antecedens: actus puri physice, id est, non includentes materiam physicam, nec aliquid per se perfectibile perfectibilitate physica, hoc est aliquid per se perfectibile per aliquam formam realiter distinctam, concedo antecedens, & nego consequentiam.

50. Quaeritur pro complemento huius quaestionis, an Christus ponatur in prae dicamento substantiae; *Respondeo*, si consideretur Christus, ut est suppositum humanum, praedicat, abstrahendo ab inclusione Diuinitatis, sic ponitur in prae dicamento substantiae non solum in specie humana, in qua comprehenditur natura humana Christi tam bene quam vlla alia natura, sed etiam quatenus est individuum humanum distinctum numero à quolibet alio individuo humano, quia nihil profus impedit, & ut sic est ens completum. Si vero consideretur ut includit Diuinitatem non ponitur in prae dicamento; quia ut sic, non dicit naturam finitam, sed infinitam: nec in hoc est alia difficultas quam de nomine, quae quantum fieri potest, semper debet cui-tari.

Quomodo corruptibilia differant genere ab incorruptibilibus.

Quomodo Angeli sunt actus puri

An Christus ponatur directe in prae dicamento.

DISPUTATIO XII.

DE SUBSTANTIA.

NON capitur in hac disputatione Substantia pro natura & essentia rei, quia sic accepta substantia; non spectat ad aliquod determinatum prae dicamentum, cum nullum prae dicamentum sit, in quo non ponatur natura & essentia rerum ad illud spectantium: sicut enim essentia hominis spectat ad hoc prae dicamentum, ita essentia lineae spectat ad prae dicamentum quantitatis, & essentia similitudinis ad prae dicamentum similitudinis. Capiturs ergo hic substantia pro ente, quod opponitur accidenti & habet diuersam essentiam ab essentia eius. Huiusmodi autem ens merito ponitur in primo prae dicamento, quia omnia accidentia ad ipsum ordinantur, & propterea entis entia vocantur à Philosophis frequentissime. Quare cum de prae dicamentis in particulari differere vellent Philosophi, prius de substantia quam de villo alio prae dicamento agitur, & cap. 5. huius libri ait duas dari substantias, vnam primam, alteram secundam, atque primam substantiam esse, quae neque de subiecto dicitur, id est non praedicatur essentialiter de villo inferiori, neque in subiecto aliquo est, id est non inhaeret vlli subiecto. Deinde asserit substantias secundas esse genera, & species substantiales, quae scilicet praedicantur in quid de substantiis primis, iisque propterea inesse substantias secundas tanquam inferiora superioribus. Postea comparat substantiam primam ad secundam, atque illam, nempe primam, esse maxime proprie substantiam, quia maxime subsistit, quod non solum intelligendum est quantum ad substantiam accidentibus omnibus singularibus, quae nequeunt subiectari nisi in substantiis primis; sed etiam quantum ad substantiam praedicatis essentialibus, quia substantia prima ita subsistit substantiis secundis, ut nihil aliud ipsi similiter subsistat; nulla autem substantia secunda ita subsistat aliis substantiis secundis, quin aliqua substantia ipsi subsistat, nempe prima: & subiungit, species infimas magis esse substantias quam subalternas, quia magis accedunt ad substantias primas, quandoquidem paucioribus inferioribus subsistent quam superiores substantiae secundae. Denique assignat aliquas proprietates substantiae.

Quid prima substantia.

Quid secundae.

Q. QVÆS

QVÆSTIO I.

Quid est substantia.

Duplex ac-
ceptio
substantiæ
ut opponi-
tur acci-
denti.

2. **D**upliciter capi potest substantia, etiam ut signi-
ficat id, quod opponitur accidenti: primo pro
omni eo, quod est ineptum inherere, siue sit finitum siue
infinitum, siue completum siue incompletum: & sic Deus
est substantia, & materia prima & forma substantialis, &
omnes differentia & modi, ac proprietates spectantes ad
hoc prædicamentum: & substantia in hac acceptione bene
describitur esse quid ineptum inherere. Secundo accipi-
tur pro eo, quod est summum genus huius prædicamen-
ti, & competens formaliter illis solummodo, de quibus
istud summum genus prædicatur in quid, & in hoc sen-
su hic de substantia agendum est potissimum: ex dictis
autem de ea in hac acceptione, facile erit decidere, quid
dicendum sit de ea in priori illa acceptione.

CONCLUSIO I.

Quid sub-
stantia, quæ
est genus
sumum
prædica-
menti sub-
stantiæ.

3. Substantia, quæ est genus generalissimum huius præ-
dicamenti, est ens reale, finitum, completum, per se ex-
istens, id est ineptum inherere alicui, tanquam subiecto, &
prædicabile formaliter, & in quid de omni substantia reali
singulari finita & completa.

Hæc conclusio est communissima, & suppositis dictis
quæstione præcedenti non potest esse in controuersia. Di-
citur ens reale finitum completum, quia istæ sunt conditio-
nes requisitæ, ut aliquid ponatur directe in prædicamen-
to, quemadmodum genera generalissima in eo ponuntur.
Dicitur per se existens, seu ineptum inherere, ut distin-
guatur genus generalissimum huius prædicamenti à ge-
neribus generalissimis aliorum prædicamentorum, quorum
quodlibet est aptum natum inherere, & consequenter nõ
per se existens. Dicitur & prædicabile formaliter & in quid
de omni substantia singulari reali finita & completa, ut
distinguantur substantia, quæ est genus summum, ab aliis
substantiis completis inferioribus, quarum nulla est sic
prædicabilis. Et per hoc patet veritas conclusionis, quia
illa descriptio generis generalissimi huius prædicamenti
omni & soli competit, & declarat absque superfluitate,
vel defectu naturam generis generalissimi.

Possit quidem omitti illa ultima particula: quod sit
prædicabile, &c. quia licet omnis substantia inferior ut
sic sit ens completum finitum reale ineptum inherere,
tamen hoc non competit ipsi nisi quatenus includit ra-
tionem substantiæ ut sic, quæ est genus summum: unde
descriptio prædicta etiam dempta illa ultima particula,
non competet ipsis per se primò, quatenus sunt tales
substantiæ, seu quatenus dicunt differentias contrahentes
substantiam ut sic: sed quatenus includunt substantiam
ut sic, cui propterea ex modo & differentia contractiva
entis ut sic per se primò competit illa perfectas, qua di-
stinguitur ab accidente.

Addidi tamen maioris claritatis causa illam ultimam
particulam, ut possit quis scire quænam substantia com-
pleta sit genus generalissimum, cui per se primò compe-
tit illa descriptio: erit enim illa sola, quæ potest inesse
omnibus substantiis singularibus, & de illis prædicari in
quid prædicatione exercita.

Ex hac autem descriptione hoc modo explicata patet,
Deum non comprehendere sub hoc prædicamento, bene
tamen comprehendere Angelos, & cælestia corpora, de quo
particularius actum est quæstione præcedenti.

CONCLUSIO II.

Perfectas
substantia
est quid
positivum.

4. Esse per se, seu perfectas, quæ est ratio formalis con-
stitutiva substantiæ, est quid positivum. Hæc est Doctoris 1.
dist. 3. & S. Thom. 1. contra gentes cap. 25. quos præter
suos sequuntur communiter moderni, & nominatim
Anerfa hic sect. 1. contra Soncinam 5. Mer. quæst. 14.

Probat per primò ex Philosopho hic: si consisteret in ne-
gatio, maxime in negatione essendi in alio: sed hæc ne-
gatio à Philosopho enumeratur inter proprietates sub-
stantiæ, ergo non est ratio formalis constitutiva eius, quia
proprietates non potest esse talis ratio, sed potius eam sup-
ponit, sicut risibilitas non est ratio formalis hominis, sed
supponit eam, nempe rationalitatem.

Probat per secundò, quia accidens constituitur per ali-
quid positivum; ergo & substantia: absurdum enim vide-
tur, quod accidens habeat perfectius constitutum forme-
male quam substantia.

Probat per tertio, quia omnis negatio, quæ competit ali-
cui necessario & inseparabiliter, præsertim si non sit nega-
tio, à qua formaliter habet res non esse aliud, debet præ-
supponere aliquod positivum: ergo negatio essendi in alio
competens substantiæ debet præsupponere aliquid, ratio-
ne cuius formaliter competit substantiæ, sed illud positivum
non potest esse ens ut sic, quia alias omne ens haberet
secum annexam talem negationem, & consequenter
accidens esset per se existens, quod est absurdum: ergo
debet esse aliqua alia formalitas positiva, sed illa alia po-
sitiva formalitas erit potius ratio constitutiva substantiæ,
tum quia prius competit ipsi, quam negatio, cum sit prin-
cipium negationis; tum quia per illam distinguitur pri-
mò ab omni accidente: ergo constitutum substantiæ
est quid positivum & non negativum. Vbi tamen aduer-
te, nos non negare quin substantia dicat huiusmodi ne-
gationem, sed quod illa negatio, quamvis necessario conse-
quatur substantiam, non sit ratio constitutiva eius, si-
cut nec negatio rationalitatis, quæ necessario consequitur
essentiam bruti, est ratio constitutiva bruti; nec negatio
brutalitaris, quæ necessario consequitur essentiam homi-
nis, est ratio formalis essentialiter constitutiva hominis.

Confirmatur hoc, quia omnis entitas positiva, cui repu-
gnat aliquid quod non repugnat alij entitati, debet esse
distincta rationis positive ab illa alia entitate: si enim es-
sent omnino similes, quod repugnaret uni, repugnaret al-
teri ex sua ratione formali: ergo cum repugnet substantiæ
esse in alio tanquam in subiecto inhesionis, saltem connat-
uraliter, quod sufficit ad propositum, idque nõ repugnet
accidendi, debet entitas illa, quæ est substantia, esse positive
distincta in ratione formali entis, in quo, ut suppono, uni-
pote cõueniunt: ergo in ratione aliqua alia positiva discõ-
uenient, & consequenter in substantia dabitur aliqua alia
formalitas positiva præter formalitatem entis: sed illa sine
dubio potius est dicenda constitutiva eius, quam vlla
negatio: ergo substantia non constituitur per negationem.

Confirmatur secundò: Datur in entitate illa, quæ est sub-
stantia, aliquid positivum, cui repugnat esse in alio, alias
non esset verum quod id repugnaret isti entitati: illud po-
sitivum non est formaliter formalitas entis, nec conceptus
obiectivus aut formalis ipsius, ut patet: ergo aliqua alia
formalitas, vel illa ipsa formalitas entis sub alio conce-
ptu, quod sufficit nobis: sed hoc supposito illa alia for-
malitas debet dici per se constitutiva ipsius, potius quam
negatio: ergo.

Nec refert, quod non possimus explicare essentiam
substantiæ, nisi per huiusmodi negationem: multa enim
sunt, quæ non possumus explicare nisi per aliqua, quæ ta-
men non sunt de essentia eorum; sic relationem nequi-
mus explicare, nisi ponendo terminum in eius definitione;
nec materiam nisi ponendo formam in eius descri-
ptione; nec formam sine materia; nec potentiam sine ob-
iecto; nec causam sine effectui; nec genus sine specie. Per
quod patet ad primum fundamentum sententiæ opposi-
tæ, quod in hoc solo consistere posse videretur, quod sub-
stantia non possit explicari nisi per negationem aptitudi-
nis ad inherendum.

5. Obiicit secundò pro illis: si substantia finita ut sic,
diceret aliquid positivum superadditum enti, tanquam ra-
tionem formalem constitutivam, illud deberet esse vel
reale, vel rationis; sed non rationis: absurdum enim
esset substantiam realem constitui essentialiter per ens
rationis; non etiam reale, quia illud positivum superad-
ditum deberet esse ens: ergo non esset superadditum
enti.

Respondetur primò, hoc argumentum probare nimis,
nam æque probaret quod accidens ut sic, & quodcumque
genus summum aliorum prædicamentorum, constitue-
retur formaliter per negationem, quod non potest teneri
ab adversariis, & falsum patebit ex dicendis. Deinde pro-
barer quod substantia materialis, quæ est species substantiæ

Solutio
primæ ob-
iectionis.

ut sic, constitueretur per aliquid negatiuum, & consequenter quod idem esset dicendum de omnibus aliis speciebus cōtēntis sub substantia materiali, quod est absurdissimum. Probat hoc, quia illud positium, quod diceret substantia materialis supra substantiam ut sic, deberet esse ens tā bene, quam illud positium, quod diceret substantia ut sic: ergo non posset superaddi enti, sicut nec illud positium quod esset constitutum substantiæ ut sic: & eodem modo discuti potest facile de cæteris generibus & speciebus huius prædicamenti.

Respondeo secundo, iuxta principia Scotistica, illud positium, quod est constitutum substantiæ, non esse ens formaliter loquendo, sicut nec vlla differentia metaphysica, aut modus intrinsecus constitutus alicuius naturæ cum aliquo gradu superiori, includit formaliter gradum superiorem.

Iuxta principia Thomistica respondendum esset, quod illud positium non sit superadditum proprie entis: sed est ipsum ens cum aliquo explicito conceptu, qui non includitur in conceptu entis ut sic. Totum hoc intelligitur melius ex dicendis in Metaphysica de vniuersatione entis & modo, quo contrahitur ad conceptus particulariores.

CONCLUSIO III.

6. *Perfeitas constitutiva substantiæ, ut sic, non consistit in ineptitudine formali positivæ, quæ esset respectus transcendentalis, aut in vilo alio tali respectu.* Hæc est conformis principiis Scotisticis.

Probatur primo, quia substantia est quid absolutum essentialiter: ergo nequit constitui essentialiter per respectum. *Secundo* quia omnis talis respectus præsupponit aliquid positium, ratione cuius competit substantiæ potius quam accidenti, & consequenter omnis talis respectus potius habebit rationem proprietatis, quam constitutivi essentialis, & illud aliud positium, ratione cuius ei competit, potius erit constitutum essentialiter substantiæ. Quo argumento usus sum ad probandum conclusionem præmissam.

Confirmatur, quia non videtur posse fieri vnum per se essentialiter ex formalitate absoluta, & formalitate relativa: sed substantia est quid vnum per se, ergo nequit constitui essentialiter ex absoluto & respectu.

7. *Obicitur*, non potest substantiæ essentia explicari nisi per huiusmodi respectum aliquem: ergo constituitur per huiusmodi respectum.

Respondeo, ex dictis paulo ante negando consequentiam. Posset etiam fortassis negari antecedens, quia posset explicari per negationem aptitudinis, aut potentie ad inhaerendum, non recurrendo ad respectum aliquem positium.

Dices: Substantia dicit talem aliquem respectum positium, per quem posset explicari: ergo per illum debet explicari.

Respondeo primo, negando consequentiam, quia nulla est ratio, quare deberet per talem respectum explicari, si sine ipso posset explicari, quamvis etiam per ipsum posset explicari.

8. *Respondeo secundo*, fortassis non esse vllum respectum in substantia ut sic, per quem solum posset explicari bene.

Dices: Substantia ut sic, est positivè inepta ad inhaerendum, & per hanc ineptitudinem potest explicari eius natura: sed ista positiva ineptitudo est respectus transcendentalis formaliter: ergo potest explicari per respectum.

Confirmatur, quia habet substantia ut sic, aptitudinem ad sustentandum accidens: sed hæc aptitudo est respectus, potestque per eam explicari natura substantiæ: ergo potest natura eius explicari per respectum.

Respondeo, distinguendo maiorem pro prima parte: positivè inepta, quatenus habet positium aliquod, ad quod sequitur negatio aptitudinis ad inhaerendum; concedo maiorem; quatenus diceret aliquem respectum aptitudinalem positium, nego maiorem, & nego etiam minorem.

Ad confirmationem transeat maior, & minor pro prima parte; nego autem minorem pro secunda parte: nam per

nullam sustentationem accidentium potest explicari natura substantiæ, nisi per sustentationem ultimam, nam sustentatio non ultimata potest competere accidenti, sustentatio autem ultimata explicari non potest nisi innotuendo alium conceptum proprium substantiæ, qui conceptus solus sufficeret ad explicandam naturam substantiæ sine sustentatione, quod ex paulo positi dicendis clarius patebit.

Dices secundo: accidens habet respectum aptitudinalem & transcendentalem, per quem explicari potest eius natura, & quæ sit proprietas eius, ergo & substantia ut sic, alias proprietas substantiæ esset imperfectior proprietate accidentis, cum proprietas per quam explicari posset natura substantiæ, esset quid negatiuum, proprietas vero per quam explicari posset natura accidentis, esset quid positium.

Respondeo primo, probabiliter negando consequentiam, & probationem: nam negatio alicuius positiui dicitur imperfectior maiorem, quam diceret positium ad quod sequeretur illa negatio, esset perfectior proprietate quam ipsum positium quod diceret illam imperfectior: & vniuersaliter quocumque melius esset alicui rei non habere aliquod positium, quam habere illud, negatio istius positiui est melior proprietas ipsi, quam illud positium.

Respondeo secundo, etiam probabiliter posse negari antecedens: neque enim videtur necessarium quod accidens ut sic, dicat vllam ineptitudinem formalem præter differentiam suam formalem, quæ non est aptitudo formalis, quæ sit respectus ut postea dicitur. Sed hoc totum propono probabiliter tantum, & ut dem occasionem reflectendi, non tanquam quid necessarium ad conclusionem, ad quam perinde est, quod substantia habeat respectum aliquem sibi proprium, per quem posset explicari ipsius natura, aut quod non habeat talem respectum.

CONCLUSIO IV.

9. *Non bene explicatur substantia per respectum aptitudinalem, quem habet ad sustentanda accidentia.* Hæc est communis contra Boethium hic, qui explicat essentiam substantiæ per ordinem illum, quem habet ad sustentanda accidentia.

Probatur autem primo, quia si per impossibile daretur aliquod ens finitum, quod nequireret subsistere accidentibus & præterea non posset inhaerere, adhuc esset substantia prout substantia opponitur accidenti & esset ens per se existens: ergo non bene explicatur ratio substantiæ ut sic per ordinem illum substantiæ accidentibus. Probatur consequentia, quia si bene explicaretur sic, omnis conceptus substantiæ deberet habere illam rationem: sed non haberet in illo casu: ergo non bene sic explicatur.

Confirmatur, quia saluatur conceptus formalis substantiæ & entis per se existentis in Deo, in quo non reperitur illa aptitudo ad substantiam accidentibus: ergo non bene explicatur ratio substantiæ ut sic per talem ordinem.

Dices: non explicari rationem substantiæ ut sic per talem ordinem, sed substantiæ finitæ.

Contra, potest etiam dari conceptus substantiæ finitæ sine tali ordine, concipiendo scilicet ens ineptum inhaerere, non includens omnem perfectionem, ergo non bene explicatur etiam substantia finita per talem ordinem, si, ut non posset alio modo explicari; quod est intentum principale conclusionis.

10. *Probatur secundo conclusio* facilius, quia etiam accidentia habent aptitudinem ad sustentanda accidentia, quantitas enim sustentat qualitates materiales, & qualitates sustentant relationes, & vna relatio sustentat & subiectat alteram in nostra sententia: ergo non bene describitur substantia per ordinem ad sustentanda accidentia.

Dices: non explicari naturam eius per ordinem sustentandi quomodocumque, sed per ordinem sustentandi ultimata: scilicet ut id dicatur substantia, quod ita substantat accidentibus, aut sustentat illa sic, ut ipsummet non sustentetur ab vilo alio, cui inhaeret.

Contra: ergo non sufficit ponere in explicatione substantiæ sustentationem accidentium, nisi ponatur ulterius negatio

Alia negatio esse posset per se, si proprietas quam positium oportet positum.

Non bene explicatur substantia per respectum aptitudinalem, quem habet ad sustentanda accidentia.

An substantia possit per respectum explicari.

sustentationis ipsiusmet substantiæ ab vilo alio : sed per ipsammet negationem aut fundamentum eius sine sustentatione posset explicari natura eius, & ab ipsa vel fundamento eius haberet esse per se & distingui ab omni accidente : ergo melius per illam negationem aut fundamentum eius explicaretur natura eius, quam per sustentationem accidentium.

Confirmatur, quia prius competit ipsi esse per se, seu esse quid ineptum inhaerere ; & prius debet sic intelligi, quā competit ipsi esse subiectum vltimarum accidentium, aut posse vt tale intelligi : ergo essentialius est ipsi, & magis intimum, esse sic per se quam subiacere ; & consequenter melius explicatur natura eius per talem ineptitudinem, quam per illam aptitudinem ad sustentandum : quod est intentum principale huius conclusionis.

CONCLUSIO VLTIMA.

Vera explicatio
perfectis.

11. Optime explicatur perfectas constitutiva substantia esse illud, ad quod sequitur formaliter ineptitudo ad inhaerendum, sine illa ineptitudo sit quid posituum, siue sola negatio. *Patet*, quia reuera ad constitutum substantiæ sequitur illa ineptitudo, & ad nihil aliud sequitur ; & deinde non potest melius explicari illa perfectas quam sic : ergo sic bene explicatur.

Confirmatur, quia eo ipso quo concipimus aduenire enti aliquid posituum, ad quod sequitur, tanquam ad radicem formalem, talis ineptitudo, nō intelligendo aliquid aliud, intelligimus quod constitutum ex ente & tali posituum sit quid per se subsistens ; & eo ipso possumus distinguere ipsum ab omni accidente, & impossibile est concipere aliquid per modum substantiæ, nisi concipiatur sic : ergo sic bene explicatur perfectas constitutiva substantiæ.

Quæres, an ratio substantiæ, vt sic perfecte abstrahatur ab omnibus substantiis, sitque illis vniuoca, an analoga. *Respondeo*, eodem modo de hoc discurrendum quō discutitur de ratione entis, vt sic, in ordine ad omnia entia, quia eadem prorsus est ratio ; vnde resolutio remittenda est ad Metaphysicam, vbi examinabitur illa difficultas de ente ; & modo supponendum cum Scotistis, quod perfecte præscindat, & quod sit vniuoca omnibus illis, de quibus substantia vt sic, prædicatur in quid, quod etiam patet ex dictis supra de vniuocis & analogis.

QVÆSTIO II.

De diuisione substantiæ in Primam & Secundam.

Varie sententia.

12. Diuisionem hanc traditam existimant authores à Philosopho cap. 5. de substantia, dum alerit ex substantiis aliquas esse primas, aliquas secundas : & mirabile est quam varie de ea discurrant, & quam diuersas excogitauerint sententias, dum quidam dicunt esse diuisionem vniuoci in vniuocata, quidam analogi in analogata ; quidam subiecti in varia accidentia ; quidam accidentis in subiecta ; quidam subiecti in proprietates ; quidam substantiæ primo intentionaliter sumptæ in proprietates reales, quidam eiusdem in proprietates rationis ; quidam substantiæ secundò intentionaliter sumptæ in plures intentiones secundas ; quidam omnibus his modis defendi posse diuisionem ; & quidam denique negant esse diuisionem vilo modo. Quas omnes sententias longum esset in re nullius fere momenti sigillatim cum suis fundamentis proponere & examinare : consultius videbatur, quid in rei veritate dicendum sit statuere.

Suppono autem, per substantiam primam intelligi substantiam singularem, quia illa sola est, quæ neque de subiecto dicitur, hoc est non prædicatur formaliter de aliquo inferiori, neque in subiecto est, id est, non potest inhaerere alicui subiecto : Per substantiam verò secundam intelligi substantiam vniuersalem, quia illa sola est, quæ non inest quidem subiecto, quandoquidem nequeat inhaerere alicui : sed dicitur de aliquo subiecto, quia prædicatur formaliter & in quid de aliquo inferiori, sicut homo prædicatur de Petro, & animal de homine. Potest autem per substantiam singularem intelligi substantia singularis secundò intentionaliter, & logice, prout est scilicet proxime prædicabilis de vno solo ; vel primò intentionaliter & meta-

physice, prout est substantia non communicabilis pluribus cum multiplicatione : & similiter potest accipi secunda substantia, vel secundò intentionaliter & logice, prout est proxime prædicabilis de pluribus cum multiplicatione ; vel primò intentionaliter, & metaphysice, prout est aliquid communicabile pluribus cum diuisione, seu multiplicatione : & hæc diuisio, si sit diuisio, potest æque esse bona, quocumque ex his modis capiantur membra diuidentia.

CONCLUSIO.

13. Probabilius est hanc non esse diuisionem veram aut propriam vilo modo, sed potius enumerationem plurium formalitatum, quibus competunt diuersæ proprietates & accidentia ; aut enumerationem plurium proprietatum aut plurium accidentium competentium rei secundum diuersas formalitates. Hæc est, Ammonii in prædicamentis, Hurladi, & aliorum.

Diuisio
substantiæ
in primam
& secundam
non
est vera &
propria.

Probatur prima pars primò, quia ipsemet Philosophus non proponit illam tanquam diuisionem : neque enim proponit vllum diuisum, quod in illa membra, tanquam diuidentia ipsum, partiretur : quod tamen debuisset facere, si proponeret eam per modum diuisionis.

Confirmatur, quia ex vna parte difficillimum est ostendere quomodo possit habere rationem bonæ diuisionis, & hinc tam varios modos dicendi excogitauerunt authores ; ex alia vero parte nulla est necessitas asserendi quod sit diuisio, & sic euaditur illa difficultas, nec incurritur alia æquiualens : ergo dicendum est quod non sit diuisio.

Confirmatur secundò, quia si quis diceret, quod daretur homo vniuersalis, & homo singularis, non deberet dici diuidere aliquid in illa duo membra : sed plane eadem est ratio in proposito ; perinde enim se habet homo vniuersalis & particularis ad diuisionem, ac substantia prima & secunda ; & quemadmodum nequit homo vlla ratione bene diuidi in hominem vniuersalem & singularem, ita nequit à paritate rationis vilo modo recte diuidi in substantiam primam, & secundam : ergo non sic bene diuiditur, & consequenter, quando dicit Philosophus quod datur substantia prima & secunda, non debet dici diuidere substantiam in illa, aut proponere vllam diuisionem substantiæ.

14. *Probatur secundò*, eadem prima pars discurrendo per omnes species bonæ diuisionis, & ostendendo quod hæc nequeat esse vlla ex illis, aut sub vlla ex illis contineri ; & consequenter quod nō possit esse bona diuisio. Itaque, omnis bona diuisio est, aut totius actualis in partes vel essentielles, ex quibus componitur essentialiter, vt si homo diuideretur in corpus & animam rationalem ; vel integrales, ex quibus componitur integraliter, vt si homo diuideretur in manus, pedes, caput, &c. aut est totius potentialis in partes subiectiuas, vt animal diuiditur in hominem & brutum ; aut est diuisio accidentis in subiecta, qualis est hæc, alborum aliud est homo, aliud lac ; aut accidentis in accidentia, qualis est hæc, alborum aliud fluidum, vt lac, aliud molle, vt butyrum ; aut subiecti in accidentia, qualis est illa : hominum alius doctus, alius indoctus ; sed nihil diuiditur in substantiam primam & secundam vlla ex his diuisionibus : ergo, quādo dicitur dari primam & secundam substantiam non proponitur vlla diuisio bona. Probatur minor : nihil diuiditur in illa tanquā totum actuale, quia substantia cōpleta prima (de qua loquimur, quia illa sola est, quæ ponitur directe in prædicamento substantiæ ex omnibus substantiis primis) non est pars essentialis aut integralis vllius rei, quæ posset, tanquā totum actuale integrale, aut essentialiter, in illa & in aliis partes diuidi. Neque tanquam totum potenziale, quia omne totum potenziale substantiale est substantia secunda : ergo non potest diuidi in substantiam secundam. Nec tanquam accedens in varia subiecta ; nam non significatur hic, quod aliquod vnum accedens conueniat substantiæ primæ & secundæ, aut vna proprietas, sed potius significatur quod diuersa accidentia & proprietates competant illis, vt cōmunicabilitas & vniuersalitas substantiæ secundæ ;

da, incommunicabilitas & singularitas substantiæ primæ. Nec tanquam accidens in accidentia, propter eandem rationem, quia non proponitur hic aliquid accidens vnum in specie coniungi in diuersis subiectis cum diuersis accidentibus, ut patet. Nec tanquam subiectum in accidentia, neque enim hic proponitur aliquid vnum subiectum, quod afficeretur proprietatibus, & accidentibus diuersis, quæ reperiuntur in substantia prima & secunda.

15. *Dices*, substantiam ut sic abstrahentem à singularitate & vniuersalitate, quæ adueniunt ipsi per operationem intellectus, esse subiectum commune illis accidentibus vniuersalitatis & singularitatis, siue illa sint entia rationis, siue denominationes extrinsecæ, & eandem substantiam, ut afficitur vniuersalitate, esse substantiam secundam, esse vero substantiam primam, ut afficitur singularitate, & consequenter dari aliquod commune subiectum, quod diuidatur in hæc membra tanquam in accidentia siue realia siue rationis, quod perinde est quantum ad impugnationem discursus præmissi & conclusionis.

Quod si intelligatur per secundam substantiam substantia communicabilis metaphysice, & per substantiam primam substantia incommunicabilis metaphysice, ita ut communicabilitas & incommunicabilitas non sit quid accidentaliter adueniens ipsis, sed potius proprietates reales identificatae ipsis realiter; tum substantia ut sic abstracta ab aliis proprietatibus erit subiectum commune illis proprietatibus, & sic hæc diuisio erit subiecti realis in proprietates, sicut diuideretur animal in risibile & hinnibile.

Rursus posset hæc res sic explicari, quod diuideretur hic substantia prædicamentalis, ut sic, in substantiam prædicamentalem communem & singularem, & sic diuisum esset totum potentiale, & quidem genericum, nam substantia prædicamentalis, ut sic videtur abstrahi posse à substantia prædicamentali vniuersali & particulari, tanquam genus à speciebus.

16. *Respondeo ad primum & secundum ex his tribus modis*, quod quamuis posset considerari ratio substantiæ, non considerata ipsa ut singularis est, aut ut vniuersalis, sed secundum prædicata sua essentialia, quatenus scilicet est ens per se subsistens, seu ineptum inherere, & licet etiam singularitas & vniuersalitas adueniret isti enti, tanquam accidentia, ut dicitur in primo modo, aut tanquam proprietates, ut dicitur in secundo modo; tamen non bene diuideretur substantia ut sic in substantiam vniuersalem & particularem diuisione subiecti in accidentia, aut in proprietates: quia quotiescumque diuiditur subiectum aliquid in accidentia & proprietates, ipsum subiectum debet multiplicari in diuisis: neque enim bene diuideretur Petrus ex eo, quod haberet diuersa accidentia ut albedinem, verbi gratia, & dulcedinem, in dulce & album: & licet posset dici, quod Petrus esset dulcis & albus, & quod existente Petro existeret aliqua substantia alba, & aliqua dulcis, non tamen bene diuideretur substantia in albam & dulcem, quando non darentur plures substantiæ, quarum vna esset alba & altera dulcis, quod videtur mihi non posse negari. Sed non multiplicatur substantia illa abstracta à singularitate & vniuersalitate, seu considerata sine ipsis, in substantiam singularem & vniuersalem, secundum aduersarios, sed est eadem numero realis entitas substantiæ, quæ afficitur illis diuersis accidentibus, & proprietatibus: ergo non bene diuiditur illa substantia abstracta in substantiam primam & secundam, seu singularem & vniuersalem.

17. *Confirmatur hoc*, quia illa substantia abstracta seu præcisa & considerata secundum sua prædicata essentialia, quatenus scilicet est aliquid per se existens, & ineptum inherere, si diuidatur & multiplicetur sub illis accidentibus aut proprietatibus, debet habere aliquas differētiās contrahentes ipsam præter ipsam accidentia aut proprietates vniuersalitatis & singularitatis, seu communicabilitatis & incommunicabilitatis, quemadmodum quando homo diuiditur in doctum, & indoctum, tanquam subiectum in accidentia, non est idem homo qui est doctus & indoctus, sed homo diuisus multiplicatur in homine docto

& indocto, & contrahitur ad hominem, qui est doctus per Petreitatem verbi gratia, & ad indoctum per Paulitatem; & quemadmodum, quando diuiditur animal in risibile & hinnibile, tanquam subiectum in proprietates, multiplicatur in animali risibili, & hinnibili, & contrahitur ad illa per rationalitatem, & differentiam specificam essentialē equi; sed non possunt assignari differentiæ, per quas substantia secundum sua prædicata essentialia considerata contrahatur ad substantiam primam, & secundam, præter ipsamet differentias singularitatis & vniuersalitatis, siue considerentur, ut sunt accidentia, siue ut sunt proprietates: ergo non multiplicatur substantia illa secundum se considerata in substantiam primam, & secundam: sed vel est eadem indiuisa substantia, quæ est prima & secunda; vel certe illa substantia, quæ est prima, est quidem diuersa à substantia, quæ est secunda; sed non tamen ita, ut possit abstrahi ab utraque substantia aliqua ratio substantiæ, quæ sit communis utrique, & multiplicabilis in illis.

18. *Confirmatur secundò*: quotiescumque aliquid diuiditur in aliqua, tanquam in proprietates, neutra ex proprietatibus debet ad ipsum & diuisū sequi ex ratione sua formali: & propterea, quia animal diuiditur in risibile, & hinnibile, tanquam in proprietates, non debet ad animalitatem sequi aut hinnibilitas aut risibilitas, sed debet coniungi animalitas cum aliqua alia formalitate; & ad hoc quod competat ipsi hinnibilitas, debet similiter coniungi cum alia formalitate, cuius etiam ratio est, quia si alterutra proprietates deberet sequi ad diuisum secundum se consideratum, etiam altera deberet ad ipsum sequi, quia nō esset maior ratio de vnaquam de altera, & sic quodcumque animal esset hinnibile & risibile, quod est absurdum; ergo ut substantia secundum se considerata & prædicata sua essentialia diuidatur in primam & secundam tanquam in proprietates, non debet communicabilis, quæ est proprietas, quam dicitur secunda substantia, ipsi secundum se competere, sed ad hoc ut vlla substantia talis habeat communicabilitatem, tanquam proprietatem, debet aduenire ipsi aliqua alia formalitas præter rationem illam substantiæ ut sic: sed hoc est falsum: ergo non potest substantia secundum se considerata diuidi in substantiam primam & secundam. Probatur minor, tum quia non potest assignari, quænam alia formalitas adueniret substantiæ illi, ratione cuius competere illi illa communicabilitas; tum quia illa substantia, ut sic, habet communicabilitatem & vniuersalitatem metaphysicam ex se, tanquam proprietatem metaphysicam, non minus quam homo habet, quia est ex se communicabilis substantiæ primæ & secundæ, si sit diuisum in illa, sicut homo est Petrus & Paulus. Et per hæc patet non posse assignari aliquid diuisum, quod diuidatur in substantiam primam & secundam diuisione subiecti in accidentia, aut proprietates, siue reales, siue rationis: & patet in particulari diuisum in illas non posse esse substantiam secundum, & se prædicata sua essentialia consideratam: cuius oppositum docent quamplurimi etiam Scotistæ.

19. *Ad tertium modum dicendi de substantia prædicamentali ut sic*, *Respondeo* non posse dari vllum conceptum vnum substantiæ prædicamentalis, qui abstractus à substantia prædicamentali prima & secunda; si enim velimus explicare bene quid sit substantia prædicamentalis, vel debemus ipsam explicare materialiter & specificatiue, dicendo quod sit substantia illa, quæ potest esse prædicamentalis: & sic idem est substantia prædicamentalis & substantia realis completa finita, quæ ex dictis non bene diuiditur in primam & secundam substantiam; vel debemus ipsam explicare formaliter, ut scilicet dicit prædicamentaliū: & tum quæro, quid intelligatur per substantiam prædicamentalem, ut talis est formaliter.

Dices intelligi substantiam ponibilem in prædicamento.

Contra hoc est idem per idem explicare: & quæro ulterius quid est substantiam esse ponibile in prædicamento. Si dicas quod sit substantiam esse prædicabilem de alio

inferioribus, coincidit substantia prædicamentalis cum substantia secunda, & sic non abstrahit à substantia secunda, ut diuisum debet abstrahere à diuidentibus: & præterea mala erit explicatio, quia substantia non prædicabilis de inferioribus est prædicamentalis, v. g. Petrus. Si dicas, quod sit substantia tantum subiicibilis, etiā mala erit explicatio, quia datur substantia prædicamentalis, quæ non sit tantum subiicibilis; & præterea substantia prædicamentalis coincideret cum substantia prima. Si dicas esse substantiam subiicibilem & prædicabilem, non minus mala erit, quia genus summum est prædicamentalis substantia, & tamen non est subiicibilis vlli conceptui prædicamentali; & indiuiduum substantiale est substantia prædicamentalis, & tamen non est prædicabilis de inferioribus. Si dicas esse omnem substantiam, quæ est vel subiicibilis superioribus gradibus, vel prædicabilis de inferioribus, iam non assignas vnum conceptum, sed plures diiunctiue & præterea sensus diuisionis esset: substantia, quæ est vel prædicabilis vel subiicibilis, & non prædicabilis, est vel prima vel secunda: qui modus diuidendi est prorsus ineptus, & indignus Philosopho & quocumque alio.

20. Ex his patet secunda pars conclusionis: quia si nihil diuidatur in primam & secundam substantiam, quandoquidem distinguatur substantia prima à secunda, sequitur manifeste, quod, quando dicitur dari substantiam primam & secundam, solum fiat enumeratio plurium formalitatum identificatarum sibi realiter, quibus diuersæ proprietates, aut accidentia competunt, aut enumeratio plurium proprietatum & plurium accidentium competentium rei secundum diuersas formalitates.

Itaque si per substantiam secundam intelligatur illa formalitas perfecte existens, quæ est prædicabilis in quid de pluribus inferioribus; & per substantiam primam intelligatur illa substantia, quæ non est sic prædicabilis specificatiue loquendo, erit enumeratio plurium formalitatum identificatarum sibi realiter: nam quæcumque substantia, quæ est prædicabilis de multis, necessario identificatur realiter indiuiduis; aliās daretur idæa Platonica: hoc est, natura distincta realiter ab omni indiuiduo. Si verò intelligatur per substantiam secundam substantia communicabilis communicabilitate remota, & per primam substantiam substantia communicabilis incommunicabilitate remota, formaliter & reduplicatiue loquendo, erit enumeratio diuersarum proprietatum competentium rei secundum diuersas formalitates: communicabilitas enim competit Petro secundum humanitatem, & incommunicabilitas secundum Petreitatem. Denique si intelligatur per substantiam primam substantia prædicabilis de vno solo prædicabilitate proxima logica, quam habet à secunda intentione adueniente ipsi per operationem intellectus; & per substantiam secundam intelligatur substantia prædicabilis proxime de pluribus prædicabilitate logica competente ipsi per operationem intellectus, tum erit enumeratio plurium accidentium siue realium, siue rationis, iuxta diuersas sententias de secundis intentionibus, quæ diuersa accidentia competunt rei secundum diuersas formalitates.

Quo sensu potest admitti hanc diuisionem esse substantiam in accidentia.

21. Et in hoc sensu intelligendus est Doctor noster, dū dicit hanc diuisionem substantiæ in primam & secundam esse diuisionem subiecti in accidentia; neque enim vult esse diuisionem proprie dictam, sed improprie dictam, talem scilicet, quæ coincidit cum enumeratione plurium accidentium conuenientium eidem rei secundum diuersas formalitates; in quo sensu potest admitti esse diuisionem subiecti in accidentia, nec id est, contra nos, qui loquimur de diuisione proprie dicta. Quod de re hac parum vti li & valde intricata dictum sufficit.

Cur prima substantia dicatur magis esse substantia quam secunda.

Quares hic, cur substantia prima dicatur à Philosopho esse magis substantia quam secunda. Respondeo breuiter posse sic vocari, tum quia magis immediate substat accidentibus, quæ non possunt nisi in substantia prima, hoc est singulari, subiectari; tum etiam quia magis substat substantiis secundis, quandoquidem sit subiicibilis omnibus gradibus substantialibus communibus; tum quia minus indiget ad hoc ut existere possit, potest enim substantia singularis immediate produci, sed substan-

tia vniuersales non possunt, nisi singularizentur. Quæ etiam ratio est cur species prædicabilis sit, magis substantia, quam vlla species subalterna, aut genus generalissimum; quia illis omnibus substat quantum ad prædicatio, nem, & quia minus indiget ad hoc, ut possit existere, quæ species illæ superiores; nam species infima, ut existat, non indiget nisi singularitate, genus autem indiget non solum singularitate, sed differentiis specificis.

Q V A S T I O V L T I M A.

De Proprietatibus substantiæ.

22. Ex enumeratibus Philosophus proprietates substantiæ, de quibus, ut intelligantur, & cognoscatur quæ ratione conueniant substantiæ, breuiter pauca dicemus.

Sex proprietates substantiæ.

Prima proprietas est, non esse in alio. Hoc intelligendum est de non esse in alio tãquam in subiecto inhæsionis: nam substantiæ secundæ sunt in substantiis primis tãquam partes essentielles, v. g. homo in Petro: & substantiæ primæ sunt in alio tãquam in loco; & forma substantialis est in materia prima, tãquam in subiecto informationis; & vtraque sunt in composito physico tãquam partes constitutiue ipsius. Itaque, ut dixi, intelligendum est de non esse in alio tãquam in subiecto inhæsionis. Potest autem dupliciter aliquid non esse in alio tãquam in subiecto inhæsionis: Primo, si non sit in tali subiecto actu, siue habeat aptitudinem seu connaturalitatem ad hoc ut sit in illo, siue non: & in hoc sensu verum est, quod nulla substantia sit in alio: sed non soli substantiæ id competit; nam quæritas Eucharistica non est in alio, tãquam in subiecto inhæsionis, ut suppono ex doctrina tradita de illo mysterio. Secundo, aliquid potest non esse in subiecto inhæsionis, quod non solum non est in illo, sed nec habet aptitudinem ut sit in illo: & in hoc sensu competit omni & soli substantiæ non esse in alio: quamuis enim quæritas Eucharistica non sit in alio, tamen petit connaturaliter esse in alio, vnde per miraculum contingit, ut non sit in alio. Itaque hoc modo explicata hæc proprietas erit proprietates quarto modo substantiæ.

Prima proprietas est per se non esse in alio.

23. Circa quod tamen aduertendum, quod non esse in alio hoc modo potest intelligi vel negatiue, vel positiue: si intelligatur negatiue, tū non esse in alio dicit formaliter negatione actualis & aptitudinalis inhærentiæ, & illa negatio potest dici proprietas quarto modo, accipiendo proprietatem pro omni eo, quod omni & soli conuenit necessario, & non est essenziale ipsi; non tamen erit proprietas quatenus talis dicitur illud, quod identificatur realiter, quia negatio nō potest identificari sic vlli absoluto, ut patet. Si intelligatur positiue non esse in alio, sensus erit quod substantia habeat ineptitudinem positium, & illa ineptitudo potest capi, vel pro perfectitate constitutiue substantiæ, & sic capta nō erit proprietas substantiæ; sed constitutum essenziale: vel pro aliquo respectu aptitudinali, qui sequeretur ad illud positium, & talis respectus, si detur in substantia, erit proprietas ipsius quarto modo, & identificata ipsi realiter.

Quomodo negatio possit esse proprietates absoluti.

Quod autem ad me attinet, existimo, satis probabile esse quod non detur huiusmodi respectus positium in substantia, sed quod illa negatio aptitudinalis inhærentiæ sequatur immediate ipsam rationem essentiali substantiæ: nec videtur debere vnquam assignari aliqua proprietas positiua, quæ non habeat munus aliquod positium, quale talis respectus non videtur habere posse, sed parum facit hoc ad propositum.

24. Secunda proprietas assignata à Philosopho est, vniuoce prædicari de primis substantiis. Circa hanc proprietatem aduertendum, quod vniuoce prædicari possit capi dupliciter. Primo sic, ut significet prædicabilitatē alicuius prædicati essentialis de pluribus secundum eandem rationem. Secundo sic, ut significet prædicationem alicuius de pluribus secundum eandem rationem, siue sit quid essenziale illis pluribus, siue non sit: si capiat primo modo vniuoce prædicari de primis substantiis, hæc proprietas erit proprietas quarto modo substantiæ secundæ, omnis enim substantia secunda est prædicabilis vniuoce & essentialiter de aliquibus substantiis primis, imo substantia secunda, quæ est generalissimā, erit prædicabilis de omnibus substantiis

Secunda proprietas est vniuoce prædicari de primis substantiis.

substantiis primis, quæ directe spectant ad hoc prædicamentum; unde si intelligatur in hac proprietate, quod substantia sit prædicabilis de omnibus primis substantiis, hæc proprietates erit proprietates quarto modo generis generalissimi huius substantiæ, illi enim & soli ex omnibus entibus prædicamentibus id convenit. Si verò intelligatur tantum quod sit prædicabilis de aliquibus ex pluribus substantiis primis, erit proprietates omnis substantiæ secundæ, quia omnis & sola substantia secunda potest prædicari de pluribus substantiis primis, hoc est individuis substantiis. Si capiatur secundo modo de prædicabilitate eiusdem de pluribus secundum eandem rationem, siue illa ratio sit essentialis, siue non sit, competit quidem omni substantiæ secundæ prædicari de pluribus substantiis primis vniuocæ, non tamen id convenit solis substantiis secundis, quia etiam albedo prædicatur vniuocæ in concilio de Petro & Paulo; unde prædicari vniuocæ in hoc sensu non esset proprietates quarto modo substantiæ secundæ; nec id est inconueniens, quia non est necesse ut omnes, quas Philosophus enumerauit proprietates, sint proprietates quarto modo.

Aduertendum autem quod quando dicimus prædicabilitatem vniuocæ competere tanquam proprietatem substantiæ, id intelligendum semper de prædicabilitate remota & fundamentali, quam habet ex sua natura independentem ab operatione intellectus, non de proxima, quæ logica dicitur, & aduenit per talem operationem, hæc enim est accidens substantiæ, cum sic adueniat ipsi, ut possit non aduenire.

25. *Tertia proprietates* est, significare hoc aliquid. Si verba hæc attendamus, videtur difficile quomodo possit substantia significare hoc aliquid, sed si spectetur sensus intentus à Philosopho, nullam habet difficultatem. Itaque secundum Doctores communiter vult solum per hæc verba significare, quod vox illa, quæ imponitur ad significandam quamcumque substantiam primam & singularem, significet determinate vnum aliquid, ita ut non possit prædicari vniuocæ de pluribus; & per hoc innuit proprium esse substantiæ cuiuscumque primæ & singularem esse aliquid vnum determinatum, quod nequeat quæ tale significari per nomen aliquid vniuocum, de quo non potest esse dubium: sed hoc tamen non est ita proprium substantiæ singularem, quin conueniat etiam accidentibus singularem, à quibus tamen in hoc distinguitur substantia singularis completa, de qua potissimum loquimur, quod substantiæ primæ plurimæ soleant nominibus propriis appellari, ut patet de individuis humanis, quæ vocantur nominibus propriis Petri, & Pauli, Patricij, Francisci, &c. & etiam de individuis eorum, canum, felium, quibus sæpius ab hominibus nomina propria imponuntur, cum tamen non soleamus talia nomina dare accidentibus singularem: & in hoc sensu etiam posset intelligi quod Philosophus dicat esse proprium substantiæ primæ significare hoc aliquid, hoc est esse aliquid determinatum, quod solet communiter appellari nomine proprio non conueniente vniuocæ pluribus; non quasi esset hoc ipsi proprium stricte loquendo, sed accipiendū proprium peculiari, & intelligendo per hoc id quod solet fieri in multis substantiis singularem completis. Dico autem in multis, quia non omnia individua substantialia completa solent habere nomina propria huiusmodi, ut patet de individuis lapidum, florum, &c.

Quarta proprietates est, non habere contrarium. Ut intelligatur hæc proprietates, animaduertendum quod aliquid possit esse contrarium alicui pluribus modis: *Primo*, si sit diuersæ naturæ: sic absolutum & respectuum sunt contraria, & homo ac brutum. Et in hoc sensu non potest intelligi, quod substantia non habet contrarium, quia accidens est ipsi contrarium, & una substantia est contraria alteri, ut aqua igni, homo brutum.

Secundo, id dicitur contrarium alicui, quæ sunt incomparabilia in eodem subiecto, & se mutuo expellere possunt, siue illud subiectum sit subiectum inhaesionis, siue informationis: & in hoc sensu est proprietates substantiæ completæ, non habere contrarium, quia cum substantia

completa non habeat subiectum inhaesionis, aut informationis, non potest expellere aliquid, neque expelli à tali subiecto, & consequenter non potest habere contrarium in hoc sensu. Bene tamen aliqua substantia incompleta potest habere contrarium in hoc sensu, nam una forma substantialis expellere potest, & sæpe expellit formaliter alteram formam ab eodem subiecto informationis, nempe ab eadem materia prima: & hac ratione dicitur, quod generatio vnius sit corruptio alterius. Aliquæ etiam substantiæ incompletæ non habent contrarium in hoc sensu, nempe materia prima, & corporea, quæ sunt altera pars physica substantiarum materialium viuentium.

27. *Tertio*: id dicitur contrarium alicui, quod potest ipsum expellere ab eodem subiecto inhaesionis: & in hoc sensu est proprium omni substantiæ, non habere contrarium, cum enim non habeat subiectum inhaesionis, nequit expellere formaliter, aut expelli à tali subiecto. Hoc autem modo non habere contrarium est proprium quarto modo substantiæ, quia omni & soli substantiæ competit.

Dices: lux non est substantia, sed tamen non habet contrarium quod ipsum expellat à subiecto inhaesionis; & idem est de speciebus impressiuis tam intelligibilibus, quam sensitiuis, quibus potentia sensitiva vniuntur ad percipienda sua subiecta; (de quorum natura parum debent tyrones hic curare) ergo non habere contrarium in hoc sensu non est competens solis substantiis.

Respondeo distinguendo minorem: non habet contrarium positum, transeat; priuatiuum, nego. Itaque lux expellitur per tenebras, seu per priuationem lucis formaliter ab eodem subiecto inhaesionis, & idem est de speciebus illis impressiuis, & quibuscumque accidentibus inhaerentibus; & hoc sufficit, ut dicantur lux & tales species habere contrarium aliquo modo, quo non habet vlla substantia, quia nulla substantia potest à subiecto inhaesionis expelli per priuationem, aut negationem sui, quandoquidem non habeat subiectum inhaesionis, à quo expellatur.

28. *Quinta proprietates* est non suscipere magis, aut minus. Sensus huius proprietatis non est, quod una substantia non possit esse magis perfecta, aut minus perfecta quàm alia substantia; nam certum est quod substantia hominis sit perfectior substantia equi, & minus perfecta quam substantia Angelica. Nec etiam sensus est quod non possit una substantia perfici & augeri extensiuè, quandoquidem pueri crescunt substantialiter, & habeant sine dubio prouecti maiorem substantiam, quam cum essent pueri. Sed sensus est, quod una substantia non suscipiat magis & minus quo ad intensionem ita, ut iam sit minus intensa substantia, iam magis intensa, sicut calor est iam magis intensus, iam minus intensus. In hoc autem sensu competit quidem omni substantiæ non esse susceptiuum magis, aut minus, quia non potest intelligi quomodo possit circa substantiam contingere talis mutatio: sed non, continetur tamen soli substantiæ hæc proprietates, nam nec quantitas etiam potest suscipere magis, aut minus in hoc sensu ob eandem rationem.

29. *Sexta denique proprietates* est, suscipere contraria, seu esse susceptiuum contrariorum: quod quidem competit omni substantiæ finitæ; nam nulla prorsus assignari potest, quæ non possit subistere alicui accidenti, quod accidens possit adesse & abesse, & quod consequenter habeat aliquod contrarium, per quod expellatur formaliter.

Dices: substantia Angelica non suscipit contraria, ergo non competit esse susceptiuum contrariorum omni substantiæ finitæ.

Respondeo negando antecedens: quamuis enim non suscipiat contraria materialia, nec tendentia ad destructionem ipsius, tamen suscipere potest contraria spiritualia, nimirum nolitiones & volitiones.

Ut autem videatur an hæc proprietates solis substantiis competat, aduertendum aliquid posse esse susceptiuum contrariorum dupliciter: primo per modum subiecti, cui inherere possent contraria, abstrahendo à modo particulari talis subiecti: & sic non solis substantiis competit recipere

Tertia
proprietates
est, signifi-
care hoc
aliquid.

Quinta
proprietates
est non su-
scipere
magis aut
minus.

Sexta pro-
prietates est
suscipere
contraria.

Quarta
proprietates
est, non ha-
bere con-
trarium.

Varis mo-
dis aliqua
sibi sunt
contraria.

recipere contraria, nam quantitas recipit immediate in se albedinem & nigredinem, calorem & frigus, vt tenent communiter authores, & potest colligi ex quantitate Eucharistica, quæ est subiectum caloris & frigoris aduenientium speciebus Eucharisticis. Secundò potest aliquid esse susceptiuum contrariorum per modum subiecti vltimati, quod ita substat contrariis, vt ipsum sit inceptum subiectari in alio: & in hoc sensu certum est, nihil posse esse susceptiuum contrariorum quod non sit substantia: quamuis enim quantitas Eucharistica suscipiat contraria, & non subiectetur ipsamet in alio subiecto, tamen apta nata est sic subiectari, & per miraculum tantum sit, quod non subiectetur in alio. Esse ergo susceptiuum contrariorum, in hoc sensu debet intelligi, vt sit proprietas quarto modo substantiæ finitæ.

30. Pro complemento huius disputationis proponere placuit seriem prædicamenti substantiæ, seu arborem, quam vocant prædicamentalem, non quidem integram, quia hoc esset valde prolixum & difficile propter multipliciter & varietatem substantiarum, sed partem aliquam eius, in qua deducitur genus generalissimum ad indiuidua humana. In hac autem serie, quod supremum obtinet locum, est generalissimum; quod infimum, indiuidua; quod supra indiuidua immediate, species prædicabilis; reliqua intermedia supra se directe posita, species subalternæ, & genera subalterna, genera quidem vt respiciunt inferiora, species verò, vt superiora. Quæ ponuntur denique à latere sunt differentiæ diuinae superioris, & constitutiua inferioris.

Series incompleta Prædicamenti substantiæ.

SUBSTANTIA.		
Corporeitas.	CORPVS.	Incorporeitas.
Corruptibilitas.	CORRUPTIBILE.	Incorruptibilitas.
Mixtura.	MIXTVM.	Simplicitas.
Vita.	VIVENS.	Inanimitas.
Sensitiuitas.	ANIMAL.	Insensitiuitas.
Rationalitas.	HOMO.	Irrationalitas.
Petreitas.	PETRVS.	Pauleitas.

Aduertendum, has differentias positas à latere dextro, v. g. corporeitatem, corruptibilitatem, &c. esse diuinas superiorum graduum & constitutiua inferiorum: alias vero differentias alterius lateris, vt incorporeitatem, incorruptibilitatem, esse quidem diuinas graduum superiorum, & constitutiua etiam graduum inferiorum, non tamen eorum, qui hic ponuntur, sed aliorum: incorporeitas enim constituit non corpus, nec aliquod contentum infra corpus, sed substantiam spiritualem, verbi gratia Angelicam.

Aduertendum vltius, quod ponatur hic gradus corporis corruptibilis, ex suppositione sententiæ quæ asserit aliqua corpora incorruptibilia, siue dari de facto, siue posse dari. Quæ sententiæ si non esset vera, non esset necesse ponere illum gradum tanquam superiorem ad corpus mixtum, aut simplex.

DISPUTATIO XIII. DE ACCIDENTE VT SIC.

QVANDO QUIDEM accidens vt sic, sit commune, vel vniuoce, vt tenent Scotistæ, vel analogice, vt tenent Thomistæ, nouem sequentibus prædicamentis, antequam ad illorum prædicamentorum considerationem in particulari descendere, aliqua de Accidente in communi proponere volui,

quæ etiam ad perfectiorem substantiæ cognitionem deferre poterunt, quia opposita iuxta se posita magis elucescunt.

QVÆSTIO I.

Quid sit Accidens vt sic.

NON agimus hic de accidente, quinto prædicabili, de cuius natura supra actum est, sed de accidente prædicamentali, quod opponitur substantiæ, & diuiditur vel analogice, vel vniuoce iuxta varias sententias (de quibus in Metaphysica) in nouem genera accidentium. Aduertendum autem, quod huiusmodi accidens prædicamentale potest capi dupliciter: primò adiectiue prout dicit materialiter rem, quæ inherere potest, & formaliter ipsamet accidentiam, seu inhaerentiam, & sic accidens idem est atque inherens: certum autem est quod ratio formalis accidentis vt sic, sit inhaerens, seu accidentia, seu vniuoc illa actualis particularis, quam habet res inherens, quando actu inheret, sicut ratio formalis albi est albedo, & dulcis dulcedo. Secundò potest capi ly *accidens* substantiue, prout significat illam rem, quæ potest inherere, siue actu inheret siue non: & de accidenti in hac acceptione modò agimus, quærendo in quonam consistit eius natura, seu ratio formalis.

CONCLUSIO I.

2. *Accidens, vt sic bene describitur esse ens aptum naturam inherere subiecto, seu aptum naturam esse in subiecto inhaerentis.* Hæc est communis, & patet, quia omni & soli conuenit, & sufficienter absque superfluitate declarat naturam accidentis, prout opponitur substantiæ, quam descripsimus supra esse ens inceptum inherere. Dixi autem *aptum naturam inherere*, quia ex mysterio Eucharistiæ patet, accidentia absoluta posse esse absque subiecto inhaerentis; & vltius nulla prius est ratio, ex qua colligi possit tantam esse connexionem illorum accidentium cum substantia, vt nequeant sine illa conservari: quare quamuis non habuissimus experimentum prædicti mysterij, adhuc potuissit teneri illa separabilitas ex illo principio: Quidquid non implicat contradictionem potest fieri diuina virtute. Vnde quando Philosophus definit accidens esse *entis ens*, vel hoc intellexit in sensu aptitudinali iuxta conclusionem, ita vt sensus sit, quod sit ens aptum naturam inherere in alio ente nempe in substantia; vel certe neganda est ipsius sententiæ, & corrigendus error non solù ex mysterio illo fidei, sed etiam ex prædicto principio, & virgendum est ad assignandam rationem, vnde collegit non posse conservari accidens absolutum v. g. albedinem, aut quantitatem absque subiecto inhaerentis de potentia Dei absoluta: quam certe rationem nunquam assignabit.

3. Itaque ad plenam præmissæ descriptionis intelligentiam restat declarare quid sit *esse in subiecto inhaerentis*, quo non intellecto, nec accidentis, nec etiam formæ substantialis natura perfecte capi potest. Dico ergo, *esse in subiecto inhaerentis* non esse idem atque esse in aliquo tanquam pars, quia alias animal esset in homine, & materia in toto physico, & manus in corpore, tanquam in subiecto inhaerentis, & sic substantiis conueniret prædicta definitio; neque est idem ac esse in alio, tanquam in sustentante, seu in aliquo, in quo recipitur, & à quo dependeret in esse & in conservari, quia forma ignis sic est in materia prima ligni, & idem est de cæteris formis substantialibus materialibus, quæ educuntur de potentia subiecti; quæ tamen formæ non dicuntur esse in subiecto inhaerentis, & si dicerentur, essent accidentia, aut certe non valeret prædicta descriptio accidentis vt sic, quæ illis formis conueniret: sed dicuntur esse in alio tanquam in subiecto informationis. Deinde secundum multos Thomistas & Scotistas formæ accidentales supernaturales in substantia, præsertim, quæ sunt habitus, vt sunt tres virtutes Theologicæ Fidei, Spæi, & Charitatis, creantur & non educuntur de potentia subiecti, nec consequenter dependent ab ipso in esse aut conservari, & tamen sunt in subiecto inhaerentis, alias non essent accidentia: ergo esse in alio tanquam in subiecto inhaerentis, non est idem, ac esse in alio tanquam in sustentante, seu tanquam in aliquo, à quo dependeret in esse & conservari.

4. Nec

Accidens prædicamentale dupliciter capi potest

Vera descriptio Accidentis vt sic.

Quid est esse in alio tanquam pars aut tanquam in sustentante.

Non est esse in alio tanquam pars aut tanquam in sustentante.

Nec sic
ordinetur
ad aliam
formam.

4. Nec est ita esse id alio, ut ordinetur ad aliam formam (prout explicat *Auerſa* tom. 1. *Philosophia quæst.* 5.) cum quia actus vitales non videntur ordinari ad alias formas, & tamen sunt accidentia, & non sunt in alio per informationem, sed per inhaſionem; tum quia forma corporalis, quæ in viventibus datur simul cum anima (ut melior sententia tenet alias probanda) ordinatur ad animam, & tamen est in subiecto per informationem, & non per inhaſionem, cum sit forma substantialis non minus quam ipsa anima.

Sed esse in
alio ita ut
non faciat
cum ipſo
vnum per
ſe.

5. Esse ergo in alio tanquam in subiecto informationis, est esse in alio, cum quo facit vnum per se, & esse in alio tanquam in subiecto inhaſionis, est esse in alio, cum quo non fit vnum per se, sed per accidens. Hoc patet quia omnis forma, quæ de facto admittitur esse forma substantialis, est in alio subiecto, cum quo facit vnum per se, & omnis forma, quæ de facto admittitur esse accidentalis, est in alio, cum quo facit vnum per accidens: ergo signum est, quod esse in alio informatiue sit esse in alio, cum quo facit vnum per se, & esse in alio inhaſiue sit esse in alio, cum quo non facit vnum per se, sed per accidens.

Quænam
forma cen
tenda sit
facere vnu
per se cum
ſuo ſubie
cto.

Sed superest iam grauior difficultas, quomodo possit quis discernere quænam forma sit in alio sic, ut faciat cum ipſo vnum per se; nisi enim quis hoc ſciat, non poterit in particulari cognoscere quænam forma sit substantialis, aut accidentalis; imo non poterit cognoscere, an detur vlla forma substantialis, aut an detur vlla forma accidentalis; poterit enim dubitare, an illa forma, quæ de facto censetur accidentalis, ut calor, albedo, species sensibiles expressæ & impressæ, habitus &c. sint substantiales; & an forma, quæ de facto admittuntur substantiales, v.g. forma corporalis, anima, præsertim non spirituales, sint accidentales.

6. Ad quam difficultatem, quam non nisi leuiter tractatam apud auctores inuenio, Respondendum, illam formam censendam substantialem, & facere vnum per se cum ſuo subiecto, ratione cuius toti conſtato ex illa forma & subiecto conueniunt aut ſaltem connaturaliter conueniunt, nisi poneretur impedimentum extrinsecum, determinatæ qualitates deſeruietes ad conſeruationem iſtius formæ in subiecto illo.

Hoc patet primò, quia non poteſt hæc res melius explicari. Secundo, quia de facto omnis forma, quæ admittitur substantialis, est principium talium formarum hoc modo: & hinc accedit quod ex formis ſenſibilibus de facto deuenimus in cognitionem formarum substantialium, & quod ex formis ſenſibilibus diuerſis colligamus formas ſubſtantiales diuerſas, & naturas diuerſas rerum compositarum: de quo tamen plura videri poſſunt *Phyſicorum diſtinctione de forma ſubſtantiali*.

Ex hac doctrina vterius colligi poteſt, cur formæ accidentales ponantur directe in aliquo prædicamento, formæ vero ſubſtantiales, licet perfectiores, non ponantur: ratio enim eſt, quod formæ accidentales, cum non ſint natæ facere vnum per ſe phyſicum cum alio, ſint entia completa phyſice, & propterea poſſint poni directe in aliquo prædicamento; formæ vero ſubſtantiales, cum ſint natæ facere vnum per ſe phyſicum cum ſuo ſubiecto, non ſint entia completa phyſice, & propterea nequeant poni directe in aliquo prædicamento, cuius ſummum genus ſit quid completum phyſice.

CONCLUSIO II.

Inhaſientia
aptitudinalis
non eſt
de eſſentia
accidentis.

7. Inhaſientia aptitudinalis, ſeu aptitudo ad inhaſendum non eſt de eſſentia accidentis ut ſic, quod eſt commune nomen prædicamenti; ſed ad ſummum proprietatis eius: radix vero, ad quam ſequitur illa aptitudo, eſt de eſſentia ipſius, quæ radix poteſt vocari aleitas, ſeu inhaſientia fundamentalis, ſeu aptitudo fundamentalis inhaſendi. Hæc eſt Doct. 4. diſt. 12. quæſt. 1. art. 1. & 7. Met. quæſt. 1. cum *Soncina* ibidem, & omnibus *Scotiſtis* contra *D. Thom.* 4. diſt. 18. quæſt. 1. art. 1. quem præter ſuos ſequuntur *Suarez* diſp. 31. Met. ſect. 2. *complutenſes* diſp. 11. *Logica* dub. 3. & alij.

Probari poteſt concluſionis prima pars ratione, quæ vtuntur *Antonius Andreas* & *Soneſinas*, quia accidens abſolutum poteſt concipi ſine inhaſientia aptitudinali: Mathematicus enim agit de quantitate, non conſiderando, quod ſit, vel poſſit eſſe in ſubiecto; ergo aptitudo ad inhaſendum non eſt de eſſentia accidentis abſoluti, & conſequenter nō eſt de eſſentia accidentis, ut ſic, quia quid eſt de eſſentia accidentis ut ſic, eſt de eſſentia omnis contenti ſub ipſo.

8. Hæc probatio non ſufficit primò, quia falſum eſt poſſe accidens abſolutum ut ſic, commune omni accidenti abſoluti, concipi abſque eo, quod concipiatur ut aptum inhaſere ſaltem conceptui aliquo ſibi proprio, quatenus diſtinguitur ab omni ſubſtantia. Deinde licet poſſet ſic concipi accidens abſolutum, tamen non poſſet ſic concipi accidens ut ſic commune abſoluti, & reſpectui, de quo hic poſſimus agimus. Deinde licet poſſet aliquid inadæquate concipi abſque aliqua ratione formali particulari, tamen non ſequitur quin illa ratio particularis eſſet de eſſentia eius, quia poteſt homo concipi per modum ſubſtantia corporis rationalis, ſine eo quod concipiatur per modum ſubſtantia ſimplicis & elementaris aut in xre, cum tamen alterutra ratio ſit de eſſentia eius, & ſic poteſt concipi ſine eo, quod concipiatur per modum corruptibilis aut incorruptibilis; imo poteſt concipi per modum corporis, aut etiam compositi ex materia & forma, aut corpore & anima: & tamen eſſe corruptum, & eſſe compositum, & eſſe corruptibile eſt de eſſentia eius ſaltem radicaliter loquendo; ergo quauis quantitas poſſit concipi abſque eo, quod concipiatur ut apta inhaſere, adhuc aptitudo ad inhaſendum poſſet eſſe de eſſentia eius.

9. Confirmatur primò, quia ille conceptus, quem habet Mathematicus de quantitate, non eſt conceptus accidentis formaliter; vnde Mathematicus ex illo conceptu nequit deducere quod quantitas ſit accidens, necne: ergo illud exemplum non iuuat ad oftendendum quod accidens, ut accidens poſſet concipi abſque tali ordine, & ſic non facit ad rem.

Confirmatur ſecundo, quia radix illius aptitudinis ſine dubio eſt de eſſentia accidentis abſoluti, ſicut radix inaptitudinis eſt de eſſentia ſubſtantia: & tamen Mathematicus concipit quantitatem non concipiendo illam radicem: ergo quod Mathematicus conſideret quantitatem abſque illa aptitudine, non oftendit illam aptitudinem non eſſe de eſſentia quantitatis, ſicut non ſequitur illam radicem non eſſe de eſſentia eius ex eo, quod concipiatur à Mathematico abſque tali radice.

10. Probat ſecundo aliqui *Scotiſte* eandem partem concluſionis, quia nulla eſt dependentia ſimpliciter neceſſario in aliquo, niſi vel ad primam cauſam, vel ad ſuas partes eſſentiales, ſed ſubiectum accidentis, cui aptum eſt inhaſere, neque eſt de eſſentia eius, neque prima cauſa: ergo dependentia accidentis ad ſubiectum, etiam aptitudinalis, non eſt ſimpliciter in ipſo neceſſaria, & conſequenter non eſt de eſſentia eius.

Hæc etiam probatio mihi non ſufficit, quia certum eſt in principis *Scoti*, illam aptitudinalem dependentiam eſſe ad minus proprietatem accidentis tam neceſſario ipſi conueniam, ut nec de potentia abſoluta poſſit eſſe accidens abſque illa: ergo eſt ſimpliciter ipſi neceſſaria, & conſequenter aliqua dependentia eſt alicui ſimpliciter neceſſaria ad aliquid, quod neque eſt prima cauſa eius, neque de eſſentia ipſius; imo dependentia aptitudinalis inhaſionis radicaliter accepta eſt de eſſentia accidentis, ut dicitur in ſecunda parte concluſionis. Neque *Scotus* vnquam dixit dependentiam vllam abſoluti ad aliquid, quod non eſt de eſſentia eius, nec prima cauſa, eſſe ipſi ſimpliciter neceſſariam, ſed hoc tantum dixit de dependentia actuali; putat enim & merito, omne abſolutum poſſe conſeruari abſque eo, quod actualiter dependeat ab vilo alio, quod non ſit prima cauſa, vel de eſſentia eius, vel conditio applicans partes eſſentiales eius: quod non facit ad propoſitum.

Probat tertio & multo melius concluſionem ratione ipſiusmet *Scoti* ſupra, quia nullus reſpectus poteſt eſſe eſſentia abſoluti: ſed illa aptitudo inhaſendi eſt reſpectus; ergo

ergo nequit esse de essentia entis absoluti vt sic, & consequenter nequit esse de essentia accidentis, vt sic, communis absoluti & respectui. Probatum maior, quia non videtur quomodo possit formalitas respectiva concurrere ad faciendum aliquod vnum absolutum.

Confirmatur, quia si includeretur in essentia alicuius rei formalitas respectiva, non deberet dici res illa potius absoluta quam respectiva, & propterea res illa esset simpliciter absoluta essentialiter, & simpliciter respectiva essentialiter.

Dices cum Caietano, aptitudinem illam inherendi non esse respectum formaliter secundum esse, sed secundum dici.

Contra, quia sic conveniret cum radice, ad quam sequitur aptitudo formalis, quam nos concedimus esse de essentia accidentis vt sic. Denique nos loquimur de aptitudine, quæ est formaliter respectus vel prædicamentalis, vel transcendentalis: & non secundum dici tantum, sed secundum esse vere & proprie.

12. *Probatum quarto*, quia omnis aptitudo formalis, quæ est in re, præsupponit aliquam formalitatem positivam, ratione cuius comperit illi rei; sicut risibilitas præsupponit in homine rationalitatem: ergo nõ est de essentia illius rei, sicut nec risibilitas est de essentia hominis.

Secunda & tertia pars conclusionis patet ex his, quia si illa aptitudo formalis ad inherendum non sit de essentia accidentis, vt sic (modo datur villo modo in accidente) debet esse proprietas eius identificata ipsi realiter, sicut risibilitas identificatur homini, & est eius proprietas; & deinde nihil aliud potest assignari quod sit ratio constitutiva ipsius præter formalitatem illam positivam, ad quam sequitur illa aptitudo. Quod totum confirmatur per dicta de substantiæ natura disputatione præcedenti.

An datur in
accidente
aptitudo
formalis ad
inherendum.

Dixi in probatione secundæ & tertiæ partis: si datur villo modo talis respectus aptitudinalis; quia valde dubitari potest an datur talis respectus qui vere sit respectus formalis, & non sit tantum respectus secundum dici, quomodo ipsamet ratio absoluta constitutiva accidentis potest vocari respectus. Ratio autem dubitandi est, quia videtur omnino superfluum; nam Accidentis per suam essentiam & constitutiva sua essentialia præstare potest quidquid debet ipsi competere.

Dices hoc esse verum fundamentaliter, non formaliter.

Contra, quia gratis dicitur, quod id non possit præstare formaliter, si potest illud præstare villo modo.

Dices non posse hoc ab ipso per essentiam præstari formaliter, quia illud, per quod formaliter id præstari potest, debet esse respectus, respectus autem non potest esse de essentia entis absoluti. *Contra*, qui gratis dicitur quod id formaliter præstari non possit nisi per respectum, qui sit vere respectus alio modo quam secundum dici, quamvis autem præstari deberet a respectu secundum dici, posset sine dubio præstari a differentia formali & essentiali sua, quia illa potest vocari respectus secundum dici.

Dices: non dantur respectus secundum dici, sed quidquid nequit intelligi nisi per modum respectus, debet dici esse respectus: unde cum aptitudo, quæ habet accidentis ad inherendum, non possit intelligi nisi per modum respectus, debet dici, quod sit respectus verus, & non tantum secundum dici. *Contra*, quia ipsamet differentia essentialis accidentis, quam vocant radicem illius aptitudinis formalis, nequit intelligi per modum respectus, hoc est per modum alicuius quod aptum sit principiari illam aptitudinem formalem, & tamen hoc non obstante non est respectus secundum eos, qui asserunt aptitudinem illam formalem distinctam: ergo aliquid quod non est vere respectus potest tamen esse talis natura, vt non possit intelligi nisi per modum respectus. Hæc sane mihi semper reddidit difficilem illam sententiam, quæ asserit huiusmodi respectus formales in substantia & accidente, & nisi sit aliqua alia particularis ratio ad probandum, quod dantur vlli respectus aptitudinales formaliter distincti a suis fundamentis, viderentur mihi omnes omnino exclu-

dendi. Si qui tamen concedendi sunt, non nisi illi, quorum conceptus non inuoluitur in conceptu essentiali sui fundamenti, vt verbi gratia risibilitas, seu aptitudo ad ridendum, quæ potest dici non esse formaliter differentia constitutiva hominis; quia potest homo intelligi secundum prædicata essentialia sine eo, quod intelligatur nec radicaliter, nec formaliter esse risibilis. Quod etiam totum propono magis examinandum, quam absolute tenendum.

13. *Fundamenta aduersariorum*, contra conclusionem sunt, quod accidentis esse dicatur consistere in inesse; quod non sit ens simpliciter, sed entis ens; quod non possit intelligi sine illa aptitudine, & denique quod illa aptitudo, seu inherencia aptitudinalis, si non esset de essentia ipsius, deberet esse ipsi accidens, & consequenter deberet inherere per aliam inherentiam, & sic daretur processus in infinitum.

Fundamenta aduersariorum.

Respondetur facile, accidentium esse dici consistere in inesse, id est inherencia non actuali, nec aptitudinali, sed radicali, & in hoc ipso sensu dicuntur esse entis entia. Aduerte tamen, quod hoc non obstante sint entia simpliciter, quamuis hoc parum faciat ad propositum hoc. Deinde quamuis nequeant intelligi sine tali respectu, non inde sequitur illum respectum esse de essentia eorum; quia, vt supra dictum est, multa nequeunt intelligi sine aliis, quæ tamen non sint de ipsorum essentia. Denique quamuis inherencia aptitudinalis non sit de essentia accidentis, tamen non est accidens prædicamentale ipsius, sicut nec risibilitas est accidens hominis, sed proprietas eius; & quamuis etiam esset accidens prædicamentale ipsius, non sequeretur necessario processus in infinitum, quia illa inherencia posset se ipsa ipsi inherere sine alia inherencia, & sic dicitur communiter quod accidentia respectiva seipsius inhercant sine alia inherencia realiter distincta, licet id non dicatur de accidentibus absolutis.

CONCLUSIO III.

14. *Quando conservatur accidens absolutum extra subiectum, & habet esse per se, seu non esse actum in alio, tanquam in subiecto inherens, non superadditur ipsi modus aliquis positivus absolutus distinctus realiter ab ipso.* Hæc est Doctoris 4. d. 12. q. 1. cum suis omnibus contra Thomistas; & Probatum hic breuiter, quia eo ipso, quo Deus destrueret inherentiam actualem albedinis v.g. aut quantitatis ad substantiam, & conservaret ipsamet entitatem absolutam albedinis aut quantitatis, illa albedo aut quantitas essent per se absque subiecto: ergo vt sic sint, non indigent aliquo modo positivo absoluto.

Accidens separatum non habet modum positivum superadditum.

Confirmatur: non sunt multiplicanda entia sine necessitate: si nulla prius est necessitas vilius modi positivi superadditi accidentibus separatis: ergo non est asserendus talis modus.

15. *Dices*: accidens non habet existentiam propriam, & præterea indiuiduatur per substantiam; ergo non potest poni absque substantia, vel modo substantiali.

Respondetur negando antecedens pro vtraque parte: & sane evidens videtur quod quicumque modus substantialis, seu accidentis potius debeat dici non habere existentiam propriam, & quod potius debeat dici indiuiduari a substantia, cuius est modus, quam accidens absolutum: ergo si ille modus potest poni absque substantia aut alio aliquo, à quo haberet formaliter existentiam, aut indiuiduationem, a fortiori, vel saltem (quod sufficit ad intentum) æque idem poterit dici de accidente. Plura alia possent ad hoc argumenta adduci, sed hæc sufficiunt abunde ad rei clarissimam probationem.

Dices: quando ponitur accidens extra subiectum, habet dependentiam particularem ab aliquo, à quo non habuit illam antecedenter, nimirum ab eo, à quo ponitur extra subiectum, & à qua suppletur influxus subiecti: sed illa dependentia actualis p. sua est aliquid positivum se tenens ex parte accidentis, & potest vocari modus positivus satis commode: ergo non potest accidens extra subiectum poni absque tali modo.

Respon

Respondeo concedendo totum, sed non est contra conclusionem, quæ non negat, nisi modum absolutum; illa autem dependentia esset modus relatiuus.

Respondeo secundò distinguendo consequens: absque modo quo recipere suum esse à causa efficiente formaliter, concedo, absque alio modo, nego; loquimur autem in conclusione de alio modo, non de illo.

CONCLUSIO IV.

16. *Esse actum in subiecto inhærentis est de essentia accidentis relatiui predicamentalis.* Hæc videtur mihi *Scoti* supra, & est communior inter *Scotistas*.

*Probat*ur, quia implicat contradictionem, relationem predicamentalem siue intrinsecus, siue extrinsecus aduenientem posse esse absque eo, quod in sit subiecto, illud determinando ac referendo ad terminum; & præterea nihil impedit quo minus illa inhærentia actualis, seu potius formalitas, à qua habet inhærentia actualiter, sit de essentia eius.

Confirmatur, quia formalitas, à qua habet relatio respicere terminum, est de eius essentia: ergo & formalitas à qua habet respicere fundamentum; tam enim essentialiter est relationi determinare fundamentum actu, quam actu referre ad terminum. Itaque in relatione ut sic sunt considerabiles duæ formalitates: prima est formalitas accidentis ut sic, & ab hac non habet esse actu in subiecto, neque etiam non esse, potius loquendo; sed bene habet aptitudinem fundamentalem, secundam quam exigit esse connaturaliter in subiecto: secunda formalitas in ipso considerabilis est formalitas talis, qua constituitur in esse accidentis relatiui, & ab hac habet formaliter & essentialiter esse in subiecto, & ipsum referre ad terminum, propter fundamenta præmissa.

QVÆSTIO II.

Utrum accidens spirituale possit educi de potentia subiecti corporei, aut accidens corporeum de potentia subiecti spiritualis.

17. *E*duci de potentia subiecti est produci in ipso subiecto cum dependentia ab ipso met subiecto tanquam à causa influente realiter in rem illam, quæ dicitur educi: quod magis intelligitur ex dicendis in *Physica*.

CONCLUSIO I.

Accidens spirituale nequit educi de potentia subiecti corporei naturaliter, aut subiectari in ipso. Hæc est communis.

*Probat*ur primò, quia non est proportio sufficiens inter subiectum corporeum & accidens spirituale, ut hoc possit educi ex potentia illius, & subiectari in ipso: ergo non potest id fieri naturaliter. Hæc probatio non sufficit, quia quamuis antecedens à parte rei sit verum, tamen non est notum ex terminis, sed omnino æque obsecrum, ac conclusio inde deducta; & quicumque negaret conclusionem, negaret illud antecedens: unde vel petitur principium hac probatione, vel obsecrum per æque obsecrum probatur, quod est vitium notabile probationis.

Confirmatur, quia anima rationalis est spiritualis, & tamen habet proportionem sufficientem ut sit in subiecto corporeo: ergo spiritualitas accidentis non impedit quo minus possit esse in subiecto corporeo.

Dices, non esse eandem rationem de accidente spirituali, & anima, quia accidens educitur è potentia subiecti sui, & non creatur in illo; anima vero non educitur ex potentia corporis, sed creatur in ipso; unde quamuis corporeum posset habere proportionem sufficientem ad recipiendam animam spiritualement, non tamen deberet habere proportionem sufficientem ad causandum materialiter formam accidentalem spiritualement, & consequenter deberet non habere proportionem sufficientem ad recipiendum accidens spirituale, quod non recipitur naturaliter nisi in subiecto, è cuius potentia educitur, & à quo dependet materialiter.

18. *Contra primò*, quia ex hac disparitate non sequitur quin aliquod accidens, quod naturaliter peteret creari; sicut petit anima, posset poni in subiecto corporeo, quemadmodum ponitur anima; unde ad probandum conclu-

sionem deberet præter dictam probationem ostendi, quod nullum accidens naturaliter producibile perat creati.

Secundò & principaliter contra facit, quod maneat adhuc probandum, nullum corporeum posse habere sufficientem proportionem ad causandum materialiter aliquam formam spiritualement: quod si hoc non probetur, prædicta disparitas nihil facit ad rem, & virgeri potest contra eam hoc modo: Aliquid corporeum potest habere sufficientem proportionem ad recipiendum aliquod spirituale substantiale ex natura sua creabile: ergo aliquod corporeum potest habere proportionem sufficientem ad causandum materialiter aliquam formam spiritualement, quæ ex natura sua non est creabilis, sed educibilis ex potentia subiecti; & si negetur consequentia, petenda est disparitas.

19. *Probari solet secundò conclusio*, quia sicut connaturale est omni accidenti corporeo esse extensum, & consequenter habere subiectum extensum, ut dicemus conclusionem sequenti; ita connaturale est omni accidenti spirituali esse inextensum: ergo nequit naturaliter accidens spirituale poni in subiecto corporeo, quia omne corporeum subiectum, in quo poneretur, est extensum.

Confirmatur, quia naturaliter bene colligitur accidens esse corporeum ex eo, quod subiectetur in subiecto corporeo, & esse spirituale ex eo quod subiectetur in subiecto spirituali: ergo spirituale accidens nequit naturaliter esse in subiecto corporeo.

Hæc probatio etiam per se non sufficit, quia posset negari antecedens, & dari pro instantia, quod quemadmodum licet omnis forma substantialis corporea perat subiectum extensum, non tamen omnis forma substantialis spiritualis perat subiectum inextensum, ut patet de anima rationali: ita licet omnis forma accidentalis corporea peteret subiectum extensum, non tamen dicendum esset quod omnis forma accidentalis spiritualis peteret subiectum inextensum.

Ad confirmationem dici posset, nisi alia aliqua ratio afferatur, eam collectionem non esse bonam, aut saltem gratis id admitti; ac dici, & instari potest ut supra, quod quemadmodum non bene colligitur forma substantialis esse corporea ex eo, quod sit in subiecto corporeo, ita etiam non bene colligeretur formam accidentalem non esse spiritualement, aut esse corpoream ex eo quod subiectetur in subiecto corporeo.

20. *Probat*ur ergo melius conclusio, quia non potest assignari, quamquam causa naturalis possit producere formam spiritualement in subiecto corporeo, neque quamquam forma spiritualis possit naturaliter in tali subiecto produci: ergo non est dicendum, quod id fieri possit naturaliter.

Confirmatur, quia omnis forma accidentalis, quæ habet producta est in subiecto corporeo, quantum ad cognitionem nostram, est corporea: ergo verisimilius dicitur non produci formam vllam spiritualement in tali subiecto, quia si posset produci, verisimile est, quod de facto esset producta, & quod cognosceretur esse producta ab effectu aliquo eius.

Confirmatur secundò, quia si non habuissimus principia aliqua ex quibus colligeremus quod anima rationalis sit spiritualis, diceremus quod esset corporea, quia reperitur in subiecto corporeo: ergo si non habeamus principia ad colligendum quod aliqua forma accidentalis producibilis naturaliter in subiecto corporeo sit spiritualis, debemus dicere quod nulla sic producibilis sit spiritualis; sed non habemus talia principia, ergo.

21. *Probat*ur ulterius, quia nulla forma accidentalis naturaliter producibilis creatur naturaliter: ergo omnis talis producit per educationem ex potentia subiecti, & consequenter cum dependentia à subiecto in esse & fieri. Probatur antecedens, tum quia satis communiter & probabiliter negatur à recentioribus vllam formam accidentalem creari, etiam loquendo de illis quæ sunt supernaturales in substantia (ut sunt tres virtutes habituales Theologicæ) & consequenter multo minus sic producentur accidentia naturalis ordinis; tum quia si crearetur aliqua forma accidentalis

Accidens spirituale nequit subiectari in subiecto corporeo naturaliter.

accidentalis naturaliter, aut crearetur à causa secunda, & hoc dici nequit, quia secundum omnes causa secunda nequit create naturaliter: aut crearetur à causa prima; sed nec hoc etiam dici potest, quia omnis forma accidentalis, quæ naturaliter producit in subiecto etiam à Deo, est naturalis ordinis & connaturaliter debita: ergo quandoquidem omnis talis nec producat, nec conseruetur, nisi in subiecto, debet dici quod non creetur à Deo, sed quod educatur ab ipso ex potentia istius subiecti. Itaque à primo ad vltimum sequitur, quod omnis forma accidentalis educatur naturaliter ex potentia sui subiecti, & consequenter dependeat ab ipso in fieri & conseruari: sed nulla forma spiritualis naturaliter loquendo potest sic produci dependenter à subiecto corporeo & extenso, quia si produceretur in tali subiecto, deberet esse in toto, & tota in qualibet parte subiecti, quemadmodum anima rationalis est tota in toto corpore & tota in qualibet parte corporis: ergo dependenter à toto corpore, & à qualibet parte subiecti; quandoquidem ex toto corpore, & ex qualibet parte ipsius educatur, & consequenter dependeret à qualibet determinata parte istius totius, & non dependeret, quod est contradictio. Probatur hæc vltima sequela, quia dependeret ex hypothesi; non dependeret autem, quia quamuis periret vna pars istius subiecti, quandoquidem dependeret ab altera etiam, non esset vlla ratio cur non maneret in parte manente, altera pereunte, sicut manet anima in vna parte corporis, destructa altera parte.

Fateor quidem, posse Deum producere accidens spirituale in subiecto extenso etiam cum educatione ita, vt partialiter dependeret per se à qualibet parte istius subiecti, à toto subiecto, & ita consequenter, vt si periret vna pars istius subiecti, periret illa forma connaturaliter, nisi Deus suppleret concursum partis subiecti, quæ periret: sed non videtur iste modus esse connaturalis modus ponendi accidentis in subiecto extenso; vnde si fieret, potius deberet dici fieri supernaturaliter, quam naturaliter; si autem sic fieret, non faceret ad propositum.

22. *Confirmatur conclusio*: quia omnis forma accidentalis naturaliter producibilis in subiecto debet ipsi esse connaturalis, aut violenta, aut neutra: sed non potest ostendi quomodo accidens spirituale posset esse violentum aut connaturale subiecto corporeo; & præterea si sit ipsi neutrum, non debet dici esse producibile naturaliter à solo Deo, quia Deus non producit naturaliter formas neutras in aliquo subiecto absque emolumento aliquo naturali vniuersi, sed nullum esset emolumentum naturale vniuersi, si ex eo, quod produceretur accidens spirituale in aliquo subiecto, cui esset neutrum, seu cui non esset nec violentum, nec connaturale, sed secundum inclinationem; nec etiam debet dici quod produci possit ab aliqua causa secunda in tali subiecto, cui esset neutrum, propter eandem rationem; quia causæ naturales secundæ non habent virtutem productiuam vllius formæ in aliquo subiecto, nisi in ordine vel ad bonum subiecti, vel suum proprium, vel vniuersi: nullum ex his bonum sequeretur ex productione formæ accidentalis spiritualis in subiecto, cui esset neutra: ergo non est talis forma in tali subiecto producibilis à causa secunda naturali. In his autem probationibus potest fundari illud commune axioma, quod non habeat subiectum corporeum sufficientem proportionem ad subiectandum formam accidentalem spiritualementem.

CONCLUSIO II.

Forma
corporea
nequit
subiectari
in subiecto
spirituali
naturaliter

23. *Forma accidentalis corporea non potest naturaliter subiectari in subiecto spirituali.* Hæc est communis. Probatur: quia nullum est experimentum, aut ratio vnde possit colligi, quod possit in tali subiectari naturaliter, nec potest assignari forma vlla, quæ in tali sit producta, nec causa, quæ eam possit in tali producere.

Probatur secundò, quia forma accidentalis corporea petit connaturaliter habere partes suas extensas, & propterea habet tales partes, quæ ad nihil deferrent, si essent intra se inuicem: ergo nequit naturaliter habere partes suas inextensas, hoc est correspondentes eidem parti subiecti; lo-

quor autem de partibus extensionis, non de partibus intentionis: sed si poneretur in subiecto spirituali indiuisibili, de quo loquimur, haberet partes suas inextensas: ergo.

CONCLUSIO III.

24. *Accidens corporeum potest de potentia Dei absolute subiectari in subiecto spirituali; & accidens spirituale in subiecto corporeo.* Hæc est communis contra quosdam Scotistas. Probatur sufficientissime quoad vtramque partem, quia debet dici posse fieri per potentiam absolutam omne id, quod non implicat contradictionem: sed non implicat contradictionem, aut accidens corporeum poni in subiecto spirituali, aut accidens spirituale subiectari in subiecto corporeo, vt patebit soluendo implicantias, quas aduersarii solent adducere: ergo vtrumque potest fieri de potentia absoluta.

Probatur secundò, quia non implicat accidens spirituale poni in subiecto corporeo: ergo nec corporeum poni in subiecto spirituali. Consequentia patet à paritate rationis; imò fortassis à maiori ad minus, quia forte difficilius est ponere accidens spirituale in subiecto corporeo, quam corporeum in subiecto spirituali. Probatur ergo antecedens, quia vt implicaret ex ratione formæ spiritualis, vel ex ratione formæ spiritualis accidentalis: neutrum dici potest: ergo. Probatur minor: non ex ratione formæ spiritualis; quia anima rationalis est forma spiritualis, tamen ponitur in subiecto corporeo, ita vt sit totaliter in toto, & tota in qualibet parte: non ex ratione formæ accidentalis spiritualis, quia ex illa ratione nihil aliud habet speciale faciens ad hoc propositum, quam quod dependeat à subiecto, in esse & conseruari: sed non habet talem dependentiam tam necessario, quin Deus eam producere possit absque tali dependentia: nemo enim dubitare possit, quin posset absque vlllo subiecto producere illam, & postea eam vnire ad subiectum taliter, vt non dependeret ab illo, aut in fieri, aut in conseruari: sicut producit animam rationalem in subiecto, & licet connaturaliter peteret produci cum dependentia, sicut anima rationalis connaturaliter petit produci sine dependentia; tamen Deus non obligatur conseruare se rerum connaturali exigentia; alias non posset producere aquam calidam. Deinde etiam si deberet necessario accidens dependere à suo subiecto, posset adhuc poni in pluribus partibus subiecti, nõ quidem sic, vt dependeret totaliter & adæquate in ratione subiecti à qualibet parte ex illis, sed ita, vt ab omnibus totaliter, & à qualibet partialiter dependeret taliter, vt si vlla pars istius subiecti totaliter periret, perire etiam deberet illa forma, nisi Deus, aut alia causa per actionem distinctam à priori actione conseruaret ipsam, supplendo defectum istius actionis particularis, quia dependebat ab illa parte.

25. Itaque quatuor modis possumus imaginari, quod Deus poneret formam spiritualementem indiuisibilem in subiecto corporeo extenso, ita vt esset tota in toto illo subiecto & tota in qualibet parte ipsius. Primo sic, vt non dependeret neque in esse, neque in fieri à toto illo subiecto, neque ab vlla ipsius parte; & in hoc modo ponendi non est vlla implicancia. Secundo sic, vt dependeret ab aliqua parte istius totius quoad esse & conseruari totaliter & adæquate, non tamen à cæteris partibus dependeret, aut totaliter, aut partialiter, & in hoc modo etiam non est vlla implicancia. Tertiò sic, vt ab omnibus partibus istius totius dependeret partialiter, & à nulla totaliter, sed nec in hoc etiam modo est implicancia. Quarto denique sic, vt à qualibet parte totius istius subiecti dependeret in ratione subiecti totaliter, & in hoc sensu implicaret idem accidens spirituale ac indiuisibile poni in subiecto extenso secundum principia Scoti, negantis posse eundem effectum dependere à pluribus causis totalibus & adæquatis in eodem ordine; secundum vero aliorum principia, qui existimant posse rem supernaturaliter sic dependere à pluribus causis, non esset in hoc etiam modo ponendi accidens spirituale in subiecto corporeo & extenso implicancia vlla.

Et per hoc patet ad fundamentum Scotistarum, qui propterea negant

negant accidens spirituale indiuisibile posse poni in subiecto extenso, & diuisibili, quia putant inde securum quod dependeret à pluribus subiectis adequatis. Quæ sequela ex dictis patet esse neganda, si ponatur accidens tale in tali subiecto vilo ex primis tribus modi iam specificatis: sequeretur autem, si poneretur quarto modo, sed sic ipsum poni posse nos non asserimus, sed negamus.

26. Obiicit primo contra primam partem: nullum accidens corporeum potest subiectari in subiecto, in quo non potest subiectari quantitas, quia non est ratio cur alia accidentia corporea possint in tali subiecto subiectari, & quantitas non possit: sed quantitas nequit subiectari in subiecto spirituali: ergo nullum aliud accidens corporeum potest sic subiectari. Probatur minor, quia quantitas debet necessario habere partes extra partes; non haberet vero si poneretur in subiecto spirituali indiuisibili, de quo subiecto loquimur.

Respondeo negando minorem, & ad probationem distinguo maiorem: debet habere partes extra partes entitative ita, vt vna ex illis non sit altera, concedo; ita vt vna ex illis debeat habere subiectum distinctum à subiecto alterius, aut correspondere parti loci, cui altera non correspondet, nego maiorem: & sane id assumere contra nostram conclusionem est directa petitio principij, quia est assumptio propositionis, quæ expresse negatur in conclusione.

Obiicit secundo: si Angelus v.g. posset recipere in se quantitatem & alia accidentia absoluta corporea, sequeretur quod posset calefieri, sed hoc est absurdum, ergo.

Respondeo concedendo maiorem de potentia absoluta, & negando minorem: fortassis tamen non posset calefieri ab agente creato, quia forte nullum agens creatum potest producere calorem, nisi in subiecto extenso.

Obiicit tertio: quantitas nequit subiectari in eo, cui non potest communicare suum effectum formalem: sed hunc nequit communicare Angelo, quia effectus formalis quantitatis est extendere partes sui subiecti; Angelus autem non habet partes, quæ possint extendi: ergo quantitas nequit ipsi communicare suum effectum formalem.

Respondeo negando minorem: ad cuius probationem dico, extendere partes non esse solum effectum formalem quantitatis, nec etiam necessarium effectum formalem eius sic, vt non possit esse sine illo, etiam in subiecto habente partes extensibiles; nam substantia materialis quantitas potest diuinitus redigi ad punctum, & in tali casu quantitas non extenderet actum partes eius. Itaque in proposito nostro, si quantitas poneretur in Angelo, non tribueret ipsi illum effectum extensionis, sed bene tribueret ipsi seipsum formaliter, quia ipsi met esset inherens.

Et si quæras, an in tali casu Angelus esset quantus. **Respondeo**, quod si nihil aliud intelligatur per Quantum, quam habens quantitatem, Angelus esset quantus in illo casu; si vero intelligatur per quantum substantia habens partes quantitative extensas, Angelus in eo casu non esset quantus, nec in hoc potest esse alia quæstio quæ de nomine.

28. Obiicit quarto: calor nequit subiectari in puncto quantitativo: ergo nec in Angelo, aut vlla substantia spirituali indiuisibili. Probatur antecedens, quia punctum caloris sufficere & adæquate replet capacitatem puncti quantitativi: ergo nihil præterea posset in ipso recipi.

Respondeo negando antecedens loquendo de potentia absoluta, & ad probationem distinguo antecedens: capacitatem naturalem ita, vt naturaliter nihil præterea recipere possit caloris, concedo antecedens; capacitatem obedientialem ita, vt nihil præterea supernaturaliter recipere possit, nego antecedens.

Obiicit quinto contra secundam partem: si forma spiritualis posset esse in subiecto corporeo, lapis posset recipere visionem & amorem beatificum, & sic posset beatificari: sed hoc est absurdum: ergo & illud vnde sequitur.

Respondeo negando secundam sequelam, quia quamuis visio beatifica, & amor beatificus reciperentur in lapide, non beatificaretur lapis, sicut nec intelligeret, nec amaret; neque enim visio & amor ille habent beatificare formaliter, & immediate alia subiecta, quam intellectum, & voluntatem; cuius ratio dabitur in libris de Anima, quans

do ostenderetur quod lapis non intelligeret, etiam si intellectus poneretur in ipso.

Aduertendum autem hic, quod non admittam absolute visionem posse poni in lapide: quia quamuis forma spiritualis aliqua posset poni in subiecto corporeo, non sequeretur necessario quod qualiter forma posset poni in quolibet subiecto, & est in controuersia particulari, an actus vitales possint poni in alio subiecto, quam in suo proprio, nimirum in illa potentia, cuius sunt actus: quæ controuersia non facit ad præsens, sufficit enim ad conclusionem quod non repugnet alicui formæ spirituali accidentali poni in subiecto corporeo, & quod etiam non repugnet visioni poni in lapide ex ratione spiritualitatis, quamuis repugnet ipsi ex ratione vitalitatis, seu alia particulari, de quo suo loco in libris de Anima.

QVÆSTIO III.

Virum idem accidens numero possit poni in diuersis subiectis realiter æque immediate.

29. Certum est idem numero accidens posse poni in diuersis numero & specie subiectis simul ita, vt in vno ex ipsis immediate subiectetur, in altero mediate, hoc est mediante illo primo subiecto; sic enim albedo ponitur de facto immediate in quantitate, & mediate seu mediante quantitate in substantia. Quæstio est ergo, vtum possit poni æque immediate in pluribus subiectis, præsertim quæ sint extra se inuicem, vt verbi gratia vna albedo in hoc & illo pariete, vnus intellectualis habitus in hoc & illo intellectu.

Præterea certum est quod naturaliter id fieri non possit, tum quia nullum est indicium, quod ita fiat, nec potest assignari modus quo naturaliter fieri possit; tum quia colligimus de facto albedinem vnus parietis distingui numero ab albedine alterius parietis ex eo, quod ipsimet parietes distinguantur numero, & sint extra se inuicem.

Confirmatur, quia sicut vnum corpus non potest naturaliter poni in pluribus locis, ita videtur quod vna forma non possit poni naturaliter in pluribus subiectis. Solum ergo est difficultas de potentia absoluta, an scilicet per illam fieri possit vt vnum accidens numero possit poni immediate in pluribus subiectis realiter distinctis, & extra se inuicem positis.

Prima sententia est, id fieri non posse. Hæc tribuitur Scoti in 3. dist. 1. q. 2. n. 4. quem in hoc sensu intelligunt & sequuntur aliqui Scotistæ. Verba Scoti sunt: *Ita impossibile videtur vnum accidens esse in duobus subiectis, sicut vnam formam substantialem esse in duabus materiis; igitur si necessario sequitur infinitas in forma substantiali, si esset in pluribus materiis, necessario sequitur infinitas ex eo, quod vnum accidens esset in multis.*

Confirmatur ex principiis Scoti in eadem quæstione: vna natura nequit assumi à pluribus personis diuinis, aut esse immediate in pluribus suppositis: ergo nec vnum accidens potest esse immediate in pluribus subiectis, à paritate.

Secunda sententia magis communis est, idem numero accidens posse de potentia absoluta poni in diuersis numero subiectis.

CONCLUSIO.

30. Hæc secunda sententia est probabilior. Probatur primo, quia non potest assignari vlla repugnantia: sed quidquid non repugnat, potest per potentiam ordinariam vel absolutam Dei fieri, ergo &c.

Probatur secundo ex dictis conclusionibus præcedentibus, quia accidens spirituale potest esse in pluribus partibus eiusdem subiecti extensi: ergo idem numero accidens potest esse in pluribus subiectis distinctis, etiam non vnitis inter se. Probatur consequentia, quia quod illa plura subiecta, in quibus inest accidens, sint vnita inter se, aut faciant vnum per se integrale, aut non sint sic vnita, nihil prorsus facit ad rem, quantum ad potentiam absolutam, quæ sicut potest se extendere ad ponendum vnum numero accidens in pluribus partibus vnitis, ita etiam potest facere vt sit in pluribus subiectis non vnitis: sicut non solum potest ponere animam in pluribus locis continuis, sed in pluribus etiam discretis.

Vnum numero accidens nequit poni in pluribus subiectis, naturaliter

Quomodo Angelus potest esse quantus.

Vnum numero accidens potest esse in pluribus subiectis, naturaliter

*Probat*ur tertio: quia potest vnum numero Corpus per potentiam absolutam poni in pluribus locis distinctis (& quidem circumscriptive secundum Scotum) ergo potest idem numero accidens poni in pluribus subiectis distinctis, à paritate rationis.

Dices: non esse eandem rationem, quia locatum non dependet à locis, accidens autem dependet à subiectis.

Contra primo: quia accidens potest non dependere à subiectis, si Deus velit supplere concursum subiecti, ergo saltem in tali casu posset poni in pluribus subiectis sine eo quod dependeret ab illis, quemadmodum potest poni corpus in pluribus locis, à quibus non dependet.

Contra secundo: quia quod accidens dependeat à subiecto, non impedit quominus possit poni in pluribus subiectis, nisi dependeat totaliter & adaequate à quolibet ex illis pluribus: sed non debet dependere sic necessario, potest enim fieri quod à quolibet ex illis partialiter tantum & inadaequate dependeat: ergo tunc saltem posset poni in pluribus subiectis, quamvis non posset poni in ipsis cum dependentia adaequata ad quodlibet ex illis, in principiis Scoti, qui negat vnum effectum dependere posse à pluribus causis daequatis.

31. *Obiicit* primo Scotum citatum pro prima sententia. *Respondeo* Scotum eo loci non dicere absolute, quod vna forma substantialis non possit esse in pluribus materiis; neque etiam dicere absolute, quod eodem modo implicat vnam formam substantialem esse in pluribus materiis, & vnam formam accidentalem in pluribus subiectis; sed solum argumentatur contra responsionem quandam Varronis: quod ut intelligatur clarissime, proponam hic difficultatem, cui respondet Varro, & ipsius responsionem. Itaque contra sententiam Varronis, & D. Thomae tenentium quod vna natura possit assumi & personari simul tribus personalitatibus divinis, occurrit ista hac difficultas, quod ex eo quod natura divina immediate supponitur tribus personalitatibus divinis, colligatur bene eam esse infinitam: ergo si vna natura creata esset in tribus personis divinis, illa natura esset infinita, sed hoc est absurdum: ergo nequit vna natura creata sic assumi.

Huic difficultati respondet Varro, quod non ex eo quod natura divina supponitur tribus personalitatibus, colligatur eam esse infinitam; sed ex eo, quod sit identificata illis & propria ipsis: natura autem assumpta non esset identificata ipsis, nec propria, sed adventitia, seu accidentalis; unde non sequeretur infinitas huius ex illa assumptione.

32. *Contra hanc responsionem* adducit *Doctus* doctrinam praemissam, & ostendit per eam, quod perinde est naturam esse accidentalem seu substantialem & propriam, quantum ad hoc quod colligi possit eius infinitas ex eo quod esset in pluribus, & dicit quod aequè sequatur infinitas formae substantialis ex eo quod esset in pluribus materiis, & formae accidentalis ex eo quod esset in pluribus subiectis, & consequenter, quod praedicta responsio, quae ponit disparitatem inter naturam divinam & creatam, quantum ad personationem per plures personalitates, in hoc quod vna sit propria, & altera adventitia, seu accidentalis, ad nihil deserviat. Ex quo patet, quod *Scotus* non dicat absolute formam substantialem non posse esse in pluribus materiis, sed dicit quod tam bene sequeretur infinitas formae accidentalis ex eo quod esset in pluribus subiectis, quam sequeretur infinitas formae substantialis ex eo quod esset in pluribus materiis. Quod sane mihi videtur directum intentum Scoti eo loci; neque ad impugnationem istius responsionis requirebatur, quod absolute assereret formam substantialem non posse esse in pluribus materiis, sed sufficiebat quod si sequeretur ex hoc infinitas eius, similiter sequeretur ex eo, quod forma accidentalis esset in pluribus subiectis, infinitas eius.

Quantum autem ad rei veritatem, nisi sequatur aliud inconueniens, aut repugnantia ex eo, quod forma substantialis possit esse in pluribus materiis simul, praeterquam

quod esset infinita, existimo formam substantialem posse esse in pluribus materiis, quia reuera non sequeretur ex hoc praecise eam esse infinitam: an autem sequatur alia repugnantia, dicemus lib. 1. *Physicorum*, & modo satis sit dicere, quod si non sequatur alia repugnantia, ex hoc, quam sequitur ex eo, quod forma accidentalis possit poni in diuersis subiectis, quod idem sit dicendum de vtraque; si vero sequatur aliqua particularis repugnantia ex inexistencia vnius formae substantialis in pluribus materiis, tum non erit idem dicendum de ipsa, atque de formae accidentalis inexistencia in pluribus subiectis, quia reuera ex hac nulla sequitur repugnantia.

33. *Ad confirmationem* illam ex doctrina Scoti, nimirum quod secundum ipsum repugnet eandem naturam assumi à pluribus personis immediate: ergo repugnat idem accidens subiectari simul in pluribus subiectis; *Respondeo* negandam esse consequentiam in casu, quo accidens poneretur in pluribus subiectis, sine dependentia vlla, siue cum dependentia partiali à quolibet ex illis: & ratio disparitatis desumenda est ex ipsomet principio Scoti, quo probat eandem naturam non posse assumi à pluribus personis, quia scilicet inde sequeretur, quod dependeret à qualibet ex illis, & non dependeret; ex hoc enim principio sequitur quod non esset idem dicendum de accidente quantum ad existendum pluribus subiectis, & de natura quantum ad assumptionem à pluribus personis, nisi accidens dependeret à pluribus subiectis, & etiam nisi dependeret adaequate à quolibet ex illis, quo modo non asserimus posse esse in pluribus subiectis. An autem natura humana possit ita assumi à pluribus personis diuinis, ut non dependeret adaequate ab vlla ex illis, sed partialiter tantum, examinandum remitto ad materiam de Incarnatione.

DISPUTATIO XIV.

DE QUANTITATE.

PRIVS egit Philosophus de praedicamento Quantitatis, quam de vilo alio accidentis praedicamento, non quod ceteris sit perfectior, quia ostendimus postea Qualitatem esse Quantitatem perfectiorem, sed quod immediate subiectetur in substantia, & quod ex ipsis qualitatibus plurimae ipsi subiectentur. Quod autem ad rem ipsam attinet, posset sine dubio de qualitate prius agi: sed reuera parum refert quo ordine de his praedicamentis tractetur, modo tractetur de singulis sufficienter.

QUESTIO I.

Quid sit Quantitas et sic.

1. **Q**uantitas est duplex: vna virtutis, quae est perfectio rei, secundum quam vna res dicitur magis, vel minus perfecta quam alia res, seu maioris, vel minoris, aut aequalis perfectionis cum alia re, competique non creaturis tantum, sed ipsi etiam Creatori, qui propterea in sacra pagina saepe *Magnus* appellatur: De hac autem modo non agimus, quia non spectat ad aliquod vnum praedicamentum, sed vagatur per omnia, cum vnaquaeque res habeat sibi identificatam suam propriam perfectionem, siue sit substantia siue accidens, praesertim absolutum: quod addo, quia aliqui sunt, qui dicunt relationes nullam dicere perfectionem, & quidem *Scotista* fere omnes id tenent de relationibus divinis, de quo suo loco. Alia est *Quantitas molis*, solis corporibus conueniens, ratione cuius vnum corpus dicitur esse maius, aut minus alio corpore, non virtute, sed extensione, aut numero partium integralium; sicut dicitur vnus mons esse maior vno homine, quo tamen minor est virtute & perfectione. De hac autem quantitate molis agimus in hac disputatione, & in hac quaestione definitionem & rationem eius formalem inuestigamus iuxta mentem Philosophi.

CON

CONCLUSIO I.

Descriptio
Quantita-
tis.

2. Bene describitur Quantum à Philosopho 5. Met. cap. 7. esse id quod est diuisibile in ea, quæ insunt, quorum vtrumque, vel vnum quodque vnum quid, & hoc aliquid apertum est esse. Hæc est communis omnium Peripateticorum, qui vel ipsa Philosophi auctoritate ad concorditer eam tenendam adduci potuerunt. Probat autem, quia omni & soli Quanto competit, declaratque naturam eius absque defectu, vel superfluitate, quatenus distinguitur ab omni alio, quod non est quantum, vt ex applicatione singularium partium constabit, & ex dicendis in tota hac quæstione. Vt autem distinctius naturæ Quantitatis applicetur, antequam explicetur definitio, quæ à Philosopho applicata est quantitati in concreto applicabimus eam quantitati in abstracto, quæ iuxta illam descriptionem describi potest esse *Accidens per se diuisibile in ea quæ insunt, quorum vtrumque vel vnumquodque vnum quid & hoc aliquid apertum est esse.*

Dicitur esse *Accidens*, quia accidens est genus vel quasi genus, in quo conuenit quantitas cum accidentibus cæterorum prædicamentorum, siue vniuerso, siue analogice, parum refert ad propositum. Dicitur: *diuisibile*, vt distinguatur ab accidentibus vniuersalibus, quæ sunt diuisibilia in partes subiectiuas, seu in inferiora sua, vt albedo est diuisibilis in hanc & illam albedinem, quæ insunt ipsi non actu, sed potentia. Dicitur: *quorum vtrumque*, id est quorum partium actu ipsi inexistentium vtrique, si duæ sint, *vel vnumquodque*, id est vnaquæque pars si plures partes sint in ipso, *est vnum quid*, id est quid completum, & *hoc aliquid*, id est aliquid singulare existens extra alteram partem: & per hoc distinguitur à toto essentiali tam metaphysico, quam physico, quia partes, in quas diuidi potest totum metaphysicum, sunt intra se inuicem per realem identitatem, cum solum formaliter distinguantur, & ex partibus physicis essentialibus, in quas totum physicum diuidi potest, vna nempe forma subiectatur in altera, nempe materia. & non extra illam. Distinguitur etiam per hoc à substantiis mixtis, quamuis componerentur formaliter illa ex quatuor elementis, & quamuis hæc quatuor elementa, ipsi formaliter inexisterent: nam licet ex hac hypothese mixtum esset diuisibile in elementa tanquam in partes formaliter & actualiter ipsi componentes, & licet quilibet ex his partibus esset ens completum: tamen vna pars ex ipsis non est extra aliam in mixto, sed in qualibet parte signabili mixti omnia quatuor elementa reperiuntur. Quod si elementa non insint formaliter in mixto, sed tantum virtualiter, tum quantitas distinguitur à mixtis vt mixta sunt diuisibilia in elementa, per hoc, quod sit diuisibile in ea, quæ insunt actu & formaliter in ipso: nam sic non insunt elementa mixto iuxta hanc sententiam, quæ longe communior est apud Peripateticos. Sed & etiam distinguitur à mixtis quomodocumque insunt ipsis elementa, per hoc quod quantitas sit accidens, mixta vero composita ex elementis non sint accidentia, sed substantia.

3. Contra descriptionem hanc quantitatis statim occurrit difficultas; quod tota illa videatur conuenire alicui qualitati, verbi gratia calori: nam calor est diuisibilis in ea quæ insunt, quorum vnumquodque est vnum quid, & hoc aliquid. Certum est enim quod calor sit diuisibilis in partes integrales caloris, quæ sunt extra se inuicem, & quarum vnaquæque pars est ens completum, & per se potens existere tam bene quam possint partes quantitatis.

Sed respondetur facile, diuisibilitatem, quæ ponitur in descriptione quantitatis, esse diuisibilitatem per se, & in ordine ad causas naturaliter agentes præsertim corporeas, ita vt quantitas sit illud accidens quod potest per se ratione sui diuidi in partes sibi inexistentes, & ratione cuius cætera quæ sunt naturaliter diuisibilia & separabilia, possunt sic diuidi. Hæc autem diuisibilitas non competit calori nec ulli qualitati; quamuis enim naturaliter possint diuidi separarique partes caloris, tamen non possent sic

diuidi, nisi essent quantæ aut per receptionem quantitatis in se, aut per inhesionem in quantitate aut quanto: nam si poneretur calor absque quantitate, esset penetrabilis cum quocumque corpore, & consequenter non possent naturaliter partes eius separari ab inuicem per interpositionem vllius corporis, & idem est dicendum de substantia. Quantitas autem, si per se poneretur absque substantia, cui inhaeret, posset naturaliter diuidi per interpositionem corporis, vt patet in mysterio Eucharistiæ. Et similiter posset diuidi, si poneretur absque vlla qualitate, cum certum sit qualitates non conducere vlla ratione ad hoc vt quantitas diuidi possit, aut partes eius separari. Vnde patet quantitatem ita esse per se diuisibilem, vt cætera, quæ diuisibilia sunt, non habeant diuidi posse naturaliter nisi à quantitate.

4. Dices: si substantiæ haberent posse diuidi à quantitate, quælibet substantia quanta posset naturaliter diuidi: sed hoc est falsum, quia substantia cæli non habet sic posse diuidi, cum sit incompactibilis.

Respondeo, quidquid sit an cælum sit quantum quantitate proprie dicta & prædicamentali, de quo suo loco, negando sequemur: quia non omnis substantia quantitate affecta, deberet posse diuidi, nisi habeat conditiones requisitas ad hoc vt mediante quantitate diuidi possit: & hinc si poneretur quantitas in Angelo, non posset tamen nec Angelus, nec quantitas eius diuidi naturaliter vt existens in Angelo, quia deest Angelo pluralitas partium entitiarum, in quas diuidi posset. Vnde si desit cælo diuisibilitas fundamentalis in ordine ad potentiam naturalem, quamuis habeat quantitatem, non poterit naturaliter diuidi, nec etiam quantitas in ipso subiectata, quia hæc nequit diuidi quin subiectum ipsius diuidatur, alias posset naturaliter poni extra subiectum: neque hinc sequitur quod quantitas cæli non sit per se diuisibilis, nam ex se quidem & ex sua ratione formali est diuisibilis, cum sit eisdem rationis, vt supponitur, cum aliis quantitatibus; sed per accidens, ratione scilicet subiecti sit, vt non sit proxime diuisibilis. Itaque dicitur per se diuisibilis, quia quantum est ex parte sua, nisi poneretur impedimentum extrinsecum, posset diuidi; non autem dicitur ita esse ex se diuisibilis, quasi non posset ab extrinseco fieri vt non posset proxime diuidi. Quæ doctrina confirmari potest ex eo, quod quamuis omnia corpora naturalia sint diuisibilia, & habeant quantitatem eiusdem rationis, tamen propter diuersitatem suam specificam quædam ex ipsis sunt facilius diuisibilia quam alia; quod nemo dixerit procedere à quantitate: ergo posset esse talis conditio alicuius corporis, vt, quamuis esset quantum, nullo modo posset diuidi naturaliter.

QVÆSTIO II.

In quo consistat ratio formalis quantitatis.

5. Quamuis ex descriptione præmissa quantitatis videri posset significata ratio formalis ipsius, tamen non ita est nam descripsimus ipsam, vt diuisibilis est, & hoc non obstante posset fieri, quod diuisibilitas illa non esset ratio formalis ipsius, sed proprietates. Itaque hoc examinamus hic, & præterea adiungemus alia, quæ ad plenioram Quantitatis cognitionem conducere poterunt.

Prima sententia docet rationem formalem quantitatis consistere in ratione mensuræ. Hæc tribuitur Alberto Magno tract. 8. cap. 1. & S. Thomæ opus. 5. 2.

Vt autem intelligatur hæc sententia, & eo melius, vel admittatur, vel rejiciatur, Aduertendum est mensuram esse id, quo quantitas rei cognoscitur, vnde quia per applicationem vlnæ verbi gratia cognoscimus quantum sit aliquis pannus, aut aliquod lignum, propterea vlna vocatur mensura panni: & quia per applicationem tanti, vel tanti ponderis cognoscimus quanta sit grauitas auri, vel argenti, propterea tale pondus, verbi gratia libra potest dici mensura auri, & argenti: & quia propter maiorem, vel minorem distantiam substantiarum corporearum ab homine potest colligi quod sit maioris, vel minoris perfectionis in se, propterea homo potest vocari mensura perfectionis substantiarum omnium corporearum, & in hoc sensu dicitur communiter

Quid est
quantita-
tem esse
mensuram.

R. 2. quod

quod in vnoquoque genere sit aliquod vnum, quod sit ceterorum; quæ in illo genere ponuntur, mensura & metrum. Quando igitur dicitur quod quantitatis ratio formalis consistat in ratione mensuræ, non debet hoc intelligi de quacumque mensura, sed de ea, per quam cognoscimus quanta sit extensio rerum extensarum, non de ea per quam cognoscimus quanta sit grauitas, aut perfectio virtutis rerum.

Mensura
capitur
actiue, &
passiue.

6. *Rursus aduertendum*, quod esse mensuram potest capi, vel actiue vel passiue; passiue capitur quando capitur pro illa ratione, secundum quam rei extensio potest mensurari, seu cognosci per applicationem alterius rei: actiue vero capitur, quando capitur pro illa ratione, secundum quam potest aliquid mensurare extensionem alterius rei, seu deducere in cognitionem eius. Quando ergo dicitur quod ratio quantitatis consistat in ratione mensuræ, aliqui id intelligunt de ratione mensuræ actiue; aliqui de ratione mensuræ passiue: & sane mihi videtur quod vtraque ratio sit æqualiter de essentia quantitatis, aut proprietate eius, quacumque enim quantitas habet vnā rationem, habet etiam & alterā, nec video quānam ex illis primo debeat potius ipsi competere, nisi quis velit prerogatiuam dare actiuitati.

Tribus modis potest aliquid esse mensura.

Aduertendum denique, esse mensuram tam actiue quam passiue, posse intelligi vel actualiter, vel aptitudinaliter, vel radicaliter: Esse mensuram actualiter est quod actu mensurat, vel mensuratur actu: esse mensuram aptitudinaliter actiue, vel passiue, est id quod aptum natum est mensurare, vel mensurari; denique esse mensuram radicaliter actiue, vel passiue est habere radicem, ad quam sequitur prædicta aptitudo ad mensurandum.

Quantitas diuisibilis competit quantitati.

7. *Secunda sententia* est rationem formalem quantitatis consistere in diuisibilitate. Hæc tribuitur D. Thom. 1. d. 19. qu. 1. ar. 2. *Scoto hic quæst. 17.* Eam tenent expresse *Soncinus 5. Metaph. qu. 21. Iauellus quæst. 20. Flandria quæst. 14. Capreolus in 1. dist. 3. quæst. 1. ar. 3.* Hæc etiam sententia potest intelligi de diuisibilitate, vel actiua, secundum quam scilicet aliqua res potest actu diuidere partes sui subiecti, seu rerum in se subiectarum, vel passiuā, secundum quam res potest diuidi: & quidem ex duabus acceptionibus diuisibilitatis prima est satis impropria, & minus propterea vsitata. Potest etiam intelligi de diuisibilitate radicali consistente in radice, ad quam sequitur diuisibilitas formalis, quæ est aptitudo, quam habet res ad hoc, vt possit diuidi, vel de ipsa diuisibilitate formali.

8. *Tertia sententia* est quod consistat ratio formalis quantitatis in extensione partium, seu in hoc quod est habere partes extra partes. Hæc est communior sententia tam Thomistarum cum S. Thoma 1. par. quæst. 14. ar. 1. quos citant, & sequuntur *Complutenses*, quam *Scotistarum* cum *Scoto* in 4. dist. 10. quæst. 1. ac etiam recentiorum, vt *Suaris disp. 40. Metaphys. sect. 4. Hutardi disp. 13. sect. 4.* Non tamen conveniunt omnes hi authores in modo illam explicandi, sed conueniunt in hoc communiter contra aliquos Nominales, quod illa extensio, in qua consistit essentia quantitatis, non sit extensio actualis, secundum quam partes quantitatis sunt actu extra se inuicem taliter, vt si quantitas illa poneretur in loco, vna pars ipsius correspondeat vni parti loci, & altera alteri, sicut manus mea de facto correspondet alij parti huius loci, in quo sum, & caput alteri. Cuius ratio est primò, quia de facto quantitas Christi reperitur cum substantia ipsius sub speciebus Eucharisticis, (non quidem ex eo, quod alias ipsius substantia non esset corpus sine quantitate, esset enim sine dubio corpus de prædicamento substantiæ, quamuis quantitatem nullo modo haberet, nec posset habere; neque enim per se dependet corpus quod est de illo prædicamento, à quantitate tanquam à conditione essentialiter requisita, sed quia non est dicendum quod substantia Christi sit sub illis speciebus sine qualitatibus corporeis, aut quantitate, quæ est subiectum earum.) *Secundò*, quia nulla est ratio, cur Deus non posset omnes partes quantitatis taliter collocare in se, vt non essent extra se inuicem, sed simul penetratiue, sicut duo corpora quanta possunt simul esse penetratiue in eodem loco.

Quamuis autem in hoc conueniant, adhuc tamē habent magnam dissensionem: nam *aliqui dicunt* essentiam quantitatis consistere in extensione partium in ordine ad se; alij dicunt quod consistat in extensione partium in ordine ad locum. Quod vt intelligatur aduertendum, quod habere partes extensas in ordine ad se, est habere partes cum aliquo speciali ordine inter se vnitas, vt sit sint omnes penetratiue in eodem loco, siue non sint, vna ex illis vnatur immediate alteri alicui determinatæ parti, & alia alteri, nulla vero omnibus, vt verbi gratia caput collo, collum humeris, humeri manibus, &c. huiusmodi extensionem partium habet corpus Christi Domini sub speciebus Eucharisticis: quamuis enim omnes partes istius corporis sint simul sub qualibet particula hostiæ, tamen caput non vnatur physice immediate pedi, nec manus oculis, sed eodem modo sibi sic immediate vnuntur, quo vnuntur in celo, vbi sunt partes de inuicem quoad locum. Extensio vero in ordine ad locum, loquendo de extensione aptitudinali, consistit in aptitudine illa, quam habet res ad occupandum tantum vel tantum locum, ita vt vni parti loci correspondeat vna pars rei extensæ, & altera alteri. Per quod patet differentia prædictorum modorum dicendi.

Quid est habere partes extensas in ordine ad se?

Quid habere partes extensas in ordine ad locum.

9. *Alij vero dicunt* ita extensionē partium esse de essentia quantitatis, vt nulla alia res habeat, aut possit habere extensionem partium, nisi ratione quantitatis, vnde consequenter dicunt quantitatem dare extensionem partium integram substantiæ corporeæ, in qua subiectatur, & accidentibus corporeis, quæ subiectantur in illo, vt albedini nigredini, colori, &c. & in hoc communiter conueniunt Thomistæ, sed cum discrimine aliquo: nam aliqui ex illis, vt *Ioannes à S. Thoma* hic admittit substantiam habere ex se formaliter plures partes integrales substantiales entitatiue distinctas independentes à quantitate. Alij autem, vt *Complutenses* hic negant vllam rem præter quantitatem habere vllas partes integrales etiam entitatiue, & substantialiter distinctas. Ex his vero duabus vltimis sententiis prima sine dubio est longe probabilior, vt patebit ex dicendis.

Alij denique dicunt, essentiam quantitatis non consistere in quacumque extensione partium siue in ordine ad se, siue in ordine ad locum, sed in extensione partium tali, ad quam sequitur pro proprietate diuisibilitatis naturalis modo explicato quæstione præcedenti, seu impenetrabilitas naturalis, ita vt quidquid habet partes extensas vt sic, diuisibiles, seu impenetrabiles, sit quantitas, vel quantitate affectum. Hæc est Scotistarum & recentiorum communiter.

CONCLUSIO I.

10. *Ratio formalis quantitatis non consistit in hoc, quod sit mensura actualis, aut aptitudinalis, aut etiam radicalis, siue loquamur de mensura actiua, siue de passiua.* Hæc est communissima quantum ad duas primas partes de mensura actuali & aptitudinali contra primam sententiam.

Ratio formalis quantitatis non est esse mensura actualis aut aptitudinalis.

*Probat*ur autem quantum ad mensuram actuale, quia per accidens est, quod quantitas actu mensuret aut mensuretur: ergo ratio actualis mensuræ siue passiue, siue actiue non potest esse de eius essentia.

*Probat*ur etiam quoad mensuram aptitudinalem, tum quia illa aptitudo, cum sit respectus aptitudinalis, ad summum potest esse tantum proprietate quantitatis: tum quia præsupponit quantitatem habere plures partes extensas: ergo non potest esse de essentia quantitatis: nihil enim potest esse de essentia rei, quod præsupponit aliud aliquid competere tali rei, vt est euident, quia aliàs res esset antequam eius essentia esset.

*Probat*ur denique quoad tertiam partem, quæ videtur esse contra *Complutenses*, qui admittunt radicem, ad quam sequitur ratio mensuræ, esse de essentia quantitatis: probatur inquam quoad hanc partem, quia ipsa substantia posset independentes à quantitate mensurare actualiter aliam substantiam & quantitatem etiam, & posset mensurari per aliam substantiam & quantitatem, habet quæ ad hoc

hoc aptitudinem & radicem, ad quam sequitur talis aptitudo, tam bene quam quantitas: ergo ratio formalis & essentialis propria quantitatibus non est esse mensuram radicaliter. Consequentia est evidens, quia ratio essentialis propria unius rei nequit competere alteri rei essentialiter distinctæ. Probatur antecedens, quia substantia ex se habet partes extensas in ordine ad locum, ut postea dicemus, & Angelus posset applicare substantiam habentem viginti palmos, verbi gratia longitudinis ad alias substantias corporeas, & ad quantitates, & per talem applicationem cognoscere in illa substantia vel quantitas haberet tot palmos, vel plures, vel pauciores, & similiter per applicationem quantitatibus palmarum ad illam substantiam, destructa eius quantitate posset cognoscere quot palmos extensionis haberet: ergo illa substantia habet aptitudinem formalem & radicalem ad mensurandum.

11. *Confirmatur*: ideo quantitas habet aptitudinem formalem & radicalem mensurandi, quia per applicationem eius ad alias res potest cognosci quanta sit extensio earum: ergo si potest per applicationem substantia hominis, separata quantitate, cognosci extensio alterius substantiæ aut quantitatibus, habebit aptitudinem formalem & radicalem ad mensurandum, quod sane mihi certum est ex suppositione, quod substantia habeat partes independentes a quantitate.

Verum quidem est, quod in ordine ad nos pro hoc statu non possemus per substantiam, extensam entitatiue separata quantitate, mensurare extensionem illius rei, quia non possemus ipsam applicare localiter, propter defectum quantitatibus: unde in hoc sensu posset dici, quod radicalis mensuratio seu mensurativitas sit de essentia quantitatibus, capiendæ talem radicem pro illa ad quam sequitur aptitudo ad hoc, ut res possit assumi a nobis pro hoc statu ad mensurandas extensiones rerum: nec hoc negamus in conclusione. Sed nec in hoc etiam sensu radix, seu aptitudo ad mensurandum ita est de essentia quantitatibus, ut non possit natura eius concipi & declarari, quatenus distinguitur ab aliis rebus absque eo quod concipiatur sub tali ratione mensuræ, aut aptitudinalis, aut radicalis, ut patebit ex dicendis.

12. *Fundamentum adversariorum* citatorum pro prima sententia consistit in aliquibus locis Philosophi in quibus dicit quantitatibus esse mensuram, & colligit, ex eo, quod aliquid sit mensura, illud esse quantitatibus.

Sed facile respondetur, licet quantitas sit mensura, non propterea rationem mensuræ esse ipsi propriam aut essentialem. Deinde, quamvis colligeretur, ex eo, quod aliquid sit mensurabile, aut mensurativum, illud esse quantitatibus, aut quantitate affectum, hoc tamen non arguit mensurabilitatem esse de essentia eius, quia bene posset colligi aliquid esse quantum ex eo, quod haberet proprietatem quantitatibus, sicut ex eo quod aliquid sit divisible, colligitur a posteriori quod sit rationale. Sed nec ex eo, quod aliquid sit mensurabile, aut mensurativum quomodo-cumque, potest colligi etiam a posteriori, quod sit quantum, aut quantitas, nec ex eo id colligit Philosophus, sed ex eo quod sit mensurabile, aut mensurativum in ordine ad nos, ut supra dixi.

CONCLUSIO II.

13. *Esse divisibile in partes integrantes non est ratio formalis quantitatibus, ne quidem proprietas eius quarto modo: esse tamen ex se divisibile naturaliter in partes integrantes per interpositionem corporis est proprietas eius, & radix, ad quam sequitur talis divisibilitas, est de essentia eius.* Hæc est authorum omnium tertia sententia, & videtur esse contra secundam sententiam.

Probatur autem prima & secunda pars, nimirum quod divisibilitas in partes integrantes non sit ratio formalis propria quantitatibus, ut distinguitur ab aliis rebus, nec proprietas eius quarto modo, quia etiam substantia est divisibilis in tales partes, etiam separata quantitate; neque enim potest dubitari quin substantia capitis hominis, separata quantitate, possit dividi & conservari divisa a sub-

stantia manus, & hæc a substantia pedis: ergo totus homo posset dividi in partes integrantes, separata quantitate, & idem est de tota substantia aquæ, & quacumque altera substantia corporea, ac etiam de albedine, ac quacumque qualitate includente plures partes realiter distinctas, & fortassis non solum a Deo possunt huiusmodi res dividi in partes integrantes, quod tamen sufficeret nobis, sed etiam ab Angelis: ergo esse divisibile in partes integrantes non est, nec propria ratio formalis quantitatibus, nec proprietas eius quarto modo.

Probatur secunda pars, quia nihil potest sic dividi ex se, nisi, vel quantitas, vel quod recipitur in quantitate, aut re quanta, vel quod recipit quantitatibus, at ipsa quantitas est naturaliter sic divisibilis, ut patet ex dictis quæst. præcedenti: ergo talis divisibilitas est proprietas eius quarto modo, & consequenter radix ad quam sequitur talis divisibilitas, est de essentia eius, & propria ratio essentialis ipsius. Dico autem quod talis divisibilitas sit proprietas, & de essentia eius, tum quia formaliter loquendo est respectus, & respectus nequit esse de essentia entis absolute, qualis est quantitas; tum quia præsupponit extensionem, seu pluralitatem partium, quæ extensio est soli quantitati competens, prædicatum autem essentialis nihil potest in se præsupponere, de cuius est essentia.

14. *Obiicitur*: Quantitas definitur per divisibilitatem: ergo divisibilitas est de essentia eius. *Confirmatur*, quia Scotus in prædicamentis quæst. 17. videtur dicere, quod divisibilitas sit ratio formalis quantitatibus.

Respondetur distinguendo antecedens: per divisibilitatem qualemcumque, nego antecedens, per divisibilitatem radicalem, hoc est, radicem ad quam sequitur aptitudo ad dividendum per interpositionem, aut applicationem corporis, concedo antecedens; & similiter distinguo consequens: ergo divisibilitas talis radicalis est de eius essentia, concedo; divisibilitas alia, nego consequentiam. Quod si per divisibilitatem positam in definitione quantitatibus intelligatur divisibilitas formalis, negandum est illam definitionem esse proprie dictam, sed potius dicendum quod sit definitio impropria, coincidens cum descriptione, nec hoc est vltimo modo inconueniens.

Ad confirmationem dico Scotum intelligendum similiter de divisibilitate radicali, ut colligitur ex eo quod ipsemet expresse dicat 5. Metaphysicæ quæst. 9. divisibilitatem esse proprietatem quantitatibus. Concedo tamen, inquit quod divisibilitas sit prima passio quanti, & non de essentia eius. Et paulo post: Unde quantitas notificatur per eam, scilicet per divisibilitatem, tanquam per proximam passionem eius & non definitur.

CONCLUSIO III.

15. *Extendere partes substantiæ sine actualiter, siue aptitudinaliter non est de ratione formali quantitatibus.* Hæc est communis, & patet quantum ad extensionem actualem, quia potest quantitas esse absque substantia, ut patet ex mysterio Eucharistiæ, & consequenter absque extensione actuali eius. Patet etiam quoad extensionem aptitudinalem, quia illa aptitudo formalis ad extendendas partes substantiæ est respectus, & præsupponit extensionem partium ipsiusmet quantitatibus: ergo non est de essentia quantitatibus, sed ad summum proprietatem eius. Quod si quis velit radicem, ad quam sequitur aptitudo illa ad extendendas partes substantiæ, esse de essentia quantitatibus, verum quidem dicitur ex suppositione quod talis aptitudo competat quantitati, tanquam proprietatem quarto modo, quia radix omnis proprietatis quarto modo est de essentia rei, cui competit illa proprietas. Sed reuera non videtur, quod aptitudo ad extendendas partes substantiæ conveniat quantitati, quia substantia, in qua subiectatur quantitas, habet partes suas extensas ex se antedecenter ad quantitatibus. Verum tamen est, quod quantitas faciat partes substantiæ ita esse extra se iunctas, ut naturaliter non possint penetratiue poni in eodem loco, & quod aptitudo ad hoc faciendum sit proprietatem eius quarto modo: unde si hoc

R 3 intelligi

Divisibilitas naturalis per interpositionem corporis est proprietas quantitatibus.

Extendere partes substantiæ non est de essentia quantitatibus.

Esse divisibile in partes extensas non est de essentia quantitatibus.

Quomodo
extendere
partes sub-
stantia
posse esse
proprie-
tas, aut
prædica-
tum essen-
tiale sub-
stantia.

Sententia
Aueris
reiuicetur.

intelligatur per extendere partes substantia, concedendum erit quod quantitas habeat pro proprietate quarto modo aptitudinem ad extendendas partes substantia, & quod radix, ad quam sequitur talis aptitudo, sit de essentia eius.

Et per hoc patet, sententiam Aueris qn. 2.2. de Quantitate scilicet. 2. non esse veram, dum dicit essentiam eius consistere in hoc, quod sit illud quod exigit naturaliter extensionem illam partium extra se inuicem, quæ connaturaliter exigit respectus diuersos ad locum, secundum quos vna pars correspondet vni parti, & altera alteri parti loci, nam ipsamet substantia materialis habet huiusmodi extensionem partium, & qualitates etiam, maxime in sententia Aueris, qui dicit eas subiectari in ipsamet substantia immediate: nam certe si separaretur quantitas hominis, partes ipsius hoc non obstante exigerent connaturaliter esse extra se inuicem, ut dicemus conclusionem sequenti fusiis, nec est vlla ratio cur confluere deberent in tali casu ad punctum vllum, aut cur Deus deberet determinare ad quod punctum confluere. Nec etiam verum est, quod propterea aliquid est impenetrabile, quia habet partes extra partes in loco, ut dicit Aueris, quia corpus gloriosum habet partes extra partes, & tamen est penetrabile; nec ideo solum substantia immateriales sunt penetrabiles, quia non habent partes extra partes, sed quia non habent tales partes extra partes: quod totum ex dicendis melius patebit.

CONCLUSIO IV.

16. Habere partes extra partes siue in ordine ad se, siue in ordine ad locum aut spatium, non est propria ratio formalis quantitatis, secundum quod distinguitur ab alijs rebus, siue id intelligatur actualiter, siue apertudinaliter, siue radicaliter. Hæc est Scotistarum cum Scoto 2. dist. 12. quest. 2. & recentiorum communiter contra Complutenses & plures Thomistas ab ipsis citatos.

Probat autem manifeste, quia ipsa substantia, in qua subiecitatur quantitas immediate, siue illa substantia sit materia prima, siue totum compositum ex materia prima & forma substantiali, habet partes extra partes, tam in ordine ad se, quam in ordine ad locum; actualiter quidem semper, naturaliter loquendo, & apertudinaliter ac naturaliter ita necessario, ut exigit connaturaliter ex natura sua habere talem extensionem actualem partium in ordine ad se & locum sic, ut miraculum sit si eam non habeat: ergo talis extensio partium non est propria ratio essentialis quantitatis secundum quod distinguitur ab omnibus alijs rebus. Consequentia est euidens.

Probat autem antecedens primo, quia substantia hominis v.g. ex se includit partem substantialem manus & partem substantialem pedis, & illæ duæ partes sunt extra se inuicem semper, nisi fiat miraculum; & substantia hominis exigit connaturaliter quod sint extra se inuicem tam bene, quam tota quantitas exigit connaturaliter habere partes extra se inuicem; cum hoc solum discrimine, quod partes quantitatis non possint naturaliter esse simul, partes vero substantia absque quantitate, fortassis opera Angeli possint esse simul: quod discrimen non facit ad rem.

Confirmatur, quia substantia hominis connaturaliter loquendo exigit manum non esse immediate vnitam pedi, nec oculum auri: ergo exigit habere partes extra partes in ordine ad se. Rursus, eo ipso quo exigit manum non esse vnitam pedi immediate, exigit etiam connaturaliter, quod, si ponatur in loco, manus ponatur correspondens vni parti loci, & pes alteri, nam si non exigeret hoc, frustra exigeret manum non esse vnitam immediate pedi: ergo exigit connaturaliter partes suas integrales esse extra se inuicem in ordine ad locum.

17. Dices: substantiam corpoream, quæ est subiectum immediatum quantitatis, exigere quidem ut partes suæ sint extra se inuicem in ordine ad se & locum, non tamen immediate & ex se, sed quatenus exigit quantitatem, à qua formaliter constituitur vna pars ipsius extra aliam partem tam in ordine ad se, quam in ordine ad locum.

Contra, quia prius competit substantia illi habere par-

tes substantiales extra partes, vnitas tali vel tali modo, quam exigit habere quantitatem, & ideo exigit habere quantitatem, quia habet huiusmodi partes. Quod patet primo, quia in conceptu substantia corporea completa, ut sic, ut distinguitur à spirituali, inuoluitur pluralitas partium substantialium integralium, & in hoc probabiliter & communiter distinguitur à spirituali substantia, quæ indiuisibilis est, & non constans pluribus talibus partibus: sed absurdum est quod ille conceptus dependeat à quantitate ita, ut non possit intelligi aut esse, ut talis substantia, sine quantitate: ergo prius habet habere partes substantiales, quam exigere quantitatem. Patet secundo, quia certum est substantiam elephantis exigere maiorem quantitatem connaturaliter, quam substantia hominis, & substantiam hominis exigere maiorem quantitatem quam substantia muscæ exigit. Sed sane huius assignari nequit alia ratio, nisi quod exigit connaturaliter substantia elephantis plures partes substantiales quam exigit substantia hominis: ergo prius est substantiam habere plures partes substantiales quam exigere quantitatem talem vel talem.

18. Probat autem secundo idem principale antecedens, nimirum; quod substantia ex se habeat plures partes, quia in veriori sententia substantia manus distinguitur essentialiter à substantia oculi, & hanc distinctionem nequeunt habere à quantitate, quæ est eiusdem rationis in ipsis: ergo substantia habet ex se plures partes integrales, & non à quantitate. Deinde, certissimum est, quod substantia vnus partis aquæ distinguitur ita realiter à substantia alterius partis, ut vna possit manere altera destructa, & quod non habeant hoc à quantitate, quia sine quantitate posset conseruari vna sine altera, & vtrique separata à se inuicem, ut si pars vnus aquæ conseruaretur absque quantitate in Hibernia, & altera Roma, de possibilitate cuius casus non potest esse locus dubitandi: ergo ex se habet substantia plures partes.

Propter hoc argumentum concedit & bene Ioannes à S. Thoma, substantiam ex se habere partes plures entitativæ, quarum vna non sit altera, sed dicit tamen vltimus licet substantia ex se habeat plures entitates substantiales, ex quibus integratur, illas tamen entitates futuras confusas & absque vlllo ordine, nisi adueniet quantitas, quæ eatenus dici debet extendere partes substantia, quatenus facit, ut plures entitates substantiales, quas includit substantia corporea, habeant ordinem inter se, ita ut vna entitas alteri entitati, & altera alteri immediate coniungatur, & ita ut vna correspondeat vni parti loci, & altera alteri, si substantia illa ponatur in loco. Vnde habere partes extra partes, quod est proprium quantitatis secundum hunc authorem, est habere partes extra partes cum huiusmodi ordine absque confusione.

Sed contra hanc doctrinam facit primo, quod gratissime asserat hic author, substantiam, quæ exigit plures partes entitativæ distinctas, non exigere ipsas, cum ordine tam quoad se, quam quoad locum.

Deinde certum est, quod non à quantitate habeat homo, quod oculus non sit vnitus manui immediate, nec auris pedi; cum enim quantitas omnium partium hominis sit eiusdem rationis, non potest concipi quomodo faceret oculum potius vniri capiti quam manui: ergo substantia hominis exigit, partes suas cum ordine quodam inter se vniri independentem à quantitate. Deinde eo ipso quo sic exigit eas vniri, exigit etiam connaturaliter independentem à quantitate, ut, si substantia illa tota ponatur in loco, oculus correspondeat vni parti loci, & manus alteri, & consequenter exigit partes suas esse ordinatas etiam quoad locum absque confusione: quod magis patebit ex dicendis.

19. Probat autem tertio idem antecedens principale, nimirum quod substantia ex se habeat partes extra partes tam in ordine ad se, quam in ordine ad locum: quia, si à substantia hominis separaretur quantitas, ut bene fieri posset in instanti, non deberent partes eius confluere ad punctum, nec moueri vlllo modo localiter à loco, in quo erant antecederet: ergo haberet illa substantia ex se partes extra partes tam in ordine ad se quam in ordine ad locum.

Probat autem

Substantia
habet partes
extra partes
in ordine ad
se & locum.

Non est
propria ratio
formalis
quantitatis
habere partes
extra partes.

Probatur antecedens, tum quia gratissime, & absque fundamento vilo id diceretur, tum quia non esset porior ratio cur confluerent ad vnum punctum istius spatij, quam ad quodcumque aliud; nec necessariò deberet Deus determinare, ad quod punctum confluerent, nec esset assignabile vllum principium, à quo ille motus effectiue procederetur; tum tertio, quia aliàs daretur motus successiui in instanti, aut saltem vna pars moueretur ab vna parte spatij ad alteram partem distantem, non transeundo per medium, quod implicat fieri naturaliter; nam pars substantiæ manus correspondens huic parti loci, cui iam correspondet de facto, deberet transire ad aliquod vnum punctum, ad quod idem punctum deberet confluere pars substantiæ pedis, & sic vel manus vel pes deberet transire in illo instanti ad illud punctum, quod esset distans à parte loci, cui correspondet iam, non pertransito medio, vel eo pertransito in instanti.

20. Dices illum confluxum partium substantiæ ad punctum in illo casu fieri supernaturaliter, non naturaliter.

Contra primò, quia ex hac responsione sequitur quod saltem naturaliter non deberent confluere ad punctum, & consequenter quod naturaliter loquendo; deberent esse extra se inuicem, quod sufficit nobis.

Contra secundò, quia Deus non tenetur supernaturaliter concurrere ad talem confluxum, qui ad nihil profus deferuit; ergo posset non concurrere, & consequenter haberet substantia partes extra partes absque quantitate.

Dices Deum non teneri simpliciter ad illum confluxum, sed solum secundum quid, ex hypothesi prioris miraculi, hoc est separationis quantitatis.

Contra, quia nulla est ratio ob quam deberet, etiam conaturaliter ex suppositione talis separationis, concurrere ad illum confluxum. Deinde ille confluxus est realiter distinctus ab illa separatione, nec vnū ex illis est necessario connexum ex vilo capite cum altero; ergo Deus ex suppositione separationis non tenetur concurrere ad illum confluxum.

21. Ioannes à sancto Thoma respondet, quod separata quantitate à substantia hominis verbi gratia non confluerent omnes partes ad punctum nec in tempore, nec in instanti, sed tamen quod non haberet partes extra partes formaliter, nec vnam partem correspondentem vni parti loci, & aliam alteri, quia neque esset in loco, sed esset in vniuerso tanquam aliquid eius: Omnes enim huiusmodi imaginationes, inquit, tollendæ sunt, quia sequuntur quantitatem; quare illa substantia nec est distans, nec alicubi positiue, sed solum haberet existentiam suam sine loco, sicut res extra mundum, & Angelus non operas.

Hæc responsio, quamuis approbetur à quodam Scolista, putante propterea prædictum nostrum discursum nullius esse roboris, nullo modo satisfacit. Primò, quia supponit falsa principia, nimirum Angelum non esse in loco, nisi operetur, & quod esse in loco & habere partem correspondentem vni parti loci, & aliam alteri, sequatur solummodo quantitatem; quod nos hic negamus. Secundò & principalius, quia certum est, quod illa substantia hominis, quæ in hoc instanti existit in hoc loco, & non moueretur ab hoc loco localiter, si in alio instanti separaretur quantitas, sic ita indistans à corporibus in hac schola locatis, vt si oculus posset ipsam videre, oculi hominum hic existentium posset eam videre, & oculi eorum, qui essent in Hibernia, non posset ipsam videre. Deinde certum est, quod posset eadem substantia fieri ab illis ipsis oculis ita distans, & ita indistans ab oculis existentibus in Hibernia, vt hi posset eam ipsam videre, & illi non posset; ergo est in loco sufficienter ad propositum nostrum, siue sit in loco positiue, siue negatiue, quod nihil facit ad rem.

22. Confirmatur; quia certum est, quod Angelus posset intuitiue videre talem substantiam, & cognoscere ipsam vt distinctam ab alijs substantijs, & certum est, quod si ipse posset destruere partes illius, quod posset destruere vnam partem relictis alijs, & quod posset ostendere quā pars aeris, qui succederet quantitati destructæ, esset sine parte illa substantiæ ab Angelo corruptæ, seu destructæ.

Confirmatur secundò, quia destructa quantitate illius substantiæ, succederet ipsi aër, & aër ille esset penetratiue simul cum substantia, quæ peid dit quantitatem: Quæro tum, an cum vna parte istius aeris esset tota illa substantia penetrata, an solum pars ipsius: si tota: ergo admittitur confluxus partium ad vnam partem: si pars tantum: ergo admittitur pars extra partem cum correspondentia ad partes loci.

Contra tertio, quia tam verum est illam substantiam esse in loco, quam ipsam quantitatem: nec est vlla prius ratio, quæ probat quantitatem esse in loco positiue, quæ non probat illam substantiam esse in loco positiue: & sane qua ratione posset defendi quod illa substantia non esset in loco, eadem sustineri posset, quod nec quantitas etiam esset in loco positiue.

23. Confirmatur conclusio, & tota doctrina hæcenus proposita, quia nulla est ratio vnde colligatur quod substantia accipiat extensionem partium à quantitate potius, quam quantitas à substantia; nec vlla est ratio, vnde dicatur quod quantitas ex se habeat partes extensas, potius quam substantia: ergo non est dicendum quod habere partes extra partes sit potius de essentia quantitatis, quam de essentia substantiæ.

Dices id colligi ex eo, quod de facto repetitur quantitas cum partibus extra partes: vt in mysterio Eucharistiæ absque substantia.

Contra, quia si conseruaret Deus substantiam aquæ, verbi gratia absque quantitate, illa etiam haberet partes extra partes tam bene quam quantitas habet in illo mysterio: ergo ex hoc non colligitur quod ex se magis comperat quantitati habere partes extra partes, quam substantiæ. Plura alia argumenta adducuntur pro nostra conclusione, quæ sibi obiciunt Complutenses, & quibus nullo modo satisfacit ipsi, nisi supponendo incertissima principia, vt facile erit ex dictis & dicendis colligere: quæ tamen argumenta breuitatis causa hic proponere omisi, contentus iam præmissis & solutione argumentorum, in quibus fundant se aduersarij.

14. Obiicies ex Ioanne à Sancto Thoma duo fundamenta, quibus ipsius, & Thomistarum opinio innititur secundum ipsum; primum est quod indiuiduatio rerum corporatarum sumatur à quantitate, tanquam à conditione requisita.

Verum hoc principium imprimis est falsum, vt patet ex dictis supra: deinde nihil facit ad propositum, quia ipse non potest dicere quod indiuiduatio rerum ita sumatur à quantitate, vt non haberent indiuiduationem, quamuis actu non haberent quantitatem. Certum est enim quod duo lapides, destructis quantitatibus, essent duo numero distincti lapides, vt ipsemet concedit, cum quo tamen tenet prædictum principium, quia dicit indiuiduationem ipsorum sumi non ab ordine actuali ad quantitatem, sed ab aptitudinali: ergo similiter duæ partes aquæ posset esse distinctæ & extra se absque quantitate, quamuis distinctio earum sumeretur à quantitate, quia non deberet sumi illa distinctio ab ordine actuali ad quantitatem, sed ab aptitudinali, qui ordo aptitudinalis posset esse absque eo quod quantitas actualiter inhaeret substantiæ.

25. Secundum fundamentum ipsius est, quod partes integrales ex propria sua ratione non possunt esse distinctæ & inconfusæ, nisi ab aliquo accidente, quia extensio partium in toto non est quæcumque vnio earum, sed vnio penes extremitates tantum: partes autem substantiæ non habent vniri secundum extremitates à seipsis, quandoquidem substantia non habeat extremitates: extremitates enim sunt indiuisibilia vt linea, superficies, & puncta, quæ non reperiuntur in substantia sine quantitate.

Respondeo, partes integrales substantiæ habere esse vnitas integraliter, eo modo quo partes quantitatis; vnde sic dicatur quod partes quantitatis vniantur seipsis absque accidente superaddito, similiter dicendum est de partibus substantiæ: & si partes quantitatis dicantur vniri per aliquos respectus, vt fortassis melius dicitur, idem concedendum erit de partibus integralibus substantiæ: Ad id autem quod dicitur, partes integrales debere vniri secundum

Partes substantiæ pos-
sunt vniri
ordine vn-
minus quæ
quantitatis.

extremities seu indiuisibilia, secundum satis communem sententiam, quæ negat etiam in ipsa quantitate indiuisibilia, id negatur. Quod si admittantur indiuisibilia in quantitate, possunt etiam admitti in substantia similia indiuisibilia ipsis conformia, punctum enim quantitatis debet subiectari in puncto substantiali, & linea quantitatis in linea substantiali.

Dices cum eodem autore: hinc sequeretur quod substantia ex se esset impenetrabilis, & sic quod nullus daretur effectus particularis, aut usus quantitatis.

Respondeo primo, potius me negaturum quantitatem esse accidens aliquod absolutum distinctum à substantia & qualitatibus, quam concessurum quod substantia ex se non haberet partes, quæ essent extra se inuicem.

Respondeo secundo negando sequelam, quia licet partes substantiæ vnirentur, mediantibus indiuisibilibus, adhuc possent penetrare se inuicem, sicut de facto partes quantitatis possunt de potentia absoluta penetrari, non obstante quod vniantur per indiuisibilia: neque in hoc est vlla prorsus difficultas.

26. *Obiicies secundo ex Complutensibus*: extensio illa partium substantiæ independentem à quantitate non est necessaria: ergo sola quantitas per se, & ex se habet talem extensionem. Consequentia est euidens, quia eatenus illa sola non haberet illam extensionem, quatenus etiam competere substantiæ. Probat antecedens, quia ideo esset ista extensio partium substantiæ necessaria, ut posset in se recipere quantitatem, quæ partes extensas habet, ne scilicet diuisibile extensio in indiuisibili extensio recipiatur: sed ad hoc non est necessaria illa extensio, sed sufficit capacitas substantiæ ad recipiendam quantitatem, alias inquit, si ad recipiendam extensionem quantitatis non sufficeret extensibilitas substantiæ, sed necessaria esset aliqua extensio actualis entitativa; similiter ubi circumscriptionum deberet præsupponere aliud ubi entitativum, & ut anima reciperet intellectum, deberet præhabere alium intellectum.

Respondeo negando minorem: quemadmodum enim qualitates extensæ non possent recipi in quantitate, nisi hæc esset extensa entitativa, ita sane non posset quantitas extensa recipi in substantia, nisi hæc esset entitativa extensa. Ad probationem minoris nego sequelam: neque enim ad recipiendum vllum accidens debet subiectum præhabere aliud accidens simile; neque est vlla ratio aut experientia, cur ante ubi deberet esse aliud ubi, aut ante intellectum alius intellectus; neque id ab vilo nisi absurdissime aut diceretur, aut conciperetur, ut mirum mihi sit cur *Complutenses* vtantur istis exemplis, quæ prorsus nihil faciunt ad rem, nec vllam habent proportionem cum re hic controuersa.

Quantitas
non posset
extendere
substantiam
indiuisibi-
lem.

27. Itaque implicat contradictionem, quod quantitas posset extendere partes substantiæ, nisi substantia haberet plures partes extensibiles, quarum vna non esset altera, & propterea ad hoc ut recipiat quantitatem extendentem, debet necessario habere plures huiusmodi partes seu entitates; nec hoc potest cum vlla probabilitate negari: posset quidem quis imaginari quod substantia habens plures partes haberet ipsas ex se confusas antecederet ad quantitatem, & nõ esset necessarium quod intelligeretur habere illas extensas & inconfusas antecederet ad quantitatem: sed bene posset ista extensio earum provenire à quantitate adueniente ipsis, nec nos asserimus extensionem propterea debere competere ex se substantiæ, quasi non posset provenire à quantitate; sed dicimus imprimis nullam esse rationem, cur nõ haberet illam extensionem & inconfusionem partium ex se tam bene quam quantitas suam extensionem ex se habet: & dicimus vltimus necessarium esse naturaliter loquendo, quod habeat illam extensionem ex se in casu quo quantitas eius destrueretur in instanti: & per hoc ruit totaliter hæc obiectio Complutensium.

28. *Obiicies tertio*: Non potest ante quantitatem esse in substantia vlla compositio partium integralium etiam entitativarum: ergo illa compositio & consequenter extensio habetur à quantitate. Probatur antecedens, quia compositio partium integralium est accidentalis, quia non

est ex actu & potentia simpliciter: ergo nequit esse in substantia ante quantitatem, cum quantitas sit primum accidens substantiæ.

Confirmans: quia partes integrales etiam heterogeneæ in esse partium, & distinctio earum causatur ab accidentibus; ergo ablatis accidentibus non manebunt actu partes integrantes. Probatur antecedens, quia caput & manus solum de materiali significant substantiam; de formali vero talem vel talem figuram cum his & illis accidentibus. Similiter ossa non distinguuntur à carne in ratione substantiæ, sed penes durum & molle, quæ sunt accidentia: ergo ridiculum est dicere quod ablata quantitate & aliis accidentibus consequentibus daretur in substantia caput, manus &c.

Respondeo negando antecedens, & ad probationem distinguo antecedens: est compositio accidentalis, id est compositio partium, quæ non habent se per modum actus & potentie, concedo antecedens; est compositio accidentalis, prout talis dicitur compositio subiecti & accidentis in se subiecti, sicut est compositio panis, & albedinis, nego antecedens, & etiam consequentiam, quia optime possit esse compositio accidentalis, prout talis dicitur compositio seu unio rerum, quæ non habent se per modum actus & potentie per se antecederet ad omnem quantitatem, & etiam si quantitas esset possibilis: Imo posset esse compositio accidentalis, prout talis dicitur compositio ex subiecto & accidente inherente antecederet ad quantitatem, quia substantia hominis antecederet ad quantitatem, habet dissimilitudinem essentiali cum substantia Angeli & Leonis ex se independenter à quantitate: quæ dissimilitudo facit quod illa substantia compositio nem accidentalem in hoc sensu. Ex quo patet falsum esse quod dicunt Complutenses, nimirum quantitatem esse primum accidens quod aduenit substantiæ; nam illa relatio similitudinis prius ipsi aduenit. Verum quidem est secundum communior sententiam, quod ex accidentibus absolutis quantitas sit prius accidens, quod aduenire solet substantiæ materiali, & consequenter, quod nullum accidens absolutum præsupponatur ipsi; sed hoc non facit ad rem nisi ostendat quod compositio partium integralium sit compositio accidentalis, id est compositio indigens accidente absoluto: hoc autem non facile poterunt ostendere aduersarij.

29. Itaque si requiratur vllum accidens ad compositionem integram partium substantiæ, non erit aliud quam unio istarum partium inter se, quæ unio erit respectus, & consequenter poterit aduenire substantiæ ante quantitatem. Quod si illa unio esset accidens absolutum, tum negandum esset, quod quantitas esset primum accidens absolutum, quod adueniret substantiæ.

Quod confirmatur maxime in nostra sententia, qui dicimus unionem formæ substantialis & materiæ primæ esse accidens relatum independens per se essentialiter à quantitate: quod si ista unio materiæ & formæ esset quid absolutum & substantiale, similiter posset dici quod unio partium integralium substantiæ sit quid absolutum substantiale, & falsum esset quod sola, quæ habent se per modum actus & potentie per se vnirentur per unionem substantialem.

Si ergo dicatur quod unio quæ vniantur partes integrales substantiæ, sit substantialis intrinsece, falsum est quod debeat compositio partium integralium exigere quantitatem, aut aliquod aliud accidens; & falsum est, quod illa compositio sit accidentalis, id est exigens accidens prædicamentale; quod autem alio modo esset accidentalis, non facit ad rem. Si vero dicatur quod illa unio sit accidens absolutum, falsum est quod quantitas sit primum accidens absolutum, quod aduenit substantiæ; & consequenter quantum admittatur illa compositio esse accidentalis, id est exigens accidens, adhuc non sequitur, quod necessario exigat quantitatem. Si denique dicatur quod sit quid accidentale respectuum, poterit haberi sine quantitate, & consequenter illa compositio partium integralium bene poterit haberi absque quantitate. Quod autem possit haberi unio partium substantiæ integralium absque quantitate qualescunq;

qualicumque sit illa unio, pater euidenter, quia si separaretur quantitas à substantia Oceani verbi gratia, non ideo illa pars Oceani, quæ correspondet Hiberniæ, esset discreta, aut discontinua à parte substantiali Oceani, quæ iam ipsi est continua: ergo esset ipsi continua, quia inter continuum & discontinuum non datur medium: ergo essent vnitæ illæ partes substantiales sine quantitate.

30. *Dices*: non haberent tunc rationem partium. *Contra*, quia hoc gratis dicitur, & deinde non facit ad rem; quia saltem habetur quod duæ illæ entitates substantiales, quæ habebant rationem partium, dum aderat, quantitas, sint continuæ & vnitæ, siue habeant rationem partium, siue non habeant, quod nobis sufficit.

Ad confirmationem respondeo primo negando antecedens cum sua probatione, quia caput non solum dicit materiam primam, sed formam substantialem diuersæ rationis à forma substantiali, quam dicit manus, ut suo loco monstrabimus: & sane multo magis ridiculum videtur quod non differant substantialiter substantiæ, cui accidentia tam dissimilia debentur, quam quod manerent cum substantia differentia sine quantitate: & eodem modo posset quis dicere quod bos & equus non distinguerentur substantialiter, sed penes accidentia, at id dici potest de carne, & ossibus.

Respondeo secundo distinguendo antecedens: in esse partium distincta rationis essentialis, trapseat antecedens; in esse partium substantialium eiusdem rationis, nego antecedens. Itaque supposito quod caput non includat nisi materiam & formam eiusdem rationis cum materia & forma manus, & quod solum habeat dissimilitudinem accidentalem sicut haberet homo niger & homo albus; verum sit quod dissimilitudo eorum proveniat formaliter ab accidentibus, & quod ablatis consequenter accidentibus non manerent cum illa dissimilitudine, sed cum omnimoda similitudine: tamen adhuc haberent distinctionem suam numeralem, neque enim essent identificatæ sibi realiter, & posset esse vel vnitæ sibi, vel separatæ, prout placere Deo; unde illa distinctio entitativa eorum maneret, destructa quantitate, quod est mihi euidentius.

31. *Obiicies quare ex Alberto*: materia prima hominis, remota quantitate, vel est simplex, vel composita: si simplex, erit indiuisibilis, quod est intentum: si composita vel prima compositione, vel secunda: non prima, quia hæc sit ex actu per se & potentia, materia autem non includit actum per se tanquam partem essentiali sui, cum sit pura potentia physica; non etiam secunda, quæ est ex subiecto & accidente, quia ubi non est prima compositio, repugnat esse secundum compositionem.

Confirmatur: si materia secundum se componeretur ex partibus, necessario ibi esset distinctio partium: sed hæc est impossibilis in materia, quia ubi est distinctio vnus ab alio, necessario interuenit aliquis actus, actus enim est qui distinguit, ex 7. *Met. text. 49.* materia autem, cum sit pura potentia, non habet actum.

Confirmatur secundo quia prius est esse quam maius esse: materia ex se non habet esse: ergo neque maius esse, & consequenter ex se non habet extensionem partium.

32. *Respondeo* materiam primam hominis, remota quantitate, esse simplicem, quantum ad compositionem essentiali physicam, & esse sic indiuisibilem, id est quid, cui repugnat diuidi in partes physicas essentielles, quod etiam de ipsa verum est quando afficitur quantitate: non est autem simplex integraliter, sed composita eodem modo quoad partes integrales entitativas sine & cum quantitate. Quamuis autem hoc modo sit composita, non debet esse composita aut prima compositione, id est compositione ex actu & potentia per se physica; nec secunda compositione, id est compositione ex subiecto & accidente; sed erit composita compositione partium integralium, sicut ipsa quantitas dicitur ab aduersariis esse composita: quæ tamen non est composita nec prima nec secunda compositione in sensu præmissis, ut est euidentius. Vnde mirum est adduci hanc probationem ab aduersariis, & magis mira est probatio illa, quæ probant materiam non posse esse

compositam secunda compositione ex subiecto & accidente, quia non est composita prima compositione; nam certum est dari compositionem ex subiecto & accidente, ex Angelo verbi gratia, & intellectione, & ex hac quantitate & albedine absque prima compositione ex actu per se & potentia physica. Quod si intelligant compositionem primam esse illam, quæ est vel ex materia & forma, vel ex genere & differentia, tunc falsum est materiam primam non esse compositam prima compositione, includit enim genus & differentiam metaphysicam, quamuis sit pura potentia physica.

Adde, hanc rationem solum probare quod materia prima ex se non haberet partes, sed non probat quin compositum ex materia prima & forma substantiali haberet ex se partes integrantes, & quin esset compositum ex talibus partibus, quia esset etiam compositum prima compositione.

Et per hoc patet ad duas confirmationes, quæ non probant aliquid de tali composito: sed solum de materia prima cum tamen nobis sufficiat, illud compositum habere partes integrales extensas independentes à quantitate.

33. *Respondeo tamen* ulterius ad primam confirmationem, concedendo sequelam maioris, loquendo de distinctione numerica, & negando minorem; ad cuius probationem dico, quod distinctio omnis proveniat ab actu metaphysico, hoc est vel à differentia essentiali, vel individuali, & dico materiam primam correspondentem capiti habere differentiam individualement, quæ distinguitur à materia prima correspondente manui, alias non posset illa annihilari, hæc conservari, quod est absurdissimum. Habet etiam differentiam essentiali suam materia prima, quæ essentialiter distinguitur à forma substantiali, & accidentibus, & Angelis & Deo: quando autem dicitur quod sit pura potentia non includens actum, hoc debet intelligi de pura potentia physica, & actu physico, non de pura potentia metaphysica, & actu metaphysico, ut suo loco dicemus.

Adde, quod quamuis ex se materia non posset habere plures partes distinctas, posset tamen habere pluralitatem partium ex forma substantiali sine quantitate, quod sufficit nobis.

Ad secundam confirmationem etiam respondeo primo, quod quamuis materia non haberet neque esse, neque maius esse ex se, quod posset habere & esse & maius esse à forma substantiali sine quantitate, ut iam dixi de partibus.

34. *Respondeo secundo* negando minorem; ex se enim habet materia suum esse existentia tam bene quam forma; & maius vel minus esse iuxta partes tantas, vel tantas.

Obiiciunt quinto idem Complutenses: esse extensum quacumque extensione, sicut esse quale, est esse secundum quid: ergo sicut esse quale provenit substantiæ à forma accidentali, ita etiam & esse extensum quacumque extensione, & consequenter sicut ablata qualitate substantia non haberet esse quale, ita ablata quantitate non remaneret villo modo extensa. Probatur antecedens, quia illud est esse secundum quid respectu substantiæ, per quod non potest responderi ad questionem quid est ipsius substantiæ, vel quod non complet aut terminat eam intra limites substantiæ: sed esse extensum est huiusmodi; ergo. Probatur maior, quia in substantia nullum aliud datur esse simplex, nisi vel essentia, per quod responderetur ad questionem quid est; vel esse substantiæ & existentia, quæ sunt complementa & termini ipsius substantiæ. Probant minorem, quia querenti quid est homo, non responderetur, est extensus etiam entitatiue, sed est animal viuens, &c. neque talis extensio est complementum aut terminus substantiæ in ratione substantiæ.

Confirmant primo, quia ridiculum esset distinguere quoddam esse quale entitatiue, & quale qualificatiue: ergo absurdum est etiam dicere quod detur aliquid extensum entitatiue, & aliud extensum quantitatiue.

Confirmant secundo, quia ex opposita sententia: hoc est nostra

nostra, sequitur nullum dari quantum per accidens; si enim admittitur in substantia extensio partium entitativa, pariter admittenda erit talis extensio in qualitatibus subiectatis in quantitate, ut in albedine, colore, &c. quæ omnia absurda sunt, & aliena à schola Aristotelica: ergo substantia ex se, seclusa quantitate, nullam habet propriam extensionem.

35. *Respondeo primo* negando secundam consequentiam, quia posset provenire ab alio accidente quam à quantitate: & sane ita dicendum est in nostra sententia, quod esse extensum proveniat ab vnione partium integralium, quæ est accidens respectuum independens à quantitate, tanquam à conditione sine qua non, quemadmodum esse compositum physice provenit ab vnione materie & forme, tanquam à tali conditione, quæ vnio materie & forme est accidens, ut dicemus suo loco.

Respondeo secundo, quod esse extensum, id est includere partes integrales, quæ connaturaliter possunt esse extra se inuicem, non sit esse secundum quid, sed esse simpliciter substantiæ corporeæ ut sic, prout hæc opponitur substantiæ spirituali, & prædicatur de ipsa in quid, sicut prædicatur de ipsa corpus, quia idem est corpus ut sic, ac substantia includens huiusmodi partes, maxime in sententia aduersariorum, & omnium, qui dicunt substantias spirituales esse indiuisibiles, unde falsa est minoris probatio.

Respondeo tertio distinguendo maiorem: est esse secundum quid, id est esse non prædicabile in quid neque per modum substantiæ aut existentiæ, transeat maior, est esse secundum quid, id est esse proveniens à solo accidente, nego maiorem; neque in hoc sensu probatur ab aduersariis, in quo tamen sensu deberent illam probare.

36. *Addo ad hæc*, male dici ab ipsis quod omne illud esse sit secundum quid respectu substantiæ, quod non prædicatur de ipsa in quid, neque ut substantia, neque ut existentia, quia rationalitas non est esse secundum quid hominis, cum sit principium constitutum essentiali ipsius, & tamen non prædicatur in quid, nec de homine, nec de indiuiduis, neque etiam ut existentia aut substantia. Rursus esse animæ non est esse secundum quid hominis, & tamen non prædicatur de homine in quid, neque ut existentia aut substantia. Et hinc ulterius infero quod quamuis extensio partium non posset prædicari de substantia in quid, non inde sequeretur quod esse extensum esset esse secundum quid hominis. Quantum autem ad rei veritatem, quod homo habeat partes integrantes tot vel tales, est ipsi prædicatum accidentale, id est non essentiali ipsi quia homo maneret enim conceptus hominis sine manu eius, & in hoc sensu potest dici quod habere tot partes sit esse secundum quid ipsi; sed inde non sequitur quod proveniret à quantitate, aut ab ullo alio accidente tanquam à sola causâ formali. Si autem per esse simpliciter non intelligitur solū esse quod est de constitutione essentiali physica, aut metaphysica, sed etiam quodcumque esse partium substantialium rei, tum esse extensum erit de esse simpliciter hominis, siue prædicetur in quid, siue non, neque in hoc potest esse alia quaestio quam de nomine.

37. *Ad primam confirmationem* concedo antecedens, quia nulla est ratio aut experientia, unde colligitur dari esse quale entitatiue distinctum ab esse quale quod habetur à quantitate; nego autem consequentiam, quia sunt urgentissima fundamenta asserendi partes extensis entitatiue independentes à partibus extensis quantitatiue; unde hoc debet asseri, licet illud primum non asseratur.

Ad secundam confirmationem nego sequelam, concedo tamen quod qualitates corporeæ subiectatæ in quantitate habeant partes extensas entitatiue independentes à quantitate, quemadmodum substantia habet, nec hoc est ullo modo absurdum aut alienum à schola Aristotelica, neque inde sequitur quod non darentur quæta per accidens, quia & substantia affecta quantitate est taliter quanta, & etiam accidentia subiecta in quantitate; nec idem est esse quantum quantitate huius prædicamenti, ac habere extensionem partium quaecumque, ut ipsi supponunt.

CONCLUSIO V.

38. *Ratio formalis quantitatis non bene explicatur dicendo, quod sit illud quod reddit impenetrabile naturaliter, id est in quo est, cum alio eiusdem speciei.* Hæc est contra *Arriagam disp. 5. Met. num. 14.*

Quantitas non est id quod facit impenetrabile cum alio eiusdem speciei.

Probat, quia quantitas non solum habet reddere impenetrabile id, in quo est cum alio eiusdem speciei, sed cum alio diuersæ speciei; nec enim homo, in quo est quantitas, est impenetrabilis magis cum alio homine quam ligno & lapide. Et si loquatur *Arriaga* de subiecto immediato quantitatis supponendo illud esse materiam primam, adhuc non valet explicatio, quia si darentur materiæ primæ diuersæ speciei, ut multi tenent de materia sublunarium & celestium, adhuc essent impenetrabiles naturaliter à quantitate. Rursus si daretur albedo cum quantitate identificata extra subiectum; & dulcedo cum alia, ut probabile reputat *Arriaga*, expellerent se mutuo, nisi vnirentur physice non minus, quam de facto expellunt se mutuo homo, & equus: ergo quantitas non expellit solum ea, quæ sunt eiusdem rationis.

CONCLUSIO VLTIMA.

39. *Ratio formalis quantitatis consistit in illa extensione partium, ad quam sequitur aptitudo & exigentia connaturalis expellendi se inuicem & alias res ab eodem loco, quæ aptitudo vocatur communiter impenetrabilitas naturalis.* Hæc est communior apud Scotistas & recentiores. *Probat* primo, quia certum est omnem quantitatem habere hanc extensionem, & nihil aliud habere eam nisi quantitatem, vel ratione quantitatis. Deinde nulla alia ratio formalis convenientius potest attribui quantitati quam huiusmodi ratio.

In quam extensionem consistit ratio formalis quantitatis.

Confirmatur, quia ideo quantitas habet posse diuidi naturaliter per interpositionem corporis, quia non potest compati connaturaliter cum corporibus, in quibus non subiectatur; & ideo habet aptitudinem occupandi locum circumscriptiue, quia habet hanc extensionem partium, ad quam sequitur aptitudo expellendi se inuicem & alia ab eodem spatio: ergo illa extensio est ratio formalis ipsius.

Confirmatur secundo, quia debet habere aliquam rationem formalem sibi peculiarem: ergo cum nulla potius attribui debet, quam hæc extensio, debet dici quod hæc sit ratio formalis propria ipsius.

40. *Obiicies primo*: substantia habet partes, quæ expellunt connaturaliter se inuicem ab eodem loco, & etiam alias substantias, & idem est de albedine aliisque qualitatibus: ergo illa extensio partium non est propria quantitati.

Respondeo distinguendo antecedens: quæ se expellunt ratione sui, nego antecedens ratione quantitatis, concedo antecedens, & nego consequentiam, quia illa extensio partium, quæ se expellunt connaturaliter ab eodem spatio ratione sui, est propria quantitati, & nulli alij conuenit nisi ratione quantitatis.

41. *Obiicies secundo*: Quantitas non expellit ab eodem loco substantiam, quam afficit, nec qualitates in se subiectatas, nec etiam substantias spirituales aut corpora gloriosa, etiam connaturaliter: ergo male dicitur quod ratio formalis ipsius consistat in extensione partium, ad quam sequitur connaturaliter aptitudo ad expellendas alias res ab eodem spatio.

Respondent aliqui distinguendo consequens: ad expellendas alias affectas quantitate, concedunt. Unde explicant naturam quantitatis per ordinem ad expulsionem aliarum rerum affectarum quantitate.

Sed hæc explicatio non placet, quia numquam bene explicatur natura vllius rei per ordinem ad seipsam, aut aliquid eiusdem rationis cum seipsa formaliter; ergo non bene explicatur natura quantitatis per ordinem ad expellendum aliam quantitatem, aut rem affectam alia quantitate.

Respondeo ergo aliter distinguendo consequens alio modo: ad expellendas alias res omnes, concedo antecedens; nec

nec sic explicauimus naturam quantitatis in conclusione: expellendas alias aliquas res, nego antecedens. Itaque id, ratione cuius substantiæ aliquæ & qualitates expellunt se inuicem ab eodem loco, est quantitas, & consequenter natura quantitatis bene explicatur per ordinem ad hoc.

44. *Obiicit tertio:* Quantitas potest compati in eodem spatio cum quibuscumque aliis rebus, ut patet in quantitate corporis gloriosi, quæ est penetrabilis cum quacumque re, & partes eiusdem quantitatis possunt compati simul in eodem spatio, ut patet in quantitate Christi sub speciebus Eucharisticis: ergo male dicitur quod ratio formalis ipsius consistat in impenetrabilitate radicali; seu in extensione partium, ad quam sequitur aptitudo expellendi se inuicem & alias res aliquas ab eodem spatio.

Respondeo distinguendo antecedens: potest naturaliter, nego antecedens; supernaturaliter, concedo antecedens, & similiter distinguo consequens: ad quam sequitur talis aptitudo, ut nullo modo possit compati cum aliis omnibus rebus, concedo consequentiam: ad quam sequitur aptitudo connaturaliter alias aliquas res expellendi ab eodem loco seu spatio, nego consequentiam.

Dices: penetrabilitas est proprietas opposita impenetrabilitati, & competens rebus essentialiter distinctis à quantitate, ut rebus spiritualibus: ergo non potest competere quantitati, si impenetrabilitas sit proprietas illius.

Confirmatur: quia penetratio est actus proprius competens penetrabilitati: ergo nequit competere quantitati, quæ habet proprietatem oppositam, nimirum impenetrabilitatem.

45. *Respondeo* penetrabilitatem ut sic non esse proprietatem quarto modo rerum spiritualium & distinctarum essentialiter à quantitate, sed penetrabilitatem naturalem: hæc autem penetrabilitas non competit quantitati, cui proprium quarto modo est, non impenetrabilitas quomodocumque, sed impenetrabilitas connaturalis.

Iuxta hæc respondeo penetrationem, ut sic, non esse actum proprium penetrabilitatis incompatibilis cum impenetrabilitate, sed penetrationem naturalem, hæc autem non cōuenit quantitati: penetratio autem supernaturalis, quæ continere potest quantitati, non est actus proprius penetrabilitatis naturalis, quæ sola est incompatibilis eū quantitate: sed penetrabilitatis supernaturalis, quæ cum impenetrabilitate naturali est compatibilis in eadem re: neque enim est inconueniens quod eadem res sit penetrabilis supernaturaliter, & impenetrabilis naturaliter, sicut non est inconueniens quod idem corpus habeat inepitundinem naturalem ad essendum in multis locis simul, & aptitudinem ad essendum in illis simul supernaturaliter.

Dices: nec rugitus, nec rugibilitas potest vlla ratione competere homini, cui proprietas quarto modo est risibilitas: ergo nec penetratio, nec penetrabilitas potest vllō modo competere quantitati, cui proprietas est impenetrabilitas.

Respondeo negando consequentiam, quia penetratio supernaturalis, & aptitudo ad penetrandum supernaturalem non opponitur impenetrabilitati naturali, quæ est proprietas quantitatis, sicut rugitus & rugibilitas opponuntur risibilitati, ut supponitur. Quod si supponatur rugitus & rugibilitatem supernaturalem non opponi risibilitati hominis, tum dicendum est hominem posse supernaturaliter rugire, & habere aptitudinem seu potentiam ut possit rugire supernaturaliter, sicut habet quantitas ut possit penetrare.

QVÆSTIO III.

Utrum quantitas sit quid realiter distinctum à substantia.

46. *Prima sententia est* Nominalium tenentium non esse accidens aliquod distinctum realiter à substantia quanta aut accidentibus quantis. Ita Occamus in 4. dist. 4. quodl. 4. quæst. 29. & in tractatu de corpore Christi cap. 17. Gabriel num. 2. dist. 10. Aureolus apud Capreolum 2. dist. 18. art. 2. & hanc sententiam putat probabiliorē Arriaga diff. 5. Met. n. 10. Ex modo autem quo

probant hi authores hanc sententiam, videntur mihi capere quantitatem pro extensione partium, tam in ordine ad se, quàm in ordine ad locum, sic ut vna pars petat connaturaliter esse correspondens parti loci, & alia alteri. Supposita autem hac acceptione quantitatis, non possent habere nobiscum, nec cum recentioribus in hac re controuersiam, qui admissimus quæstione præcedenti substantiam corpoream ex se habere huiusmodi extensionem independentem ab omni accidente absoluto à se distincto: & idem etiam dicendum est de qualitatibus, nec hoc indiget alia probatione, quam qua vñ sumus eo loci. Itaque ut hæc sententia Nominalium sit diuersa à nostra sententia, oportet ut sic intelligatur, quod substantia ex se ipsa habeat talem extensionem, ad quam sequitur aptitudo expellendi alia ab eodem spatio, & quod non detur aliquod accidens distinctum realiter ab ipsa, quæ per se habet talem extensionem, & ratione cuius competit aliis rebus eam habere. Quo sensu ipsi etiam intelligendi sunt, dum absolute dicunt non dari quantitatem aliquam distinctam realiter à substantia.

Secunda sententia communissima aliorum Doctorum est extreme opposita, asserens dari quantitatem distinctam realiter à substantia, Ita Doctor in 4. dist. 12. quæst. 2. cum omnibus Scoticis, D. Thomas 3. par. quæst. 77. cum suis, quos recentiores communiter sequuntur, ut Suarez diff. 40. Met. sect. 1. & Auerſa quæst. 22. Philosophia, sect. 1.

CONCLUSIO.

47. *Hæc secunda sententia vera est.* Probat Auerſa hanc conclusionem, quia bene potest concipi quantitatem esse accidens peculiare realiter distinctum à substantia, & ratio substantiæ corporeæ concipi potest per modum exigentis quantitatem, tamquam accidens realiter distinctum, sed sibi connaturale; Bene ergo, inquit, intelligi potest & debet quantitas, ut quid distinctum realiter à substantia & aliis accidentibus, Sed hæc probatio nihil concludit: neganda est enim consequentia pro secunda parte; nam quamuis posset sic concipi, non debet tamen, imo potius debet concipi per modum indistincti à substantia, nisi addit aliqua alia ratio, quia potest etiam concipi ut indistincta; & vniuersaliter non sunt multiplicanda entia sine necessitate, nec est sufficiens necessitas ad distinguendam realiter quantitatem à substantia, quod possit concipi ut sic distincta.

Probat secundo efficaciter suo iudicio experientia, quæ constat quantitates expellere se inuicem naturaliter: ergo dantur quantitates sic se expellentes. Verum hæc probatio non urget dari quantitatem distinctam realiter à substantia, nec satis notum est, ut ipse subiungit, impenetrabilitatem non competere rebus ratione substantiæ, aut si notum est, non certe ex terminis; nec ex hac, aut prior ratione quam ipse adducit, id constat.

48. *Probat* ergo aliter primo, quia datur aliquid distinctum realiter à substantia, ratione cuius partes substantiæ sunt impenetrabiles inter se & cū aliis rebus, & etiam partes qualitarum materialium substantiæ, ut albedinis, caloris, &c. sed illud est quantitas: ergo quantitas distinguitur realiter à substantia. Minor & cōsequentia supponuntur certa ab aduersariis, qui propterea negant substantiam distingui realiter à quantitate, quia ex se ipsa haberet huiusmodi extensionem impenetrabilem. Probat maior, quia ab eodem principio habent partes substantiæ & partes qualitarum ipsi competentium extensionem impenetrabilem: nec enim est dicendum, quod substantia habeat ex se impenetrabilitatem, & qualitates etiam à se habeant impenetrabilitatem: tum quia alias non possent esse in eodem loco substantia, & illæ qualitates; nam quæ habent diuersam impenetrabilitatem, non possent esse in eodem loco: tum etiam quia sufficeret quod vel substantia haberet ex se impenetrabilitatem vel accidentia; nec est necesse quod & substantia & qualitates habeant ex se impenetrabilitatem: ergo ab eodem habent & qualitates & substantia, cui inhærent, impenetrabilitatem: sed illud, à quo partes qualitatibus habent esse impenetrabiles, est aliquid

Quantitas
distincta
realiter
à sub-
stantia.

aliquid distinctum à substantia: ergo illud, à quo habent partes substantiæ impenetrabilitatem, est aliquid distinctum realiter à substantia. Probatur minor huius discursus ex mysterio Eucharistiæ, in quo accidentia sine substantia habent impenetrabilitatem: ergo illud à quo habent impenetrabilitatem, est distinctum realiter à substantia.

49. *Nominales dicunt*, accidentia illa esse quidem impenetrabilia, sed non à quantitate substantiæ, quæ est destructa cum substantia, sed à quantitate propria ipsorummet.

Contra primò, secundum Theologos communiter ipsa quantitas panis manet post consecrationem: ergo absque ratione valde evidenti non debet id negari.

Contra secundò, quia, ut supra dixi, ab eodem habent qualitates & substantia, in quibus subsistantur, impenetrabilitatem: ergo quantitas, quæ est ibi, est quantitas substantiæ, hoc est illud à quo substantia habet impenetrabilitatem.

Contra tertio: si qualitates illæ haberent propriam quantitatem distinctam à quantitate substantiæ, ut supponunt Nominales, quilibet ex illis haberet suam propriam quantitatem, & sic non essent compatibles in eodem loco, quia quæ habent diversam quantitatem, non possunt poni naturaliter in eodem loco.

Confirmatur hoc, quia si qualitates diversæ, habentes diversam quantitatem, possent poni naturaliter in eodem loco, duæ hostiæ consecratæ naturaliter possent se penetrare, quia ex hoc non sequeretur aliud, quam quod ponerentur diversæ qualitates habentes diversas quantitates in eodem loco, quod secundum illam doctrinam non esset inconueniens.

50. *Confirmatur secundò* tota hæc probatio, & impugnatio responsionis præmissæ, quia illud, quod est principium impenetrabilitatis hostiæ consecratæ, non est vlla qualitas vna ex qualitatibus, quæ sunt in speciebus Eucharisticis, quia, sublata quacumque ex illis, adhuc hostia esset impenetrabilis; nec aggregatum ex omnibus illis, quia separata vna non esset illud aggregatum, & tamen adhuc hostia esset impenetrabilis, nec aggregatum ex vlllo numero eorum, quia quocumque assignato, si tolleretur vlla qualitas ex illis, non esset illud aggregatum, & tamen hostia esset impenetrabilis: ergo signum est quod principium istius impenetrabilitatis sit aliquid distinctum ab omnibus illis qualitatibus. Sed hoc supposito sequitur conclusio, quia sequitur quod quantitas illarum qualitarum distinguatur realiter ab illis: & hoc supposito rationabilius dicitur, quod eadem quantitas, quæ facit illas qualitates impenetrabiles, faciat etiam substantiam impenetrabilem, & consequenter quod sit quantitas substantiæ.

51. *Arriaganum. 4. dicit* accidentia illa esse impenetrabilia, non ob quantitatem, sed ob vicationes materiæ, quæ nequeunt esse connaturaliter cum vicationibus alterius materiæ, quæ vicationes, cum sint accidentia absoluta in ipsius sententia, & non modi, debent manere ibi.

Contra: si ab vicationibus haberent illa accidentia impenetrabilitatem, illæmet vicationes essent quantitas, & cum sint distinctæ, & quidem formæ absolutæ in sententia ipsius, essent quantitas, & sic daretur quantitas distincta à substantia, quod est intentum nostrum. Nec valeret dicere quod quantitas non consistat in illis vicationibus, sed in illo quod exigit ipsas; quia hoc gratissime dicitur, & reducit rem hanc ad questionem de nomine: neque enim nos aliud volumus, quam quod detur aliqua forma absoluta distincta à substantia, à qua habet esse impenetrabilis, & si vocaretur quantitas illud, quod exigit talem formam, concederemus libenter substantiam esse quantitatem.

Contra secundò, quia præterquam quod falsum sit vicationem esse formam absolutam, aut eam posse esse absque suo subiecto; quamvis etiam possent, non magis deberent accidentia illa ab vicationibus materiæ esse impenetrabilia, quam ab vicationibus propriis: ergo non deberent poni vicationes materiæ in illis: nec verum

est quod omnia accidentia substantiæ debent poni in Eucharistia, sed solum accidentia sensibilia, & quæ cum ipsis habent connexionem.

52. *Respondet idem auctor secundò*, accidentia illa non habere impenetrabilitatem ex se, sed conservari tamen à Deo miraculose absque penetratione non minus, quam si essent impenetrabilia, ne pateat Eucharistiæ mysterium.

Contra, quia hoc esset recurrere ad miraculum sine necessitate, aut exigentia aliqua ex parte creaturæ: & sane mirum est quod Deus tam sollicitè velleret, etiam adhibito miraculo non exacto à modo naturali agendi causarum naturalium, occultare nobis mysterium Eucharistiæ.

Confirmatur, quia esset satis absconditum, quamvis non adhiberetur, hoc miraculum; nam licet fieret penetratio, adhuc posset esse substantia panis, & non esse ibi corpus Christi: ergo miraculum non deberet fieri ad hunc finem.

53. *Probatur secundò conclusio*, quia in Eucharistia est aliquid subiectum commune omnium qualitarum, in quo recipiuntur, neque enim vna qualitas subsistatur in alia, cum non sit vlla ratio, cur vna alteram potius quam altera ipsam subsisteret, neque omnes debent esse absque aliquo subiecto proximo: ergo datur aliquid aliud, quod subsisteret illas: sed illud est quantitas, & quid distinctum realiter ab ipsis, & à substantia destructa: ergo quantitas distinguitur realiter à qualitatibus & substantia. In hac probatione non est alia difficultas, quam ut probetur quod omnes qualitates non sint absque subiecto aliquo: hoc autem probatur, quia agens naturale potest naturaliter producere calorem, verbi gratia in Eucharistia, ut patet experientia: sed non potest ipsum producere absque subiecto, in quo reciperetur, quia alias crearet, quandoquidem produceret formam absque dependentia à causa materiali, hoc est à subiecto, in quo reciperetur: ergo datur ibi subiectum caloris: sed illud ipsum subiectum, in quo producit calor, debet dici esse subiectum aliarum qualitarum: ergo alia qualitates non sunt absque subiecto.

54. *Dices*: agens naturale atque potest naturaliter producere calorem sine subiecto ac formam substantialem; sed ignis potest producere in Eucharistia formam ignis, ut patet experientia, & non est ibi aliquid subiectum, in quo produceret formam ignis, cum nihil substantiale, nec materia nec forma, sit sub illis speciebus, in quo produceretur: ergo similiter potest producere formam caloris, quamvis non sit ibi subiectum, in quo illud producat.

Respondet distinguendo minorem pro secunda parte. non est ibi subiectum, in quo produceretur forma ignis ante illud instans in quo producit, concedo; in illo instanti, nego; & similiter distinguo consequens. Itaque in illo instanti in quo producit forma ignis, aut quacumque alia forma substantialis à causa secunda vlla sub illis speciebus, aut ex illis, Deus ipse producit in loco, in quo debet illa forma produci, materiam primam, vel eandem, quæ prius erat destructa, vel aliam aliquam, & in ipsa, quamvis non præexistat tempore, agens naturale producit illam formam; unde manet quod agens naturale non producat nec formam substantialem, nec accidentalem absque subiecto, ex cuius potentia educatur.

Instabis: ergo saltem quemadmodum non præexistit formæ substantialis productioni materia, sed producebatur à Deo in eodem instanti, similiter posset dici quod non præexistit productioni caloris aliquid subiectum, sed quod producat subiectum in eodem instanti, in quo calor producit.

55. *Respondet primò*, hoc ipsum sufficere ad probandum conclusionem, quia illud subiectum quod tum producit, non est substantia, alias, quoties calefieret leuitet hostia, esset sub illis speciebus alia substantia, quam substantia corporis Christi; & hæc consequenter deberet esse sub illis; quo nihil absurdius. Neque est qualitas vlla, quia ut supra dixi, vna qualitas non subsistat aliam: ergo debet esse aliquid aliud absolutum quid: sed nihil tale potest assignari, quod non sit quantitas: ergo datur quantitas distincta realiter

realiter à substantia, & qualitatibus, quod est intentum conclusionis.

Respondeo secundò, negando sequelam, quia non est vlla necessitas recurrendi ad noui subiecti productionem quando producit calor, potest enim dici, quod illud subiectum, in quo producit, fuerit productum ante, quandoquidem sit accidens: sed est necessitas recurrendi ad subiecti noui productionem, quando producit forma substantialis, quia ex fide habemus non fuisse antecederet sub speciebus subiectum substantiale, quod solum potest sufficere ad producendam formam substantialem: ergo idem in vtroque casu non debet dici.

56. Ex hac autem doctrina maxime confirmatur communis sententia tenens, quod quantitas sit subiectum immediatum qualitarum corporearum, quam amplectitur S. Thomas 3. par. qu. 77. Scotus in 4. dist. 12. Suarez. disp. 14. Met. contra Huradum disp. 6. Physica subsect. 1. & Auersem 9. 21. Philosophia sect. 6. Confirmatur inquam illa sententia ex iam dictis, quia ex suppositione, quod detur quantitas distincta realiter à substantia, & qualitatibus, melius asseritur, quod sit subiectum immediatum qualitarum corporearum, quam quod non sit, quia in illo modo dicendi non est vlla inconuenientia: tum & præcipue quia id dicendo saluatur quomodo possint species Eucharisticæ calefieri ab agente naturali sine nouo miraculo, quo Deus suppleret defectum subiecti; nunquam autem debemus recurrere ad miraculum sine necessitate.

Dices cum Auerse, illas species condensari posse & rarefieri per accessum & recessum quantitatis, & hoc mediante actione causarum naturalium, quæ tamen actio sit absque subiecto, quandoquidem quantitas producta in illis per rarefactionem non subiectetur in alia quantitate, nec in qualitatibus, & quandoquidem non sit ibi substantia, in qua producatur: ergo similiter posset fieri calefactio absque subiecto per agens naturale.

57. *Respondeo primò*, etiam si totum concederetur, nihil facere ad propositum, quia aliud est, quod posset illa calefactio fieri absque subiecto, aliud est quod ita fiat. Hoc secundum nos negamus, quia quandoquidem posset saluari absque tali miraculoso agendi modo, præstat id facere, quam recurrere ad miraculum. Quod si illæ aliæ actiones condensationis & rarefactionis nequeant saluari absque miraculo, sicut nequit saluari actio productiua substantiæ, tum in illis actionibus recurrendum est ad miraculum, sed non in calefactione; & disparitas erit manifesta, quod hæc saluari possit absque miraculo, illæ non possint.

Respondeo secundò, iuxta satis communem Thomistarum, ac recentiorum sententiam, condensationem, & rarefactionem fieri per productionem, aut deperditionem modi quantitativi absque productione nouæ quantitatis, aut deperditione; & ille modus non exigit aliud subiectum præter quantitatem præexistentem; vnde non sequitur in condensatione aut rarefactione recurrendum esse ad miraculosum modum agendi, & sic euanesce hæc replica *Auerse*.

Respondeo tertio, condensationem & rarefactionem secundum plures Scotistas & alios fieri per egressum & ingressum corpusculorum substantialium absque productione, aut perditione quantitatis, aut modi quantitativi, quæ essent absque subiecto, & sic etiam posset fieri condensatio & rarefactio in speciebus Eucharisticis absque recurso ad miraculum; vnde à primo ad vltimum patet hæc replicam *Auerse* in nulla sententia facere ad rem.

58. *Idem author quæstione vigesima secunda sequenti sectione secunda*, longo discursu conatur suadere, quod melius sit ponere qualitates immediate in substantia, quam in quantitate: sed nihil concludit, nisi in sententia ipsorum, qui tenent corpus Christi sub speciebus Eucharisticis habere qualitates absque quantitate; in eorum autem sententia qualitates sine dubio collocandæ essent immediate in substantia, & non in quantitate. Sed hoc nihil facit ad nos, qui ponimus quantitatem Christi manere sub speciebus illis.

Addo ad hæc, non bene colligi qualitates esse subiectas in quantitate ex eo, quod sint impenetrabiles, quia hoc possent habere per hoc, quod subiectarentur immediate in substantia quanta, quemadmodum habent animæ vegetatiuæ & sensitiuæ; nec etiam id colligitur ex eo, quod non recipiantur in substantia, nisi sit prius affecta quantitate, propter idem exemplum de illis animabus, quæ non recipiuntur, nisi in corpore organico quanto, & tamen non recipiuntur immediate in quantitate secundum omnes.

59. *Fundamentum aduersariorum* contra hanc conclusionem est, quod substantia ex se habeat partes extensas antecederet, & independenter à quantitate, quia aliàs non posset recipere quantitatem, nec extendi per illam: ergo non debet assignari aliqua quantitas ab ipsa realiter distincta, à qua habeat hanc extensionem: sed ideo requiritur quantitas distincta, vt tribuat illi extensionem: ergo non est ponenda quantitas distincta.

Hoc argumentum solum habet locum contra illos Thomistas, qui assignant pro effectu formali quantitatis extendere partes substantiæ, vel actu vel apertitudine. Contra nos autem nihil urget. *Vnde respondeo* facile negando subsumptum: neque enim ideo requirimus quantitatem, vt extendat partes substantiæ, sed vt reddat illas impenetrabiles, & vt subiectet immediate qualitates; substantia autem licet ex se habeat extensionem partium, non tamen habet ex se talem extensionem earum, ad quam sequitur naturalis impenetrabilitas, seu expulsio aliquarum rerum ab eodem loco, nisi à quantitate, nec habet etiam immediate subiectare qualitates absolutas corporeas.

60. *Melius fundamentum* pro his authoribus esset hic sequens discursus: Quantitas non habet præcise & formaliter ex sua entitate absoluta habere partes suas extra se inuicem cum proportionem ad partes loci in quo poneretur, vt patet in quantitate corporis Christi, quæ sub speciebus Eucharisticis non habet partes sic extensas: nec etiam habet à sua entitate absoluta præcise, & formaliter expellere alia ab eodem loco, vt patet de quantitate corporis gloriosi, & quæcumque alia quæ supernaturaliter posset esse penetratiue in eodem loco: ergo debet ipsi superuenire aliquid vltra entitatem suam absolutam, ratione cuius formaliter habeat partes extra partes, & expellat alia ab eodem loco, & consequenter ista extensio impenetrabilis potius debet refundi in illud alterum, quam in ipsammet quantitatem, formaliter & præcise loquendo: sed illud aliud non est aliquid absolutum, quia non potest assignari quale absolutum sit, cum non possit dici esse qualitas, nec quantitas: ergo est aliquid respectuum. Tunc sic: sed illud respectuum posset aequè facere partes substantiæ extensas & impenetrabiles, ac partes quantitatis absolute: ergo frustra ponitur quantitas, quæ sit aliquid absolutum.

Confirmatur: ex impenetrabilitate, quam habet substantia, & accidentia separata à substantia, colligitur dari quantitatem absolutam, à qua proueniat formaliter illa impenetrabilitas; sed ista impenetrabilitas posset prouenire à respectibus aliquibus, vel ab aliquo distincto à quantitate absoluta, sicut impenetrabilitas ipsiusmet formæ absolute, quæ dicitur: quantitas, prouenit ab aliquo alio distincto: ergo non bene colligitur ex illa impenetrabilitate aliqua forma absoluta, ex qua formaliter proueniat.

Confirmatur secundò, præcipue contra Thomistas, quia certum est extensionem partium in ordine ad se, ita scilicet, vt vna vnatur immediate vni & nõ alteri, altera huic & non illi, verbi gratia caput collo, collum humeris, his manus &c. prouenire ab ipsis vnionibus, quæ sunt formaliter respectus, ita, vt si variarentur vniones, variaretur extensio partium, & fieret alia. *Deinde* quod partes sint extra se inuicem in ordine ad locum sic, vt si ponantur in loco, debeant habere talem proportionem partium cum partibus loci, vt vna corresponsdeat vni & alia alteri, videtur prouenire similiter ab aliquibus respectibus distantia aliquarum partium ab aliis: ergo ad neutram extensionem partium substantiæ, aut qualitarum requiritur aliqua

Quantitas
est subie-
ctum qua-
litarum.

S forma

forma absoluta, sed sufficere possent tales vniones & tales distantia partium à se inuicem.

Quomodo
dicitur pos-
se, quod
quantitas
non distin-
guatur à
substantia.

61. Hæc sane mihi semper difficilem reddebant sententiam nostram & communem, & probabilitatem suadebat sententia negantis, quod daretur aliqua quantitas distincta realiter à substantia & accidentibus, quæ esset forma absoluta, & cuius munus esset extendere partes substantiæ & accidentium cum impenetrabilitate; & quia attribuimus supra alium effectum quantitati absolute, nimirum subiectare immediate qualitates, propter experientiam illam de calefactione Eucharistiæ per agens naturale.

Adde ulterius in confirmationem vltiorem huius sententiæ negantis, quod quemadmodum Deus miraculose concurret cum igne ad producendam formam ignis in illis speciebus creando de nouo materiam primam, quæ sit subiectum istius formæ, sine quo concursu miraculose nequirit ignis producere ignem in illis; similiter posset dici quod concurret miraculose cum calefactiuo, ad producendum calorem in illis speciebus, non quidem producendo subiectum nouum, vt in casu altero, sed supplendo defectu talis subiecti per concursum aliquem particularem.

Et si dicatur, quod tunc causa secunda crearet, Responderi posset iuxta satis communem sententiam, quod non esset inconueniens causam secundam creare concurrentem Deo miraculose, & supernaturaliter cum illa; quæ responsio à maxima parte recentiorum tenentium nostram conclusionem admitti debet, & licet à Scotistis forte negaretur, difficile tamen erit ipsis dare implicantiam cur id repugnet.

Responderi etiam posset secundo, negando sequelam, quia creatio posset dici productio rei sine dependentia à causa materiali, aut ab vilo alio supplente defectum causæ materialis: talis autem productio non competeret calefactiuo in casu prædicto.

Responderi posset tertio, quod istæ productiones non prouenerent à causa secunda, quæ nequit in vilo casu creare, si non sit vera prima sententia; sed à solo Deo miraculose, nec hoc miraculum magis difficile creditur est quam alterum supplendi defectum subiecti.

62. Nihilominus in fauorem communis sententiæ respondeo ad hoc fundamentum concedendo, quod quantitas ex entitate sua absoluta præcise & formaliter non habeat partes extra partes cum proportionem ad partes loci, aut cum distantia inter se inuicem, nec etiam expellere vlla alia ab eodem loco, nisi aliquid aliud, vel intrinsecum, vel extrinsecum adueniat ipsi; tamen est aliquid absolute exigens connaturaliter immediate, & ratione sui illud aliud superaddi ipsi: substantia autem non exigit illud aliud sibi immediate superaddi, sed solum exigit illud mediate, quatenus scilicet exigit quantitatem; & idem est de qualitatibus.

Et si quæras, vnde colligamus, quod substantia non sit illud, quod exigit illud connaturaliter: Respondeo, quia video quod qualitates ex mysterio Eucharistiæ habeant illud. Et si quæras: vnde colligam, quod qualitates non exigant illud ex se connaturaliter: Respondeo, id colligi ex dictis in tertia impugnatione responsionis Nominalium n. 48.

Confirmatur hæc responsio, quia vna forma accidentalis, verbi gratia calor, dicitur expellere formaliter frigus ab eodem subiecto, licet ex sua entitate absoluta præcise non sufficeret ad hoc faciendum, quandoquidem supernaturaliter posset esse simul cum frigore, quia exigit connaturaliter, vt Deus non conferret frigus in eodem subiecto, vnde negatio illius conseruationis requiritur vltra calorem ad expellendum frigus: ergo similiter quantitas debet dici expellere formaliter alia ab eodem loco per suam entitatem absolutam, quamuis vltius requiratur negatio concursus diuini cum illis aliis, quæ expelluntur ad occupandum eundem locum, eo scilicet, quod exigit connaturaliter talem negationem. Ex quo etiam exemplo obiter patet, quod quantitas sit dicenda formaliter & non effectiue expellere alia ab eodem loco, sicut calor expellit frigus ab eodem subiecto formaliter & non effectiue:

Quantitas
formaliter
expellit
alia à loco.

cuius etiam signum est, quod quamuis nihil prorsus efficeret quantitas occupans locum, sed solum conseruaretur ibi, mere passiue se habens, non admitteret secum aliam quantitatem magis, quàm calor in summo admitteret frigus in summo, de quo aliàs plura.

63. Ad primam confirmationem respondeo illam impenetrabilitatem non posse prouenire ab illis respectibus, neque enim vlla distinctio est inter respectus quoscumque, qui sunt in quantitate, siue partium ipsius inter se inuicem, siue in ordine ad partes loci, & respectus qui essent in substantia occupante similem locum absque quantitate, ex qua distinctione oriretur illa impenetrabilitas in quantitate potius quàm in illa substantia, nisi quatenus partes quantitatis fundantes tales respectus, sunt distinctæ rationis à partibus substantiæ; vnde impenetrabilitas illa refundi debet in partes quantitatis, & non in tales respectus solummodo.

Ad secundam confirmationem non est, quod respondeam, quia solum vrgit Thomistas sic explicantes naturam quantitatis.

Ad illud quod addidi in fauorem Nominalium n. 60. Respondeo, quamuis posset ita responderi, melius tamen dici, quod non concurret Deus miraculose ad talem productionem, quia sine necessitate non est recurrendum ad miracula: non est autem vlla necessitas recurrendi ad illud miraculosum concursum, si dicatur adesse, sub illis speciebus subiectum, in quo calor posset produci.

64. Omisi data opera probare conclusionem per argumentum satis commune, quo vtuntur Complutenses, nimirum quantitas est accidens reale aptum natum inherere: ergo nequit identificari substantiæ, alias inhereret & non inhereret. Omisi, inquam, hoc argumentum, quia reuera petit principium, seu assumit, quod est probandum, nempe quantitatem esse accidens reale aptum natum inherere substantiæ, id enim negant Nominales, qui identificant quantitatem substantiæ.

Eandem etiam ob causam omisi aliud argumentum, nimirum quod quantitas spectet ad aliud prædicamentum à substantia: ergo non identificatur realiter substantiæ. Hæc enim consequentia negari debet ab omnibus, qui putant prædicamenta omnia non debere necessario distingui realiter: & sane illud principium, quod vniuersaliter tenetur à Scotistis, nimirum prædicamenta omnia distingui realiter, dependet partim ab hac alia conclusione; nempe, quod quantitas distinguatur realiter à substantia; vnde qui negaret hanc conclusionem, negaret etiam illud principium.

Alia pro-
batio com-
munis con-
clusionis
reducitur.

QVÆSTIO IV.

De diuisione quantitatis vt sic in continuam & discretam.

65. Philosophus hoc capite diuidit quantum in illud, quod per se est quantum, & quod per accidens est quantum, omnes autem fatentur dari quantum per accidens, tale enim est quodcumque subiectum affectum quantitate, vt substantia materialis cui inheret quantitas, & quodcumque accidens præferim absolute, quod inheret quantitati. Deinde fatentur omnes, quod detur quantum per se, nimirum ipsamet quantitas, quæ est essentialiter talis, & à qua illa, quæ sunt quanta per accidens, habent esse talia formaliter. Sed difficultas tamen est quomodo possit vocari quantitas quantum, aut quanta: ratio autem dubitandi est, quod ly quantum videtur esse concretum adiectiuum significans pro formali quantitatem, & connotans materialiter subiectum, cui inheret quantitas. Quod si ita sit, certum est quantitatem non posse dici quantum, aut quid quantum, quandoquidem non sit subiectum, cui ipsamet adiaceat aut inheret.

Datur quæ-
tum per se
& per ac-
cidens.

Confirmatur, quia albedo non potest dici alba, nec vllum concretum potest dici formaliter de suo abstracto: ergo nec quantitas potest dici quanta.

Ad hanc difficultatem respondeo, ly quantum quando dicitur de quantitate, non esse concretum adiectiuum significans quantitatem adiacentem rei, de qua dicitur quod sit quanta, quia aliàs falsum esset quantitatem esse quantum

Quomodo
quantitas
est quanta.

quantam; sed est concretum adiectivum significans vel actualem extensionem, quæ non est de essentia quantitatis; vel diuisibilitatem, seu aptitudinem ad extensionem actualem impenetrabilem, quæ est proprietas quantitatis.

Quantum
est termi-
nus equi-
vocus.

66. Itaque ly *quantum* est æquivocum, & aliquando significat formaliter ipsum accidens, quod exigit extensionem impenetrabilem: & in hoc sensu non dicitur de quantitate, sed bene potest dici de substantia, in qua subiectatur illud accidens, & de qualitatibus etiam subiectatis in ipso; aliquando verò significat formaliter ipsam extensionem actualem impenetrabilem, aut aptitudinem ad ralem extensionem: & in hoc sensu potest vere prædicari de quantitate, nam quantitas est res, quæ illam extensionem & diuisibilitatem habet: potest etiam sic prædicari de substantia & accidentibus, quia habent etiam talem extensionem & indiuisibilitatem seu aptitudinem ad extensionem & diuisionem, sed cum hac differentia, quod quantitas per se secundo modo dicendi habeat illam aptitudinem, & consequenter sit in hoc sensu quanta per se, substantia verò & accidentia habeant illam aptitudinem per accidens, ratione scilicet quantitatis. Sicut ergo possit dici, quod calefactium possit diuidi in calefactium per se, quod esset ipse calor, & calefactium per accidens, quod esset subiectum affectum accidentaliter calore: ita potest diuidi quantum in illud, quod est quantum per se, id est aptum natum occupare locum impenetrabiliter, & in illud, quod est quantum per accidens, quod est illud, cui coniungitur quantitas accidentaliter. Existimo tamen hanc diuisionem non esse propriam diuisionem, sed enumerationem plurium rerum, quarum vni competit aliquid primum, & alteri ratione ipsius; id quod facile colligi potest discurrendo per omnes species propriæ diuisionis propositas in Summulis.

Ad confirmationem dico propterea albedinem non dici proprie albam, quia album solum significat proprie, ut supponitur, ipsam albedinem inherenter: quod si album significaret proprie formam segregatam visus, sicut albedo significat; tum etiam albedo posset dici alba, & sic etiam dicitur quandoque à bonis authoribus. An autem proprie ita dicatur, vel improprie, est quæstio de nomine; & hæc de hac diuisione sufficiant.

67. Aliam proponit eodem capite *Philosophus* diuisionem quantitatis ut sic in cōtinuam & discretam. *Quantitas continua* est illa quæritas, quæ habet partes extra partes copulatas & coniunctas termino communi, ut est quantitas vnius ligni, vnius aquæ, vnius lapidis. *Quantitas verò discreta* est cuius partes non copulantur termino communi, nec vniuntur realiter inter se, ut numerus trium hominum, quatuor lapidum, quinque fluviorum.

Pro quo vterius *Adverte*, numerum ab authoribus duplicem assignari, transcendentalem, & prædicamentalem. *Numerus transcendentis* est, qui constat ex rebus non quantitativis; seu ex vnitatibus talium rerum, ut est numerus ternarius Angelorum, quaternarius relationum binarius hominum, ut abstrahunt à quantitate: & hic numerus vocatur transcendentis, quia non spectat ad vllum vnum prædicamentum, sed potest in quolibet reperiri: sunt enim plures substantiæ in prædicamento substantiæ, & plures relationes in prædicamento relationis, & plures qualitates in prædicamento qualitatis. *Numerus prædicamentalis* est, qui spectat ad prædicamentum quantitatis, & constat ex quantitativis, seu vnitatibus quantitativis, seu rerum affectarum quantitate, ut sic afficiuntur.

Quæritur ergo hic principaliter, an quantitas, seu numerus prædicamentalis, ortus ex pluribus quantis, seu ex pluribus quantitativis, sit vnum quid per se, directe collocabile in hoc prædicamento: si enim sit, admittenda est prædicta diuisio tamquam bona, vel generis in species, vel speciei in indiuidua, si non sit, non est admittenda prædicta diuisio tamquam talis.

CONCLUSIO.

Quantitas
discreta

68. *Pro* abilius videtur quantitatem discretam non esse veram speciem quantitatis, ut sic, directe collocabilem in

prædicamento. Hæc est ex discipulis Scoti *Bassolia in 1. dist.* non est 24. vbi Scotus ipse est dubius, & *Euentis hic quæst. 15. dist.* vera species 24. ad finem; *Conimbricenses* c. 6. de *Quantitate* quæst. 2. artic. 1. *Suaris* disput. 41. *Metaphys.* sect. 1. n. 16. *Auerse* quæst. 18. sect. 2. & magis communis contra *D. Thomam* 1. par. quæst. 11. art. 1. & 2. *Ruinum* q. 6. de *Quantitate*; & multos alios tum *Thomistas*, tum *Scotistas* sequentes *Scotum* 5. *Metaphys.* q. 9. vbi probabiliter tenece oppositum huius conclusionis.

Probat primo: numerus rerum quantarum non est aliquid vnum per se, ergo non est vera species, collocabilis per se directe in vlllo prædicamento, & consequenter quantitas non erit vera species. Vtramque consequentiam omnes concedunt; probatur antecedens, quia partes istius numeri non vniuntur inter se aliqua vnione reali; partes enim numeri ternarii hominum sunt tres homines, aut tres vnitates ipsorum, qui, ut patet, non vniuntur inter se aliqua vnione reali: ergo non faciunt vnum per se reale, sed vnum per accidens.

Confirmatur, quia si vniuntur aliqua vnione reali, non constituerent numerum, quia de essentia numeri est secundum aduersarios non habere partes vnitas, in hoc enim quantitas discreta, qualis est maximè numerus, differt à quantitate continua.

Respondent aduersarij ad vnum per se continuum requiri ut partes vniuntur realiter, non verò ad vnum per se discretum. *Contra*: non potest intelligi, quomodo illa, quæ reuera sunt multa, possint facere vnum per se vlla ratione, nisi vniantur.

69. *Dices* posse intelligi, si illa sint inter se ordinabilia per se. *Contra*: quamuis materia & forma sint per se ordinata ad constituendum vnum per se, tamen nisi vniuntur realiter, non possunt facere vnum per se: ergo ut aliqua multa faciant vnum per se, non sufficit ordinabilitas eorum ad inuicem, nisi vniantur actu vnione aliqua reali.

Confirmatur: quia si quis diceret quod materia & forma faciant vnum per se, quando non vniuntur, principium, quo improbaretur, esset quod vnum non potest fieri ex multis, nisi realiter coniungantur: ergo dicendum est quod nullum vnum per se possit fieri ex rebus diuersis, nisi vniantur realiter.

Confirmatur secundo: numerus transcendentis non est vnum per se, ergo nec prædicamentalis, seu quantitativus numerus. Consequentia est evidens, quia eadem est ratio colligendi vnitatem per se in vtroque numero. Probat antecedens, quia ex rebus diuersiorum prædicamentorum non fit vnum per se, sed numerus transcendentis potest oriri ex rebus diuersorum prædicamentorum, tres enim vnitates trium albedinum & vna vnitas hominis faciunt numerum quaternarium transcendentem, si considerentur absque quantitate. Denique numerus ternarius trium Angelorum, si esset vnum per se, deberet directe collocari in prædicamento substantiæ: sed hoc videtur absurdissimum: ergo non est vnum per se, & consequenter nec numerus ternarius trium quantitativum, aut trium quantorum erit vnum per se.

70. *Confirmatur tertio*, quia duo entia completa, etiam vnius prædicamenti, non possunt facere vnum per se, alias non essent completa, inde enim colligitur quod materia sit incompleta, quia est ordinata ad faciendum vnum per se cum forma: sed duo homines sunt entia completa, & ipsorum etiam quantitates: ergo non possunt facere vnum per se, & consequenter numerus ex ipsis resultans non est vnum per se.

Sed contra hanc confirmationem vrgentissima instantia adduci potest de duabus aquis completissimis, quæ possunt facere vnam per se aquam integram: ergo similiter duo quanta completa possunt facere vnum integrum numerum. *Deinde* in probabili sententia duæ completæ species distinctæ possunt constituere vnum per se tamquam partes essentielles; sic enim ex elementis formaliter remanentibus in mixto dicunt multi constitui mixtum. Neque hinc sequeretur, quod istæ species non essent completæ, sicut materia prima non est completa: quia non essent ita ordinatæ ex natura sua, quin sine vlla violentia possent

possent produci & conseruari naturaliter absq; eo quod constituerent illam speciem aliam, quam tamen possent constituere. Verum tamen est quod non possit intelligi quomodo fieret huiusmodi constitutio absque vnione reali, vt in probatione principali deductum est.

Quod etiam vltius *Confirmatur*, quia ideo aceruus lapidum non est vnum per se, quia partes eius non vnuntur vnione aliqua reali, nec ordinantur ad talem vnionem: sed sane æque vnuntur ac partes numeri, & æque ordinantur per se ad vnionem: ergo nec numerus erit vnum per se directe collocabile in prædicamento.

71. *Probat*ur secundo, quia vnum & multa opponuntur, ergo sicut quod est vnum, non est multa, ita quæ sunt multa non sunt vnum: sed multa quanta sunt multa: ergo non sunt vnum.

Dices: ea non esse vnū in illo genere, in quo sunt multa, verbi gratia in genere quantitatis continuæ, sed in alio genere, nimirum in esse quantitatis discretæ seu numeri. *Contra* sic possum dicere quod quodcumq; aggregatum per accidens, licet in aliquo genere sit multa & non vnū, tamen in genere aggregati erit vnum. Et hinc confirmatur conclusio, quia omnes rationes, quibus probatur, quod numerus viginti hominum sit vnum per se, etiam probant quod aggregatum viginti hominum sit vnum per se, quod est absurdum secundum omnes.

72. *Probat*ur tertio, quia vnum per se accidens debet habere aliquod vnum per se subiectum, ergo numerus ternarius hominum, si sit vnum per se, debet habere vnum per se subiectum; sed non habet, vt patet: ergo non est vnum per se.

Dices, antecedens esse verum, si accidens sit quid continuum, scilicet si sit discretum. *Contra*: sicut se habet vnum accidens continuum ad suum subiectum, ita vnum accidens discretum ad suum: ergo sicut vnum per se accidens, continuum petit vnum per se continuum, ita vnum per se accidens discretum petit vnum per se subiectum discretum: sed numerus ternarius hominum non habet vnū per se subiectum discretum: ergo non est vnum per se. *Probat*ur subsumptum, quia tres homines non faciunt vnum per se aliud quam vnum numerum: sed vt sunt subiectum numeri, non faciunt n. c. constituunt numerum: ergo vt sunt subiectum numeri, non sunt vnum per se.

Confirmatur, quia vt sunt subiectum numeri, non ponuntur directe in vilo prædicamento: ergo non faciunt vnum per se.

73. *Probat*ur quarto, specialiter contra quendam Scotistam recentiorum, qui concedit numerum materialiter, vt dicit istas entitates seu vnitates, ex quibus conlefcit numerus, non esse vnum per se, sed formaliter, prout dicit discretionem illam partium. *Probat*ur inquam contra ipsum, quia illa discretio non est nisi negatio continuationis, & frustra & absque vilo fundamento diceretur consistere in aliquo alio, quam in tali negatione, ergo numerus, vt dicit formaliter ipsam discretionem, non est per se collocabilis in hoc prædicamento, nec quantitas vt sic, quæ est accidens positium absolutum, potest de eo prædicari in quid.

Confirmatur, quia in numero quaternario sunt quatuor discretionem, seu negationes, quia secunda vnitas discontinuatur à prima, tertia à secunda, & quarta à tertia: ergo discretio, qua constituitur iste numerus, non est vnum per se.

*Probat*ur vltimo, quia quamuis numerus trium hominum esset quid vnum per se, non deberet spectare ad prædicamentum quantitatis: ergo quæritas non bene diuiditur in quantitatem continuam & discretam, tanquam in species, & consequenter vera conclusio. *Probat*ur antecedens, quia eatenus esset spectans ad hoc prædicamentum, vel quatenus esset quid constans partibus: & hoc non, quia alias substantia & qualitates materiales spectarent ad hoc prædicamentum, vel quia constaret partibus impenetrabilibus. Sed si propterea spectaret ad hoc prædicamentum, numerus Angelorum non spectaret ad hoc prædicamentum, sed ad aliquod aliud: non vero spectat ad aliquod aliud: ergo.

74. *Obiicit*: Numerus est aliquid vnum per se habens

partes impenetrabiles: ergo est species quantitatis vt sic; quod autem sit distincta species à quantitate continua, patet, quia petit essentialiter partes dicere, quales non petit continua. *Probat*ur antecedens quia Arithmetica, quæ est scientia realis, demonstrat scientifice de ipso proprietates: partes autem, ex quibus componitur sunt quantitates continuæ, quæ sunt impenetrabiles: ergo est vnum per se habens partes impenetrabiles. *Probat*ur consequentia quoad primam partem, in qua est difficultas, quia scientia realis non potest habere pro obiecto aliquid vnum per accidens, de quo aliquid demonstrat: de vno enim per accidens, non datur scientia: ergo si Arithmetica, quæ est scientia realis, demonstrat de numero proprietates, numerus debet esse vnum per se.

75. Hoc est præcipuum aduersariorum fundamentum. *Respondeo* tamen negando antecedens, quoad primam partem, cum consequentia suæ probationis etiā quoad primam partem. Ad cuius probationem dico: ea ratione, quæ potest aliquid demonstrari de numero, posse demonstrari de quocumque aggregato per accidens, vnde si Arithmetica proprie demonstrat aliquid de numero, negandum est quod scientia realis non possit haberi de ente per accidens. Deinde certum est quod tot demonstrationes Arithmetice fieri possint tam bene de numeris diuersis Angelorum, ac etiam de numeris conflatis ex entibus diuersorum prædicamentorum, ac de numeris conflatis ex diuersis vnitatibus quantitatis, aut diuersis quætitatibus. Sed tamē aduersarii non dicunt numerum transcendentelem diuersorum Angelorum, aut rerum diuersorum prædicamentorum esse vnū per se: ergo ob illas demonstrationes non debent etiā dicere quod numerus quætitatiuus sit vnū quid per se.

Dices hoc esse contra expressa testimonia Philosophi & Scoti variis locis.

Respondeo eos intelligendos esse de ente per accidens materialiter, non formaliter: & sane hoc videtur mihi satis clarum, quia de quocumque potest haberi definitio potest haberi demonstratio: sed certum est quod ens per accidens habeat definitionem, vt est ens per accidens formaliter, quamuis de ente per accidens materialiter non possit haberi vna definitio, vt de albo & nigro, &c.

76. *Obiicit* secundo Philosophum, qui hic diuisit quantitatem in continuam & discretam, tanquam in veras species.

Respondeo quod hoc non fecerit in propria sententia, quasi existimaret numerum esse propriam speciem eius, sed quod ita communiter reputabatur, vnde in Metaphysica variis locis ait numerum esse ens per accidens.

Ex his patet orationem non esse per se speciem quantitatis, quia si esset, esset quantitas discreta, vt fatentur omnes. Quod si tamen numerus esset vna per se species quantitatis, tum cū *Scoto* & *D. Thoma*, quos sequitur *Rubius* q. 9. de quantitate, & alii contra quosdam, qui id concedunt de numero, negant autem de oratione, dicendum esset etiam orationem esse distinctam speciem quantitatis, præsertim si quantitas aliqua daretur, quæ esset successiua, haberet enim extensionem partium cum impenetrabilitate, & per hoc distingueretur à quantitate continua, & istæ partes essent successiue & non permanentes, ac per hoc distingueretur à numero. Vnde quemadmodum quantitas continua diuideretur in successiuam & permanentem, quantitas etiam discreta diuideretur in successiuam & permanentem.

Obiicit specialiter contra orationem: Nihil reperitur in oratione nisi sonus syllabarum, motus instrumentorum, quibus formatur oratio vocalis (de qua loquimur) tempus consumptum in prolatione eius, ordo syllabarum, & significatio totius orationis: sed ex nullo horum potest oratio esse quanta per se, sed tantum ratione alterius: ergo non est per se quantitas.

Respondeo negando maiorem, reperitur enim ipsa extensio syllabarum, secundum quam conuenit vni orationi ex natura sua intrinseca non posse proferri tam breui tempore materialiter, quam altera potest. Dixi autem, si quantitas aliqua daretur quæ esset successiua; quia si quantitas successiua non sit quantitas proprie loquendo, nec oratio etiā vera quantitatis species erit, quamuis numerus esset.

De

De ente
per accidens
formaliter
potest haberi
scientia.

Oratio nō
est vera
species
quantitatis.

De diuisione quantitatis in successiuam & permanentem.

Quid quantitas per-
manens.

Quid suc-
cessiua.

Aliam diuisionem tradidit hoc eodem capite Philo-
sophus Quantitatis ut sic in successiuam & perma-
nentem. *Quantitas permanens* est, cuius partes simul exi-
stere possunt, ut quantitas ligni, quantitas hominis. *Quan-
titas successiua* est, cuius partes non possunt simul exi-
stere, sed sunt talis naturæ, ut una succedat alteri ut tem-
pus, motus. *Quantitas* ergo utrum quantitas successiua sit
vera species Quantitatis.

CONCLUSIO.

78. Probabilius est non dari aliquid successiuum, quod sit
quantitas: aut quantum ex se, & consequenter quantitatem
successiuam non esse proprie loquendo speciem Quantitatis.
Hæc videtur esse Philosophi 5. Metaph. c. 13. quem sequi-
tur Doctor ibid. D. Thomas lect. 2. uares disp. 40. sect. 8. & 9.
& multi alij contra Rurum c. 6. de Quant. q. 3. Auer-
sam q. 18. Log. sect. 3. qui dicit suam sententiam esse com-
muniorum.

Quantitas
successiua
non est ve-
ra species
quantita-
tis.

Probatur: si daretur aliquid quantum per se successiuum,
maxime motus & tempus, sed hæc non sunt quanta per se
ergo non datur aliquid successiuum, quod sit per se quan-
tum. Maiorem concedit aduersarij; probatur minor quoad
primam partem primo, quia motus nihil aliud est quàm
acquisitio successiua alicuius termini, quæ acquisitio est
relatio aut multa relationes continuæ, ut modo suppo-
no: sed relatio non est quantitas; neque est subiectum
quantitatis, ut patet: ergo non est quantum per se, sed rati-
one vel subiecti vel termini.

Confirmatur: propterea acquisitio alicuius formæ est
successiua, quia subiectum habet latitudinem quantitati-
nam, aut quia forma acquirenda est talis naturæ, ut non
possit quoad omnes partes acquiri simul; aut quia agens,
cuius virtute acquiritur forma, vult successiue eam acqui-
rere: ergo acquisitio formæ, quæ est motus, non habet ex-
tensionem ex se, sed ratione alterius, & consequenter erit
quanta per accidens.

79. Dices motus essentialiter ex natura sua intrinseca
habere talem extensionem partium, ut non possint existere
vlla ratione simul; ergo ex se est quantus & non per acci-
dens.

Respondeo, distinguendo antecedens: habet hoc, quia
ex natura sua intrinseca respicit talem terminum, aut tale
subiectum, aut tale agens, concedo; si non respiceret, nego
antecedens & consequentiam: quamuis enim substantia
petat naturaliter habere partes impenetrabiles, quia tamen
hoc non petit, nisi quia petit habere coniunctam quanti-
tatem, quæ est quid realiter distinctum ab ipsa, non dicitur
esse quanta per se, sed per accidens, ergo à pari, quamuis
acquisitio formæ successiua seu motus petat habere partes
non potentes coexistere simul, quia tamen solum hoc
petit ex eo, quod petat naturaliter respicere talem termi-
num, aut subiectum, non debet quantus esse nisi per accidens.

Confirmatur hoc: quia impenetrabilitas, quæ est proprie-
tas quantitatis, est impenetrabilitas naturalis non super-
naturalis; sed impenetrabilitas, quam habet motus succe-
ssiua, est impenetrabilitas supernaturalis etiam, neque
enim de potentia Dei absoluta potest habere partes simul
existentes: ergo non habet impenetrabilitatem quantita-
tiuam, & consequenter non erit quantum per se.

Confirmatur ulterius, quia si essent duæ substantiæ absq;
vlla quantitate, quæ non possent simul coexistere, non ha-
berent impenetrabilitatem quantitatiuam, quia non ex ali-
qua quantitate haberent impenetrabilitatem, sed ex eo quod
non possent simul existere: sed omnis impenetrabilitas, quæ
habent partes motus, provenit ex eo quod non possint si-
mul existere: ergo non habent impenetrabilitatem quan-
titiuam, & consequenter motus non erit per se quantus.

Probatur minor principalis quoad secundam partem
de Tempore, quia tempus non est aliud, quam motus, vel
duratio eius: ergo non est quantum per se magis quam ip-
se motus. Confirmatur valde per duas ultimas confirma-
tiones proxime præcedentes.

Obicitur: Philosophus ponit motum & tempus, tanquam

species quantitatis. Respondeo hoc cum non fecisse ex pro-
pria sententia, sed quod ita communiter tum reputaretur,
sicut etiam posuit propter eandem rationem quantitatem
discretam.

Quæres, utrum locus sit quantitas. Respondeo in loco
extinseco ambiente corpus locatum esse duo, superficiem
scilicet, & respectus continentiarum; & de superficie non est
dubium quin sit per se quantitas continua permanens.
Respectus autem sunt tantum quanti ratione superficie,
quia ratione eius habent extensionem cum impenetrabili-
tate naturali. Hæc omnia magis parebunt in Physica, ubi
ostendetur quæ sit natura motus, temporis, & loci.

QVÆSTIO VI.

De diuisione Quantitatis permanentis in lineam, superfi-
ciem, & corpus.

80. Suppono dari lineam, quæ est quantitas unius tan-
tum dimensionis, seu longitudo sine latitudine, aut
profunditate, habens partes copulatas puncto, & superfi-
ciem, quæ est quantitas duarum tantum dimensionum, seu
quantitas diuisibilis in partes quoad longitudinem ac la-
titudinem, non vero quoad profunditatem, quæ partes
copulatur lineis: & corpus, quæ est quantitas trium di-
mensionum, hoc est longa, lata, & profunda habens partes
copulatas superficiebus. Quamuis autem multi dubitent de
lineis, superficiebus, & punctis, quia negant indiuisibilia
in continuo; tamen verum dantur nec ne, commodius in
Physica examinalimus; nec refert ad præsens id scire, quia
quæritur hic tantum utrum ex suppositione quod dan-
tur, sint veræ species quantitatis permanentis directe col-
locabiles in prædicamento.

Adverte autem per corpus non hic intelligi compo-
situm substantiale ex materia & forma, nec substantiam
corpoream prædicabilem in quid de omnibus substantiis
completis corporeis, quod vocatur corpus metaphysicum,
& ponitur directe in prædicamento substantiæ nec alter-
ram partem viuientis, quæ cum anima ipsum constituit,
quod vocatur corpus physicum, & pertinet indirecte ad
prædicamentum substantiæ, ut pars Physica rei directe
pertinentis ad ipsum; sed, ut dixi, quantitatem trium di-
mensionum, quod communiter vocatur corpus mathematicum.

CONCLUSIO.

81. Bene diuiditur quantitas permanens in lineam, superfi-
ciem & corpus, tanquam genus in species. Est communissima
cum Philosopho: Probatur, quia ratio quantitatis ut sic
conuenit illis; sunt enim diuisibiles in partes impenetra-
biles, & habent diuersam speciem diuisibilitatem, & diuer-
sos specie terminos copulatioes, ut patet ex eorum defi-
nitionibus.

Confirmatur, quia si non essent diuersæ species, quan-
titas ut sic non haberet sub se plures species, non enim
habet alias species quam has, ut patet ex dictis, & conse-
quenter non esset genus generalissimum.

Pro solutione obiectionum aduertendum est, lineam &
superficiem & esse diuisibiles, & esse indiuisibiles secun-
dum diuersas dimensiones: quatenus sunt diuisibiles for-
maliter, habent rationem quantitatis; quatenus vero sunt
indiuisibiles, non habent. Præterea secundum quod dipi-
sibiles sunt, non concurrunt ad constitutionem alterius
quantitatis, sed tantum quatenus indiuisibiles.

82. Vterius aduertendum est, licet corpus includat
superficiem, & superficies lineam, non tamen tanquam
partem essentiali, sed tanquam quid necessario requisitum
ad copulandas partes essentielles eius: non enim alio
modo corpus continet superficiem aut superficies lineam,
quàm ipsa linea continet & includit punctum, aut homo
vniorem animæ cum corpore: manifestum autem est quod
nec linea includat punctum tanquam partem essentiali;
nec homo vniorem, sed tantum tanquam conditionem
necessario requisitam ad copulandas suas partes. Et hinc
patet quod quamuis linea includatur in superficie, & su-
perficie in corpore, non tamen fiat entia incompleta, quia
nec linea includitur in superficie, nec hæc in corpore, ut
aliquid per se constitutum.

Bene diui-
ditur qua-
ritas in li-
neam su-
perficiem
& corpus.

Corpus
non inclu-
dit superfi-
ciem nec
hæc lineam
ut partem
essentiali.

Dices: punctum non est aliquid completum, sed incompletum, quamvis non includatur in linea ut pars, sed ut conditio necessario requisita ad copulandas partes: ergo quamvis linea non includatur in superficie, nisi ut aliquid copulans suas partes, tamen erit quid incompletum non secus ac punctum.

Probabile est lineam & superficiem non esse entia completa.

Respondeo, propter hæc posse probabilissime defendi oppositum conclusionis, nempe lineam & superficiem non esse veras species & completas quantitates, ut sic, quæ est ens completum. Negatur tamen consequentia, & disparitas est, quod punctum habeat tantum rationem termini copulantis, & propterea indirecte tantum habet reduci ad prædicamentum istius rei, cuius partes copulare debet. Linea vero, & superficies præter rationem termini copulantis, quem habent ut sunt indivisibiles, habent divisibilitatem quantitativam, ratione cuius ut tales sunt entia completa per se quanta, licet, ut indivisibiles, sint entia incompleta.

83. *Obiicies primò*: una species non includitur essentialiter in alia specie sibi opposita: sed linea includitur essentialiter in superficie, & utraque in corpore: ergo non sunt diuersæ species.

Respondeo distinguendo maiorem: essentialiter, id est tanquam pars essentialis, transeat; quamvis hoc ipsum non sit certum, quia multi non adeo improbabiler tenent mixtum constitui intrinsece & essentialiter ex elementis, quæ tamen distinguuntur specie ab illo, & opponuntur ipsi: essentialiter, id est tanquam aliquid ex natura sua requisitum ut sit, nego maiorem, & similiter distinguo minorem.

Obiicies secundò: duæ superficies sunt penetrabiles, & idem est de duabus lineis: ergo non sunt quantitates. *Respondeo* distinguendo antecedens: si appliciter quatenus indivisibiles, nego: si quatenus indivisibiles, concedo antecedens, & distinguo etiam consequens: quatenus sunt indivisibiles, concedo; quatenus divisibiles, nego.

Linea superficies, corpus sunt species infinitæ.

Quæres utrum corpus, superficies, & linea sint species infimæ vel subalternæ. *Respondeo* cum communissima sententia, esse infimas, quia non habent sub se alias species.

Dices: linea curva & recta distinguuntur specie, sicut & superficies concava & plana. *Respondeo* negando antecedens, quia differunt tantum accidentaliter sicut homo albus & homo niger: eadem enim linea quæ est curva, potest esse recta, & e contra.

QVÆSTIO VLTIMA

De proprietatibus Quantitatis.

Prima proprietas Quantitatis non habere contrarium.

84. *Prima est* non habere contrarium, & hæc communis est ipsi cum substantia, & patet quia nulla est forma, per quam expellatur quantitas à suo subiecto: ergo non habet contrarium proprie loquendo. Probatur consequentia, quia contraria proprie loquendo nata sunt se invicem expellere ab eodem subiecto inhaesionis.

Secunda non suscipere magis & minus.

Secunda proprietas, etiam communis ipsi cum substantia, est non suscipere magis & minus: licet enim possit extendi, & diminui quoad extensionem, non tamen potest intendi aut remitti, sicut potest calor: neque enim sicut aqua dicitur esse magis & minus calida, ita homo dicitur esse magis aut minus quantus, saltem quoad intensionem. *Dices*: sicut ex eo quod plures gradus coloris essent in eodem subiecto, diceretur illud subiectum magis & intensius calidum; quare ex eo quod essent plures partes quantitatis in eodem subiecto non diceretur magis quantum quoad intensionem?

Respondeo, quia cum subiectum dicitur habere intensiorem formam, quando potest perfectiorem intensius effectum producere, aut quando forma communicat ipsi perfectiorem intensius effectum formalem. Sed ex eo quod quantitas maior, seu plurimum partium sit in subiecto, neque subiectum potest perfectiorem effectum intensius producere, ut patet, neque recipit effectum formalem perfectiorem intensius, non enim recipit alium effectum quam impenetrabilitatem, aut extensionem partium in ordine ad locum, sed eandem omnino impenetrabilitatem haberet à duabus partibus quam haberet à centum: ergo

quoad impenetrabilitatem non reciperet perfectiorem effectum intensius. Extensio autem maior in ordine ad locum non est perfectior effectus intensius, sed extensius, ut patet.

Tertia proprietas est esse æquale vel inæquale, & hanc dicit Philosophus maxime propriam, quia omni & soli convenit. Debet autem intelligi de æqualitate & inæqualitate in rigore, quam scilicet habent res in extensione partium impenetrabilium; alias unus calor dicitur æqualis alteri, & unus Angelus dicitur inæqualis in perfectione alteri Angelo.

Tertia proprietas esse æquale.

Quarta proprietas est habere positionem partium in ordine ad locum: quod debet intelligi de aptitudine, quam habet quantitas ad occupandum locum circumscriptivæ.

Quarta habere positionem partium in loco.

Quinta est esse mensuram, hoc est aptum ad certificandum de magnitudine molis alicuius.

Quinta est esse mensuram.

Sexta est esse divisibile in partes impenetrabiles.

Præter quas forte sunt alia proprietates, ut rarum & densum, asperum & lene: quamvis enim Philosophus non fecerit mentionem de illis, non propterea sequitur quod non sint, quia non voluit omnes eius proprietates numerare.

DISPUTATIO XV.

DE RELATIONE.

EQVOR hic ordinem Philosophi, qui prius tractare voluit de Relatione, quam de Qualitate, quod in præcedentibus multa dixerit, ad quorum notitiam valde conducere tractatus de Relatione.

QVÆSTIO I.

Quid sit Relatio Prædicamentalis huius Prædicamenti, & de variis Relationum divisionibus

1. *Relativa* sunt quæ referuntur & ordinantur ad aliud, & *Correlativa* sunt quæ ad se invicem referuntur, & ordinantur, ut Pater & Filius, duo similia inter se: illud vero, quo mediante formaliter relatum refertur, est relatio. Quia verò quædam sunt quæ necessario & ex natura sua ita referuntur ad aliud, ut non possint esse quin referantur & ordinentur, quia habent necessariam connexionem cum sua relatione, ut scientia refertur ad obiectum, potentia ad actum, creatura ad creatorem; quædam verò referuntur accidentaliter tantum, ita scilicet ut possint non referri, ut Petrus refertur per modum causæ ad Paulum & per modum similis ad Ioannem: Hinc relatio ut sic, potest dividi in relationem identitatem realiter suo fundamento, & in relationem distinctam realiter à suo fundamento.

Quid relatum, quid correlatum.

Rursus quia ex relationibus distinctis realiter à fundamento quædam sunt, quæ necessario surgunt posito fundamento & termino, & aliquo alio priori ad ipsas relationes, quod non sit actio productiva earum, ut est similitudo duorum alborum, & æqualitas duorum quantorum; quædam verò alia, quæ non necessario sic oriuntur, ut est unio materiæ ad formam; propterea relatio separabilis à fundamento potest dividi in relationem intrinsecus aduenientem, & extrinsecus aduenientem intelligendo per relationem intrinsecus aduenientem, illam quæ licet accidentaliter sit fundamento, necessario tamen sequitur ad aliquid prius, quod non sit actio productiva eius: & per relationem intrinsecus aduenientem illam, quæ accidentaliter etiam est fundamento, sed non tamè necessario sequitur ad aliquid prius, quod non sit actio productiva eius. Neque in hoc est aliqua difficultas præter illam, quæ est, utrum dentur huiusmodi relationes extrinsecus aduenientes, de quo postea.

2. *Nota secundò*, relationes communiter dividi in *transcendentales*, & *prædicamentales*. In explicatione autem membrorum huius divisionis mire dissentiant *Aristoteles*, *Caietanus*, quem sequitur *Fonseca*, *Combes*, *scenfer*, & *Masius*, dicit transcendentem esse, quæ respicit terminum talis.

Quid sit transcendentalis, quid sit prædicamentalis.

terminum non pure tanquam terminum, sed potius tanquam causam vel receptum, vel effectum, vel alio modo; sicut actus vitalis respicit obiectum, tanquam causam formalem, sicut potentia vitalis actum. Relatio vero prædicamentalis secundum ipsum est quæ respicit terminum pure sub ratione termini absque dependentia ullius causalitatis, vt similitudo.

Sed hæc explicatio non placet, quia terminus similitudinis est tam bene causa formalis specificans ipsam, quæ actus est causa formalis relationis transcendentalis, quam dicit potentia vitalis, verbi gratia intellectus ad intellectum: ergo si relatio respiciens aliud tanquam causam formalem, sicut potentia vitalis respicit actum, sit transcendentalis, similitudo, & idem est de quocumque respectu, erit transcendentalis. Præterea relatio filij ad patrem, quam admittunt hi Authores esse prædicamentalem, & non transcendentalis, respicit terminum suum, scilicet patrem vt causam, ergo non sufficienter distinguitur transcendentalis relatio à prædicamentali per hoc, quod respiciat terminum, vt causam.

Dices cum *Ponsica*, quod relatio filij non respiciat terminum vt causam, sed filium per relationem paternitatis. Contra, nec potentia, aut actus vitalis respiciunt obiectum, vt causam ipsa per aliquam relationem, quia secundum aduersarios maxime, obiectum non dicit relationem ad potentiam, aut actum.

3. *Suarez disp. 47. Met. sect. 4.* dicit respicere non pure terminum, per quod distinguitur transcendentalis a prædicamentali, & est ita referre subiectum ad terminum, vt aliquid aliud faciat aut exerceat circa ipsum. Sic potentia ita refertur ad actum, vt nata sit ipsum producere; & actus ita refertur ad obiectum, vt natus sit ipsum representare; & denique ita vnus respicit terminum, vt coniungat suum subiectum cum ipso.

Sed contra, quia similitudo etiam, quæ est relatio prædicamentalis, ita refert ad terminum, vt etiam suo modo coniungat suum subiectum cum illo, scilicet similitudinariæ.

Confirmatur, quia actus amoris nihil facit circa obiectum, quam determinare potentiam formaliter ad illud amandum: sed similitudo similiter determinat suum subiectum ad esse simile termino: ergo vtrumque æque pure respicit terminum.

Deinde supponit falsum, vnionem & actionem esse respectum transcendentalis. Præterea ex hac explicacione non colligitur cur relatio transcendentalis non pertinet ad prædicamentum aliquod particulare.

4. Alij dicunt, vt *Auerſa*, transcendentalis esse, quæ est de essentia rei relatæ; prædicamentalem, quæ non est. Sed contra, quia relatio, quam dicit materia ad formam, non est de essentia eius; nec relatio intellectus ad intellectum est de essentia intellectus; & tamen secundum omnes sunt transcendentes: ergo. Probat maior ex principio sapientis posito, quod respectus non possit esse de essentia absoluti.

Arriaga dicit relationem transcendentalis esse illam, quæ est ita de essentia subiecti, vt sit ipsi adæquate identificata; prædicamentalem vero, quæ non est adæquate identificata: colligi autem potest ex ipsius doctrina an sit adæquate identificata, aut non, ex eo quod fundamentum possit esse sine illa, aut non possit: si potest, non erit adæquate identificata si non potest, erit.

Hæc doctrina in primis supponit quod relatio prædicamentalis non sit distincta realiter ab extremis simul sumptis, si enim esset sic distincta, nec adæquate nec inadæquate, identificarentur fundamento, vt patet. Deinde secundum hanc sententiam actio non esset prædicamentalis, quia non esset adæquate identificata fundamento, quod tamen est falsum, cum sit relatio de prædicamento actionis.

5. Itaque existimo relationem transcendentalis esse eam, quæ identificatur realiter rei relatæ per ipsam, & prædicamentalem esse, quæ rei relatæ non identificatur: quare diuisio relationis in transcendentalis, & prædicamentalem coincidit cum illa prima, quam posui. Probat hoc

tum ex reiectione aliarum explicationum, tum quia per hoc sufficienter distinguuntur inter se: tum etiam quia ex hoc patet cur relationes transcendentes non ponuntur in eodem prædicamento cum prædicamentalis, nec in aliquo determinato prædicamento; nam quia identificantur realiter suis fundamentis, debent reduci ad prædicamenta suorum fundamentorum, & non poni in aliquo alio: & hinc etiam congruentissime vocantur transcendentes, quia scilicet non ponuntur in aliquo prædicamento determinato, sed quædam ponuntur in prædicamento substantiæ, quædam in prædicamento quantitatis, quædam in cæteris.

Dices hinc sequeretur quod omnis relatio non identificata fundamento, deberet esse prædicamentalis, & consequenter de prædicamento *Ad aliquid*: sed hoc est contra nos, quia relationes extrinsecus aduenientes non identificantur suis fundamentis, & tamen non pertinent ad prædicamentum illud.

Respondeo distinguendo sequelam: prædicamentalis, prout prædicamentalis opponitur transcendentali concedo: prout capitur pro relatione tertij prædicamenti, nego sequelam. Itaque relatio prædicamentalis capitur dupliciter, primo pro omni relatione, quæ non est transcendentalis, & in hoc sensu comprehendit relationes tam intrinsecas quam extrinsecas aduenientes. Alio modo pro relatione pertinente ad tertium prædicamentum, & sic non comprehendit relationes extrinsecas aduenientes.

6. *Alia diuisio* Relationis est in relationes secundum diuersitatem, & relationes secundum esse. Et in his etiam membris diuisiuis varijs sunt modi dicendi. Sed breuiter nobis dicendum est, vel per relatiua secundum dici intelligi, quæ referuntur ad aliud per respectum rationis, aut denominationem extrinsecam, & non per aliquid reale intrinsecum, vt Deus refertur ad creaturas, & per relatiua secundum esse intelligi, quæ referuntur per aliquid reale intrinsecum: vel certe per relatiua secundum dici intelligi illa, quæ referuntur relatione transcendentali, & per relatiua secundum esse intelligi, quæ referuntur relatione prædicamentali. Ideo autem relatiua transcendentaliter dicerentur relatiua secundum dici, quia non per aliquid realiter distinctum referuntur, relatiua vero prædicamentalia dicerentur secundum esse, quia per aliquid reale distinctum referuntur. Vel denique per relationes secundum dici intelligi possunt illa, quæ licet sint absoluta, explicantur tamen per modum relatiuum, vt sunt potentia, pars, habitus, & similia; & per relationes secundum esse intelliguntur, quæ vere sunt relationes. In quibus omnibus acceptionibus non potest esse nisi quæstio de nomine: & quia non eodem modo omnes authores has relationes explicant, vt videtur talis quæstio, semper conueniendum est in acceptione nominis, quoties de re ipsa discurrere placuerit.

His suppositis modo indagandum restat, quid sit relatio prædicamentalis pertinens ad hoc tertium prædicamentum, quod communiter vocatur *Ad aliquid*. Philosophus reiecit veterum definitionem, nimirum hæc: *Relatiua dicuntur quæ eo ipso quod sunt, aliorum esse dicuntur*, quia conueniebat omnibus accidētibus, sunt enim entis entia, hoc est ex natura sua ordinata ad efficiendum substantiā, & ad inherendum ipsi, statuit propriam definitionem, *Relatiua sunt, quorum totum esse est ad aliud se habere*, quæ definitio est bona, si explicetur ita vt habeat eundem sensum cum illa, quam sequenti conclusione subiicio.

CONCLUSIO.

7. Bene definitur Relatio prædicamentalis de prædicamento *Ad aliquid esse accidens reale intrinsecus adueniens: cuius totum esse est ad aliud se habere*, id est cuius totum esse consistit in ordinatione actuali alicuius realiter distincti ad aliud realiter distinctum.

Probat, quia omni & soli conuenit, & sufficientissime declarat naturam Relationis huius prædicamenti, vt distinguitur ab omnibus alijs, quæ non sunt huius prædicamenti, vt patebit ex eius explicatione. Dicitur *Accidens* ad excludendas omnes relationes substantiales, vt sunt

Relatio prædicamentalis capitur dupliciter.

Definitio relationis prædicamentalis assignata à Philosopho.

Quid est Relatio de prædicamento ad aliquid.

relationes diuinae, & omnes illae, quae identificantur substantiae realiter: quia tales, cum non sint aptae naturae inherere, non sunt accidentia praedicamentalia, licet possint esse accidentia, id est extra essentiam rei, cui conueniunt. Dicitur *reale* ad excludendas relationes relationis, quae non collocantur in praedicamento. Dicitur *intrinsicus adueniens* ad excludendas relationes extrinsecus aduenientes, de quibus alias. Dicitur *cuius totum esse consistit in ordinatione actuali alicuius ad aliud*, ut excludatur accidentia realia absoluta, & ut significetur quod non possunt existere, quin actualiter ordinent unum ad aliud, aut quod non habeant aliud munus quam actualiter ordinare unum ad aliud, sicut similitudo non habet aliud munus quam facere aliquid actu simile alteri. Dicitur *alicuius realiter distincti*, ut excludantur relationes transcendentales, quae identificantur realiter suis fundamentis.

8. Dicitur has relationes fuisse exclusas per particulam *Accidens*, nam relationes transcendentales, quas dicunt substantiae quaecumque ad alias res, non possunt esse accidentia: ergo superflue ponitur haec particula.

Respondeo non omnes relationes transcendentales fuisse exclusas per particulam *accidens*, sed illas quae identificantur substantiis, praeter quas dantur aliae transcendentales in accidentibus quae sunt accidentia: quare ut omnes omnino excluderentur, addenda erat haec particula; imo Philosophus ipse voluit eam significare hic, dum dixit totum esse relationis esse ad aliud: per quod intellexit totum esse reale; quo sensu non est verum, quod totum esse vllius relationis transcendentalis identificatae vlli rei absolute, sit ad aliud, nam cum identificetur rei absolute, facit vnā rem cum ipsa, quae res cum includat, duo, absolutum scilicet, & respectuum, non potest habere totum suum esse ad aliud, sicut nec habet totum suum esse ad se.

9. Si queras, unde colligimus, quod Philosophus voluerit excludere relationes extrinsecus aduenientes (si dantur aliqua huiusmodi, quae non sunt relationes transcendentales) ab hoc praedicamento.

Respondeo ex duobus capitibus id colligi: primo, quia, ut postea docebitur, huiusmodi relationes ponuntur in aliis praedicamentis: secundo, quia ipse dixit, ad relationes à se definitas non dari per se motum, hoc est non produci eas per actionem ad se immediate terminatam, sed eas sequi ad productionem alicuius alterius: sed hoc non est verum de relationibus extrinsecus aduenientibus, quia multae ex illis per actionem ad se immediate terminatam producuntur, ut vnio materiae cum forma, ubi intrinsicum &c. ergo non voluit eas comprehendere sub sua definitione, & consequenter voluit eas excludere.

10. Obicitur contra illud, quod totum esse relationis sit ad aliud se habere: ratio intrinsicus adueniens est accidens, ergo totum eius esse non est ad aliud se habere. Probat per consequentiam, quia accidentis esse est inesse subiecto: & quidem hoc est maxime verum de accidente respectivo, quod nullo modo potest esse absque subiecto.

Confirmatur: quia ratio includit essentialiter illam formalitatem, quam dicit accidens ut sic: sed illa formalitas non est aliud, ut patet: ergo totum esse accidentis non est ad aliud.

Respondeo distinguendo consequens: totum esse particulare ipsius non est ad aliud se habere, id est nihil facit circa suum subiectum, quam ordinare ipsum ad alterum, nego: ita ut non sit natum inesse subiecto, concedo consequentiam: & per hoc patet ad probationem consequentiae.

Ad confirmationem distinguo etiam consequens: totum esse particulare, quatenus distinguitur à ceteris accidentibus, nego: totum esse quatenus cum illis conuenit, concedo: sed hoc non impedit bonitatem definitionis praemissae.

Q. V. A. S. T. I. O. II.

Quanam requiruntur, ut resultet ratio praedicamentalis intrinsicus adueniens.

11. Hic breuiter subiungam aliqua, quae ad cognoscendam naturam relationum huius praedicamenti

conducunt. Itaque ut sit ratio intrinsicus adueniens imprimis requiruntur duo extrema, quorum vnum per relationem formaliter referatur, & sine relatione non referetur nisi fundamentaliter tantum: vnum enim non potest referri realiter ad seipsum. Ex his extremis illud, quod refertur dicitur esse subiectum & fundamentum relationis, quia scilicet ratio subiectatur & fundatur in ipso; illud vero ad quod refertur, dicitur, esse terminus relationis, quia ad illud tendit. Exemplum huius rei habemus in similitudine hominis ad equum, quae habet pro extremis hominem & equum realiter distinctos, pro fundamento vero, ac subiecto hominem, & pro termino equum. Quia vero duo extrema aliquando possunt esse cum relatione, aliquando sine, & quia etiam duo extrema possunt habere relationes oppositas ad se inuicem, nimirum similitudinem & dissimilitudinem, potest enim Petrus esse similis Paulo in doctrina, & dissimilis in moribus; hinc praeter extrema requiruntur ad relationem ratio fundandi, hoc est illa ratio, ob quam habent inter se relationem, & haec ratio fundandi vocatur ab aliquibus fundamentum proximum, verbi gratia homo & equus possunt esse & non esse similes in albedine: quia ergo albedo est ratio, ob quam habent similitudinem, propterea est ratio fundandi similitudinem inter hominem & equum.

12. *Aduertendum autem est*, hanc rationem fundandi non semper debere esse quid realiter distinctum ab extremis, quae referuntur, ut patet in similitudine, quam habet homo cum bruto in animalitate, nam ista similitudo non exigit aliquam rationem fundandi in extremis distinctam realiter ab ipsis: & idem patet de aequalitate duarum quantitarum, & de dissimilitudine albedinis & nigredinis. Quando autem est realiter distincta, tunc ratio habebit duo fundamenta quae referuntur per ipsam, remotum & proximum; & proximum est ipsa ratio fundandi, remotum est illud, in quo reperitur. Hoc patet in similitudine, quae est inter hominem & brutum in albedine, nam quia albedo, quae est ratio fundandi ipsam, distinguitur ab homine, propterea ista similitudo habet duo fundamenta relata per ipsam: pro proximo quidem ipsam albedinem, quae immediate dicitur similis albedini bruti; pro remoto vero ipsum hominem, qui non est similis hac similitudine nisi mediate, mediante scilicet forma realiter distincta. Quando vero ratio fundandi non est realiter distincta, tunc non debet habere duo fundamenta saltem realiter distincta, ut ex se patet; quia earentur deberet, quatenus ratio fundandi esset realiter distincta ab extremo relato.

13. Dicitur nunquam possunt aliqua habere relationem realem intrinsicus aduenientem, quin habeant simultatem existentiae: sed simultas existentiae inter res, quae referuntur relatione realiter à seipsis distincta, est realiter distincta ab ipsis, ut patet inductione: ergo ratio fundandi relationem semper debet esse realiter distincta. Probat per consequentiam, quia illa simultas est ratio fundandi relationem intrinsicus aduenientem, quandoquidem semper & necessario praesupponatur ipsi, eaque posita necessario sequatur ratio illa.

Respondeo, negando consequentiam: ad cuius probationem dico, quod illa simultas, licet necessario praesupponatur, non tamen est ratio fundandi, sed conditio necessaria requisita ad relationem: & ratio huius est, quia res dissimiles, verbi gratia, dicuntur esse dissimiles in ratione fundandi; patet autem, quod non dicantur dissimiles in illa simultate existentiae: ergo simultas non est ratio fundandi dissimilitudinem, sed tantum conditio necessaria requisita; eodem enim modo concurrat ad omnes relationes intrinsicus aduenientes, & consequenter sicut non est ratio fundandi respectum dissimilitudinis, ita neque respectum vllum.

Modo remanet discutiendum utrum ratio realis petat habere terminum realiter existentem: & licet principaliter hoc quaeramus de relatione intrinsicus adueniente, tamen videmus etiam quid dicendum sit de relatione transcendentali & extrinsecus adueniente.

Ad relationem intrinsicus aduenientem requiruntur duo extrema.

Et ratio fundandi.

Ratio fundandi non debet semper distincta esse ab extremis.

Ratio aliquando habet duo fundamenta, proximum & remotum.

Coexistentia extremorum non est ratio fundandi, sed conditio sine qua non.

Cur excludit Philosophus huiusmodi relationes extrinsecus aduenientes.

CONCLUSIO I.

Relatio
transcenden-
talis non petit
terminum
actu exi-
stentem.

14. *Relatio transcendentalis non petit terminum realiter existentem, sed sufficit existere fundamentum, & posse existere terminum eius.* Hæc est communis, & patet evidenter, quia huiusmodi relationes identificantur realiter suis fundamentis, & consequenter, si fundamenta existunt sine terminis, relationes etiam transcendentales ipsis identificatæ existunt.

Confirmatur, quia relatio transcendentalis quam dicit materia ad formam, quatenus scilicet est apud ipsam recipere, est in materia ad formam non existentem, sed possibilem existere, & idem est de relatione, quam dicit potentia vitalis, verbi gratia intellectus ad intellectionem, quatenus est natus eam producere: ergo non requiritur existentia realis termini ad existentiam realem relationis transcendentalis.

CONCLUSIO II.

Relatio
intrinsic-
cus adue-
niens re-
quirit ter-
minum
actu exi-
stentem.

15. *Relatio realis intrinsecus adueniens non potest existere, quin terminus eius existat realiter.* Hæc etiam est communis cum Scotto in 4. dist. 6. quæst. 10.

Probat, quia huiusmodi relationes oriuntur ex fundamento, & termino per resultantiam: ergo ut sint, debent existere fundamentum & terminus.

Confirmatur: homo albus non dicitur actu similis homini non albo, quamvis possit esse albus: ergo ut dicatur similis, debet terminus esse actu albus. Similiter nemo dicitur pater respectu eius, qui potest esse filius, sed oportet ut sit filius: non potest autem esse filius, nisi actu existat: ergo similitudo & paternitas, & idem est de reliquis intrinsecus aduenientibus, debent habere terminum actu existentem.

Dices per hæc probari, quod non possit resultare relatio intrinsecus adueniens, quin existat terminus eius, sed non probatur quin ex suppositione, quod semel resultent, conservari possint, quamvis terminus non existeret.

Contra, quia est eadem ratio cur relatio debeat in fieri & conservari habere terminum actu existentem. *Confirmatur*, quia non potest aliquid referri actu ad id, quod actu non est: ergo ut aliquid realiter referatur actu per relationem realem, debet existere actu id, ad quod refertur.

16. *Dices*: intellectus refertur actu ad obiectum cognitum, quamvis actu non existat: ergo confirmatio est nulla.

Respondeo distinguendo antecedens: quamvis actu non existat in se ipso secundum realem existentiam sui ipsius, transeat; quamvis actu non existat neque secundum esse reale suum, neque secundum esse representatum seu secundum speciem realem sui, nego, sed de hoc alias.

Obiicit: homo est dissimilis negationi albedinis per relationem veram & realem; sed illa negatio non est quid reale: ergo potest dari relatio realis ad terminum non realem.

Respondeo distinguendo consequens: ad terminum non realem, id est ad terminum actu non existentem, nego; ad terminum non realem, id est non positum, quamvis sit realis, id est actu existens & non rationis, concedo. Itaque negatio albedinis, cui actu dissimilis est homo, debet & potest esse realiter existens, licet non debeat esse quid reale positum.

CONCLUSIO III.

Relatio
extrinsec-
cus adue-
niens re-
quirit ter-
minum
actu exi-
stentem.

17. *Probabile est relationem extrinsecus aduenientem requirere terminum realiter existentem, & non sufficere, quod possit existere præsertim nisi ex ratione sua formali excludat terminum à coexistentia cum fundamento.* Hæc est communis apud eos qui concedunt huiusmodi relationes, & *Probat*, quia omnis relatio realiter separabilis est ordinatio actualis subiecti ad terminum: sed non potest subiectum realiter ordinari ad illud, quod non est realiter.

Confirmatur, quia si posset existere vlla relatio extrinsecus adueniens sine termino realiter existente, posset quæcumque, est enim eadem ratio: sed hoc est falsum. Pro-

batur minor, quia alias posset esse vnio in materia ad formam, quæ non existeret, & sic esset vnita, & non esset vnita. Deinde si materia esset in India, & forma in Hibernia, posset materia habere unionem ad ipsam, quia si posset habere unionem ad formam non existentem, multo magis ad formam existentem, sed non præsentem localiter. Dixi autem, nisi excludat terminum à coexistentia cum subiecto, propter relationem successionis, (si tamen datur talis realiter distincta à re succedente ad rem cui succedit) quæ est inter partes motus; nam relatio illa, si datur, est realis, & non coexistit terminus eius, quando ipsa existit; hoc tamen ideo accidit, quia cum sit relatio, mediante qua aliud succedat termino non habenti esse permanentem ex ratione sua formali, excludit terminum à coexistentia cum suo fundamento. Sed de hac re alias, hoc modo sufficiat.

QVÆSTIO III.

Verum dentur relationes reales realiter distinctæ ab extremis.

18. *A*liqua ad se inuicem referri, & ordinari res est clarissima: nam certum est parietem album referri per modum similis ad alium parietem album, & per modum dissimilis ad alium parietem nigrum; similiter non est dubium, quin ille homo, qui generat alium hominem, referatur ad ipsum per modum patris & producentis, sicut homo generatus refertur ad generantem per modum generati & producti. Sed maxima controversia est & difficultas, à quo habeant res referri ad se inuicem, verbi gratia à quamvis forma paries albus denominetur similis, aut dissimilis aliis rebus; & potissimum, an illa forma, à qua sic denominatur, sit realiter distincta ab ipso pariete albo, ut albus est. Intellego autem hic per distinctionem realem, talem distinctionem, quam habent illa, quorum vnum possit existere sine altero, siue alterum possit vicissim sine illo priori existere siue non; unde si similitudo sit aliquid, sine quo possit esse paries albus, quamvis ipsa non possit esse abique pariete albo, similitudo, à qua denominatur paries albus esse similis, erit in hoc sensu quid realiter distinctum ab ipso pariete. Quod aduertendum necessario erat, quia aliqui Authores, qui dicunt relationes non esse realiter distinctas à fundamentis quæ denominant, sed tantum ex natura rei, non vtrius distinctione reali in hac acceptione iam præmissa, sed pro illa distinctione, quam habent res, quæ mutuo possunt esse sine se inuicem, qualis est inter Petrum & Paulum; & per distinctionem ex natura rei non intelligunt illam, quam Scotista vocant formalem, quæ est inter eas, quæ identificantur realiter, sed illam, quam habent ea, quorum vnum tantum potest esse sine altero, alterum vero sine ipso esse non potest; unde in re hi Authores licet negent distinctionem realem similitudinis à re, quæ est similis, & asserant solum distinctionem ex natura rei inter illa, non distinguunt à Scotistis & aliis authoribus, qui dicunt similitudinem distingui realiter à re, quæ dicitur similis: sed solum differunt in modo loquendi & habent inter se quæstionem de nomine solummodo, quæ semper quantum fieri potest vitanda est, dum agendum est de re ipsa.

19. *Prima sententia* est, res omnes, quæ referuntur ad se inuicem, referri per relationem rationis, non verò per aliquid reale. Hæc tribuitur aliquibus antiquis, quos videtur sequi noster *Aureolus* in 1. dist. 30.

Secunda sententia est, dari quidem relationes tales, sed eas non esse formas realiter distinctas, etiam in sensu præmissa, à fundamento & termino ac ratione fundandi. Hanc tenent *Nominales* communiter, quos sequitur *Suarez* disp. 47. *Metaphys.* sect. 2. *Ogna* hic quæst. 1. *Lorinus* quæst. 4. *Cominbricensis* quæst. 1. art. 4. *Hurtad.* disp. 15. *Metaphys.* sect. 2. & alij plures, etiam ex *Thomistis*, quos citant hic *Complutenses*. Diuersimode autem explicant hi Authores hanc sententiam. *Quidam* enim dicunt relationem realem consistere in duabus rebus aliorum prædicamentorum simul existentibus, ut in duabus albedinibus, duobus hominibus, homine & albedine, quantitate & actione, &c. ita ut utraque res sit de essentia rela-

relationis; illa tamen dicatur fundamentum, quæ concipitur in recto, & illa terminus, quæ concipitur in obliquo; ita *Arriaga hic num. 41.* Vnde similitudo albi ad album non est aliud, quam vnum album existens connotans coexistentiam alterius albi: & hinc dicunt hi Authores terminum esse de essentia relationis prædicamentalis. *Alij vero cum Suariorum* explicant illam sententiam alio modo dicentes terminum non esse de essentia relationis, sed relationem esse ipsum fundamentum realiter & solum ratione ratiocinata eam ab ipso distingui.

Tertia denique sententia communissima inter *Scotistas* cum *Doctore in 2. dist. 1. quest. 4.* & *Thomistas* cum *D. Thoma 1. par. quest. 28.* quos sequuntur recentiores magis communiter, est quod relationes prædicamentales, de quibus hic agimus, distinguantur ita realiter à fundamentis, ut fundamenta possint esse sine ipsis, licet ipsæ non possint existere sine fundamentis, & propterea non sint res proprie dictæ, sed potius modi, & consequenter possit dici, quod non distinguantur realiter, prout distinguitur res à rei; sed modaliter, prout distinguitur modus rei à re.

CONCLUSIO I.

20. Dantur relationes reales à parte rei independentes ab omni operatione intellectus, aut potentia vilius vitalis cognitiua, aut collatiua. Hæc est authorum secundæ & tertiæ sententiæ contra primam sententiam.

Dantur relationes reales prædicamentales.

Probari solet primo, quia de fide est dari relationes reales in Deo; paternitatis, verbi gratia, filiationis, & spirationis passiuæ: ergo etiam debent admitti in creaturis relationes reales, quandoquidem similes denominationes reperiuntur in creaturis denominationibus illis, quæ reperiuntur in Deo, & proueniunt formaliter à relationibus, ut patet ex eo, quod vna creatura producat alteram & sit pater eius, & altera ab ipsa producat, & sit filius eius.

Probari solet secundo, quia certum est res aliquas applicari sibi inuicem à parte rei independentes ab omni tali potentia, ut ignis applicatur ligno, & non minus certum est materiam à parte rei vniri formæ, & partes integrantes continuas vniri sibi inuicem: sed approximationes, & uniones huiusmodi sunt relationes reales: ergo dantur relationes reales à parte rei independentes ab intellectu & omni tali potentia.

21. Sed quamuis hæc duæ probationes, supposita minori huius secundæ probationis, quæ mihi certa est propter dicenda de sex ultimis prædicamentis, efficacissime conuincant dari aliquas reales relationes in creaturis, quibus sibi inuicem referantur; reuera tamen non videntur sufficere ad probandum, quod dentur relationes reales prædicamentales, prout prædicamentales dicuntur illæ, quæ spectant ad hoc prædicamentum. Ratio autem est, quia approximationes & uniones illæ, de quibus fit mentio in secundo argumento, sunt relationes extrinsecus aduenientes, de quibus postea, & non pertinent ad hoc prædicamentum, quia non conueniunt ipsis definitio relationis huius prædicamenti supra assignatæ: ergo ex eo, quod dentur illæ relationes, non sequitur quod dentur relationes reales huius prædicamenti, & non solum non sequitur formaliter, sed nec sequitur etiam à paritate rationis; quia est maxima disparitas inter utrasque relationes, ratione cuius disparitatis posset fieri, quod quamuis darentur vnæ, non darentur alteræ.

Prima etiam probatio de relationibus diuinis non probat dari relationes prædicamentales huius prædicamenti, quia relationes huius prædicamenti sunt accidentia, relationes autem diuinæ non sunt accidentia; unde ex eo, quod dentur diuinæ, non videtur sequi quod dentur creaturæ. Deinde à multis Thomistis non conceduntur in diuinis aliæ relationes reales, quam productiones actiuæ & passiuæ, & speciatim negant dari in diuinis relationes reales similitudinis, aut æqualitatis: ergo ex eo, quod dentur relationes in diuinis, non sequitur dari relationes similitudinis & æqualitatis huius prædicamenti secundum Thomistas.

Confirmatur: quia satis probabile est relationes productis & productis in creatis esse relationes extrinsecus aduenientes: ergo ex eo quod dentur relationes tales

in diuinis, & denominationes in creaturis similes illis denominationibus, quæ proueniunt à relationibus illis diuinis, non sequitur dari relationem prædicamentalem realem huius prædicamenti.

22. Probari posset tertio conclusio, quia entia rationis non ponuntur in prædicamento: sed relationes huius prædicamenti ponuntur in hoc prædicamento: ergo non sunt entia rationis. Hæc probatio valet contra admittentes auctoritatē Aristotelis. Sed si quis eam negaret, & diceret, vel male assignari hoc prædicamentum ab Aristotele, vel entia rationis spectare ad prædicamenta, nihil vrgeret.

Probat ergo melius, quia reuera à parte rei dantur aliqua, quæ sunt sibi inuicem similia & dissimilia, æqualia & inæqualia independentes ab omni operatione intellectus, ut patet de duobus albis, albo & nigro, duabus quantitibus palmaribus; vna quantitate palmarum, & alia bipalmarum: ergo dantur à parte rei realiter illa, à quibus proueniunt istæ denominationes: sed illa sunt, quæ vocamus relationes prædicamentales: ergo dantur à parte rei relationes prædicamentales huius prædicamenti.

23. Dices posse dari aliquos respectus rationis à parte rei, hoc est independentes ab omni actu intellectus, nam secundum multos Scotistas resultat in obiectis visis relatio rationis, posita visione in oculo independentes ab omni actu intellectus; & idem est dicendum de obiectis perceptis à quacunque potentia sensitiua. Deinde secundum alios Scotistas resultat in Verbo diuino respectus rationis unionis passiuæ, à qua dicitur intrinsece vniri humanitati assumptræ; qui respectus est independentes non solum ab omni actu intellectus, sed ab omni actu cuiuscunque potentie siue collatiuæ siue sensitiuæ: ergo quamuis daretur à parte rei independentes ab omni actu talis potentie illud, à quo haberet vnus paries esse similis, vel dissimilis alteri, inde tamen non sequeretur quod illud esset quid reale, & non rationis; nec consequenter sequeretur quod daretur respectus realis huius prædicamenti à parte rei.

Contra primo, quia falsum est dari illos respectus rationis, qui non dependant vel à potentia intellectiua, vel ab aliqua alia vitali; & qui hoc negaret, facile posset dicere, quod similitudines essent respectus rationis; unde illi Scotistæ, ac authores, qui asserunt dari tales respectus, difficulter poterunt impugnare hanc replicam, aut probare dari huiusmodi respectus reales, ut vel ex eo ipso capite improbabilitas eorum sententiæ improbetur.

Contra secundo, quia illi authores, contra quos est præfens conclusio, intelligunt per relationem rationis relationem, quæ sequitur cum dependentia à consideratione aliqua intellectus: ergo contra eos valet prædicta nostra probatio, quod modo nobis sufficit, quia eos tantum impugnamus hic.

24. Obiicies primo, secundum Philosophum: ad relationem huius prædicamenti non datur per se motus, nec per illam aliquid mutatur; dicit enim *5. Physic. tex. 10.* *Altero subeunte mutationem alterum mutationem non subiens vere dici potest ad aliquid:* quod etiam patet, quia hic paries albus, qui modo non est similis parieti nigro, si mutetur iste paries niger ad albedinem, fit ipsi similis absque vlla profusa mutatione facta in illo pariete, qui fuit ante albus: sed si relatio esset aliquid reale, quandoquidem adueniat de nouo, vere daretur ad ipsum mutatio, & illud, cui adueniret, vere mutaretur per illam: ergo secundum Philosophum non est aliquid reale, sed rationis.

Respondeo primo, hoc argumentum non concludere aliquid contra eos, qui admittentes relationem realem similitudinis, verbi gratia, dicunt ipsam non distingui à fundamento & termino simul existentibus; quandoquidem in hac sententia non deberet mutari fundamentum intrinsece, nec aliquid in eo intrinsece produci.

Respondeo secundo, in sententia eorum, qui dicunt relationem distingui realiter à fundamento, Philosophum sic intelligendum, quod non datur per se motus ad relationem, tanquam ad aliquid absolutum, eo modo quo datur motus ad albedinem & alias qualitates; & quod subiectum non mutetur per se per illum mutatione proprie dicta, qualis est mutatio, quæ fit per formam absolutam.

Possit

Quomodo non datur motus ad relationem prædicamentalem.

Possent etiam dici, quod non detur motus per se ad illam, quia non intenditur directe ab agente, nec producitur per actionem ad se immediate terminatam, sed emanat necessario ab aliquo, ex suppositione, quod producatur illud alterum, & ponantur aliæ conditiones, de quo postea.

CONCLUSIO II.

Relatio prædicamentalis non consistit in recto & altero in obliquo.

25. *Relatio realis prædicamentalis huius prædicamenti non consistit in duobus extremis*, verbi gratia in duobus albis, quæ ad se invicem per relationem referuntur, ita ut unum dicat in recto, & alterum in obliquo, & utrumque sit de essentia eius. Hæc est communior authorum tertiæ sententiæ contra primum modum explicandi secundam sententiam.

Probatur primo, quia totum esse relationis est ad aliud se habere, secundum Philosophi definitionem ab omnibus admissam: ergo terminus relationis, qui est illud aliud, non potest esse de essentia relationis, sed aliud aliquid à relatione distinctum. *Confirmatur*: nihil potest referri realiter ad se: ergo terminus non est de essentia relationis. *Probatur consequentis*, quia si terminus esset de essentia relationis, quandoquidem totum esse relationis sit ad aliud referri, terminus, qui est de essentia eius, deberet ad aliud referri, & consequenter ad se, quia implet terminus est illud aliud, verbi gratia relatio paternitatis refertur secundum totam suam essentiam ad filium, qui est terminus, & filius est illud, ad quod se habet tota essentia istius relationis: ergo si ipsemet filius sit de essentia paternitatis, filius refertur ad se, & præterea filius esset aliud à paternitate, & non esset aliud; esset ex hypothesi, quandoquidem sit terminus ipsius; non esset autem, quia esset de essentia ipsius.

Arriaga respondet, terminum relationis prædicamentalis non distinguere ab ipsa, quia in rigore non est relatio: neque enim, inquit, quia paries est albus, ego habeo ad illum respectum, vel ordinem. Quod si similitudo dicatur relatio, ideo est, quia non potest concipi simile, ut simile, quin concipiatur aliud extremum, cui dicitur simile, non quia unum extremum respiciat alterum, sed quia simile dicitur utrumque; utrumque autem nequit intelligi sine utroque: exemplificat hoc de Petro & Paulo, quatenus constituunt binarium, ut constituunt binarium non respiciunt se mutuo, nec dicunt ordinem ad invicem; & tamen ut constituunt binarium, unus nequit concipi sine altero, quia binarius dicitur utrumque.

26. *Contra hanc doctrinam primo*, quia tollit suppositum contronectivæ, nempe dari relationes veras prædicamentales, de quibus hic queritur, an ex suppositione, quod dentur, sint distinctæ à fundamento & termino, nec ne.

Contra secundò, quia si quis non diceret ordinem aliquem ad album potius quam ad nigrum ante intellectum, non potius deberet dici similis albo, quam nigro: ergo si vere dicatur similis, debet dicere talem ordinem. Deinde, si relatio realis in rigore secundum ipsum nihil aliud sit quam duæ albedines, verbi gratia simul existentes, quandoquidem dentur tales in rigore, debet etiam dari relatio in rigore.

Contra tertio, quia si unum quid, quod dicitur simile, non possit concipi sine alio, cui sit simile, ideo hoc fit, quia dicit ordinem aliquem ad illum, qualem non dicit ad alterum, cui non est simile, & non ex eo, quod similitudo dicit utrumque, ut patet ex eo, quod utrumque non prædicetur de eo, quod dicitur simile. Et per hoc patet, exemplum ipsius non esse ad propositum, quia binarius ex eo, quod dicit utrumque constituentem ipsum simul sumptos, non potest prædicari de vilo ex ipsis; neque enim ex duobus constituentibus binarium ullus dicitur binarius. Sed similitudo dicitur de vno ex extremis, ergo non potest includere utrumque extremum. Vnde etiam manifeste patet quod idem author subiungit, esse falsum, nempe similitudinem non esse aliud quam binarium albedinum, verbi gratia, nam si hoc esset verum, quemadmodum de vno ex illis albis diceretur, quod esset similis, diceretur etiam quod esset binarius, aut binarium, quod est absurdum.

27. *Probatur secundò*: quia relatio similitudinis, verbi gratia, prædicatur de vno albo ex duobus, dicitur enim: hoc album est simile alteri albo: sed duo alba existentia simul non prædicantur de ipso: neque enim dicitur: hoc album est duo alba simul existentia, aut habens duo alba simul existentia: ergo simile non est idem ac duo alba simul existentia, nec similitudo est idem ac duæ albedines simul existentes.

Confirmatur, quia si utrumque album esset de essentia relationis, non potius deberet relatio dicere vnam in recto, quam alteram, ergo vel utrumque dicit in recto, vel neutrum, & sic falsa est sententia adversariorum. *Probatur antecedens*, quia utrumque album à parte rei est eiusdem omnino rationis, imo nec possunt determinare intellectum potius ad concipiendum unum in recto, quam alterum.

Dices: in te utrumque eodem modo esse de essentia relationis: sed quando concipitur Petrus, ut similis Paulo, tum concipitur Petrus in recto, & Paulus in obliquo: & propter hoc dicitur similitudo Petri dicere Petrum in recto, & Paulum in obliquo.

Contra, quia nisi habeam aliud mihi propositum, quam Paulum & Petrum, & si utrumque æque primo inuoluatur à parte rei in similitudine, non potest concipi Petrus, ut similis Paulo; nec ille modus loquendi habet ullum proprium sensum.

Confirmatur secundò, quia nisi Petrus se haberet aliter ad Paulum simul existentem, quam ad lapidem, non esset ipsi magis similis, quam lapidi: ergo habet aliquid in se, ratione cuius aliter se habet & sit similis: sed illud est, vel natura ipsius, vel accidens aliquod, & non includit essentialiter Paulum, possetque vocari similitudo potius, quam Petrus & Paulus, ergo potius dicendum est quod tota similitudo reperitur ex parte extremi similis, quam quod dicat utrumque extremum essentialiter.

28. *Probatur tertio*: relatio prædicamentalis debet esse unum per se completum, alias non directe collocaretur in vilo prædicamento contra Philosophum & adversarios: sed non esset tale, si essentia ipsius consisteret in duobus extremis ita, ut utrumque esset de essentia eius, verbi gratia relatio similitudinis in duobus albis, aut relatio dissimilitudinis in homine, & albedine: ergo non consistit in talibus. *Probatur minor*, quia ex duobus entibus diversorum prædicamentorum completis & positis directe in ipsis, non fit unum per se, sed tantum per accidens, imo nec ex duobus entibus unius prædicamenti non unitis præsertim unione physica: sed homo & albedo sunt entia completa & directe posita in diversis prædicamentis, homo quidem in prædicamento substantiæ, albedo vero in prædicamento qualitatis. Et rursus duo alba, quæ sunt similia, formaliter spectant ad unum prædicamentum, suntque entia completa istius prædicamenti, nec univertur unione physica, quandoquidem unum posset esse in Hibernia, & alterum Romæ: ergo si essentia relationis consisteret in huiusmodi duobus, non esset unum per se.

29. *Probatur quarto*, quia relatio est accidens prædicamentale, sicut cetera octo prædicamenta, ergo est aptum natum inhaerere: sed hoc esset falsum, si non esset quid realiter distinctum à fundamento & termino, aut si essentialiter consisteret in fundamento & termino, verbi gratia si dissimilitudo hominis ad brutum consisteret essentialiter in ipso homine & bruto, quandoquidem nec homo, nec brutum, nec utrumque simul posset inhaerere; relatio illa non posset inhaerere, & consequenter non esset accidens prædicamentale. *Hæc probatio* non multum urget adversarios, quia negarent facile antecedens loquendo de accidente proprie dicto.

Probant aliqui quinto, quia sequeretur, quod Deus referretur de nouo relatione reali ad creaturas: sed hoc est absurdum; ergo & illud vnde sequitur. *Probatur sequela*, quia sicut Petrus de nouo dicitur dissimilis alicui equo, cui ante non erat dissimilis, ex eo quod producatur ille equus de nouo, absque eo quod vlla entitas adueniat de nouo ipsimet Petro, idem posset dici de Deo, quod esset de nouo dissimilis alicui rei de nouo productæ, absque

eo quod adueniret ipsimet Deo aliquid nouum.

Sed hac probatio parum urget, possent enim aduersarij optime admittere sequelam, & negare minorem: quamuis enim esset absurdum, quod Deus referretur de nouo relatione reali, quæ esset forma aliqua intrinsece superaddita ipsi, quia inde sequeretur mutabilitas realis in ipso ad formam intrinsecam realem; tamen non esset absurdum, quod referretur de nouo relatione reali, si relatio illa realis non esset quid distinctum ab ipso Deo & creatura de nouo producta; neque enim inde sequeretur mutabilitas realis in Deo ad formam aliquam realem superadditam. Et certe quando authores communiter negant Deum referri relatione reali de nouo ad creaturam, ideo id negant, quia supponunt illam relationem realem, per quam de nouo referretur, esse aliquam formam realem, seu modum realem superadditum Deo, ac intrinsece in ipso receptum.

30. Vnde meo iudicio possent aduersarij fumere argumentum in confirmationem suæ doctrinæ ex eo, quod Deus sit dissimilis de nouo creaturis, hoc modo: Deus est de nouo actu dissimilis Petro de nouo producto, & non fuit ipsi dissimilis actu, antequam Petrus actu existeret, sicut nec album vnum est dissimile actualiter nigro, antequam existeret nigrum; est enim eadem ratio dicendi, quod Deus sit de nouo dissimilis, ac quod album sit de nouo dissimile: sed Deus non est dissimilis de nouo per vllam formam rationis, neque per formam vllam realem superadditam ipsimet: ergo habet esse dissimilis, vel seipso solo, vel seipso, & creatura illa de nouo producta, cui est dissimilis, & consequenter relatio, per quam refertur, vel consistit in ipsomet Deo solo, realiter loquendo, vt dicitur in secundo modo explicandi secundam sententiam, de quo statim, vel consistit realiter in Deo, & creatura, vt dicitur hic modus explicandi, quem iam impugnamus: ergo idem dici poterit de dissimilitudine hominis & equi, & de similitudine albi ad album. Quod sane argumentum est mihi valde vrgens contra tertiam, quæ est etiam nostra, sententiam postea proponendum.

31. Respondetur tamen, iam cum communi sententia, negando primam consequentiam, quia habet esse dissimilis de nouo à relatione dissimilitudinis, quæ est in creatura illa de nouo producta. Deinde negari potest vltima consequentia, quia licet Deus haberet seipso esse similis aut dissimilis, non tamen idem esset dicendum de creaturis, quia ideo diceretur Deus esse de nouo dissimilis, & non per aliquid superadditum, quia est immutabilis & incapax consequenter talis superadditi recipiendi; vnde si esset capax, non diceretur seipso dissimilis de nouo, sed per aliquid superadditum, sicut dicitur de creaturis: creaturæ vero sunt capaces alicuius de nouo aduenientis, & propterea debet dici, quod fiant similes aut dissimiles de nouo per aliquid superadditum.

Confirmari solet hoc per exemplum de vnione hypostatica, quæ solum ponitur subiectiue inhærens in humanitate assumpta, & non ponitur, nec illa eadem, nec altera ipsi correspondens intrinsece in Verbo, licet quando vnitur forma & materia, ponatur duplex vnio à Scotistis, vna ex parte formæ, & altera ex parte materiæ: ratio autem disparitatis cur ponatur duplex vnio, quando & materia & forma vniuntur, non vero ponatur duplex vnio quando natura humana & Verbum diuinum vniuntur, est, quod Verbum non sit capax nouæ vnionis propter suam immutabilitatem; tam autem materia quam forma est capax vnionis ex parte sua. Itaque ad propositum, sicut non ponitur duplex vnio in Incarnatione in Verbo, & natura humana vnitis, quia Verbum est incapax talis; ponitur autem duplex vnio, vnitis materia & forma, quia vtraque est capax vnionis; ita quamuis non poneretur aliqua relatio distincta in Deo, per quam referretur ad creaturas, quia non est capax, non propterea non debet poni aliqua relatio distincta ab albo, per quam referatur, quandoquidem album sit capax talis relationis: sed de hoc alias.

CONCLUSIO III.

32. Relatio prædicamentalis non est identificata realiter ipsimet fundamento sic, vt essentia eius consistat in fun-

damento solo, & terminus non sit de essentia eius, sed conditio necessario requisita, vt denominet fundamentum ipsum referendo ad terminum. Hæc est etiam communior contra secundum modum explicandi secundam sententiam, qui sane modus est longe melior altero ante impugnato.

Probatur autem, quia, vt paulo ante dixi, sequeretur quod relatio non esset accidens prædicamentale, quia similitudo hominis, si sit identificata realiter homini, non est apta nata inhære homini, vt est euidens.

Sed aduersarij concedunt sequelam, neque id existimant inconueniens, nec sane probari potest oppositum, nisi probetur aliunde quod relatio sit aliquid distinctum à fundamento.

Probatur secundo, quia totum esse relationis non esset ad aliud se habere, quia totum esse Petri, qui est fundamentum similitudinis, nec totum esse albedinis est ad aliud se habere, cum sit quid absolutum.

Dices, totum esse formale ipsius est ad aliud se habere, licet totum esse reale ipsius non sit ad aliud. *Contra*, sic non distingueretur relatio prædicamentalis à transcendentali, quantum ad habendum totum suum esse ad aliud, quia totum esse formale relationis transcendentalis est ad aliud se habere tam bene, quam totum esse formale relationis prædicamentalis.

Hoc etiam non multum urget, quia si non distinguantur relationes transcendentales à prædicamentalis, nisi per identitatem cum fundamento, concedendum esset, quod essent transcendentales aut quod transcendentales essent prædicamentales. Quod si sit alia differentia, illa sufficeret ad eas distinguendas, quamuis conueniant in identitate ad fundamentum. In rei autem veritate differentia posset assignari, quod relationes transcendentales non dependerent à coexistentia termini ad dandam denominationem suam, prædicamentales vero sic; vnde materia prima dicitur apta ad recipiendam formam, quamuis forma non existat; Petrus vero non dicitur similis Paulo, nisi Paulus existat.

33. *Probatur tertio*: potest relatio alicuius fundamenti crescere sine eo, quod ipsum fundamentum mutetur in se vllō modo per receptionem alicuius, nisi dicatur, quod relatio distinguatur realiter, aut modaliter ab ipso: sed hoc videtur absurdum: ergo debet dici, quod relatio sic distinguatur, & consequenter, quod non identificetur fundamento. Probatur sequela maioris; quia album, vt quatuor, est simile albo, vt octo; & si remittatur aliquid de albedine vt octo, erit magis simile absque vlla variatione ex parte sui, nisi dicatur relatio variari in ipso, quod dici nequit, nisi distinguatur ab ipso realiter: ergo crescit in ipso illa relatio similitudinis.

Dices in tali casu non crescere relationem, sed denominationem eius. *Contra*, quia non videtur denominationem crescere posse, nisi varietur aut crescat forma à qua provenit.

Dices posse bene variari denominationem propter variationem termini. *Contra*, si varietas in denominatione provenire possit à variatione termini: ergo ipsamet denominatio poterit ab ipso termino provenire, quia est eadem ratio, & sic denominatio similis, quam habet vnum album, proveniet formaliter ab albo, cui est similis, & consequenter erit denominatio extrinseca, quod est contra aduersarios.

Dices, non posse totam illam denominationem provenire à termino, quia si terminus maneret idem, modo variaretur albedo fundamenti, denominatio variaretur: ergo non potest denominatio similis haberi à termino absque dependentia ab intensiōe, aut extensiōe albedinis fundamenti; quod si dependeat illa denominatio, quæ est in fundamento, ab aliqua conditione fundamenti, licet etiam dependeat ab aliqua conditione termini, & non proveniat essentialiter æque primo ab vtraque conditione, tanquam à causa formali, sed ab vna, tanquam à causa formali, & ab altera, tanquam à conditione sine qua non, potius sine dubio debet dici provenire à conditione fundamenti, tanquam à causa formali, & à conditione termini,

Relatio
prædicamentalis

termini, tanquam à conditione sine qua non, quam è contra;

Hæc sane responsio mihi satis est probabilis, nec occurrat mihi quid contra bene replicem, unde neque in hac probatione conclusionis multum esse fidendum censeo.

34. *Probatur quarto*, quia, si similitudo identificaretur fundamento, non posset fundamentum existere absque similitudine, nec consequenter quin esset simile, quia nihil aliud requiritur ad denominandum ipsum formaliter simile, quam quod habeat sibi communicatam formam similitudinis: sed potest existere fundamentum, quin sit simile, ut si destruat terminus ad quem refertur, aut si non producatur vltima ratio; neque enim aliquid actualiter dicitur simile alicui rei non existentis: ergo relatio non identificatur ipsi.

Ad hanc probationem respondere solent aduersarii negando consequentiam, quia ad hoc ut aliquid sit simile, non sufficit quod habeat formam, à qua sic potest denominari, sed requiritur ut ponatur conditio omnis essentialiter requisita ad hoc quod sic denominetur; una autem ex conditionibus, ut album denominetur à seipso seu ab aliqua formalitate sibi identificata realiter, est, ut detur aliud existens, cui sit simile, unde donec hoc detur non erit simile, quamuis habeat formam, qua sic posset denominari.

Hanc responsionem fuisse conatur improbare Arriaga, tum directe, tum ad hominem: sed neutro modo assequitur intentum, ut facile esset ostendere, nisi superfluitati cauendum esset. Nec sane hæc responsio impugnari potest, nisi ostendi possit, quod nulla forma inexistens subiecto possit dependere, quantum ad denominandum à conditione sine qua non extrinseca, & sine qua posset ipsa forma existere in subiecto; hoc autem valde difficile est ostendere. Imo videtur posse ostendi, quod sic in sententia ipsorum Auctorum, qui propter hoc argumentum probare nituntur relationem distinguere debere à fundamento & termino simul sumptis, quia terminus relationis à seipso habet formaliter terminare relationem, & tamen non potest terminare ipsam, nisi sit ipsa relatio. Deinde ipsum fundamentum relationis, supposito quod relatio distinguatur realiter à fundamento, est similis aut dissimilis illi relationi, & non est similis aut dissimilis illi per aliam relationem, alias daretur processus in infinitum: ergo est similis seipso, ergo habet sibi identificatam relationem, qua dicatur similis: sed tamen illa relatio non potest denominare ipsum simile aut dissimile, antequam existat illa relatio, cui dicatur simile aut dissimile.

Itaque impugnatio huius responsionis, & probatio consequenter conclusionis desumenda sunt ex dicendis circa conclusionem sequentem; ex quibus etiam responderi debet ad fundamenta aduersariorum huius ac conclusionis precedentis, consistunt enim in obiectionibus proponendis contra sequentem conclusionem.

CONCLUSIO IV.

35. *Relatio prædicamentalis est forma accidentalis distincta realiter à fundamento, ipsique inherens.* Hæc est eorum, qui tenent tertiam sententiam contra duas primas sententias.

Probatur primo ex dictis, quia si detur relatio prædicamentalis realis, ut probatum est contra primam sententiam, & non identificetur realiter fundamento & termino, nec soli fundamento, nec etiam soli termino à paritate rationis, ut probatum est contra secundam sententiam, sequitur quod debeat esse realiter distincta à fundamento, & termino, & consequenter quod sit forma accidentalis apta inherere fundamento.

Possit probari hæc conclusio ex Scoto supra num. 6. quia si relatio non distingueretur realiter à fundamento, sine qua posset esse fundamentum, sequeretur non dari Incarnationem; nec separationem accidentium ut in Eucharistia; nec compositionem, nec causalitatem in rebus: quæ omnia sunt absurda: sequelam probat Doctor fuisse & clare ibidem.

Verum hæc probatio licet efficaciter probet aliquas

relationes reales distinguere à fundamento, nimirum unionem hypostaticam, inherentiam actuale, unionem materiae & formæ, approximationem, de quibus agit ibi Doctor; tamen non probat relationes reales prædicamentales huius prædicamenti, quia illæ relationes sunt extrinsecus aduenientes, de quibus non est eadem ratio, ac de extrinsecis, quia extrema extrinsecarum possunt esse absque relationibus simul existentia: intrinsecarum verò non possunt.

36. *Possit etiam probari ex eodem num. 8.* Nihil finitum continet secundum perfectam continentiam formalem & virtuales opposita formaliter: sed æqualitas & inæqualitas, similitudo & dissimilitudo sunt opposita formaliter: ergo non possunt identificari eidem fundamento, quia si identificarentur ipsi, continentur in ipso secundum perfectam continentiam formalem aut virtuales: ergo distinguuntur realiter ab ipso.

Hoc argumentum solum probat distinguere relationem à fundamento remoto verbis gratia similitudinem fundatam in albedine, tanquam in ratione fundandi, à pariete; sed non probat distinguere à fundamento illo ut subest rationi fundandi, seu à fundamento proximo: quod probum manifeste, quia idem fundamentum proximum non potest, nec simul, nec successive esse simile ac dissimile respectu eiusdem termini proximi secundum eandem rationem: similitudo autem ac dissimilitudo non sunt opposita in eodem fundamento, nisi respectu eiusdem termini; certum enim est idem subiectum posse esse simul simile uni termino, & dissimile alteri, imo potest esse simile eidem termino secundum unam rationem, & dissimile secundum alteram: ergo non sequitur quod idem fundamentum proximum contineret per identitatem relationes formaliter oppositas, quamuis relationes omnes identificarentur fundamento.

Rursus posset probari ex eodem, eodem numero: Idem non continet realiter plura eiusdem rationis: sed eadem albedo fundat plures similitudines ad diuersos terminos: ergo similitudines non identificarentur pariter.

Confirmatur primo: continens aliquid per identitatem, si est perfectius, concludit etiam contentum in eo esse perfectius, hinc enim anima perfectior habet perfectionem intellectum: sed fundamentum perfectius non continet semper perfectiorem relationem, quia non omne albus est similis.

Confirmatur secundo: contenta in aliquibus per identitatem non minus differunt in continentibus magis distinctis; sed relationes fundatæ in duobus generibus, verbi gratia in quantitate & qualitate, minus differunt, quæ relationes aliquæ fundatæ in re eiusdem generis, æqualitas enim fundata in quantitate, & similitudo in qualitate, cum spectent ad primum modum relatiuorum, minus differunt quam similitudo & productio actiua, quæ fundantur in eodem calore, quandoquidem similitudo spectat ad relationes primi modi, & productio illa ad relationes secundi modi.

Ad hanc etiam probationem, licet satis subtilem responderi potest, similitudines eiusdem albi ad diuersos terminos non esse omnino eiusdem rationis, quandoquidem habeant diuersa munera, & neutra possit supplere defectum alterius. Sicut autem non est inconueniens, quod duæ similitudines, non obstante quod sint eiusdem rationis, possint simul haberi in eodem fundamento, si essent realiter distinctæ; ita nec esse debet inconueniens quod identificentur fundamento quantum ad hoc; quod si non possent esse simul, si realiter non identificarentur, propter superfluitatem, aut aliunde, nec etiam ob eandem rationem possent identificari eidem fundamento.

38. *Ad primam confirmationem Respondet*, ea ratione, qua perfectior res debet continere per identitatem rem perfectiorem, etiam perfectiorem rem debere causare perfectiorem rem: quod si non semper perfectior res causatur aut emanat à re perfectiori, neque etiam quod identificatur realiter rei perfectiori debet esse perfectius; ergo si perfectiori albo similitudo identificata deberet esse perfectior, etiam similitudo emanans à perfectiori albo deberet esse perfectior; aut si hæc non debet esse perfectior,

T neque

neque illa etiā. Quāto ergo an similitudo perfectionis albi, distincta ab ipso realiter, sit perfectior, nec ne? & quidquid respondebitur ab asserentibus illam distinctionem, poterit similiter responderi ab asserentibus identitatem. In rei autem veritate credo similitudinem illam esse perfectionem, licet non sit maior; non enim omnis maior similitudo est perfectior similitudo, loquendo de perfectione virtutis de qua hic agitur; unde in forma negari potest minor cum consequentia probationis: neque enim, ut dixi, ex eo, quod esset similior relatio ipsius, posset esse imperfectior, si terminus esset imperfectior; unde si album ut duo esset imperfectius quam album ut quatuor, illud quod esset album ut quatuor redderetur imperfectius, si haberet maiorem similitudinem cum albo ut duo, quam de facto habet; quia inde sequeretur quod diminueretur aliquid de sua albedine, quod est imperfectio- nis.

39. *Ad secundam confirmationem* Respondeo eodem modo, quod quemadmodum res diversorum prædicamentorum possunt per emanationem causare relationes magis similes distinctas realiter, quam res unius prædicamenti; ita possent continere per realem identitatem relationes magis similes. Sed primum potest accidere secundum Scotistas, ut patet in ipsismet exemplis confirmationis: ergo & secundum quantum ad hoc. Et sicut res diversorum prædicamentorum possunt habere maiorem proportionem inter se, quam res unius prædicamenti, in aliquibus rebus aut formalitatibus, v.g. albedo & quantitas habent maiorem proportionem inter se in ratione producibilis per causam secundam, quam ignis & Angelus; ita non esset inconueniens quod possent habere sit identitatem formalitates minus differentes, quam formalitates aliqua, quæ identificarentur rebus eiusdem prædicamenti.

Itaque has rationes proposuit *Scotus*, non tanquam convincentes, sed tanquam topicas; neque est necesse ut omnes rationes eius, tanquam convincentes à Scotistis defendantur. Et sicut in ipsismet Conciliis generalibus, quibus legitime congregatis assistit Spiritus sanctus, licet conclusiones definitæ tenendæ sint de fide, tamen adhibentur quandoque rationes, quæ non sunt de fide, nec certæ, ut Theologi communiter tenent; ita non est necesse ut omnes rationes quas *Scotus* affert, teneantur à Scotistis tanquam convincentes; sed abunde suo muneri satisfaciunt si tueantur eius conclusiones.

40. *Probat* ergo conclusio melius ex eodem *Scoto*, quia partes potest esse sine similitudine fundata in albedine, sicut potest esse sine ipsa albedine, ergo distinguitur realiter ab illa similitudine. *Sed hæc probatio* tantum probat distinctionem realem relationis à fundamento remoto, quod nemo negat. *Probat* ergo etiam de fundamento proximo: Omnis denominatio noua, positiua, & realis debet provenire à forma noua & reali; sed denominatio similis, qua denominatur subiectum album simile alteri albo, quod de nouo producit, est denominatio noua & realis; noua quidem, quia non erat antecederet ad productionem alterius albi; realis autem, quia antecederet ad fictionem aut operationem ullam intellectus, & etiam quia est inter extrema realia ob rationem fundandi realiter repperam in fundamento, quod denominatur: ergo debet esse aliqua forma de nouo, à qua proveniat.

Dices, illam denominationem provenire ab albedine formaliter: quamvis enim albedo fuerit in illo subiecto, & non denominauerit ipsum, hoc tamen propterea accidit, quia deficit connotatio termini existentis, quæ connotatio adest quando terminus producit. Itaque similitudo albi non est aliud quam albedo connotans aliud album existens simul.

41. *Contra primò*, quia sic totum esse relationis non esset ad aliud, contra Philosophum.

Contra secundò, quia illa connotatio est quid realiter distinctum ab albedine quandoquidem possit esse albedo sine illa, sed illa connotatio, ut distinguitur ab aliis connotationibus, non est aliud quam ipsa similitudo: ergo similitudo distinguitur realiter. Præterea si ipsa albedo est realiter forma denominans simile, hoc est ipsa similitudo,

sequitur quod album sit simile, antequam est productus terminus. Probat sequela: esse simile nihil aliud est, quam habere similitudinem: sed album haberet similitudinem, antequam produceretur aliud album, quia haberet albedinem, quæ est ipsa similitudo.

Respondetur ad hoc negando sequelam, & ad probationem dicitur, quod simile non sit illud, quod habet similitudinem realiter, sed illud quod habet similitudinem formaliter: album autem, non productum alio albo, non haberet similitudinem formaliter, sed tantum realiter, quia habere ipsam formaliter est habere ipsam denominantem; non autem esset denominans simile, antequam existeret terminus eius. Itaque ut denominetur aliquid simile, requiritur existentia termini, non quod terminus sit de essentia relationis, propter illa quæ diximus contra primum modum explicandi secundam sententiam; sed quod sit conditio necessariè requisita ut albedo tribuat denominationem similis.

42. *Sed contra*, quia si ut habeatur denominatio similis, requiratur aliquid ita distinctum ab albedine, ut possit esse albedo sine ipso, nimirum coexistentia albi similis cum altero albo, non potest assignari ratio, cur ista coexistentia non esset ratio constituens simile formaliter; quod si hoc admittatur, habemus intentum, ut patet.

Confirmatur hoc, quia controuersia realis huius rei est, utrum, ut fundamentum proximum similitudinis, verbi gratia albedo, sit simile alteri albedini, requiratur aliquid distinctum ab utraque albedine, & sine quo qualibet ex ipsis possit existere; qua in re nos tenemus partem affirmatiuam: ergo si requiratur similitudo existentia utriusque albedinis, seu aliqua connotatio, sine qua qualibet ex illis albedinibus esse posset, habemus intentum. Dicere autem quod requiratur quidem, sed quod non si ratio formalis constitutiva in esse similis, sed conditio sine qua non, est excitare quæstionem de nomine.

43. *Verum*, ut ut habeamus intentum contra aduersarios per hæc dicta, remanet tamen una grauissima difficultas, de qua non solet fieri mentio. Videtur enim quod similitudo duorum alborum non sit distincta realiter à coexistentia eorum: sed illa coexistentia est relatio extrinsecus adueniens: ergo non datur relatio intrinsecus adueniens distincta realiter à relatione extrinsecus adueniente. Minor patet, quia illa coexistentia non præsupponit aliquid ex parte fundamenti aut termini, ad quod necessario lequatur: ergo non est relatio intrinsecus adueniens. Consequentia est euidentis: probatur maior, in qua sola videtur esse difficultas, quia non est vllum signum distinctionis realis inter ipsas: neque enim possunt esse sine se inuicem; neque vnum est causa aut principium alterius; neque subiectantur in subiectis distinctis realiter, ut patet: ergo.

Mayronius, & aliqui alij facile euadere possent in sua sententia hanc difficultatem, quia existimant duo alba per potentiam Dei absolutam posse esse simul existentia sine similitudine, & consequenter dicere debent quod similitudo & similitudo distinguuntur realiter. Quam sententiam nuper amplexus est quidam recens *Scotista*.

44. *Verum* incidunt in aliam difficultatem æque magnam; nam nunquam possunt ostendere, unde colligant hoc posse fieri. Si enim dicant, quia distinguuntur realiter, manifeste petunt principium. *Deinde* si Deus potest destruere de facto omnes similitudines, manentibus suis fundamentis & terminis simul existentibus, quomodo sciunt quod de facto ita non fecerit? *Dicent*, quia res conaturaliter exigunt illas similitudines. *Contra*, quia hoc grauius dicitur, nulla enim est ratio unde colligatur quod exigat relationes realiter distinctas, si possunt esse sine illis. *Dicent*: colligitur manifeste, quia una res perit aliter se habere ad unam rem quam ad aliam, aliter enim petit albedo se habere ad aliam albedinem quam ad nigredinem.

Sed contra, quia si Deus destrueret similitudinem albedinis ad albedinem, adhuc aliter se haberet ad albedinem quam ad nigredinem: ergo ut aliter se haberet, non requireret similitudinem realiter distinctam.

Dices: tum se aliter haberet tantum fundamentaliter. *Contra*

Contra iterum, quia hoc gratis dicitur, unde enim colligitur quod non aliter se habet formaliter?

Dices, quia non habet formam. *Sed contra*, quia hoc est petere principium iterum. *Deinde*, si non habet formam aliquam, à qua haberet se aliter formaliter, non potest dari ratio unde colligatur, quod debeat aliter se habere formaliter, aut quod exigat sic se aliter habere. Melius ergo tenetur cum *Lybero* quodl. 11. *Bargio* in 1. d. 28. q. 3. & aliis *Scotistis* communiter, non posse conservari duo alba simul existentia absque relatione similitudinis, si detur talis.

Et confirmatur hoc, quia secundum *Scotum* non datur actio per se immediate terminata ad relationes intrinsecus aduenientes, & per hoc distinguit ipsas à relationibus extrinsecus aduenientibus: sed certe si Deus posset conservare duo alba simul existentia absque similitudine formali, daretur actio immediate terminata ad illam relationem; nam eatenus Deus posset non conservare illas, quatenus suspenderet actionem conservativam earum; nec alio modo potest concipi quomodo posset illas non conservare, aut quomodo posset ipsas de nouo producere, nisi habendo actionem novam, per quam illas produceret: ergo in sententia *Scoti*, non possunt conservari extrema relationum simul absque relationibus intrinsecus aduenientibus.

Itaque respondeo aliter, propter hoc argumentum mihi esse probabilissimum quod non detur vlla relatio intrinsecus adueniens, quæ sit distincta realiter à coexistentia duorum extremorum, licet sit distincta realiter ab extremis, quæ coexistunt, & per eam referuntur. Neque hoc esset contra *Scotum*, qui supra tenet dari relationes intrinsecus aduenientes distinctas realiter à suo fundamento: quia bene stat quod distinguantur realiter à fundamento quod refertur per illas, licet non distinguantur à coexistentia eius ad terminum. Imo plurimæ ex rationibus *Scoti*, quibus probat dari relationes distinctas realiter à fundamento procedunt de relationibus extrinsecus aduenientibus, & non de relationibus intrinsecus aduenientibus; ex quo colligi potest quod *Scotus* tantum voluit probare, quod aliquæ relationes distinguantur à suis fundamentis; siue essent intrinsecus aduenientes, siue non. Attamen tenendo communiori *Scotistarum* sententiam, & quod ipsi etiam supra posuimus, prædicamenta scilicet distinguuntur realiter, quod non esset verum, si relatio intrinsecus adueniens non distingueretur realiter à relatione quacumque extrinsecus adueniente.

46. *Respondeo secundo aliter* negando maiorem: quævis enim coexistentia duorum, verbi gratia alborum, non possit esse quin sit similitudo, nec similitudo etiam quin sit coexistentia aliqua illorum, tamen potest esse similitudo sine vlla determinata coexistentia. Quamvis enim varietur coexistentia, quia est quid successivum, nam dicit ordinem ad tempus, quod est quid successivum; tamen non varietur similitudo, sicut nec albedo quæ est fundamentum proximum eius; duo enim alba eadem numero similitudine semper referuntur ad se inuicem, non autem eadē numero duratione semper durant, dum durant; neque eadem etiam coexistentia propter eandem rationem coexistunt.

Dices: si coexistentia duorum alborum, v. g. esset distincta realiter ab eorum similitudine, posset Deus conservare pro quocumque instanti aut coexistentiam sine similitudine, aut similitudinem sine coexistentia: sed hoc est falsum, quia pro instanti illo, pro quo est ipsamet coexistentia, nequit esse aut similitudo illa sine coexistentia, aut coexistentia illa sine similitudine, ut patet: ergo non distinguuntur realiter. Probatur sequela maioris, quia nulla est ratio, ob quam haberent tam necessariam connexionem inter se pro illo instanti determinato, si distinguerentur realiter.

Respondeo negando sequelam maioris cum sua probatione: ratio autem necessaria connexionis est, quod, posita coexistentia illa, vltime disponatur fundamentum ad hoc quod emanet ab ipso relatio, & consequenter relatio debet necessario pullulare, nec eius pullulatio potest à Deo impediri, quandoquidem non indigeat concursu immediato eius.

Soluntur obiectiones.

47. *Obiicies primo*: nihil reale potest esse absque causa reali: quidquid enim de nouo est, debet esse ab alio: nam non potest esse à se de nouo, quia quidquid est à se, necessario est semper & ab æterno: sed similitudo, quæ de nouo produceretur in albedine, non habet aliquam causam realem: ergo non datur talis similitudo distincta realiter ab albedine seu albo. Probat minor, quia non potest assignari, quænam sit illa causa.

Respondeo breviter, omittis aliis responsionibus, negando minorem cum sua probatione; causa enim produciens illam relationem est ipsum fundamentum proximum, à quo per resultantiam necessario pullulat relatio, quando ponitur terminus.

Dices: omnis causa naturalis productiva alicuius effectus necessario producit talem effectum, quando passum est debite applicatum: sed album est causa naturalis, & in ordine ad producendum effectum in seipso est sibi debite applicatum: ergo omnem effectum, quem potest producere in seipso, necessario producit, si Deus miraculose non impediat: sed manifestum est album existere posse naturaliter, quin similitudinem habeat in se productam, tum scilicet quando terminus non existeret: ergo album non est causa productiva similitudinis in seipso.

Respondeo distinguendo maiorem: si omnes condiciones necessario requisitæ adsint, concedo, si non adsint, nego. Et similiter distinguo minorem & consequens; distinguo etiam subsumptum: quando adsunt condiciones necessario requisitæ, nego; quando non adsunt, concedo subsumptum, & nego consequentiam; nam coexistentia cum termino est necessario requisita ad hoc ut resultet relatio.

48. *Dices*: posset fieri quod terminus relationis albi existentis in Hibernia produceretur in India: ergo hoc album non habet pro conditione necessario requisita positionem termini. Probatur consequentia, quia sicut omne agens habet determinatam sphaeram activitatis: ita etiam videtur quod ad positionem conditionis alicuius in quacumque distantia non potest agere.

Confirmatur; quia quomodo paries existens in Hibernia potest advertere quod terminus ponatur in India, verbi gratia?

Respondeo negando consequentiam, & ad probationem dico quod causa, quæ est productiva per naturalem emanationem alicuius effectus, qui exigit aliquam conditionem, ad hoc ut tribuat subiecto denominationem, non requirit maiorem applicationem istius conditionis, quam quæ sufficit ut tribuere possit illam denominationem; unde si ponatur in quacumque distantia, emanabit ille effectus, si eo ipso, quod producat in quacumque distantia, res emanans potest tribuere suo fundamento effectum suum formalem: quare quandoquidem similitudo potest facere parietem Romanum similem parieti producto in India, eo ipso quod produceretur paries in India, resultabit similitudo in pariete Romano.

Ad confirmationem dico quod non est necessarium ut agens naturale aduertat positionem conditionis, sed sufficit quod ponatur conditio, ut patet in igne, qui non aduertit applicationem suam ad passum, & tamen agit quando applicatur.

49. *Obiicies secundo*: si relatio esset ens reale, quando de nouo produceretur, daretur motus ad ipsam, seu nova actio: sed hoc est expresse contra Philosophum, ergo.

Respondeo negando maiorem, nam non debet dari actio productiva ad illud, quod sequitur necessario per resultantiam seu per emanationem, præsertim si taliter emanet, ut non possit impediri quin emanet, positis prærequisitis ad emanationem.

Et si queratur, unde colligitur, si sit nova entitas distincta à fundamento, quod non producat per veram actionem terminatam immediate ad seipsam.

Respondeo id colligi cum autoritate Philosophi, cum etiam ratione, quia nulla causa secunda potest aliquid producere actione aliqua, quin Deus immediate concurrat cum ipsa. Unde si album per actionem aliquam produceret in se relationem, non posset hoc facere, quia

T 2 Deus

Qualem applicationem conditionis requirit causa.

Causa naturalis non debet advertere positionem conditionis.

Deus immediate concurreret cum ipsa; Deus autem libere agit, & consequenter posset non concurrere, & sic, si veller, quamvis essent duo alba coexistentia, posset impedire ne esset relatio: sed hoc est absurdum, ut probatum est supra num. 44. ergo absurdum est, quod relatio intrinsecus adueniens producatur per actionem ad se immediate terminatam. Quod si Deus posset impedire resultantiam relationis, ut tenet *Mayronius* noster, profecto difficile esset ostendere, quod non produceretur per actionem ad se immediate terminatam; unde vel ex hoc etiam capite apparet improbabilitas illius sententiae.

50. *Obiicies tertio*, secundum Philosophum relatio aduenit subiecto sine sui mutatione: sed hoc esset falsum, si esset entitas realis distincta ab ipso.

Respondeo, distinguendo maiorem sine mutatione proprie dicta, quae est illa, quae aliquid mutatur ad formam non productam per resultantiam, sed per actionem veram & realem, concedo maiorem: improprie dictam, quae est illa, quae subiectum aliter se habet, quam ante per receptionem formae resultantis, nego maiorem, & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Obiicies quarto, Deus de nouo dicitur similis posita de nouo creatura, quamvis non recipiat in se aliquam novam similitudinem: ergo similiter creatura posset dici de nouo similis, quando poneretur de nouo terminus.

Respondeo, negando consequentiam, quia Deus est incapax novae entitatis propter suam infinitatem; secus autem est de creatura: & propterea quamvis negetur positio novae formae in Deo, non tamen debet hoc negari in creatura.

Confirmatur, quia Deus dicitur de nouo volens sine productione novae entitatis in ipso, & tamen non dicitur creatura de nouo volens sine productione novae entitatis in ipsa: ergo quamvis dicatur Deus de nouo similis sine productione novae entitatis in ipso, non debet idem dici de creatura respectu alterius creaturae. Itaque ex illimitatione & infinita perfectione Dei provenit, quod possit habere denominationes novas sine forma nova in ipso recepta, quae illimitatio & infinitas non est in creatura, & propterea non debet dici recipere denominationes novas sine formis novis, à quibus proveniant.

51. *Obiicies quinto*, si darentur relationes superadditae realiter fundamento, sequeretur dari in continuo infinitas relationes actu.

Confirmatur ex Arriaga, quia sequeretur in Angelo esse infinitos simpliciter modos similitudinis ad omnia puncta, ac partes proportionales continui, qui modi sunt infiniti simpliciter, quia non sunt inter se communicantes, nec indeterminati.

Respondeo, eo modo quo habet infinitas partes, non esse absurdum, quod habeat infinitas relationes: non sequeretur autem, quod alio modo haberet illas.

Ad confirmationem respondeo negando sequelam, non possent enim Angeli habere plures modos ad partes continui, quam sunt partes ipsius continui, nec modi eius possunt esse magis determinati quam termini eorum: & sane miror nihil aliud potuisse venire Arriagae in mentem.

52. *Obiicies sexto*: Idem est constitutum hominis, & distinctivum eius: sed rationalitas est constitutiva hominis: ergo est distinctiva eius, & consequenter homo non habet relationem distinctionis realiter à se distinctam: quod si illam non habeat, nec aliam habebit, quia est eadem ratio.

Respondeo, distinguendo maiorem: idem est constitutum & distinctivum formale, nego; idem est constitutum & distinctivum fundamentale, concedo; & concessa minori distinguo similiter consequens: ergo rationalitas est distinctiva eius fundamentaliter, concedo; formaliter, nego.

Dices: homo ab equo substantialiter differt: ergo non differunt per relationem, quae est accidens. *Respondeo* negando consequentiam; nam non ideo dicuntur substantialiter differre, quod substantia sit ratio formalis ipsos distinguendi, sed quod ipsorum substantia sit ratio, ad quam sequitur relatio, quae est ratio formalis referendi

ipsos, ut distinctos. Itaque ut distinguatur relatio distinctionis, quae est inter aliqua ratione alicuius accidentis, à relatione distinctionis, quae sequitur inter illa ratione suae substantiae seu essentiae, illa vocatur accidentaliter, haec substantialiter seu essentialiter.

Quod si queras, quare homo non habeat esse formaliter distinctum per rationalitatem, sed tantum fundamentaliter. *Respondeo*, rationem esse, quia potest esse, & habere rationalitatem sine eo quod habeat esse formaliter distinctum, quando scilicet non esset brutum: ergo rationalitas non est ratio formalis ipsum distinguens.

53. *Obiicies septimo*: Aequalitas est relatio realis, & tamen non distinguitur realiter à re aequali, verbi gratia à quantitate bipalmari: ergo. Probatum minor, quia si esset distincta, deberet subiectari in illa quantitate, & vel esset tota in tota quantitate, & tota in qualibet parte ipsius, vel esset tota in tota quantitate, & pars in parte eius: non primum, quia sic esset spiritale accidens; non secundum, quia sic quaelibet pars istius quantitatis esset aequalis alteri quantitati, quod est absurdum.

Respondeo, negando minorem; ad cuius probationem concedo antecedens, & consequentiam pro secunda parte: nego tamen quod quaelibet pars esset aequalis alteri, quia illud non dicitur aequale alteri, quod habet partem relationis aequalitatis: sed quod habet ipsam totam.

54. *Obiicies octavo*: multae denominationes novae saluantur sine forma superaddita fundamento: ergo denominationes relatiuae possunt sic saluari, & consequenter frustra ponuntur formae in fundamentis, à quibus istae denominationes proveniant.

Respondeo, distinguendo antecedens: multae denominationes intrinsecae, nego: extrinsecae, concedo; similiter distinguo primum consequens: denominationes relatiuae extrinsecae, transeat; intrinsecae, negatur. Distinguo etiam secundum consequens: à quibus denominationes intrinsecae proveniant, nego: extrinsecae, concedo.

Quod si quatur, unde colligamus denominationes similis, aequalis, &c. esse extrinsecas.

Respondendum est, hoc colligi ex fundamentis nostrae conclusionis, & ex impugnatione aliorum modorum dicendi, & particulariter colligitur ex eo quod non sit potior ratio, cur essent denominationes extrinsecae, quam intrinsecae, verbi gratia non est potior ratio, cur non album esset simile isti albo per denominationem desumptam ab illo albo, quam à seipso, & ab aliquo in se recepto.

Confirmatur, quoriscumque dicitur aliquid denominari tale per denominationem extrinsecam, tunc datur aliqua forma in aliquo extrinseco, à qua provenit illa denominatio; qualis forma non habetur in re sic denominata; unde quia esse visum realiter est denominatio extrinseca, datur visio in oculo, à qua provenit, qualis visio non datur in ipsa re, quae videtur verbi gratia in pariete, & ita discurrendo de omnibus, quae extrinsece denominantur, semper invenitur contingere: ergo, si hic paries diceretur similis illi parieti per denominationem extrinsecam, deberet in illo pariete dari aliqua forma, à qua proveniret ista denominatio, qualis forma non esset in ipso pariete, qui denominatur similis; hoc autem est falsum, ut patet: ergo denominatio similis non est denominatio extrinsecus adueniens.

55. *Dices*: etiam dantur denominationes intrinsecae novae absque nova forma superaddita: ergo ex denominatione nova similis non sequitur dari formam novam intrinsecam superadditam; sed ex illa denominatione potissimum colligitur, quod dantur relationes novae superadditae fundamentis: ergo non sufficienter colligitur. Probatum antecedens, in quo solo est difficultas huius discursus: fundamentum similitudinis, verbi gratia album, est in instanti, in quo ponitur terminus, proxime dispositum, ut emanet relatio; & ante non erat sic proxime dispositum, aliàs ante existentiam termini emanaret illa relatio: sed illa denominatio proxime disposita ad emanationem est denominatio intrinseca, tam bene, quam denominatio similis, ut patet ex discursu nostro paulo ante praemisso, quia non datur aliqua forma extrinseca, à qua proveniret; & praeterea non

non prouenit ab vlla forma intrinseca noua, quia non potest assignari quænam illa sit, & quia daretur processus in infinitum: ergo datur denominatio intrinseca noua absque vlla forma intrinseca.

Hæc replicata, est satis bona, & vrgens contra nostram sententiam. Sed responderetur tamen negando antecedens, & minorem suæ probationis pro secunda parte: quandoquidem illa denominatio prouenit à coexistentia fundamenti cum termino; quæ coexistentia est forma intrinseca fundamenti.

§ 6. *Obiicitur nono:* ex iis quæ realiter distinguuntur, potest Deus saltem illud, quod est prius, conseruare sine posteriori: hinc enim inferimus nos cum *Scoto* contra *D. Thomam*, quod materia quæ prius est forma, & distincta realiter ab ipsa, possit conseruari sine forma, nec ipsimet *Thomista* videntur hoc negare de quacumque forma determinata, licet existiment materiam non posse conseruari absque aliqua forma indeterminate: sed relatio similitudinis, quæ hic paries refertur in hoc instanti ad alium parietem, est distincta realiter à duobus parietibus coexistentibus pro illo instanti, & parietes illi duo coexistentes, etiam vt coexistentes, sunt distincti realiter ab illa relatione, & etiam priores illa, vt fatentur omnes, qui tenent nostram conclusionem: ergo Deus posset conseruare illos duos parietes coexistentes, etiam vt coexistentes, seu simul cum coexistentia, absque illa relatione.

Responderi debet ad hanc difficultatem conformiter ad dicta supra de emanatione relationis, distinguendo maiorem: si posterius non sequatur per emanationem necessariam à priori sine ulla relatione aliqua reali terminata ad ipsum, concedo maiorem; si sic, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam.

§ 7. *Obiicitur decimo:* non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed nulla est necessitas distinguendi relationem realiter, aut modaliter à fundamento, & termino & coexistentia: ergo non debet ab ipsis distingui. Probat minor, quia si esset aliqua necessitas, maxime ad saluandam denominationem nouam similis, verbi gratia, in pariete albo ad alium parietem album: sed si intelligatur per simile aliquid relatum per aliquam relationem superadditum, non est ratio vlla, vnde colligatur quod paries sit de nouo similis, aut habeat illam denominationem de nouo: ergo nulla est necessitas ponendi aliquam similitudinem in pariete distinctam realiter à pariete illo, & alio pariete coexistente.

Confirmatur hoc, quia si non habuissimus hoc nomen simile, nec aliquis diceret nobis, quod daretur aliqua forma superaddita albo, quando produceretur aliud album, non potuissimus vilo discursu colligere, quod daretur talis forma superaddita, nec habuissimus occasionem vllam imponendi nomen similitudinis ad significandum illam formam in abstracto; nec nomen similis ad significandam illam in concreto; ergo nulla assignari potest necessitas rationis ad ponendam illam formam superadditam, quæ significaretur per nomen simile, aut similitudinem.

§ 8. *Dices:* videremus vnum parietem album se aliter habere ad alium parietem album, quam ad parietem nigrum: ergo habuissimus fundamentum colligendi, quod haberet aliquam formam, per quam sic se haberet.

Contra, quia si intelligatur in antecedenti, quod videremus ipsum aliter se habere per formam aliquam superadditam, certum est quod non videmus ex terminis ipsum habere se aliter ad vnum potius quam ad alterum; neque enim illa forma superaddita intuitiue videtur ab intellectu, aut percipitur ab vilo sensu externo; vnde si videatur inesse, debet videri per discursum aliquem: sed non possunt assignari principia vlla, ex quibus discursiue colligatur, quod in sit aliqua forma superaddita parieti, per quam aliter se habeat ad alium parietem, distincta ab albedine & coexistentia eius cum alio pariete albo. Si autem intelligatur, quod aliter se habeat ad vnum parietem, quam ad alium, quia habet albedinem, quæ est repræsentabilis per eandem speciem, per quam repræsentari potest forma nexistens parieti albo, & non habet formam, quæ re-

præsentari possit per eandem speciem, per quam repræsentari posset forma inexistens parieti nigro; verum est, quod aliter se habeat ad parietem album quam ad nigrum; sed non sequitur inde, quod habeat aliquam formam, quæ sit superaddita albedini & coexistentia.

§ 9. Hic discursus examinat fundamentum principale nostræ sententiæ, & reddit mihi sententiam negantem relationes intrinsecus aduenientes distinctas realiter aut modaliter ab extremis coexistentibus valde probabilem. *Responderi* tamen potest negando minorem cum minori suæ probationis; ratio autem constabit ex dicendis ad confirmationem.

Ad quam responderetur, negando antecedens: ratio enim discursus, vnde colligeremus vnum album dicere aliquem respectum ad aliud album, qualem non diceret ad nigrum, est quod esset repræsentabilis per speciem, per quam posset repræsentari aliud album, & quod nigrum non posset repræsentari per eam nam ex hoc saltem probabiliter apparet, quod dicat aliquem ordinem & respectum actuale ad album, distinctum à respectu quem dicit ad nigrum; & illum ordinem vocamus similitudinem, & rem habentem illum ordinem, vt est habens illum, vocamus simile.

60. *Obiicitur vndecimo*, ex *Arriaga numero 20*. Duo alba essent similia, quamuis per impossibile non poneretur modus distinctus quo redderentur similia: ergo vt sint similes, non debet superaddi ille modus. Consequentia est euidens; probatur antecedens, quia Petrum esse similem albo, nihil aliud est, quam Petrum esse album, & Paulum esse album.

Confirmatur, quia modus superadditus non facit Petrum & Paulum esse eiusdem naturæ humanæ: ergo non facit ipsos esse similes in natura, quia ab eo habent esse sic similes, à quo habent esse eiusdem naturæ, cum nihil aliud sit eos esse similes in natura, quam esse eiusdem naturæ.

Confirmatur secundo, quia album, & nigrum sunt se ipsis differentiata absque vilo modo superaddito; neque enim modus superadditus addit illis differentias.

Responderetur breuiter negando antecedens obiectionis & vtriusque confirmationis, & probationem antecedentis obiectionis. Ad probationem autem consequentis secundæ confirmationis *Respondeo*, modum superaddere illud, à quo habent differre, licet non superaddat differentiam, in qua differunt.

QVÆSTIO IV.

De tribus modis Relationum assignatis à Philosopho.

61. **A**duertendum, ex relationibus quasdam esse mutuas, illas scilicet, quarum quando vna resultat in vno extremo, altera etiam in altero extremo resultat; & tales sunt similitudines creaturarum inter se: Quasdam autem non mutuas, illas scilicet, quarum vna resultante in vno extremo, altera non resultat in altero, & tales sunt relationes cognoscentis ad cognitum; quasdam etiam relationes sunt æquiparantiæ, illas scilicet quæ, cum sint correlationes, similem habent denominationem in vtroque extremo, vt similitudines; quasdam autem sunt disquiparantiæ, scilicet correlationes illas, quæ non habent similem denominationem, vt paternitas & filiatio.

Porro Philosophus omnes relationes reduxit ad tres species, seu tria genera, de quibus hic agimus. *Prima species* est earum, quæ sunt inter res, quæ habent inter se vnitatem, aut diuersitatem in aliqua re, seu formalitate. Hæc species continet sub se multas species, nā si res habent conuenientiam in aliqua ratione prædicabili de ipsis in quid, siue illa ratio sit substantia, vel accidens, relatio quam habent ad inuicem, vocatur identitas; si vero non habent conuenientiam in tali ratione, relatio vocatur diuersitas: verbi gratia, quia homo & brutum conueniunt in animali, & animal est prædicabile de ipsis in quid, propterea habet relationem identitatis inter se; quia vero non

Relatione
mutua &
non mutua

conueniunt in ratione specifica bruti aut hominis, propterea habent relationem diuersitatis inter se in ratione specifica.

Relationes
similitudi-
nis & diffi-
militudi-
nis.

61. Quod si duæ res habeant conuenientiam in aliqua ratione prædicabili in quale quid, siue sit essentialis ipsis, siue accidentalis, tunc dicuntur habere relationem similitudinis inter se; & si disconueniant in tali ratione, dicuntur habere relationem dissimilitudinis. Sic duo parietes albi, quia conueniunt in albedine, dicuntur similes; duo uero parietes, quorum unus sit albus, & alter niger, dicuntur dissimiles.

Denique si duæ res habeant conuenientiam in quantitate siue molis, siue perfectionis, aut virtutis, id est si conueniant in aliquo prædicato quantitativo (prædicatum autem quantitativum est illud, per quod apte responderi potest quærenti quanta sit res, uerbi gratia quia quærenti quantæ longitudinis sit aliqua res, aut quantæ virtutis; responderi potest: est tricubita, aut est tantæ virtutis, ut posset superare centum homines, propterea esse tricubitum, & esse tantæ virtutis, sunt prædicata quantitativa) relatio quam habent, vocatur æqualitas; & si non conueniant in tali prædicato, relatio, quam habent, vocatur inæqualitas. Sic Petrus, & Paulus dicuntur esse æquales in perfectione essentiali, Petrus uero & Bucephalus dicuntur inæquales. Similiter duo ligna tricubita dicuntur æqualia in mole, lignum uero tricubitum, & lignum duorum cubitorum inæqualia.

Sex spe-
cies rela-
tionum
primi ge-
neris.

63. Ex quibus habemus, quod relationum primi generis seu primæ speciei, seu primi modi assignari ab Aristotele sint sex species *identitas, diuersitas, similitudo, dissimilitudo, æqualitas, & inæqualitas*. Et hæc relationes dicuntur communiter fundari in unitate, & multitudine; in unitate quidem tres, ut *identitas, similitudo, & æqualitas*; in multitudine uero alie tres, ut *diuersitas, dissimilitudo, & inæqualitas*; & propterea unitas & multitudo dicuntur esse ratio proxima fundandi has relationes. Sed, ut aduertimus alias, Philosophus non dixit eas fundari in unitate, aut multitudine, sed tantum dixit illa esse eadem, similia & æqualia, quorum extrema sunt una; diuersa uero, dissimilia, & inæqualia, quorum extrema non sunt una, sed multa.

Dices: secundum nos non datur aliqua unitas inter Petrum & Paulum in humanitate, nisi unitas similitudinis, ergo relatio, quam habent inter se, non est identitas, sed similitudo.

Respondeo distinguendo antecedens: unitas similitudinis large loquendo, concedo; stricte loquendo, nego. Itaque quæ conuenientia aliquorum in prædicato prædicabili, siue in quid, siue in quale, alia stricte modo, & est conuenientia in prædicato prædicabili in quale, & eodem modo de dissimilitudine est discurrendum. Vnde licet Petrus & Paulus non habeant aliam unitatem in natura, quam similitudinis; tamen non sequitur, quod illa similitudo non sit identitas: quia non est similitudo stricta fundata in solo prædicato prædicabili in quale quid, sed est fundata in sola natura specifica, quæ prædicabilis est de illis in quid.

Aduertendum autem hic, quod quando dicuntur habere solam unitatem similitudinis, id non intelligendum sit de similitudine formali, quæ sit respectus, sed de similitudine fundamentali; unde concedi potest, quod similitudo formalis ipsorum sit fundata in unitate, tanquam in ratione fundandi.

64. Secunda species est earum, quæ intercedunt inter producentem, & productum, & hæc dicuntur fundari in actione & passione, vel quia actio & passio sunt rationes fundandi ipsas, ut volunt aliqui, vel quia sunt conditiones necessario requisitæ, ut volunt alij. Sed, ut verum fatear, non existimo inter producentem & productum dari aliquam relationem distinctam ab ipsa actione productiua & passione ipsi in producto correspondente. Adducor ad hoc sentiendum duabus potissimum rationibus. Prima est, quod nulla possit assignari necessitas alterius alicuius relationis, præter ipsam generationem, seu productionem

actuale: omnis enim denominatio, quam habet producentis ad productum, uerbi gratia pater ad filium, potest provenire ab ipsa generatione actuali.

Dices aliquem esse patrem actu, tum quando non existit generatio actualis ipsius, aut ullus influxus in filium: ergo illa denominatio patris non potest provenire formaliter à generatione actuali. Probatur consequentia, quia si proveniret ab ipsa formaliter, non posset esse actu pater, quin esset ista generatio actu.

Respondeo distinguendo antecedens: si per esse actu patrem intelligitur esse habentem paternitatem actu, nego, quia non potest assignari ulla necessitas ponendi ullam paternitatem actu in ipso, nec est ulla ratio per quam illud colligatur; si per esse patrem actu intelligitur esse illud individuum actu, quod generavit aliud individuum, siue sit ipsius paternitas actu, siue non, concedo antecedens, & similiter distinguo consequens; si intelligatur primo modo, nego; si secundo modo, concedo. Itaque esse patrem non est aliud, quam esse illum hominem actu qui generat, vel generavit filium.

65. Dices: si nihil aliud est esse patrem actu, quam esse actu illam substantiam viventem, quæ producit aliam substantiam viventem in similitudinem naturæ, aliquis esset pater actu, quamvis non haberet actu filios, quod est contra communem modum dicendi omnium fere.

Respondeo primo, quamvis hoc totum concederetur, nihil inde sequi absurdi: communis enim ille modus loquendi fundatur in illa sententia, quod detur paternitas distincta à generatione: à qua sententia, qui recedit, debet etiam recedere à communi illo dicendi modo.

Respondeo secundo negando sequelam, quia illa generatio præterita non denominatur hominem patrem, nisi dum existit filius. Et si petatur unde hoc colligatur, respondeo quod ex illo communi modo loquendi.

Confirmatur, quia si velit aliquis explicare quid sit esse patrem, non potest id aliter explicare, quam dicendo quod sit ille, qui generavit filium: ergo signum est quod paternitas nihil aliud sit, quam ista generatio filij.

Secunda ratio, quæ me mouet, est quod paternitas in diuinis sit ipsamet generatio actualis filij æterni: ergo paternitas creata est ipsamet generatio filij creati. Probatur consequentia, quia una ex præcipuis rationibus, quibus probatur relationes dari in creaturis, & maxime paternitatem, est quod detur relatio paternitatis in diuinis: ergo quandoquidem paternitas diuina non sit distincta à generatione, debet dici quod etiam paternitas creata non sit distincta à generatione saltem realiter.

66. Obiicies, Philosophus numerat relationes producentis ad productum inter relationes intrinsecus aduenientes: sed si non distinguerentur à generationibus, hoc esset falsum, quia essent extrinsecus aduenientes, sicut generationes illæ.

Confirmatur; quia Scotus tenet etiam dari relationem intrinsecus aduenientem inter producentem & productum.

Respondeo primo, valde probabile esse, quod quamvis Philosophus, dum ageret de relatione intrinsecus adueniente, agat etiam de relationibus producentis ad productum, non tamen senserit illas esse intrinsecus aduenientes, aut pertinere per se ad prædicamentum tertium ad aliquid. Et iuxta hoc dicendum esset quod tres species, quas assignauit, non sint tres species relationis intrinsecus aduenientis; & ita multi authores explicant illum. Quod si posuerit illas tanquam species relationis intrinsecus aduenientis, dicendum est quod hoc non fecerit, quasi ita ipsemet senserit, sed quod ita communiter reputabatur; nec est mirum quod ita explicetur, quia sicut posuit tanquam species quantitatis aliquas, quæ reuera non sunt species eius, propterea quod communiter reputantur esse species eius, quid mirum est si ita fecisse dicatur de relationibus?

Ad confirmationem dico, Scotum non ita ex proposito tenuisse, sed supposuisse id cum Philosopho, siue ita esset, siue non. Cui non placet hoc, satisfaciatur meis rationibus, & teneat oppositum, præsertim propter auctoritatem Philosophi & Scoti.

67. Obiicies

Probabile
est inter
producentem
& produ-
ctum non
dari alias
relationes
præter ac-
tionem &
passionem.

67. *Obiicies secundo*: hæ relationes dicuntur fundari in actione & passione: ergo distinguantur ab illis. *Respondeo* distinguendo antecedens: si dentur, concedo; si non dentur, nego.

An actio & passio sint rationes fundandi relationes secundi generis.

Et si quæras ex suppositione quod dentur, an actio & passio sint rationes fundandi ipsas, an vero conditiones sine quibus non. *Respondeo* probabile esse quod sint tantum conditiones sine quibus non, quia videtur quod relatio realis requirens rationem fundandi, non possit esse sine ratione fundandi actu existente: sed paternitas, si esset distincta à generatione, daretur actu, generatione non existente: ergo non habet pro ratione fundandi generationem, sed tantum pro conditione sine qua non: ratio autem fundandi ipsam erit potentia generativa. Quod si tamen aliquis vellet dicere, quod omnis relatio non perat habere rationem fundandi actu existentem ut sic, difficulter posset impugnari: quare altera sententia, quæ tenet actionem esse rationem fundandi hæ relationes, satis est probabilis.

Tertium genus est, latius- rum.

68. *Tertia species* relationum est illarum, quæ non sunt mutue, id est quæ non habent correlationes à se distinctas; & huiusmodi sunt relationes scientiæ ad scibile, seu ad id, quod scitur: quamvis enim scientia dicatur per aliquid sibi intrinsecum actualis scientia alicuius obiecti, & esse illud, quo actualiter intellectus denominatur cognoscens; tamen obiectum non dicitur esse scitum aut cognitum per aliquid sibi intrinsecum, sed solum habere esse cognitum per hoc, quod terminet scientiam, & propterea cognoscens dicitur habere relationem ad cognitum, cognitum autem non dicitur habere relationem aliam ad cognoscentem præsertim, quæ sit realis. Huiusmodi autem relationes, non mutue, vocantur relationes mensurabiles ad mensuram, propterea quod obiecta, quæ sunt earum termini, mensurant nobis perfectionem actuum, ad quos sequuntur huiusmodi relationes: ex eo enim quod actus potentie intellectus possit versari circa Deum, & actus potentie visus non possit, colligo actus potentie intellectus esse perfectiores quam potentie visus, & propterea obiecta istorum actuum mensurant, id est, certificant nobis perfectionem istorum actuum. Quod universaleriter est verum, quoties ex alio capite non occurrat aliqua alia ratio aliunde desumpta, ex qua possit colligi oppositum, de quo suo loco.

Relatio- nes tertii generis sunt trans- cendentia- les proba- biliter.

69. *Sed si quærat*, unde colligatur quod detur aliqua relatio realiter distincta ab ipsa scientia, qua referatur sciens seu cognoscens ad rem scitam seu cognitam: *revera difficulter poterit assignari*. Quare non improbabiler re- netur ab aliquibus, huiusmodi relationes tertii generis esse transcendentales, & non prædicamentales. Aristoteles autem, qui eas videtur, ut prædicamentales, numerare, exponendus esset, ut supra. Si cui tamen magis communis opinio placet, dicat colligi posse distinctionem relationum huiusmodi ab actibus, ad quos sequuntur, quia posset esse scientia in aliquo intellectu sine eo quod intellectus intelligeret illud obiectum; ut si Deus destrueret obiectum & speciem eius, conservata scientia, tunc enim certum est quod intellectus non cognosceret nec sciret illud obiectum, quamvis non haberet scientiam illius, sed si relatio tendentiæ actualis ad obiectum esset realiter identificata scientiæ, hoc non posset facere: ergo signum est quod illa relatio distinguatur realiter ab actu scientiæ.

Et si quærat, unde colligitur quod Deus destructo obiecto & specie eius, possit conservare scientiam in intellectu. *Respondeo*, ex eo quod quandoquidem scientia sit quid absolutum, pertinet enim secundum omnes ad prædicamentum qualitatis, non apparet ratio tam necessaria connexionis inter ipsam, & obiectum; ut Deus non posset illa conservare sine se inuicem: sed de hoc etiam age- mus alias in libris de anima, Deo volente.

70. *Obiicies primo* contra hunc tertium modum: obiectum est causa scientiæ: ergo referuntur ad se inuicem per relationes secundi generis: ergo non per relationes tertii generis.

Respondeo, negando consequentiam, possunt enim

aliqua referri ad se inuicem per diversas specie relationes, ut patet in patre & filio, qui referuntur ad se per relationem similitudinis & productionis.

Obiicies secundo: relationes creaturæ ad Deum sunt non mutue, & tamen non sunt tertij generis, sed potius secundi generis.

Respondeo, relationes creaturæ ad Deum non esse prædicamentales, & consequenter non esse vilius generis relationum prædicamentaliū. Deinde respondeo creaturas, si referuntur ad Deum vlla relatione prædicamentali, etiam referri per relationem tertij generis, & non solum secundi generis aut primum: tamen dicendum esset quod non omnis relatio non mutua esset tertij generis, sed solum relationes non mutue mensurabiles ad mensuram.

QVÆSTIO V.

A quo sumat relatio suam specificationem.

71. *Non* quæritur, à quo formaliter, & intrinsece sumat specificationem, quia certum est, quod omnis relatio sic sumat specificationem à sua distincta specifica, in ipsa essentialiter & intrinsece includit, sicut homo sumit specificationem suam à rationalitate. Sed quæritur, unde sumat specificationem suam extrinsecam, hoc est dicere, unde nos colligamus vnam relationem esse distinctam specie ab alia relatione: nam cum essentialiter relationis non videamus in se, oportet ut habeamus aliqua indicia, unde colligamus vnam esse distinctam specie ab altera.

Specificatio- nis rela- tionis ad- que su- menda est ex funda- mento & termino.

Hæc de re *Complutenses* enumerant tres diversas *Thomistarum* sententias. *Prima* asserit sumi specificationem relationis à fundamento & ratione fundandi, non vero à termino: ita *Flandria*, *Nazar*, *Calet*, *Bagues*.

Secunda sententia tenet specificari adæquare à solo termino, & non à fundamento: sic *Sorcinus*, *Araux*, & alij.

Tertia denique est media, dicitque relationem specificari tum ex termino, tum ex fundamento, non secundum rationes materiales, sed secundum rationes fundandi & terminandi. Hanc præferunt ipsi *Complutenses*, & pro eacitant multos auctores, & est sine dubio *Scoti* in 2. dist. 1. quæst. 5. & in 4. dist. 12. quæst. 1.

CONCLUSIO I.

72. *Specificatio relationis adæquate sumenda est ex fundamento & termino proximo ac formali ita, ut quotiescunque aliqua relationes habent fundamenta, & terminos formales eiusdem rationis, possit optime colligi quod relationes sint eiusdem rationis*. Intellego autem per fundamentum proximum & formale illam formam vel formalitatem, ratione cuius ad rem, quæ per relationem referitur, sequitur relatio seu conuenit ipsi: & per terminum formalem proximum intelligo ipsammet formam seu formalitatem, ratione cuius conuenit rei, quæ terminat relationem, ipsam terminare; verbi gratia, quia similitudo parietis albi ad alium parietem album conuenit illi parieti ratione albedinis, propterea albedo est fundamentum formale & proximum, seu quod idem est, ratio fundandi istam similitudinem, & quia albedo existens in altero pariete est ratio, ob quam terminat illam similitudinem, propterea vocatur terminus formalis & proximus istius relationis, & ratio terminandi ipsam. Similiter, quia animalitas hominis est ratio, cur homo dicat similitudinem essentialem ad brutum, & animalitas bruti est ratio, cur terminat illa similitudinem, animalitas hominis est fundamentum formale, & animalitas bruti terminus formalis istius similitudinis.

Hoc supposito patet conclusio, quia non potest colligi, unde habent relationes conuenientes in fundamento proximo & termino formali distinctionem specificam: ergo debet dici quod habent adæquate suam specificationem ex fundamento huiusmodi & termino.

Confirmatur, quia si essent aliquæ relationes, quæ conuenirent in solo fundamento, aut in solo termino: eo ipso colligerentur esse distinctæ speciei, quia vna respiceret essentialiter aliquid, quod non respiceretur ab altero: verbi gratia dissimilitudo albi ad nigrum, & similitudo albi ad album

album distinguuntur specie, quia licet conueniant in fundamento formali, v. g. in albedine, vna tamen respicit essentialiter nigrum, & altera ipsum non respicit, sed aliud album. Deinde à paritate rationis, si esset dux relationes, quæ respicerent eundem terminum formalem, verbi gratia albedinem (vt similitudo albi ad album, & dissimilitudo nigri ad album respiciunt albedinem istius albi, ad quod referunt sua subiecta) quamuis conuenirent in termino formali, seu in ratione formali terminatiua, tamen quia vna ex ipsius respicit essentialiter albedinem in fundamento, quod refertur, quam albedinem non respicit altera, nimirum dissimilitudo, sed potius nigredinem; hinc opremè colligitur quod distinguantur specie.

CONCLUSIO II.

Potest specificatio relationis desumi vel à solo termino, vel à solo fundamento in aliquo sensu.

73. *Specificatio relationum potest desumi vel à termino formali solo, vel à fundamento formali solo in hoc sensu, quod eo ipso, quod aliqua relatio habeat terminum formalem distincta rationis à termino formali alterius rationis, colligi debeat quod utraque relatio sit distincta rationis, non recurrendo ad fundamentum; & eo ipso quo aliqua relatio habet fundamentum proximum distincta rationis à fundamento proximo alterius relationis, utraque relatio debeat dici esse distincta speciei.*

Probat, quia si non possit colligi quod dux relationes sint eiusdem rationis, nisi cognoscantur conuenire in fundamento & termino, vt diximus conclusionem præcedenti, sequitur manifeste sufficere vel diuersitatem solius fundamenti, vel solius termini ad diuersitatem relationum.

Probat, secundò, quia eo ipso quo aliquid respicit essentialiter aliquid distincta rationis, quod non respicitur ab alio, debet necessario esse distincta rationis ab illo; si enim essent eiusdem rationis, ab utroque respiceretur, vt videtur manifestum: sed ex relationibus habentibus fundamenta proxima distincta rationis vna respicit aliquid essentialiter, quod non respicitur ab altera, & idem est de relationibus respicientibus diuersos terminos: ergo eo ipso quo habent diuersa specie fundamenta, aut diuersos specie terminos, erunt distincta rationis, quamuis in cæteris conueniant.

74. *Obiicies contra primam conclusionem: relatio, quam dicit causa ad calorem instantaneè productum, & relatio quam dicit ad eundem successiue productum, sunt distincta rationis, & tamen terminus formalis & fundamentum formale sunt eiusdem rationis: ergo vnitas specifica relationum non desumitur adequate ex fundamento & termino, modo explicato in prima conclusione. Simile argumentum potest fieri de relatione, quam dicit causa ad effectum libere productum, & eundem vel similem effectum naturaliter productum.*

Respondeo; si ista relationes sunt distincta speciei, vt supponitur, negando consequentiam, quia terminus formalis relationis, quam dicit causa ad calorem instantaneè productum, non est calor quomodocumque, sed calor quoad partes omnes simul existentes cum ordine ad non esse immediate præcedens in qualibet parte ex illo pro vno instanti; terminus verò relationis, quam dicit causa ad calorem successiue productum, non est calor quomodocumque, sed calor constans partibus, quæ simul non producantur, & de quorum qualibet non est verum dicere pro vno illo instanti, quod immediate præcesserit non esse ipsius.

Similiter respectus, quem dicit causa ad effectum libere productum, habet pro fundamento proximo potentiam liberam; respectus autem, quem dicit causa ad effectum naturaliter productum, habet pro fundamento potentiam naturaliter productam; quæ dux potentia sunt distincta rationis: vnde illi duo respectus, quidquid sit an conueniant in termino, non conueniunt in fundamento.

Dixi initio huius responsionis, si respectus seu relationes illa sint diuersa rationis, quia fortassis productio instantanea, & productio successiua eiusdem caloris sunt eiusdem rationis intrinsecæ, & solè accidentaliter distincta, per hoc scilicet, quod vna productio, nimirum in-

stantanea, integretur ex pluribus productionibus partialibus simul habentibus primum sui esse: altera vero integretur ex pluribus productionibus non habentibus simul primum sui esse. Vnde eodem modo videntur distingui, quo plures homines successiue producti, & plures homines simul producti; certum autem videtur quod inter illos hos homines non sit nisi distinctio accidentalis. Hoc tamen parum facit ad præsens.

75. *Obiicies secundo contra utramque conclusionem: relatio sumit suam specificationem à solo fundamento: ergo terminus nihil facit nec ad vnitatem duarum relationum, & sic falsa est prima conclusio; nec ad distinctionem duarum relationum, & sic falsa est secunda conclusio. Probat, antecedens, quia quod dat esse, dat specificationem: sed fundamentum solum dat esse rei: ergo dat ipsi specificationem.*

Respondeo negando antecedens, ad cuius probationem distingo maiorem: quod dat esse, dat specificationem, hoc est dat ipsi prædicata sua intrinsecæ, & essentialia, concedo maiorem; impossibile est enim quod det esse, non dando illa, ex quibus constituitur illud esse: quod dat esse dat specificationem sic, vt ex illo solo debeat colligi quod illa res, cui dat esse, sit talis vel talis speciei distincta ab omnibus aliis rebus, nego maiorem: nam Deus dat esse omnibus rebus, & posset se solo producere omnia absolute, aut saltem plurima absolute distincta rationis, quorum tamen distinctio specifica non potest colligi per ordinem ad Deum, vt manifestum est. Similiter vna causa creata potest dare esse pluribus effectibus distincta rationis, quorum distinctio non potest colligi per ordinem ad illam causam, vnde ista causa non potest specificare illas res sic, vt ex ea possit colligi ipsorum distinctio, quamuis det ipsis suum esse, & speciem. Rursus ex risu proveniente ab aliquo & non potente provenire ab alio, colligo optime illud, à quo provenit, esse distincta speciei ab illo alio, à quo non potest provenire, & specificat propterea illam rem, à qua provenit, & tamen risus non dat esse in vilo genere causæ, proprie loquendo, ipsimet homini, verbi gratia à quo provenit, sed potius recipit esse ab homine: ergo non omne quod specificat rem, debet dare esse proprie loquendo rei, quam specificat, & consequenter quamuis terminus non daret esse relationi, proprie loquendo, adhuc posset specificare ipsam.

76. *Quod si velit aliquis dicere quod quidquid specificat aliquam rem, det ipsi speciem & esse aliquo modo, quia dare speciè aliquo modo potest esse deducere in cognitionem, quod res sit talis vel talis speciei, erit quæstio de nomine; & id admittendo, negari debet minor, nempe quod solum fundamentum det esse & speciem relationi in hoc sensu: nam ex probationibus nostris patet, quod ex termino etiam colligatur non minus quam ex fundamento, relationem esse talis vel talis speciei.*

Itaque vno verbo, quando dicitur, quod illud solum det specificationem, seu deducat in cognitionem quod res sit talis vel talis speciei, quod dat esse; si intelligatur hoc de dare esse proprie in genere efficientis, aut materialis, aut formalis intrinsecæ, aut finalis, falsum est; si vero intelligatur quod illud solum det specificationem, quod dat esse, quatenus per ordinem ad ipsum potest cognosci quod res sit talis vel talis speciei, verissimum est, sed non præiudicat nobis: quia non solum fundamentum dat esse hoc modo, sed etiam terminus; nec solum terminus, sed etiam fundamentum.

77. *Obiicies tertio contra utramque conclusionem: totum esse relationis est ad aliud se habere, quod est ad terminum: ergo solus terminus potest specificare, & nullo modo fundamentum, nec partialiter, nec totaliter.*

Respondeo distinguendo antecedens, totum esse ipsius est ad aliud ita, vt nihil respiciat essentialiter præter terminum, nego antecedens: quia certum est quod essentialiter fundamentum respiciat sic, vt non possit esse sine ipso magis quam sine termino: ita vt nullum effectum tribuat fundamento, quam referre ipsum ad terminum, concedo antecedens; & nego consequentiam: quia hoc non obstat potest accipere specificationem ab ipso fundamento, quan-

Quomodo dans esse dat specificationem.

Quomodo totum esse relationis est ad aliud se habere.

quandoquidem essentialiter ordinetur ad referendum ipsum terminum sic, ut non possit ex natura sua referre aliud fundamentum distinctæ rationis ad eundem terminum, nec ad alium.

Pro complemento huius quæstionis aduertendum, quod quando dicimus posse colligi distinctionem relationum ex terminis, non sit sensus, quod una & eadem relatio non possit habere plures terminos distinctissime rationis; nam, ut alias dicemus, quotiescumque fundamentum ita se haberet, ut non posset referri ad vnum terminum, quin necessario deberet referri ad alterum, nec è contra, posset vnica relatione reali referri ad vtrumque. Vnde sensus est, quod quotiescumque aliqua vna relatio realiter distincta ab alia relatione habet terminum distinctæ speciei ab alio termino, oporteat istas relationes distingui specie, & quod distinctio specifica ipsorum possit colligi ex terminis.

QVÆSTIO VI.

Utrum multiplicatis numero terminis multiplicentur numero relationes.

Relationes
subiectarum
in diuersis
numero
subiectis
distingui-
tur nume-
ro.

78. **O**stendimus quæstione præcedenti, quomodo possimus colligere, quænam relationes ex illis, quæ realiter distinguuntur inter se comparata, sint eiusdem vel diuersæ speciei: nunc ostendere conabimur, quænam relationes inter se numero distinguimur. Et in primis supponunt omnes, relationes reales simplices, quæ subiectantur in diuersis numero subiectis, esse diuersas numero, quia naturaliter idem numero accidens nequit esse simul in diuersis subiectis: & quamuis ex accidentibus absolutis plurima saltem possint esse, successiue quidem sine dubio; simul autem probabiliter, ut diximus supra de potentia Dei absoluta in subiectis diuersis; tamen accidentia relatiua, quæ seipsi inhaerent subiectis suis, & sunt essentialiter actuales determinationes eorum, nequeunt esse nec successiue, nec simul etiam de potentia absoluta in pluribus subiectis. Vnde patet, quod eo ipso, quo cognoscimus hoc numero album habere similitudinem ad aliud album, & aliud album habere similitudinem ad idem album, possumus colligere, illas duas similitudines esse distinctas numero: quare diuersitas fundamenti se solo sufficit ad colligendam distinctionem numericam relationum in illis diuersis fundamentis subiectarum.

Supponunt præterea omnes, idem reale fundamentum posse fundare plures relationes distinctas numero, & distinctæ etiam speciei, ad diuersos scilicet specie terminos; idem enim album referatur per similitudinem ad vnum album, & per dissimilitudinem ad nigrum: & istæ duæ relationes similitudinis & dissimilitudinis, sicut sunt distinctæ speciei, ita sunt secandum omnes distinctæ numero: & hinc ad colligendum, aliquas duas relationes esse distinctas numero, non requiritur quod cognoscatur esse in diuersis subiectis; nec ad colligendum quod sint eadem numero, sufficit quod colligantur esse in eodem subiecto.

79. *Difficultas ergo est*, an quando subiectum idem referatur ad terminos plures eiusdem rationis, ut vnum album ad plura alba, vnus pater ad plures filios, sit eadem numero relatio, quæ referatur ad omnes; an vero tot sint relationes distinctæ numero in ipso, quot sunt termini distincti numero, ad quos referatur: si enim sint tot numero relationes, quot termini, multiplicatis terminis, multiplicentur numero relationes in eodem fundamento, & non poterit ex vnitatem fundamenti colligi vnitas numerica relationum eiusdem etiam speciei, sicut non potest colligi ex vnitatem eius vnitas numerica relationum distinctæ speciei. Si vero non sint tot numero relationes, sed vnica tantum, quæ referatur ad omnes, tum non multiplicabuntur relationes in eodem fundamento ad multiplicationem terminorum, & ex identitate fundamenti colligi poterit identitas relationum eiusdem speciei, ut patet.

80. *Prima sententia* tenet non multiplicari relationes ad multiplicationem terminorum eiusdem speciei, & colligi propterea vnitatem numericam relationum eiusdem speciei, verbi gratia similitudinum ad plura alba, & paternitatem ad plures filios ex vnitatem fundamenti. Hanc tenet D. Thomas *tertia distinct. 8. quæst. 1. & 3. part. quæst. 35. art. 5.* quem sequuntur Thomistæ communiter,

Caietanus, Medina, Capreolus, Ferrar. quos citat & sequitur Cursus Complutensis *dist. 14. quæst. 7 §. 4. Toletus hic q. 2. Ruuius q. 8. Ioannes à Sancto Thoma q. 17. art. 6. & alij.*

Secunda sententia extreme opposita est, ad multiplicationem terminorum multiplicari in eodem fundamento relationes, quibus referatur ad illos terminos. Ita Scotus in *3. dist. 8. quæst. 2. quodl. 11. & 5. Met. qu. 7.* quem præter suos omnes sequuntur Suarez *5. sect. 8. Fonseca ibid. c. 10. q. 1. sect. 3. Molina 1. par. q. 1. art. 2. Amicus hic tract. 9. 7. dub. 8. art. 2.*

Tertia sententia media est, quancumque fundamentum ita referatur ad plures terminos, ad quorum vnum nequit referri, quin referatur ad aliquos, non multiplicari in ipso relationes numero distinctas realiter ad illos terminos, sed vnica numero reali relatione ipsum referri ad illos terminos, sed quando referatur ad plures terminos, ad quorum vnum potest actu referri, quin ad cæteros actu referatur, tum multiplicari in ipso relationes pro multiplicatione terminorum.

Hæc videtur mihi non esse vlllo modo contra auctores secundæ sententiæ; nam quamuis dicant absolute relationes distingui, ad distinctionem terminorum, tamen sine dubio intelligendi sunt de relationibus illis, de quibus exemplificabant suam doctrinam, & similibus, non autem de aliis diuersæ rationis; sed istæ relationes sunt relationes, quibus referatur fundamentum ad terminos, ad quorum singulos actu referri possit, quin ad alios referri debeat actu: & in hoc sensu habebant controuersiam cum D. Thoma, qui negabat plures relationes etiam ad tales terminos, ut plures similitudines in vno albo ad plura alba, & plures paternitates ad plures filios in eodem patre: ergo de huiusmodi relationibus intelligendi sunt, & non de relationibus, quibus referatur fundamentum ad plures terminos, ad quorum vnum non possunt referri, quin necessario debeat referri ad reliquos. Adde esse expresse sententiam Amici supra.

CONCLUSIO I.

81. *Quando subiectum referatur ad plures terminos sic, ut non possit referri ad vnum, quin referatur ad reliquos, non multiplicentur in ipso relationes reales numero ad multiplicationem terminorum, si vnica relatione reali ad omnes referantur.* Hæc est iuxta tertiam sententiam.

Probat autem conclusio breuiter, quia non est necessitas multiplicandi relationes in ipso casu; & præterea, quia relatio qua referretur ad vnum ex ipsis terminis, non esset causa relationis, qua referretur ad alterum, nec è contra; nec esset subiecta in distincto fundamento; nec posset esse sine illa altera, aut è contra, ut supponitur: ergo non esset vllum principium colligendi distinctionem reale ipsarum. Quæ sane ratio mihi conuincit hanc conclusionem. Adde; fundamenta conclusionis sequentis non posse improbare hanc conclusionem: sed alia non sunt, quibus impugnetur: ergo tenenda est.

Si queratur autem aliquod fundamentum, quo hoc modo referatur ad plures terminos.

Respondeo non esse necesse, ut nos illud afferamus quia non dicimus dari tales; sed si datur, relationes in ipso non esse multiplicandas, si tamen effectus dicat relationem intrinsecus aduenientem ad suas causas, totum physicum quod distinguitur realiter à suis partibus in sententia Scotistarum communiori, dicit vnica relationem ad partes intrinsecas & essentielles v. g. materiam & formam; & idem est de intellectione producta per intellectum & speciem, non enim dicit necessario duas relationes numero distinctas ad illa duo.

Aliud exemplum potest afferri de dissimilitudine quæ habet similitudo partes albi cum alio albo ad vtrumque album; neque enim habet duas dissimilitudines ad illa; sed vnâ, siue illa vnâ sit realiter distincta, siue non ab illa similitudine.

CONCLUSIO II.

82. *Multiplicatis terminis, qui possunt esse sine se inueniuntur, multiplicentur numero relationes.* Hæc est auctorum secundæ & tertiæ sententiæ contra primam sententiam.

Probat primò, quia falsum est fundamentum aduersariorum, nempe accidentia indiuiduari per subiectum, ut supra ostendimus.

Deinde

Quando
nequit
subiectum
referri ad
vnum ter-
minum,
quæ refe-
ratur ad
alterum,
vnica rela-
tio suffi-
cit.

Multipli-
cas termi-
nos ad
quorum
vnum po-
test referri
fundamen-
tum, quin
referatur
ad alios
non multi-
plicatur re-
latio.

Deinde, quamvis esset verum, non sequeretur ipsorum intentum nimirum plura accidentia eiusdem speciei non posse esse in eodē subiecto: sicut enim plura accidentia diuersæ speciei, quamvis indiuiduantur secundum ipsos per sua subiecta, possunt esse in eodem subiecto: quare non possent esse plura accidentia eiusdem speciei in eodem subiecto, quamvis indiuiduantur ab ipso.

Præterea, quamvis albedines indiuiduantur à subiecto secundum ipsos, tamen plures albedines successiue possunt esse in eodem subiecto: ergo nulla est ratio cur plures relationes, quamvis indiuiduantur à subiecto, non possent esse simul in eodem subiecto. Probatur consequentia, quia si indiuiduatio à subiecto prohiberet ne plura accidentia eiusdem rationis simul essent in eodem subiecto, prohiberet etiam ne successiue essent in ipso.

Denique, quamvis plura accidentia eiusdem omnino rationis non possint esse naturaliter in eodem subiecto, quia scilicet superflueret vnū ex ipsis, tamen quoties est inter accidentia aliqua diuersitas sic, ut munus vnus nō expleatur per alterum, non potest esse dubium, quin possit esse in eodem subiecto etiam naturaliter; sed sic contingit in nostro proposito; nam est tanta diuersitas inter duas paternitates, aut similitudines, ut vna sit nata respicere vnum terminum, altera alterum sic, ut vna non possit alterius vicem supplere: ergo bene poterunt esse simul in eodem subiecto, etiam naturaliter.

83. Probatur secundo: quando producit de nouo vnum albū, in albo prius existente, resultat relatio similitudinis ad ipsum, tāquam ad terminum: ergo quando producit aliud albū, resultabit alia relatio similitudinis ad alterum illud album tāquam ad terminum. Probatur consequentia, quia non est maior ratio quare resultaret relatio ad positionem primi albi, quam ad positionem alterius albi.

Dicunt, esse maiorem rationem, quia quando ponitur primum albū, nisi resultaret relatio, non esset forma, à qua denominaretur albū præexistens simile, & consequenter debet tum necessariò resultare relatio; sed posito secundo albo esset forma, à qua denominaretur simile illi, nimirum illa similitudo, quæ resultabat ad positionem primi albi.

Contra primum: quia colligitur non fuisse formam, qua referretur ad primum album, nisi resultaret relatio, ex eo, quod non posset habere denominationem nouam intrinsecā sine forma noua intrinsece recepta: sed ex hoc ipso colligitur non esse formam, à qua referretur ad secundū album, nisi resultaret noua relatio: ergo responsio nulla. Probatur minor, quia de nouo est similis intrinsece secundo albo: ergo si non potest esse denominatio noua intrinseca sine noua forma, nisi resultet noua relatio ad secundum album, non erit forma, à qua denominaretur simile secundo albo.

Contra secundo, quia similitudo non potest referri nisi ad suum terminū: sed secundum album non est terminus similitudinis terminatæ ad primum album: ergo illa similitudo non est forma potens referre ad secundū album. Probatur minor, quia relatio intrinseca adueniens non potest esse sine suo termino: sed illa similitudo, ut patet, erat sine secundo albo: ergo secundū album nō est terminus ipsius.

Confirmatur hoc, quia relatio dependet essentialiter à termino: ergo quandoquidem relatio similitudinis ad primum album fuerit ante secundum album, sequitur quod non dependeat à secundo albo, & consequenter quod non habeat secundum album pro termino.

84. Respondet Ioānes à S. Thoma, relationē dependere per se à termino formali, nō tamē à termino materiali; vnde licet multiplicetur terminus materialiter, tamen si formaliter nō multiplicetur, manebit eadē relatio. In proposito autē plures filij habēt rationē vnus termini formalis, licet sint plures termini materialiter. Explicat hanc doctrinā in lapide tracto à pluribus; nā dicit solā vnā relationē ad illos plures, quia licet sint plures materialiter, formaliter tamen sūt vnus terminus adequatus istius relationis: & quemadmodū lapis ille tractus à decē hominibus, & respiciēs illos, ut vnū trahēt, posset eadē relationē respicere viginti, si à viginti traheretur, quia illa multiplicatio est multiplicatio materialis, & nō formalis terminis: ita licet possit vna paternitas sufficere terminari ad vnū filium, tamē potest termi-

nari etiā ad viginti, quia illi viginti cōueniēt in vna ratio, ne termini formalis, & solū materialiter essent distincti.

Contra hanc doctrinā sic arguo: in primo filio est vna ratio sufficiens ad terminandā istam relationem non solū materialiter, sed formaliter, & actu terminat ipsā sufficienter: sed in secundo filio sunt æquales rationes tam materiales, quā formales ad terminandā relationem talem: ergo in casu nostro non solū multiplicantur termini materialiter, sed formaliter, quandoquidem sit alia & alia numero distincta ratio terminandi in vtroq; filio, quāvis quælibet, si seorsim poneretur, terminaret relationem. Ad aliud autem exemplum de lapide tracto à pluribus, dico non esse vllō modo simile, quia quando plures trahunt, vnus adæquate non trahit, sed partialiter tantum; vnde per tractionē partialē cuiusq; non traheretur lapis tali tractione, quali trahitur à pluribus, hoc est tam cito aut velociter; imò fortassis vnus solus nō posset trahere vlla ratione lapidē: sed in casu nostro vnus solus filius adæquate terminaret filiationē independēter ab vllō alio: ergo nō est idē dicendum in vtroque casu. Deinde falsū est quod eadē tractione traheretur lapis à decē & à viginti: si enim eadē tractione traheretur ab ipsis, nō posset trahi ab illis decē, quin traheretur à viginti, præsertim si existeret isti viginti, quod est absurdū.

85. Respondent alij relationem dependere à termino adæquato, & sine illo nō posse esse; non tamen dependere à termino inadæquato, & propterea posse esse absque illo; relationē autem similitudinis in albedine habere pro termino adæquato album, ut sic; pro termino vero inadæquato albū in particulari, & propterea licet non possit esse sine albo ut sic, posse esse sine quocūque albo particulari.

Contra: quod est terminus adæquatus & primarius similitudinis, ut sic, nō est terminus adæquatus similitudinis in particulari: sed albū ut sic est terminus adæquatus similitudinis albi ut sic: ergo nō potest esse terminus adæquatus albi in particulari, & consequenter similitudo in particulari debet habere pro termino adæquato & primario albū particulare.

Confirmatur hoc, quia ille terminus est censendus primarius, & adæquatus relationis, quo posito peneretur, & quo non posito nō poneretur: sed non posito albo primo non poneretur illa relatio similitudinis, quāvis poneretur aliud quodcumque albū, & eo posito, nullo alio posito, poneretur: ergo album primum est terminus adæquatus relationis. Probatur minor, quia destructo albo primo, destruitur illa relatio, ut certū est; & si produceretur aliud album ante illud primum, non resultaret illa similitudo numero, sed alia similitudo, ut fatentur aduersarij: ergo posito primo albo ponitur, & non posito non ponitur illa similitudo.

Dices, quod nō sequatur illa relatio ad positionē albi particularis, ut particularis est, sed ut includit rationē albi ut sic.

Contra, quia si hoc esset verum, sequeretur illa relatio ad positionem cuiuscumque albi, quia ratio albi, ut sic, includitur in quocumque albo tam bene, quam in illo albo.

Probatur tertio: quia eodem modo quo defēditur relationem posse referri ad plures terminos numero distinctos, posset defēdi, quod referatur ad plures terminos distinctæ speciei; sed cōsequens est absurdū, ut fatentur aduersarij: ergo & antecedēs. Probatur sequela, quia nullū est principii colligendi pluralitatem illarū relationū, nisi ob pluralitatem terminorū, & ex eo quod daretur relatio ad vnū terminum ex ipsis, quamvis alter non existeret: sed hoc nihil probaret secundum aduersarios; posset enim dici, quod colligatur distinctio & pluralitas relationū ex pluralitate terminorum primariorum & non secundariorum, & quod isti plures termini non essent termini adæquati & primarij, sed tantum termini inadæquati & secundarij.

Probatur quarto: non minus intrinsece denominatur album simile secundo albo, quod producit, quam primo: sed denominatur simile denominatione totaliter intrinseca respectu primi albi: ergo & respectu secundi: sed hoc esset falsum in sententia aduersariorū: ergo illa sententia est falsa. Probatur subsumptum, quia denominatio nō debet dici totaliter intrinseca, quæ nō potest haberi ab vlla forma intrinseca, quātumvis ponatur sine hoc quod ponatur aliquod intrinsecū: sed denominatio similis respectu secundi albi nō habetur ab vlla forma intrinseca posita nisi etiā

pona

ponatur secundum album: ergo non est totaliter intrinseca. *Confirmatur hoc*, quia probabiliter nulla forma existens in subiecto potest dare novam denominationem intrinsecam physica subiecto, nisi aliter se habeat intrinsece respectu illius: si d. similitudo, quæ oritur ad positionem primi albi, non aliter se habet intrinsece respectu albi, similis, quando ponitur secundum album: ergo tunc non dat novam determinationem intrinsecam, & consequenter nova denominatio similis, quam habet album simile ad secundum album, non erit totaliter saltem intrinseca.

87. *Responderi posset* ad hoc, iuxta principia Thomistarum apud Complutenses hic quæst. 7. quod licet relatio, qua refertur pater ad primum filium, non posset referre ipsum ad secundum abique nova extensione, bene tamen posset hoc facere mediante extensione, sicut per scientiam habituales, qua facilitatur quis ad unam conclusionem, potest facilitari ad alteram mediante extensione eius.

Contra, quia, præterquam quod exemplum illud de scientia habituali sit æque difficile & falsum, ac hoc quod dicunt de relatione: præter hoc, inquam, quæro quid sit nova illa extensio: Si sit aliquid reale de nouo adueniens, quandoquidem eo posito referatur pater ad secundum filium, & non posito non referatur nihil, impedit, quominus sit relatio noua, & sic habetur intentum.

Deinde, quemadmodum pater, qui non erat ante patrem secundum filium, sit de nouo pater eius per illam novam extensionem, quæ non esset relatio: ita posset dici de nouo pater primi filii per aliquam extensionem, quæ non esset relatio. Si non sit quid reale novum: ergo manet difficultas argumenti integre.

Quod si dicatur esse respectus rationis, prout significant Complutenses. *Contra*, quia nullo intellectu cogitante pater sit de nouo realiter pater secundum filium: ergo non habet esse tale s. mediante extensione, quæ esset ens rationis, ut est evidens.

88. *Probatur quintò*, plures filii habent plures correlationes ad patrem, scilicet plures filiationes: ergo pater habet plures paternitates ad ipsas. Antecedens conceditur ab aduersariis, & est manifestum, quia una numero relatio non potest subiectari in subiectis realiter distinctis, præsertim taliter, ut possit remanere destructo quocumque ex ipsis. Probatur consequentia, quia correlationes debent esse simul tempore secundum Philosophum, & omnes: sed si non essent plures paternitates in patre, non essent simul tempore correlationes, nam prius tempore posset esse paternitas vlla una, quæ esset in patre, quam esset filiatio secundum filium, qui posterius produceretur.

Dices correlationes adæquatas esse simul tempore, non verò correlationes inadæquatas; illas autem filiationes filiorum plurium non esse, nisi correlationes inadæquatas paternitatis.

Contra, quia paternitas una est adæquata correlatio unius filiationis: ergo filiatio una est adæquata correlatio unius paternitatis, & consequenter responsio est falsa. *Præterea* contra hanc responsionem faciunt ea, quæ supra diximus in probatione secunda & tertia.

89. *Probatur ultimò*, quia sicut actio est essentialiter modus, per quem aliquid dicitur producere terminum: ita similitudo est essentialiter modus, per quem aliquid refertur ut simile: ergo sicut implicat quod actio sit, & non producat per eam omnis terminus natus produci per ipsam, ita implicat poni relationem in subiecto, & non referri subiectum ad omnem terminum, ad quem nata est illa similitudo ipsum referre: ergo similitudo qua refertur patres ad primum alium, non est nata ipsum referre ad secundum album: quandoquidem possit existere sine secundo albo.

90. *Obiicitur primò*: si multiplicarentur similitudines ad multiplicationem terminorum in vno patre, aut paternitates in vno patre, sequeretur quod unus patres non esset vnum simile, sed plura similia, & unus homo plures patres, & non unus pater: si enim ab una similitudine patres habet esse vnum simile, quare à duabus similitudinibus non haberet esse duo similia?

Respondeo negando consequentiam, quia ad multiplicationem formarum accidentalium non est necesse ut multiplicentur concreta, ut patet exëplis. Si enim quis haberet

plures scientias, Logicam scilicet, Metaphysicam, & Theologiam, non diceretur esse plures scientes, sed unus sciens; deinde Sol producens diuersis actionibus, v. g. liquefaciens & obdurans, non dicitur plura agentia, sed vnum agens; & ut maneamus in proposito, patres relatus per similitudinem ad alium patrem, & per dissimilitudinem ad alium, quamuis, secundum aduersarios etiam, haberet plures relationes, non diceretur plura relata, sed vnum relatum. Itaque ad probationem dico, quod non ab una similitudine præcise habeat patres esse vnum simile, sed etiam ex eo quod ipse sit unus: nam si poneretur una relatio in pluribus patribus, essent plura similia, & non vnum tantum simile, & similiter non à pluribus similitudinibus præcise habentur plura similia, sed requiritur necessario pluralitas subiectorum seu fundamentorum.

90. *Obiicitur secundo*: Vna numero potentia potest respicere plura obiecta & plures actus: ergo una relatio potest respicere plures terminos numero distinctos etiam tales, quorum vnum possit respicere non respiciendo alterum.

Respondeo primò, hoc argumentum etiam posset virgeri contra aduersarios, quia si quid valet, æque probat unam relationem posse referre ad plures terminos distinctæ speciei; nam una potentia potest tendere in obiecta & actus distinctæ speciei, voluntas enim potest producere amorem & odium, intellectus apprehensionem & iudicium, assensum & dissensum, oculus visionem coloris & nigredinis: ergo si idem sit de relatione & potentia, una relatio poterit respicere plures specie terminos.

Respondeo secundo directe, negando consequentiam & disparitas est, quod relatio dependeat in esse & conservari à termino, quem respicit, quia essentia ipsius consistit in actuali determinatione fundamenti ad illum terminum, & consequenter nequit respicere terminum, à quo ita non dependet: sed si respiceret plures terminos, quorum vnum posset respicere actu, non respiciendo actu alterum, non ita dependeret ab omni termino quem respicit, ut patet: ergo nequit respicere tales terminos: potentia vero non dependet nec in fieri, nec in conservari ab illis actibus, & obiectis, quæ respicit, & propterea non est inconueniens, quod respiciat plura talia.

Præterea potentia respicit plura, quatenus est potens producere plures actus, & per illos tendere in obiecta: relatio verò respicit terminos per modum actualis determinationis fundamenti ad illos: facilius autem est sine dubio alicui respicere plura in actu primo per modum potentis, quam in actu secundo per modum facientis aut producentis, unde fit ut una res habeat simul potentiam ad contradictoria, verbi gratia ad amandum, & non amandum, cum tamen contradictoria non possint esse simul in illo.

Adde ad hæc, non esse rationes vllas, unde colligatur quod eadem potentia non possit respicere plures actus, & obiecta; imò experientiam & rationem docere contrarium; esse vero rationes, ex quibus colligatur eandem relationem non posse versari circa plures terminos sic, ut possit actu terminari ad vnum, & non terminari actu ad alterum.

QVÆSTIO VII.

Virum relatio terminetur ad absolutum, an ad respectum.

91. **N**ON queritur hic, an relatio possit terminari ad aliam relationem; nam in sententia admittente unam relationem fundari in alia, verbi gratia in paternitate similitudinem ad aliam paternitatem, certum est illam relationem similitudinis terminari ad alteram paternitatem cui paternitas illa, in qua fundatur ista similitudo, est similis.

Verus ergo sensus huius controuersie est, an quando aliqua res refertur relatione ad aliam rem, relatio, qua refertur, terminetur ad correlationem, quæ est in illa alia re, an vero ad ipsam aliam rem, in qua est illa correlatio, secundum se & rationem illam, secundum quam subiectat istam correlationem; verbi gratia, an relatio similitudinis, qua album refertur ad aliud album, terminetur ad istud aliud album ut album, an vero terminetur ad correlationem similitudinis, quæ est in illo alio albo, aut ad aliud illud album, ut habet istam correlationem. Si terminetur ad fundamentum correlationis secundum se,

Disparitas inter potentiam & relationem quantum ad respiciendum plures terminos.

vt abstrahit à correlatione, tum relatio terminatur ad absolutum, siue istud fundamentum sit relatio, siue non, quia capimus hic absolutum pro fundamento correlationis; si autem terminetur ad correlationem, seu ad fundamentum quatenus afficitur correlatione formaliter, tum terminabitur ad relatum. Hic est verus sensus huius questionis, & in hoc sensu.

Prima sententia est, quod relatio prædicamentalis omnis terminetur ad relatum formaliter. Hanc tenet *Dionysius Thomas* 1. par. quest. 13. art. 7. & cum eo, *Caetanus*, *Bagnes*, *Nazarus*, *Zumel*, *Flandria*, *Arauxo*, *Sanches*, quos citant & sequuntur *Complutenses* hic quest. 6. qui addunt eam esse procul dubio Aristotelis, & congruentiorem Christianæ Philosophiæ ac Theologiæ, inuitantes scilicet, hoc specioso encomio ad eam amplectendam, quos rationibus adducere nequeunt.

Secunda sententia est omnem relationem terminari ad absolutum, & non ad relatum formaliter. Ita *Scotus* in 1. dist. 26. quest. 1. & distinct. 30. quest. 1. ac eius discipuli, quos sequuntur *Vasques* 1. par. disputat. 159. cap. 6. *Suar.* disput. 47. Met. sect. 16. *Hurtad.* disput. 15. sect. 7. *Ogna*, *Lorinus*, *Valbius*, & ex Thomistis *Capreolus*, *Soncinus*, *Sotus*.

Tertia sententia distinguit inter relationes prædicamentales mutuas, & non mutuas, & asserit non mutuas terminari ad absolutum, & non ad relatum, quandoquidem non sit relatio in termino, ad quam referantur, dicit autem mutuas relationes terminari ad relatum, & non ad absolutum. Ita *Ferrar.* 2. contra gentes c. 11. *Maf.* hic quest. 3. *Gallego* contr. 29. *Ruinus* quest. 7. *Vallius* 2. par. quest. 13. & *Fonseca*.

CONCLUSIO I.

Relationes
mutue ter-
minantur
ad absolu-
tum,

93. Relationes non mutue, id est quæ non habent correlationem sibi correspondentem in termino, terminantur ad absolutum, & non ad relatum. Hæc est secunda & tertia sententia contra primam.

*Probat*ur efficaciter, quia non est vlla relatio in termino ratione cuius posset dici quod terminarentur ad relatum: ergo non possunt terminari ad illud. Huius rationis vis magis patebit in exemplo. Itaque vt hic supponi debet, scientia dicit relationem tertii generis ad scibile, scibile autem non dicit relationem prædicamentalem ad scientiam; propterea relatio illa scientiæ dicitur non mutua: quandoquidem ergo in scibili, ad quod terminatur illa relatio scientiæ, non detur relatio alia correspondens relationi illi scientiæ, sequitur relationem scientiæ non terminari ad scibile, vt afficitur alia relatione, & consequenter illam relationem non terminari ad relatum, sed ad absolutum.

Respondet ad hanc rationem *Fonseca* relationes tertii generis quæ sunt non mutue, non habere quidem in termino relationem realem sibi correspondentem, habere tamen relationem rationis, verbi gratia in scibili, ad quod refertur relatio scientiæ, non datur alia relatio realis, quæ refertur ad scientiam; bene tamen datur in eo relatio rationis, quod sufficit ad propositum, quia scientia refertur ab scibile, non vt relatum relatione reali, sed vt relatum relatione rationis.

Contra quia hic non querimus de termino rationis, ad quem posset quis imaginari quod refertur relatio, sed de termino reali ipsius. Deinde terminus formalis & materialis vt quod & vt quo relationis realis debet esse realis: ergo non sufficit aliquid rationis pro tali termino ipsius.

Contra secundò, quia quando oculus, verbi gratia videt actu parietem, non est necesse vt fingatur vllus respectus rationis in pariete viso, & tamen tum visio refertur actu ad parietem, & relatio visionis vere tum terminatur ad aliquid; non ad ens rationis, cum nullum sit tum, vt suppono: ergo ad aliquid reale: sed non ad relationem realem, quandoquidem non datur, ergo ad ipsum absolutum.

94. Respondent *Complutenses* cum *Caetano*, *Nazario*, & alijs, negando consequentiam: quia quamuis non detur alia relatio in termino relationis non mutue, tamen ille terminus habet denominationem relatiuam ab ipsamet relatione non mutua: verbi gratia, scibile refertur ad scientiam per ipsamet relationem, quæ est in

scientia, & terminatur ad scibile, & vt sic scibile denominatur, & habet esse relatiuum, terminat relationem scientiæ: & idem est de reliquis huiusmodi.

Hæc doctrina proponitur supra à *Complutensibus* fule latis, sed nullo modo satisfacit. Primò, quia sequeretur relationem esse terminum formalem sui ipsius, & eam consequenter ad se terminari; quo nihil absurdius excogitari potest. Secundò, quia ideo scibile, verbi gratia, denominatur à relatione scientiæ, quia terminat illam: ergo prius est natura quod illam terminet, quam quod denominetur per ipsam, & consequenter pro illo priori relatio habet terminum sufficientem: sed non habet relatiuum tum: ergo non determinatur formaliter, & per se ad relatum. Tertiò, quia quamuis non consideremus colorem, vt visibile formaliter, seu vt denominatum per relationem visionis, potuissimus bene intelligere quod terminaret relationem visionis: ergo non est dicendum quod terminet, vt sic denominatur. Probatur consequentia, quia ideo potissimum id diceretur, quia non posset concepi, quomodo terminaret, nisi vt sic denominatur.

*Probat*ur secundò hæc conclusio, quia relationes mutue nec non mutue. Consequentia patet à fortiori: & admititur ab omnibus; antecedens patebit ex probationibus conclusionis sequentis.

CONCLUSIO II.

Relationes
mutue
terminantur
ad absolu-
tum.

95. Relationes mutue, v. g. similitudines, paternitates, equalitates, terminantur ad absolutum, & non ad relatum. Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam & tertiam.

*Probat*ur primò contra tertiam sententiam specialiter, quia relationes non mutue terminantur ad absolutum: ergo & mutue. Admittant aduersarii antecedens. Probatur consequentia, quia eadem prorsus est ratio: nam licet in termino mutuarum relationum sit alia relatio, & non sit in termino relationum non mutuarum; tamen illa relatio est impertinentissima ad terminandum relationem mutua: tum quia si per impossibile non esset, tam bene posset relatio mutua terminari ad fundamentum eius, quam relatio non mutua terminatur de facto absque relatione; tum quia ipsum absolutum fundamentum istius relationis habet sufficientissimam rationem terminandi ipsam; tum quia non ponitur illa correlatio ad hoc vt possit mutua terminari, sed ad hoc vt terminus referatur intrinsece ad subiectum relationis mutue, verbi gratia filio non ponitur, vt substantia filij terminet paternitatem, sed vt illa substantia referatur intrinsece ad substantiam patris.

*Probat*ur secundò absolute: terminus ponitur in definitione relationum mutuarum tanquam additum: ergo & cognitio ipsius requiritur ad cognoscendam naturam vnius relationis, quatenus distinguitur ab omnia relatione: si quis enim velit cognoscere, an duæ aliquæ relationes, quæ sunt in eodem fundamento, sint eiuſdem vel diuersæ rationis, debet necessario recurrere ad terminum formalem, ad quem terminatur relatio: ergo ille terminus formalis, ad quem terminatur relatio, est prior relatione terminata: sed altera correlatio non est prior illa, nec relatiuum formaliter constitutum per illam, vt sic constitutum est, nam secundum omnes, correlationes mutue sunt simul natura.

Confirmatur hoc, quia relatio mutua præexigit fundamentum, & terminum, ex quorum positione sequitur necessariò per emanationem; sed non præexigit correlationem, nec correlatiuum formaliter, vt est euidens: ergo terminus illius non est correlatiuum.

96. Respondent aduersarii, & speciatim *Complutenses* ex *Nazario*, terminum qui specificat relationem, quæ præexigitur ipsi, esse terminum radicalem & materiale, non vero formalem.

Contra, quia gratis & sine fundamento villo dicunt, illum terminum, qui ponitur in definitione relationis, & requiritur ad eius specificationem, & ex cuius positione sequitur relatio, non esse terminum formalem relationis; sed radicalem.

Deinde

Deinde ille est terminus formalis, qui sufficeret, si per impossibile tolleretur quodcumque aliud, ad terminandum relationem: sed ille terminus, quem ipsi vocant radicalem & materialem, v.g. substantia filij supposita generatione passiva, quamvis non haberet correlationem, vt si per possibile, aut impossibile tolleretur ab ipso filio, esset sine dubio sufficiens ad terminandam paternitatem, imò terminaret ipsam actum: ergo ille terminus est terminus formalissimus paternitatis, & ad rationem ipsius, vt talis est, impertinentissima est illa correlatio: & hinc dixi supra, quod sit eadem ratio de mutuis & non mutuis, quantum ad terminationem earum ad relatiuum.

Confirmatur hoc, quia non ideo ponimus correlationes mutuas, vt terminus possit terminare formaliter relationes mutuas, nam potuissimus dicere, quod isti termini terminarent illas absque correlatione mutua, sicut termini non mutuarum terminant illas: & hinc sane, si dicendum esset, quod relatio terminaretur ad relatiuum necessarium, non tamen dicendum esset quod relatio mutua terminaretur ad relatiuum constitutum per relationem oppositam, sed ad relatiuum constitutum eo modo, quo relatiuum, quod est terminus relationis non mutua, constituitur, nimirum vel per respectum rationis, vt tenet *Fonseca*, vel per denominationem extrinsecam desumptam à relatione terminata, vt dicunt *Complutenses*.

Si autem quæras, quare ergo ponatur correlatio mutua? Respondeo, quod finis ponendi ipsam sit, vt terminus referatur intrinsece ad alterum extremum, quemadmodum alterum extremum intrinsece refertur ad illum. Ideo autem ponitur effectiue quoties ponitur altera relatio, quia toties applicatur causa sufficienter productiua, aut emanatiua, vt ita dicam, ipsius, non minus, quam applicatur causa productiua, seu emanatiua alterius relationis; vnde tam vna, quam altera debet poni simul, & si vna nequit impediri, altera etiam eadem ratione impediri nequit.

97. Probatur tertio: & confirmatur prædictis probatio: fundamentum quod ponitur in definitione relationis, & ex cuius positione sequitur, est fundamentum formale, & non radicale, & non constituitur in esse reali per relationem vllam ex correlationibus: ergo terminus qui ponitur in definitione relationis, & ad cuius positionem sequitur, est terminus formalis, nec debet constitui per relationem. Antecedens videtur euidens. Probatur consequentia tum à paritate rationis; tum, quia eodem modo loquuntur absolute Philosophi, & alij Doctores de fundamento & termino: ergo si per fundamentum intelligant fundamentum formale, per terminum intelligunt terminum formalem; & sane satis æquiuoce & imperfecte procederent, si dum dicunt relationem orti ex fundamento & termino, intelligerent per fundamentum, formale fundamentum, & per terminum, non formalem, sed fundamentalem terminum, seu radicalem.

Confirmatur, & fere recidit in idem, quia ante relationem debet fundamentum intelligi constitutum non solum radicaliter, seu fundamentaliter, sed formaliter: ergo etiam ante ipsam debet terminus intelligi constitutus formaliter, & non sufficit, quod intelligitur constitutus radicaliter.

98. Assignant disparitatem *Complutenses*, quod relatio exigit fundamentum ex communi ratione accidentis, seu vt dicit esse in, & ideo comparatur ad fundamentum, vt ad causam, & debet præexigere ipsum formaliter constitutum; comparatur verò ad terminum ex propria ratione particulari, quatenus relatio est, seu dicit esse ad: ex qua parte, inquit, relatio non habet esse in rerum natura formaliter loquendo, sed solum habet oppositionem ad correlatiuum; ac proinde non præexigit terminum formaliter constitutum in ratione termini.

Hæc doctrina mihi difficilior videtur ipsam sententiam, ad quam defendendam adducitur. Impugnatur primo, quia non solum ex ratione accidentis, vt sic, præexigit relatio fundamentum, sed ex ratione sua particulari; vnde si non daretur vlla ratio accidentis vt sic, communior relatione, vt si non esset possibile vllum aliud accidens præter re-

latiuium, sed ens vt sic immediate contraheretur ad substantiam & ens relatiuum, profecto, ens relatiuum præexigeret fundamentum quatenus relatiuum est. Deinde non ex ratione accidentis, vt sic, præexigit fundamentum, ex quo necessario emanet posito termino, quia aliis omnia accidentia deberent sic emanare ex suis fundamentis, quod falsum est; sed ex ratione sua particulari id exigit: ergo falsum est, quod ex sola ratione accidentis, vt sic, præexigit fundamentum.

99. Impugnatur secundo, quia falsum est, quod relatio quatenus dicit esse ad, non sit quid reale existens in rerum natura, quia ipsa relatio secundum esse suum proprium distinctum ab esse absoluto & ab esse entis vt sic, communi entis absoluto & respectiui, est quid reale existens in rerum natura; similitudo enim, vt similitudo, existit in re simili, & paternitas in patre: ergo existunt realiter prædicata constitutiua eius: sed esse ad est prædicatum constitutiuium eius non minus, quam rationalitas est constitutiuium hominis: ergo etiam in quantum dicit esse ad, est quid reale existens in rerum natura. Nec sane capere possumus, quid sibi velint prædicti auctores, dum hoc negant: & licet citent pro se sanctum Thomam, vel exponendus sanctus Doctor ad aliquem alium sensum; vel certe doctrina ipsius hac in parte nequit subsistere.

Impugnatur tertio, quia certum est, non minus debere præsupponi terminum aliquem ad relationem quam fundamentum: ergo præsupponit terminum constitutum formaliter sub illa ratione, sub qua præsupponitur, non minus quam præsupponit fundamentum.

100. Probatur quarto conclusio, quia ideo album vt album non posset terminare relationem similitudinis fundatæ in altero albo, sed debet ipsam terminare sub conceptu relatiui, quia potest esse in rerum natura absque eo quod terminet, & quia eo ipso quo concipitur terminare aliud, concipitur modo relatiui: sed fundamentum potest esse in rerum natura absque eo quod fundet, & eo ipso quo intelligitur fundare relationem ad aliud, intelligitur tam bene per modum relatiui, quam intelligitur terminus per modum relatiui, quando intelligitur terminare: ergo si hoc non obstante fundamentum fundat sub ratione absoluta, terminus etiam terminabit sub ratione absoluta, quæ ratio mihi videtur valde virgere.

Probatur quinto, quia illud est formaliter terminus relationis, ad quod relatio refert fundamentum: sed refert ad absolutum: ergo absolutum est terminus formalis ipsius, & non relatiuum. Probatur minor, quia non dicitur pater esse pater filij, prout filius dicit formaliter relationem filiationis; nec album esse dissimile nigro, prout nigrum dicit dissimilitudinem ad ipsum; imò quantum ad hoc sunt similia, quia vtrumque dicit similitudinem: sed pater dicitur pater istius personæ, quæ habet filiationem illam, & album dicitur dissimile nigro, vt nigrum est.

Quod confirmatur, quia, vt supra dixi, referretur ad nigrum, quamvis non esset alia dissimilitudo in nigro.

101. Obiicit primo, pro *Complutensibus*, secundum Philosophum hic: relatiua omnia dicuntur ad conuertentiam. Verba Philosophi sunt: *Amplius siquidem conuenienter assignatur ad quod dicitur, omnibus aliis sublatiis, quacumque accidentia sunt: relicto autem solo illo, ad quod assignatum est, conuenienter semper ad ipsum dicitur; vt si seruus ad hominem dicitur, circumscriptis omnibus, quæ accidentia sunt domino, vt esse bipedem vel hominem, relicto vero solo quod dominus est, semper seruus ad ipsum dicitur, & paulo post: Circumscribatur ab homine esse dominum, non sane amplius seruus ad dominum dicitur: cum enim dominus non sit, nec seruus dicitur. Quibus verbis, inquit *Complutenses*, manifeste docet Aristoteles, quod sublata à termino relationis quacumque ratione absoluta, si maneat relatiua denominatio, vere terminat relationem: ergo relatio terminatur ad relatiuum vniuersaliter: vniuersaliter enim loquitur Philosophus. Hoc videtur fundamentum *Complutensium* ad dicendum quod sua sententia sit conformior Aristoteli.*

Sed facile respondetur cōcedendo, quod relatiua dicantur ad conuertentiam, quia quoties est verum, quod Petrus sit dominus

Relatio non existit fundamentum ex ratione sola accidentis, vt sic.

Relatio quatenus dicit esse ad est quid reale.

do natus Pauli, certum est, quod Paulus sit seruus Petri, & si album sit dissimile nigro, nigrum erit dissimile albo, & si homo sit sciens conclusionem, conclusio erit scita ab homine, nec vltus de hoc dubitat. Concedo etiam, quod ablata quacumque ratione accidentali termino relatiui, præter denominationem relatiuam, relatiuum dicitur ad illum terminum. Sed nego hinc sequi, quod relatio terminetur ad terminum, vt habet istam denominationem relatiuam: sicut enim omnes concedent, quod fundamentum non fundaret actu relationem, nisi esset actu relatio, & posito quod sit relatio, necessario fundat ipsam circumscripto quocumque alio, & tamen hoc non obstante fundamentum non habet formaliter fundare ab ipsa relatione: ita quamuis non referretur pater ad filium, nisi filius haberet filiationem, & posita filiatione, circumscriptis quibuscumque aliis, referretur ad ipsum, non sequitur, quod filius formaliter terminet relationem patris, vt habet denominationem illam relatiuam. Solum ergo sequitur, quod ista denominatio relatiua sit concomitans, aut sequens necessario terminationem relationis sic, vt à posteriori possit ex ea colligi, quod relatiuum terminetur, vel non terminetur.

102. *Obiicies secundo.* Non potest intelligi relatio sine eo, quod intelligatur correlatio, correlationes enim ex Philosopho sunt simul natura & cognitione: sed hoc non esset verum, nisi vnum ex illis esset terminus alterius, vel formalis vel materialis.

Respondeo primo, negando maiorem: probabile enim est, quod quis posset cognoscere aliquem habere relationem paternitatis, antequam cognosceret alium aliquem habere relationem filiationis: quamuis enim deduceret ex noua denominatione patris debere esse paternitatem in illo, qui sic denominatur, non videtur adeo necessarium, quod talem discursum applicet statim ad inferendum, quod daretur similiter filiationis relatio in filio.

Quod confirmatur, quia sicut potest quis intelligere relationem tertij generis, non intelligendo correlationem, eodem modo posset etiam intelligere similitudinem albi ad album non intelligendo aliam similitudinem in altero albo, imo debet necessario applicare alium discursum, ad colligendum, quod sit alia similitudo mutua. Ad probationem autem maioris dico non esse sensum Philosophi, quod relationes simul necessario cognoscantur, sed quod neutra ex natura sua præexigat cognitionem alterius.

Respondeo secundo, supponendo veritatem maioris, negando minorem: quia ratio cur relatio non possit intelligi sine correlatione non est, quod correlatio esset terminus eius; sed quod causæ determinantes intellectum, ad intelligendam relationem, sunt sufficienter applicatæ ad determinandum ipsum ad intelligendam correlationem, & propterea, cum sint causæ naturales, necessario determinant ipsum.

103. *Obiicies tertio,* in Diuinis paternitas habet pro termino filiationem, aut saltem filiatio est de ratione intrinsecè constitutiuâ termini ipsius: ergo similiter in creatis. Propter hanc obiectionem *Complutenses* videntur existimasse suam sententiam congruentiorem Christianæ Philosophiæ, & Theologiæ.

Respondeo negando consequentiam: & ratio disparitatis est, quod filiatio sit constitutiuâ filij in esse personæ realiter distinctæ à patre; & cum terminus debeat esse realiter distinctus à re relata, hinc filiatio intrinsecè ingreditur constitutionem termini paternitatis: in creatis vero filiatio non est, quæ constituit rem, quæ est filius, in esse personæ realiter distinctæ, & propterea non est necessarium, vt ingreditur constitutionem termini paternitatis. Falsum autem est, quod dicunt *Complutenses*, ex ratione relationis vt sic, ori, vt terminet se inuicem, tū ex dictis, tum etiam quia si ex ratione relationis vt sic oritur, vt relatiuum deberet referri ad aliud relatiuum constitutum per aliam relationem, quemadmodum refertur Pater diuinus ad Filium, sequeretur, quod relationes tertij generis, sic deberent referri, quod falsum est secundum omnes: nam licet referantur ad relatiuum secundum auctores primæ sententiæ, tamen non referuntur ad relatiuum constitutum per

aliam relationem, aliàs essent mutue relationes. Itaque, quod relationes diuinæ referantur ad se inuicem, non oritur etiam ex eo, quod sint diuinæ, & substantiales, vt aliqui dicunt, quia relatio similitudinis, quam dicit pater ad filium, non terminatur ad correlationem; & tamen est diuina, & substantialis, & infinita: oritur ergo ex ratione iam dicta, quia ipsæ sunt constitutiuæ intrinsecæ, extremorum in esse realiter distinctorum; & consequenter, quandoquidem relatio omnis terminetur ad terminum realiter distinctum à suo fundamento, paternitas diuina debet terminare filiationem diuinam, per quam constituitur filius realiter distinctus à patre.

Confirmatur, quia relatio in diuinis constituit suum fundamentum in esse realiter distincto à termino, & non præsupponit fundamentum à termino realiter distinctum, quamuis relatio creata hoc non habeat: ergo posset relatio in diuinis terminari ad relatiuum, licet relatio creata sic non terminaretur.

104. *Obiicies quarto,* sequeretur, quod Deus poneretur sub propria ratione absoluta in definitione creaturæ ordinis naturalis, & sic aliqua creatura ordinis naturalis, esset naturaliter incognoscibilis; quia non posset cognosci, nisi cognito Deo sub illa ratione: sic autem nequit cognosci naturaliter.

Respondeo, sub quacumque ratione referatur creatura ad Deum, Deum debere poni in definitione creaturæ, & si illa ratio nequit naturaliter cognosci, nec creatura etiam vt sic relata, cognosci poterit, & vt sic etiam erit incomprehensibilis; quatenus tamen refertur ad Deum sub conceptibus, quos possumus habere naturaliter de ipso, sic poterit cognosci naturaliter.

Præterea hoc argumentum vrgeri potest contra *Complutenses*, qui eo vtuntur: nam certum est, vt cognoscatur relatio aliqua, siue terminetur ad absolutum, vt nos tenemus, siue ad relatiuum, vt tenent aduersarij, debere necessario cognosci terminum, qui terminat ipsam, non solum secundum esse relatiuum formaliter, sed secundum esse absolutum, quod denominatur relatiuum: verbi gratia vt cognoscatur similitudo fundata in albo, debet necessario cognosci album, quod terminat ipsam: & non solum sufficit cognoscere, quod terminet, sed debet cognosci sub ratione albi, alias non sciemus illam relationem, quæ in albo fundatur, esse similitudinem potius, quam dissimilitudinem, vt est euident, tunc sic: ergo si aliqua creatura dicat relationem ad Deum, debet cognosci Deus non solum sub denominatione relatiua, sed sub ratione illa, quæ præexigitur in ipso, vt habeat illam denominationem, & sic conuincit tota difficultas obiectionis, vt manifestum apparet.

105. *Obiicies quinto:* illud est terminus relationis, quo posito ponitur, & quo ablato aufertur: sed posita correlatione ponitur, & ea ablata aufertur: ergo.

Respondeo, distinguendo maiorem: si sit aliquid prius, transeat, si non sit, nego maiorem: correlatio autem non est prior relatione.

Respondeo secundo, simpliciter negando maiorem, quia sic fundamentum proximum esset terminus, quia eo posito & ablato ponitur & aufertur relatio.

Obiicies sexto, Datur oppositio inter correlatiua quæ talia formaliter: ergo vnum correlatiuum formaliter terminatur ad alterum formaliter.

Respondeo, negando consequentiam, solum enim sequitur, quod vnum ex ipsis sit distinctum realiter ab altero, & quod terminetur ad aliquid, ad quod non terminatur alterum, & quod non possit esse in eodem fundamento cum altero, quod non est contra nos.

Respondeo tertio, distinguendo consequens, quatenus sunt opposita, transeat; quatenus referunt fundamenta sua alio modo, nego.

QVÆSTIO VIII.

Virum vna relatio possit fundare aliam relationem.

106. *S*ensus huius questionis est, an quemadmodum vnum album refertur ad aliud per relationem similitudinis, distinctam realiter aut modaliter ab extremis, ita etiam illa similitudo referatur per aliam relationem similitudinis

ad

ad aliam similitudinem, aut per relationem dissimilitudinis ad paternitatem, aut alias relationes, quibus est dissimilis.

Prima sententia est negatiua. Ita D. Thomas 1. p. quæst. 42. ar. 1. Caiet. Canariensis, Vazq. Molin. Ferrar. 4. contra gentes, Soncin. 5. Metaph. quæst. 29. Didacus à Iesu disp. 14. q. 3. & alii.

Secundam sententiam extreme oppositam & affirmatiuam tenet Doctor in 2. dist. 1. q. 4. & in 4. dist. 6. q. 10. quem præter suos sequuntur Suarez disp. 47. Metaph. sect. 1. Ruinus quæst. 11. huius predicamenti.

CONCLUSIO.

Vna relatio fundatur in alia. 107. Hæc secunda sententia, tenens unam relationem posse fundare aliam relationem, est vera.

Probatur primo, quia duæ paternitates sunt eiusdem speciei, & possunt esse sine se inuicem: ergo tam bene dicunt relationem similitudinis ad se inuicem, quam duo homines, vel duæ albedines. Probatur consequentia, quia ideo duæ albedines dicunt relationem similitudinis superadditam, quia sunt eiusdem speciei, & possunt esse sine se inuicem.

Respondent aliqui, duas paternitates non esse eiusdem speciei proprie loquendo. *Contra* quia sic posset dici, quod duæ albedines, aut duo homines non essent eiusdem speciei proprie loquendo; eadem enim est ratio de vtriusque.

Dices disparitatem esse, quia ex eo, quod paternitates essent eiusdem speciei proprie loquendo, sequeretur inconueniens, nimirum processus in infinitum; hoc autem non sequeretur ex eo quod Petrus, & Paulus essent eiusdem speciei proprie loquendo.

Contra primo, quia falsum est sequi illud inconueniens, ut patet ex solutione obiectionis.

Contra secundo, quia quidquid inconuenientis sequitur ex eo, quod relationes essent eiusdem speciei proprie loquendo, sequitur etiam ex eo, quod quæcunque alia indiuidua essent eiusdem speciei, essent enim eadem ratio colligendi de vno, ac de aliis; & propterea si sequatur inconueniens ex eo quod aliqua ex illis sint eiusdem speciei, sequitur etiam ex eo quod vlla ex illis sint eiusdem speciei.

Confirmatur, quia qui soluet argumenta contra identitatem specificam relationum, potest argumenta soluere contra identitatem specificam hominum: ergo debet negare talem identitatem inter homines etiam.

Confirmatur secundo, quia non potest assignari quid sit esse eiusdem speciei proprie loquendo, nisi duæ paternitates sint eiusdem speciei proprie loquendo.

108. Respondent ergo alii, duas paternitates esse similes essentialiter, & dissimiles etiam aliis relationibus, non tamen per relationem à se realiter distinctam; & consequenter ex identitate, seu similitudine duarum relationum non colligi quod vna relatio possit fundare alteram à se realiter distinctam.

Contra hoc replicant aliqui Scotista, quod inde sequeretur eandem relationem esse primi, & secundi generis, esse similitudinem, & dissimilitudinem: sed hoc est absurdum, quia similitudo, & dissimilitudo sunt species completæ relationis essentialiter oppositæ: ergo non possunt identificari realiter, & consequenter vna relatio non potest esse realiter similitudo, & dissimilitudo primi, & secundi generis.

Verum hæc replica non videtur multum vigere in sententia ipsiusmet Scoti, & horum Scotistarum, quia relatio similitudinis albi ad album est dissimilis ipsi albo, quod refert, & tamen non per aliam relationem, & consequenter est realiter similitudo, & dissimilitudo. Similiter relatio, in qua ponunt Scotista hi cum Scotio statum ita ut non possit fundare aliam relationem, est similis & dissimilis aliis relationibus, & tamen non per relationem à se realiter distinctam: ergo non est absurdum, quod eadem relatio sit realiter similitudo & dissimilitudo respectu diuersorum terminorum, aut quod sit relatio primi aut secundi generis. Ad id autem quod opponitur in re-

plica nimirum similitudinem, & dissimilitudinem esse species completas relationis ut sic, concedendum est de similitudine & dissimilitudine realiter distinctis, negandum vero de similitudine & dissimilitudine realiter identificatis; aut certe fatendum est species completas & distinctas posse identificari realiter.

109. Contra ergo illam solutionem aliter: Quidquid est seipso tale, non potest esse quin sit tale: sed paternitas potest esse & non esse similis alteri paternitati, quando scilicet altera non existeret: ergo non est similis alteri paternitati seipsa, sed per similitudinem à se distinctam. Probatur maior à posteriori, quia colligimus aliquid non esse seipso tale ex eo, quod possit esse, quin sit tale: ergo quod potest esse quin sit tale, non est seipso tale. Probatur etiam à priori, quia quidquid habet necessario formam, à qua denominatur tale, necessario est tale semper: sed quidquid est seipso tale, habet necessario & semper formam à qua sic denominatur, nimirum suam entitatem: ergo necessario est semper tale.

Confirmatur hoc, quia eodem modo quo diceretur paternitas esse similis alteri seipsa, posset dici quod albedo esset similis seipsa: sed consequens est falsum secundum aduersarios: ergo & antecedens. Ve autem vis huius rationis nostræ melius capiat, & tota hæc materia.

110. Aduertendum est, præcipuum, imo solum fundamentum asserendi, & probandi, quod dentur relationes realiter distinctæ à fundamento, esse nouam denominationem intrinsecam, quam possit res habere & non habere: illa enim noua denominatio, si sit ad aliud, erit relatiua, & consequenter proueniet à relatione, & si possit esse fundamentum sine tali denominatione, inde colligitur quod relatio, à qua prouenit, sit realiter distincta à fundamento. Quod si fundamentum non possit esse sine aliqua tali denominatione, etiam relatiua, quam habet, certe nullum superest fundamentum colligendi, quod relatio, à qua prouenit talis denominatio, sit realiter distincta ab illo fundamento: & hinc optime concluditur scotus, quod omnis relatio creaturæ ad Deum, sine qua nequit esse creatura, sit identificata realiter creaturæ.

Hoc bene animaduerso non erit difficile scire quamnam relationes realiter identifcentur suis fundamentis, & quæ non. Cum ergo paternitas possit esse sine denominatione similis ad aliam paternitatem, optime colligitur quod illa similitudo, à qua sic denominatur, sit realiter distincta ab ipsa, & consequenter quod vna relatio possit fundare aliam relationem.

111. Obicitur primo, Ideo in communi & vera sententia vno materiæ ad formam non vnitur materiæ per aliam vnionem, quia ipsamet est ratio formalis vniendi, & similiter inherentiæ actualis accidentis ad subiectum non inheret accidenti per aliam inherentiæ, sed seipsa, quia est ratio formalis inherendi, hoc est ratio, à qua formaliter habet accidens inherere: ergo quandoquidem paternitas sit ratio formalis referendi patrem, non debet ipsa per aliam relationem referri.

Respondet distinguendo consequens ad patrem, seu ad filium, concedo consequentiam; ad aliquid aliud, nego consequentiam. Itaque ex hac obiectione solum habetur quod quemadmodum vno materiæ ad formam non vnitur ipsi materiæ aut formæ per aliam vnionem, quia ipsa est ratio essentialis vniendi ipsa, ita etiam paternitas, quia est ratio essentialis referendi patrem ad filium non potest referri ad patrem aut filium per ullam aliam rationem: & totum hoc est verum, & fundatum in doctrina iam præmissa, quod scilicet non est necessarium, ut denominatio, sine qua subiectum nequit esse, proueniat à forma realiter distincta à subiecto. Hinc enim sequitur quod, quandoquidem vno nequeat esse quin sit vnita materiæ, & formæ, eo modo quo vnitur ipsis, non habeat denominationem vniti ad ipsa per aliam vnionem à se realiter distinctam: & idem de inherentiæ accidentis ad subiectum, & de paternitate etiam comparata ad patrem & filium. Quod si vno posset vniri alicui, sine quo posset esse, certe deberet vniri ipsi per aliquid aliud, & non seipsa: unde si vniones partiales animæ ad corpus vniantur inter se, certe debent vniri per

Melior refutatio resp. p. 108.

Refutatio aliquorum Scotistarum.

Cur vnio
nequeat
viri per
aliā
vnionem,
relatio ve-
ro possit
referri
alia rela-
tione.

vnionem superadditam ipsi, quia potest qualibet ex illis esse sine eo quod vnatur alteri, nimirum vnio partialis animæ ad caput potest esse sine vnione eius ad brachium. Cum ergo paternitas possit esse sine similitudine ad aliam paternitatem, sequitur quod, si sit similis ipsi, hoc habeat ab aliquo alio realiter distincto.

112. *Quod si querat*, quare, si similitudo vna potest esse similis alteri similitudini per relationem distinctam, similiter vnio materiæ ad formam non possit vniri aliis extremis per aliam vnionem.

Respondet solutio huius non spectare ad propositum, quia ad propositum solum spectat scire, utrum si vniretur, vniretur per formam à se distinctam, an seipsa; an autem possit vniri vel non possit, est alterius considerationis.

Confirmatur hoc, quia aduersarii fatentur vnā similitudinem esse similem alteri, licet non per similitudinem à se distinctam, & tamen non concederent vnionem materiæ ad formam esse posse vnitam aliis extremis, nec per seipsam, nec per formam à se distinctam, ergo non ex eo quod relatio possit referri ad alia quam ad illa extrema, quæ refert, potest colligi quod vnio possit vniri aliis extremis, quam illis quæ vnigratio autem huius, ut dixi est alterius considerationis, & impertinens ad propositum.

Tamen ut hoc etiam sciatur. *Respondendum* est rationem esse, quod vnio habet ex natura non posse esse in aliquibus extremis, nisi vnatur, quia hoc est officium & essentia eius vnire extrema, inter quæ reperitur; quare si vniretur aliis extremis quam materiæ & formæ, deberet vnire illa extrema; & consequenter esset ratio essentialis vnionis illa; sed hoc est falsum, quia sic non posset esse, quin reperiretur inter illa, & quoniam illa vniretur, quod est absurdissimum.

113. *Obiicit secundò principaliter*: si relatio fundaret relationem, sequeretur processus in infinitum, quia sicut vna fundaret vnā, sic alia alteram, & sic in infinitum; non est enim maior ratio, quare similitudo albi ad album esset similis alteri similitudini per similitudinem à se distinctam & in se fundatam, quam illa similitudo in ipsa fundata esset similis per alteram similitudinem, & sic in infinitum.

Respondent ad hoc, quod est fundamentum principale oppositæ sententiæ, quidam Scotistæ, quod non daretur processus in infinitum, quia cum fundamentum relationis debeat esse perfectius relatione in ipso fundata, aliquando deueniretur ad aliquam relationem, quæ esset tam exigua entitatis & perfectionis, ut non posset fundare aliam relationem.

Sed hac responsio non placet, tum quia fundamentum rei subiectæ non debet semper esse perfectius illa re, ut supponit responsio nam qualitas secundum communem omnium sententiam est perfectior quantitate, & tamen subiectatur in ipsam etiam & præcipue, quia si potest in illa relatione, quæ est tam exigua perfectionis, saluari noua denominatio sine noua forma, potest in quacumque alia re, & sicut soluerentur argumenta in vno, ita soluerentur in omnibus.

Confirmatur primò, quia si est tam exigua entitatis, ut non possit fundare aliam formam relationem; ergo non debet habere denominationem talis formæ, nihil enim debet habere denominationem formæ, cuius est incapax: hinc enim Angelus non potest habere denominationem quanti, quia non potest habere ipsam quantitatem molis, à qua prouenit talis denominatio.

Confirmatur secundo, quia si potest saluari denominatio noua absque noua forma, ex eo quod fundamentum sit tam exigua entitatis, ut non possit recipere nouam formam, posset dici quod prima relatio esset tam exigua perfectionis, ut non posset fundare alteram, & non est vlla ratio, quæ probaret oppositum, quia omne argumentum quod posset fieri ad probandum quod esset perfectio sufficiens in prima relatione, posset solui sicut solueretur ab aduersariis de vltima relatione.

Confirmatur tertio, quia satis probabile est nullam relationem dēdere perfectionem aliquam præter perfectionem quæ est bonitas entis ut sic, quæ etiam reperiretur in

quocumque ente, atque adeo in vltima relatione, in qua esset status.

114. *Respondet ergo Suares primò* non esse absurdum quod darentur infinitæ relationes actu; relationes enim sunt minimæ entitatis *Sed reuera* contra infinitatem categorematicam relationum faciunt omnia argumenta, quæ probant non dari infinitum actu in multitudine: nam ad huiusmodi infinitum, ut tale, impertinens est perfectio aut imperfectio entitatum, ex quibus consistit *Deinde* ut postea ostendemus, falsum est quod si queretur ex conclusione dari istum processum in infinitum.

Respondet etiam secundo negando sequelam, quia licet vna relatio fundare possit aliam relationem distinctam denominationis, v. g. paternitas similitudinem, similitudo dissimilitudinem; tamen vna relatio nequit fundare aliam relationem eiusdem denominationis, v. g. similitudo nequit fundare aliam similitudinem, nec paternitas paternitatem: non dantur autem tot relationes diuersarum denominationum, quot sufficiunt ad processum in infinitum.

Verum neque hac etiam solutio placet propter duo, primum est, quia si potest similitudo esse similis de nouo sine alia forma superaddita, quare etiam paternitas non posset esse similis de nouo sine forma superaddita?

Dices, quia nihil potest dare denominationem similis nisi sit similitudo, vel habeat similitudinem: paternitas autem est similis: ergo cum non sit similitudo, debet habere similitudinem à qua sic denominetur: similitudo autem est similitudo, & propterea potest habere denominationem similis à seipsa.

Contra, quia ut supra dixi, implicat quod aliquid sit seipso tale, nisi sit necessario tale: ergo si similitudo non sit necessario similis alteri simili, ut nō, sine qua potest esse, non erit seipsa similis ipsi. *Deinde* vnde colligitur, quod paternitas non sit realiter similitudo, non quæ denominatur aliud simile, sed quæ denominet seipsam simile, si similitudo sit similitudo, à qua ipsa denominatur similis: Ut aduertatur autem vis huius vltimæ replicæ, aduertendum in sententia *Suaris* similitudinem posse considerari dupliciter, & ut denominat aliud simile, & ut denominat seipsam similem, & secundum vtramque rationem est similitudo. Vis ergo replicæ consistit in hoc, quod non possit assignari ratio, cur paternitas non possit habere rationem similitudinis posteriori modo, licet non possit habere rationem similitudinis priori modo.

Secundum est, quod non saluat processum in infinitum, quia licet similitudo non possit fundare similitudinem, tamen potest fundare dissimilitudinem, & dissimilitudo illa potest fundare similitudinem alteram, & illa alia similitudo aliam dissimilitudinem, & sic in infinitum.

115. *Itaque respondeo aliter ex principiis Doctoris nostri* negando sequelam, quia, ut antea dixi, nulla res refertur ad aliam rem, sine qua nequit esse, per relationem à se realiter distinctam, non enim potest habere ad talem rem nouam denominationem; noua autem denominatio est vnica & potissima via colligendi relationem distinctam realiter à fundamento. In processu vero multarum relationum aliquando venietur ad relationem aliquam, quæ non habet aliquem terminum, sine quo posset esse, ad quem referretur per relationem aliam à se realiter distinctam, & consequenter in illa relatione dabitur status, v. g. paternitas Ioannis est similis paternitati Petri similitudine à se realiter distincta, illa tamen similitudo non est similis similitudini, quæ fundatur in paternitate Petri per similitudinem à se distinctam, quia nequit esse similitudo paternitatis Ioannis ad Petri paternitatem, quin sit similitudo paternitatis Petri ad paternitatem Ioannis.

116. *Dices* hinc habetur, quod similitudo illa non possit per aliam referri ad similitudinem sibi correlatiue oppositam, sed non habetur quin possit referri ad aliquid aliud per relationem à se distinctam.

Respondet posse referri ad quemcumque alium terminum, sine quo nequit esse, per relationem à se distinctam, sed non sunt infinita actu existentia, ad quæ sic referri possit, & consequenter non habebit infinitas relationes.

Dices adhuc: sicut illa potest habere similitudinem ad aliud

aliud, ita similitudo in ipsa fundata potest rursum ad aliud habere similitudinem.

Respondeo, semper hoc esse verum, antequam veniatur ad relationem illam, quæ non haberet aliquid, sine quo nequirit esse: quod autem aliquando veniretur ad talem, patet, quia semper in progrediendo debet assignari pro termino, ad quem referretur relatio, aliquid distinctum à terminis relationum præsuppositarum: nam nequit esse sine illis terminis, & consequenter ad illos non referretur per relationem à se distinctam; cum ergo non sint termini in infinitum actu distincti, non ibitur in infinitum in relationibus.

117. *Sed quæres adhuc*, quare saltem fundamentum ultimum istius ultimæ relationis, nimirum Ioannes, aut Petrus, non referretur relatione reali ad illam ultimam relationem; videtur enim, quod possit sic referri, quia potest esse sine illa: quod si possit, sequitur de facto dari infinitas relationes, quia si Ioannes dicat relationem dissimilitudinis ad paternitatem, similiter dicet aliam relationem dissimilitudinis ad illam dissimilitudinem, & aliam ad illam, & sic in infinitum, quia potest esse sine omnibus illis.

Respondeo, nullum subiectum referri ad relationem in se subiectam, siue mediate, siue immediate per relationem distinctam ab ipsa, quamvis possit esse sine ipsa: sicut enim relatio subiecta in subiecto potest referre ipsum ad alia, ita etiam potest ipsum referre ad seipsum; & hoc colligitur etiam vterius ex eo, quod non esset signum aliquod distinctionis realis inter relationem qua referretur Ioannes ad paternitatem suam, & paternitatem: ergo non debet dici, quod referretur ad paternitatem per relationem realiter distinctam ab ipsa.

Deinde non ex denominatione noua quomodocumque colligitur relatio realis distincta ab extremis, quæ ad se inuicem denominantur, sed ex denominatione noua, quæ posset non esse, quamvis quodlibet ex extremis existeret. Cum ergo relatio subiecta in subiecto non possit existere, quin subiectum habeat necessariò omnem illam denominationem, quam ad ipsam habet, optime colligitur, quod illa denominatio non proveniat ab aliquo realiter distincto ab illa relatione.

118. *Obiicies ultinò*: sequeretur, quod totum esse relationis non esset ad aliud se habere, quia scilicet præter hoc, quod est referre fundamentum, adhuc esset subiectum alterius relationis.

Respondeo breuiter negando sequelam, & ad probationem dico, quod esse subiectum alterius relationis duobus modis potest intelligi, actu scilicet, vel aptitudine: & quouis modo intelligitur, non est de essentia relationis; non si intelligatur actu, quia relatio potest esse sine eo, quod actu subiectet aliam relationem; non etiam si intelligatur aptitudine, quia illa aptitudo non est nisi proprietas relationis, proprietas autem non est de essentia rei. *Deinde* quando dicitur, quod relatio habet totum suum esse ad aliud, sensus est quod nihil aliud faciat circa subiectum suum, quam actu ipsum referre, & quod non possit esse quin ita ipsum referat: hoc autem est verum, quamvis sit subiectum alterius relationis: ergo esse subiectum alterius relationis non tollit, quo minus tota eius essentia sit ad aliud se habere in sensu, in quo illud debet intelligi.

QVÆSTIO IX.

Quodnam sit supremum genus prædicamenti Ad aliquid, & quænam sint proprietates Relationum.

Hanc difficultatem magis intricatam, quam vtilem, absque enumeratione modorum dicendi expediā.

CONCLUSIO.

119. *Summum genus huius prædicamenti est relatio intrinsecus adueniens realiter separabilis à fundamento, communis vniuerso omnibus talibus relationibus.* Hæc in re est communis. *Probat*ur, quia aliquod debet assignari, nihil autem convenientius assignari potest quam talis relatio.

Obiicies: non potest abstrahi ab omnibus relationibus huius prædicamenti aliqua ratio communis prædicamentalis: ergo non debet assignari aliquod vnum supremum genus huius prædicamenti. *Probat*ur antecedens, quia

non potest abstrahi ab omnibus fundamentis relationum particularium aliquod vnum fundamentum vniuersum ipsis: ergo neque potest abstrahi à relationibus illis particularibus aliqua relatio vna, ipsis vniuersa. *Probat*ur consequentia, quia illa relatio deberet habere vnum fundamentum abstractum à fundamentis aliarum relationum.

Respondeo negando antecedens cum consequentia suæ probationis, & probatione eiusdem: quia cum relationes possint fundari in rebus primo diuersis, v. g. in rebus diuersorum prædicamentorum, quæ non conueniunt in aliquo conceptu communi prædicamentali, non est necesse vt relatio, vt sic, habeat fundamentum vnum prædicamentale; & eadem etiam ratione sequitur, quod non debeat habere aliquem vnum terminum prædicamentalem. Itaque fundamentum relationis vt sic non debet esse aliquod vnum determinatum, sed sufficit vt sit indeterminatum.

Dices: relationes sumunt speciem à fundamento & termino: ergo relatio vt sic, debet habere aliquem vnum terminum & aliquod vnum fundamentum. *Respondeo* distinguendo antecedens: relationes, quæ distinguuntur specie, aut numero ab aliis, transeant quæ non sic distinguuntur, nego antecedens: relatio autem vt sic non distinguitur specie, aut numero ab aliis, quandoquidem includatur in omnibus illis essentialiter.

120. *Obiicies secundo*: Relationi omni debet correspondere correlatio: ergo & relationi vt sic, & consequenter non datur vna aliqua relatio, quæ sit supremum genus huius prædicamenti. *Probat*ur hæc consequentia, quia relatio, quæ est supremum genus, est communis omnibus aliis relationibus, & superior illis: sed relatio habens correlationem non est superior illa: ergo quandoquidem nulla possit dari relatio sine correlatione, non potest assignari relatio quæ sit supremum genus.

Respondeo negando antecedens, quia relationes tertij generis non habent correlationes secundum communem sententiam, ex quo patet manifeste quod relatio vt sic, quæ est supremum genus huius prædicamenti, correlationem non habeat: quia si haberet, necessario omnis relatio contenta sub ipsa, deberet habere correlationem.

Respondeo secundo distinguendo antecedens: relationi cuique particulari, transeant relationi, vt sic, abstractæ ab omni relatione, nego antecedens.

121. Hæc de prima parte quæstionis sufficient: quantum autem ad secundam, *Prima proprietas* relatiuorum est habere contrarium. Hæc autem, si de contrario proprie dicto intelligatur, non conuenit omnibus relatiuis, imò nullis formaliter vt talibus conuenit, sed solum ratione fundamenti; nunquam enim vna relatio potest formaliter ratione sui expellere aliam relationem; sed ex eo quod fundamentum proximum relationis vnus expellit formaliter fundamentum proximum alterius relationis, tanquam suum contrarium, dicitur etiam relatio, quæ sequitur ad ipsum, expellere relationem sequentem ad alterum fundamentum, quod expellitur; v. g. dissimilitudo, quam habent duo parietes in albedine & nigredine, dicitur habere pro contrario similitudinem in albedine aut nigredine, quia, si introducatur albedo in extremo nigro, aut nigredo in extremo albo, expelleretur illa dissimilitudo, & loco ipsius esset similitudo.

Confirmatur hoc, quia *Philosophus* cap. de Quantitate dixit relationes non habere contrarium: ergo cum hic dicat quod habent contrarium, debet intelligi in sensu fundamentalis, non formali, modo iam explicato.

122. *Secunda proprietas* est suscipere magis & minus: quod etiam intelligendum est fundamentaliter, seu ratione rationis fundandi, aut terminandi, nam similitudo intenditur aut remittitur non per se, sed ex remissione aut intensione albedinis, v. g. siue ex parte fundamenti, siue ex parte termini: & ratio huius est, quia sicut relationes huius prædicamenti non producantur per se, hoc est, actione ad illas immediate terminata: ita neque intendi, neque remitti possunt per se, sed tantum ratione alterius. Sed controuertitur hic, vtrum quando intenditur similitudo v. g. acquiratur aliqua noua entitas relatiua; an vero prior

Relatio vt sic non debet habere fundamentum vnum vt sic sibi correspondens.

Relatio vt sic non debet habere correlationem.

Prima proprietas relatiuorum est habere contrarium.

Secunda proprietas est suscipere magis & minus.

similitudo destruat, & alia destructa succedat ipsi. Quia in re nihil video certi, sed utrumque existimo esse probabile cum non sit ratio vigens contrarium; utcumque tamen res est parui momenti. Magis tamen probabile puto quod non destruat relatio præcedens quando intentio sit per additionem gradus ad gradum in fundamento eius v.g. in albedine: nam tum sufficit pars similitudinis subiectata in nouo gradu, in quo, si produceretur tota similitudo de nouo, deberet pars eius subiectari; quando etiam similitudo intederetur per ablationem alicuius gradus fundamenti, non deberet similiter tota destrui, sed pars correspondens isti gradui, nec vlla noua deberet produci. Si vero intendatur per destructionem totius rationis fundandi, aut rationis terminandi, & productionem nouæ; similitudo totaliter destruetur, & alia totalis succedet.

Tertia proprietas, dicitur ad conuertentiam.

123. Tertia proprietas est quod dicantur ad conuertentiam, id est, quod sicut vnam relationem dicitur ad alterum, ita alterum dicatur ad ipsum: sic pater dicitur filij pater, & filius dicitur patris filius; & hoc etiam habet locum in rebus tertij generis, quia sicut intelligens dicitur intelligens tale obiectum; ita obiectum dicitur obiectum talis intelligentis, quamuis non habeat relationem realem ad ipsum.

Quarta proprietas, esse simul naturam.

Quarta proprietas est quod sint simul natura, hoc est, quod illa correlatiua, quæ dicuntur ad conuertentiam, sint talis natura, ut in vnum non sit causa, aut principium alterius, nec identificatum ipsi realiter, vnum tamen non possit existere sine altero, nec è contra. Nihil enim aliud denotat similitudo naturæ correlatiuorum, quam hoc.

Dices partem causare filium. Respondet patrem formatet non causare filium, sed partem fundamentaliter.

Quinta proprietas, esse simul cognitionem.

Quinta proprietas est quod sint simul cognitione, id est quod vnum ex natura sua non petat cognosci ante alterum, sed æque vnus cognitio exigatur ad cognitionem alterius, sicut alterius ad cognoscendam ipsam.

Aduertendum autem, has non esse proprietates quarto modo: quædam enim non conueniunt omnibus, & quædam non conueniunt solis. Et hæc de Relatione.

DISPUTATIO XVI.

DE QUALITATE.

NON longius differendus Qualitatis tractatus quæ, si perfectio consideraretur, secundum locum post Substantiam occupare deberet.

QUESTIO I.

Quid sit Qualitas, & utrum sit perfectior Quantitate.

1. **N**ON queritur de Qualitate, prout qualitas significat quæcumque formam actuantem, seu informantem, seu inhaerentem, siue sit essentialis, siue accidentalis, sic enim qualitas non est alicuius determinati prædicamenti, sed quædam qualitas est de prædicamento substantiæ, quædam de prædicamento qualitatis, quædam de cæteris prædicamentis omnibus: omne enim, quod in quale prædicatur est qualitas in hoc sensu; & propterea cum differentia & accidens quodcumque prædicentur in quale, erunt etiam qualitates. Sed queritur de qualitate prout dicit determinatum genus entium, quæ ponuntur in vno solo prædicamento distincto à cæteris nouem prædicamentis.

explicatio qualitatis assignata à Philosopho.

In explicanda autem natura qualitatis ut sic in hac acceptione, varij sunt modi dicendi: & quidem ipsemet Philosophus hic definit, seu describit qualitatem esse, quæ tales dicuntur. Sed contra hanc descriptionem statim occurrit difficultas communis, quod idem describitur per ordinem ad seipsum: nam quale formaliter dicit ipsam qualitatem, & quemadmodum ridiculum esset ignoranti naturam albedinis explicare ipsam per ordinem ad album, ita hæc descriptio non satis apta videtur.

Difficultas prædictæ explicatio.

Confirmatur, quia qui ignorat qualitatem ut sic, ignorabit etiam quid sit quale ut sic: ergo non poterit manu duci ad cognoscendam qualitatem proponendo ipsi, quod sit constitutum quale ut sic.

2. Propter hæc reprehenditur prædicta definitio ab Hurtado & aliis; sed defenditur à Complutensibus, qui addunt, quod vix potuit commodius explicari qualitas ut sic natura, quam per eius effectum formalem, significatum nomine sui concreti; quod nobis est aliquantulum notius, quam in abstracto, supponit autem quale esse notius quam qualitatem; unde etiam negarent antecedens confirmationis.

Defensio Complutensium.

Sed contra, quia falsum est quod vlli possit esse notius album, quam albedo, aut quantum quam quantitas: cum enim impossibile sit concipere quantum, nisi per modum habentis quantitatem, aut quale nisi per modum habentis qualitatem, profecto impossibile est ut sit notum alicui, quod aliquid sit quantum, aut quale, nisi sit notum illi, quid sit quantitas, aut qualitas.

3. Melius explicaretur Philosophus dicendo quod describeretur natura qualitatis hoc modo, supponendo quod non diceretur quales à quantitate, aut vlla relatione, & quod ex institutione communi vocis huius nemo intelligeret quantitatem, aut vllam relationem adhaerere rei, quæ denominaretur qualis; sed quod intelligeretur per hoc aliam aliquam formam accidentalem adhaerere ipsi: hoc enim supposito, non male dixit qualitatem ut sic, esse illam formam, à qua habent res denominationem qualis. In re autem conueniret hæc descriptio hoc modo explicata cum alia, quæ diceretur quod qualitas est accidens, quod nec est quantitas, nec relatio intrinsecus adueniens, nec relatio vlla ex sex ultimis prædicamentis. Quæ descriptio, licet non significaret nobis positue naturam qualitatis, ita tamen describeret eam, ut per hanc descriptionem posset facile quis cognoscere omnem formam in particulari propositam esse, vel non esse qualitatem: nam si cui proponeretur albedo, eo ipso quo videret quod non esset quantitas, nec relatio vlla, posset colligere, quod esset qualitas. Et similiter eo ipso, quo cognosceret quod intellectio non esset quantitas, aut relatio, posset colligere quod esset qualitas, & sufficiebat Philosopho dare talem descriptionem qualitatis, per quam de qualibet forma particulari, de qua dubitari posset, facile esset iudicium fere, an esset qualitas, nec ne.

Solum occurrit difficultas, quod ut quis cognosceret iuxta hanc descriptionem aliquid esse qualitatem, deberet cognosceret naturas omnium rerum quæ spectant ad cætera prædicamenta accidentalia. Sed hoc non impedit quominus descriptio sit bona, dat tamen occasionem inuestigandi meliorem aliquam, per quam sine recursum ad cætera omnia prædicamenta posset quis cognoscere naturam qualitatis.

4. S. Thomas duas descriptiones assignat qualitatis, primam 1. p. q. 28. art. 2. dicens eam esse dispositionem substantiæ. Secundam 1. 2. q. 49. ubi docet qualitatem esse modum accidentalem substantiæ, seu, ut explicat Complutensis, accidens modificatiuum, seu determinatiuum, vel imponens modum, aut denominationem substantiæ. Has duas explicationes coincidere dicunt Thomista communiter, & ex nostris eas approbat quidam recentior hic.

Duz descriptiones qualitatis à S. Thoma date

Sed certe mihi videntur ex se satis obscuræ, & insufficientes ad declarandam naturam qualitatis; nam quantum ad modum loquendi, certum est, Vbi esse modum substantiæ, seu accidens determinatiuum ipsius ad talem locum, sicut & Quando ad tale tempus; cum enim Petrus sit indeterminatus ad hunc & illum locum, hoc & illud tempus, determinatur ad hunc locum per hoc vbi, & ad hoc tempus per hoc quando; unde secunda descriptio conueniret vbi & quando, & consequenter non esset descriptio qualitatis: & idem esset dicendum de prima, si conueniret cum secunda descriptione, ut patet.

Non sola qualitas disponit aut modificat substantiam.

Rursus certum est, substantiam disponi aliquo modo per quantitatem ad recipiendas qualitates, & ad agendum ac patiendum ab agentibus corporeis, quæ in rem non quantam nequeunt agere. Præterea applicatione locali disponuntur res vltimate ad agendum in passum, quæ applicatio non est qualitas. Itaque ut prædictæ descriptiones sint bonæ, debet specificari in particulari quo modo disponat qualitas ut sic, aut modificet substantiā, alias non cognoscemus naturam eius, prout distinguitur à cæteris acciden-

accidentibus, quæ disponunt & modificant aliquo modo.

5. *Nec satisfaciunt Complutenses* longo discursu, quo conantur ostendere, quod omnes qualitates disponant substantiam determinando eius indifferentiam ad plura; nam licet ipsi dicant id non competere aliis accidentibus, & addant id consideranti patere; reuera tamen potius pater consideranti, quod id etiam competat aliis accidentibus, nam quantitas disponit substantiam ad agendum & patiendum; & hoc ubi disponit substantiam ut sit in hoc loco, si idem sit disponere ac determinare indifferentiam rei, quæ ex se est indifferens, & idem ubi modificat etiam substantiam, & est modus eius in sensu, in quo illi explicant, quo modo particulari conveniat qualitati modificare. Et licet forte non conveniat ubi esse modum substantiæ locatæ in eo sensu, quo iuxta phrasim Hispanam dicitur: *Tiene modo*, aut *tiene buen modo*, quæ phrasi significantius secundum *Complutenses* exprimitur particularis ratio, quæ competit qualitati, ob quam describitur bene esse modus; tamen non videtur etiam id competere omni qualitati, nec enim potest bene dici de re calida aut frigida, ut sic præcise, *tiene buen modo*, aut *tiene mal modo* iuxta phrasim Hispanicam; unde esse modum substantiæ iuxta sensum istius phrasis, non videtur convenire qualitati, ut sic, licet conveniat alicui particulari qualitati. Præterea ista phrasis Hispanica videtur significare artem, vel facultatem aliquam rationalem, quæ aliquis novit viam faciendi aliquid cum quadam gratia, & solum videtur dici posse de hominibus, aut Angelis, quibus tales artes possint convenire, ergo non bene explicatur natura qualitatis ut sic per illam phrasim.

Confirmatur tota hæc impugnatio, quia ipsi concedunt quod utraque illa descriptio conveniat formæ & figuræ, sed eo ipso conuincuntur esse malæ; quia, ut postea ostendemus, nec forma nec figura sunt qualitates huius prædicamenti.

6. *Suares disput. 41. Met. sect. 1.* describit qualitatem esse *accidens quoddam absolutum adiunctum substantiæ creatæ ad complementum perfectionum eius tam in existendo quam in agendo*. Hanc descriptionem tanquam continentem multas particulas superfluas, & non explicantem sufficienter naturam qualitatis, reiciunt *Complutenses*. Et quamvis non approbent omnes impugnationes eorum; præsertim dum conantur ostendere quod *ly absolutum* superflue ponatur, postea enim ostendimus id esse falsum; tamen existimo cum ipsis reuera definitionem esse satis prolixam, & continere aliquas particulas superfluas, ut *ly quoddam*, *ly adiunctum substantiæ creatæ*; nam eo quo dicitur accidens, significatur quod sit adiunctum substantiæ creatæ; neque enim increatæ adiungi potest accidens; nec debet esse per se, alias esset substantia.

Præterea cum istdem sentio, quod non bene explicet naturam qualitatis ut sic, quia quando dicitur quod sit complementum perfectionum substantiæ tam in essendo, quam in agendo, aut hoc intelligitur collectivè ita, ut qualitati ut sic conveniat utramque simul, & hoc falsum est, quia alias omni qualitati deberet convenire utrumque, quod ipse *Suares* non affirmat verum esse. Aut intelligitur distinctivè sic, ut qualitas ut sic necessario debeat habere alterutram rationem ex illis, & quælibet etiam qualitas particularis: & licet id esset verum, tamen definitio non esset una definitio bona, sed plures definitiones contineretur, alias posset quis definire animal ut sic bene, dicendo quod esset vivens rationale aut irrationale; quod est absurdum. Præterea alia accidentia sunt complementa perfectionum substantiæ v. g. quantitas, & figura, & forma, quæ tamen non sunt qualitates.

7. *Hurtadius* describit qualitatem esse *accidens absolutum à quantitate distinctum*. Hanc reiciunt *Complutenses*, quia sex vltima prædicamenta sunt accidentia absoluta à quantitate distincta. Sed postea ostendimus id esse falsum, & consequenter hæc impugnatio non valet in re, quidquid sit an valeat ad hominem. Impugnari posset præterea, quia non declarat essentiam qualitatis ut sic, nisi per ordinem ad quantitatem, cum tamen non magis de-

pendeat à quantitate quam alia accidentia, & consequenter nemo posset cognoscere naturam ipsius, nisi cognoscendo naturam particularem quantitatis: hoc autem est inconueniens, præsertim si alio modo explicari possit sine recursum ad naturam quantitatis: potest autem alio modo explicari, ut patebit ex dicendis.

Arriaga disp. 5. Met. num. 28. putat qualitatem ut sic bene describi esse accidens absolutum. *Contra primo*, quia quantitas est accidens absolutum, & tamen non est qualitas. *Contra secundo*, quia secundum ipsum, ubi est accidens absolutum, & quidem separabile ac conservabile absque re vbiata, & tamen non est qualitas: ergo male hoc modo describitur qualitas.

8. *Mastrius disp. 7. Log. art. 1.* dicit qualitatem ut sic esse accidens absolutum, ratione cuius subiectum qualificatum potest intendi & remitti. *Contra* quia quamvis qualitas non esset intensibilis aut remissibilis, adhuc haberet rationem qualitatis. Deinde non quælibet qualitas est intensibilis; nam certe una intellectio numero non potest intendi aut remitti. Deinde esse intensibile & remissibile non magis convenit qualitati tanquam proprietati, quam habere contrarium: ergo tam bene posset describi esse accidens absolutum habens contrarium, quam accidens absolutum intensibile ac remissibile.

CONCLUSIO.

9. *Qualitas optime explicatur esse accidens absolutum penetrabile*. Hæc in terminis est nullius, quod sciam. Probatum autem, quia omni & soli qualitati convenit hæc descriptio, & eadè difficultates aliorum modorum dicendi, quos reieciimus. Dicitur *accidens*, ut distinguatur à substantia; dicitur *absolutum*, ut distinguatur à relationibus intrinsecis aduenientibus, pertinentibus ad prædicamentum. Ad aliquid, & à relationibus extrinsecis aduenientibus, spectantibus ad sex vltima prædicamenta. Dicitur *penetrabile* seu compatibile ex se cum aliis rebus in eodem loco, ut distinguatur à quantitate. Ex quo patet quod omni & soli qualitati convenit prædicta descriptio: quod autem euitet difficultates obiectas contra alios modos dicendi, patet discurrenti per singulas.

Dices cum Complutensibus: *ly absolutum* non significat gradum aliquem positivum inter quantitatem & qualitatem, sed significat solum negationem relationis immediate fundatam in proprio vniuersali ex illis constitutio, sicut irrationale non significat gradum aliquem positivum inter animal, equum, & leonem, sed negationem hominis, quæ immediate fundatur in propria vniuersaliusque differentia: ergo sicut superflue definitur equus dicendo, equus est animal irrationale inanimabile, ita superflue ponitur *ly absolutum* in definitione quantitatis, aut qualitatis.

10. *Contra* hanc doctrinam duo mihi præcipue occurrunt: primum quod probabilius videatur quantitatem & qualitatem, sicut conveniunt siue vniuerso, siue analogice in ratione accidentis ut sic, ita etiam convenire in ratione aliqua positiva communi ipsis, ratione cuius convenit utrisque illa negatio relationis, & quod illa ratio positiva significetur per *ly absolutum*; unde tam bene *ly absolutum* potest poni in definitione ipsarum, quam *ly accidens*. Secundum, quod quamvis *ly absolutum* significaret talem negationem, & hæc sequeretur ad differentiam propriè constitutivam qualitatis, adhuc optime deberet poni in definitione qualitatis, non quod ipsamet negatio esset de essentia qualitatis, sed quod per eam significaretur partim natura istius constitutivi, & hoc maxime locum habet, quando differentia constitutiva non sufficienter constituit nobis secundum quod distinguitur à cæteris omnibus differentiis, nisi quatenus ad eam sequitur talis negatio, ut contingit in proposito nostro: nam non sufficeret ad cognoscendam differentiam qualitatis scire, quod esset accidens penetrabile, quia alia accidentia sunt penetrabilia, ut actio, passio, vniuerso, &c. ergo necessarium debet addi, quod sit accidens absolutum penetrabile.

11. *Dices secundo*: Per hanc descriptionem non significatur natura qualitatis positivè, seu per ordinem ad esse-

Descriptio
Arriagæ
reiciitur.

Descriptio
Mastrij.

Qualitas
est acci-
dens abso-
lutum pe-
netrabile.

Replica
Complu-
tensium.

Descriptio
Hurtadi
reiciitur.

etum positium eius, sed per ordinem ad negationem virtutis expulsiuæ aliarum rerum ab eodem loco: ergo non est bona.

Respondeo, negando consequentiam (quidquid sit de antecedente) quia sicut bene explicatur natura substantiæ per negationem aptitudinis ad inhærendum, cur non bene explicaretur natura qualitatibus per negationem aptitudinis ad expellendum alia à loco?

Quod si queratur, cur non possit dari aliqua definitio qualitatibus ut sic, per ordinem ad effectum positium, quem tribuit substantiæ, sicut potest dari de relatione & quantitate.

Respondeo, hoc oriri ex improportione quam habet intellectus noster cum natura illa qualitatibus in ordine ad eam cognoscendam, quæ improportio colligitur experientia.

CONCLUSIO II.

12. *Qualitas ut sic, est perfectior quam quantitas ut sic.* Hæc est communis cum Doctore in 4. dist. 12. quest. 2.

Qualitas
est perfectior
quantitate.

Probat primo, quia reperitur in subiecto nobiliori, verbi gratia in Angelo; secundo contrahitur ad perfectiores differentias: nam certum est differentiam, qua contrahitur qualitas, ut sic ad intellectionem, esse perfectiorem quam vlla differentia contractiva quantitatis ut sic. Quæ duæ rationes probant sine dubio conceptum qualitatibus ut sic, esse perfectiorem conceptum quantitatis ut sic, & probant etiam dari aliquas qualitates, nimirum spirituales, quæ sint perfectiores quacumque quantitate.

Sed non videntur sufficere ad probandum, quod quacumque species qualitatibus sit perfectior quacumque specie quantitatis, & speciatim dubitari posset de qualitatibus corporalibus, subiectis præsertim in ipsa quantitate, & dependentibus ab ipsa. Sed ex his etiam videtur certum, quod quæ sunt actiuæ, & possunt producere aliquam qualitatem positivam realiter, ut calor, frigus, species impressæ, & qualitates sensibiles, quæ natæ sunt immutare sensum, sunt perfectiores quantitate, si hæc etiam non habeat talem virtutem, quia actiuitas est maxima accidentium perfectio; at si quantitas habeat talem virtutem immutandi sensum, hæc ratio de actiuitate non sufficiens probat albedinem, v. g. esse perfectiorem quantitate: & quantum ad me non habeo principium, quo vniuersaliter hoc probem, nisi supponendo, quod quodcumque aliqua ratio generica, & superior, est perfectior alia ratione generica & superiori, quod etiam differentia omnes contractiuæ illius debeant esse perfectiores differentis omnibus contractiuis huius: quod principium non adeo mihi certum apparet.

Si autem teneatur omnem qualitatem esse perfectiorem omni quantitate, & obiciatur, quod plures qualitates recipiantur in ipsa quantitate, ut calor, frigus, &c. & ab ipsa dependant: ergo sunt imperfectiores. *Respondendum* est, negando consequentiam: quia quamvis forma substantialis dependeat materialiter à materia, tamen non propterea admittitur esse imperfectior: & quamvis visio albedinis, aut etiam intellectio intuitiva eius dependeat ab albedine, non tamen sunt imperfectiora albedine. Itaque licet, in quantum quantitas est independens à qualitate, & qualitas est dependens à quantitate, quantitas sit perfectior, & magis accedat ad substantiam & Deum; tamen in aliis rationibus maioris perfectionis exceditur à qualitate, ut in spiritualitate à qualitatibus spiritualibus, in actiuitate à calore & frigore.

QVÆSTIO II.

De diuisione qualitatis Aristotelica.

Quatuor
species
qualitatis
à Philo-
sopho as-
signatæ.

13. *Philosophus diuisit Qualitatem ut sic in quatuor species vniuersales, ad quas, omnes qualitates possunt reduci, & qualibet ex his quatuor speciebus duobus nominibus expressit, modo sane satis insolito. Primam speciem vocabat habitum & dispositionem, secundam potentiam & impotentiam naturalem, tertiam passionem & patibilem qualitatem, quartam formam & figuram. Circa*

cuius diuisionis sufficientiam & naturam, ut & circa singularum specierum essentiam, varij sunt modi dicendi, ex quibus aliquos doctrinæ causâ examinabimus: & quia sufficientia & natura diuisionis non potest cognosci, nisi cognitis membris diuidentibus, de his prius agemus.

De habitu & dispositione.

14. *Certum est non capi hic habitum pro vestitu aut ordine ad vestitum, quia consideratio habitus hoc modo spectat ad prædicamentum vltimum; nec prout habitus capitur pro omni forma opposita priuationi; quia sic forma substantialis, quæ non est huius prædicamenti, est habitus; sed capitur habitus pro aliqua determinata specie qualitatibus. Deinde certum est, quod dispositio non capiatur hic in illa vniuersalitate, in qua significat quidquid quomodocumque disponit subiectum, quia sic omnis qualitas esset dispositio, quia disponit subiectum aliquo modo; vnde Thomistæ describunt qualitatem ut sic per ordinem ad disponendum substantiam; sed sumitur etiam pro aliquo determinato genere, aut specie qualitatibus.*

Quid ha-
bitus &
dispositio.

Complutenses dicunt essentiam huius primæ speciei, prout comprehendit qualitates illas particulares significatas his duobus nominibus, Habitum & dispositionem, & prout distinguitur à cæteris speciebus qualitatibus, consistere in hoc, quod sit qualitas bene vel male disponens rem in ordine ad naturam, seu per se primo ordinata ad bene vel male esse naturæ subiecti, vel secundum se ipsam, ut agritudo & sanitas, vel in ordine ad operationem: ut sunt virtutes & vitia, scientia & error.

Explicit
Complu-
tensium.

Hæc explicatio nullo modo placet non solum, quia datur per particulam disunctiuam *vel*, quæ vix in vnam bonam descriptionem cadere potest, sed præterea, quia omnis qualitas habet hoc, quod est bene vel male disponere subiectum cui inest, vel in ordine ad naturam ipsius, vel in ordine ad operationem aliquam: & sane nemo neget quin calor male afficiat aquam in ordine ad naturam, quandoquidem iuuat ad destructionem ipsius, sicut agritudo iuuat ad destructionem hominis. Præterea: Potentia naturalis & impotentia disponit subiectum ab bene vel male operandum tam bene quam vlla qualitas alia, imo melius in sententia Thomistarum, qui putant illam potentiam & impotentiam esse facultates illas, sine quibus res nequeat operari.

15. Nec valet ad hoc responsio, quæ posset dari ex doctrina Complutensium, nempe, quod potentia naturalis detur ad operandum, non curando an bene, vel male afficiat subiectum in ordine ad se, aut suas operationes: nam si habitus scientificus, verbi gratia, detur ad operandum bene, quia inclinatur ad scientiam, quæ est operatio, & si habitus erroneus detur ad operandum male, quia ex se inclinatur ad operationem malam erroris, quandoquidem potentia naturalis; verbi gratia intellectus (loquor in sententia aduersariorum) ex se habeat posse concurrere aliquando ad operationes bonas, aliquando ad malas, cur ex se non dicatur dari ad exercendas operationes bene, & male? Deinde siue detur in ordine ad hoc, siue non detur, pater saltem, quod ex se habeat hoc facere: ergo ex se habet realiter loquendo rationem illam essentialem primæ speciei, & sic non erit realiter loquendo species distincta à prima specie, quod est contra aduersarios.

16. *Confirmatur*: quando dicitur, quod prima species ordinat subiectum bene vel male, quæro an sensus sit, quod omnis qualitas primæ speciei ordinat bene & male subiectum in se, vel in ordine ad operationem; vel quod aliqua qualitas primæ speciei ordinat male, aliqua bene, vel quod prima species sit qualitas illa, quæ abstrahit à qualitatibus ordinantibus bene, & ordinantibus male. Si dicatur primum, falsum est, quia habitus vitiosus non disponit bene, nec virtuosus male. Si dicatur secundum, non significatur vna aliqua ratio communis omnibus qualitatibus primæ speciei, sicut nec significaretur aliqua ratio communis hominibus & brutis, quando diceretur quod daretur aliquod animal rationale, & aliud irrationale, & quod nullum daretur animal, quod non esset rationale, aut irrationale. Si dicatur tertium, non declaratur etiam sufficienter ratio essentialis vnius qualitatibus ut sic, quæ est

esset communis omnibus, & solis qualitatibus huius primæ speciei, sicut non explicaretur bene natura animalis ut sic, dicendo, quod esset illud, quod esset abstractum ab omnibus animalibus, & in quo omnia & sola animalia convenirent.

17. *Aversa* dicit, primam speciem ut sic, comprehendentem habitum & dispositionem, esse illam qualitatem, quæ supponens potentiam operativam datur ad operandum: & credo quod hoc intelligat de operatione proprie dicta, quæ est actus immanens & vitalis.

Sed contra tamen est, quod etiam calor & frigus dantur ad operandum, quatenus conducent ad operandum aliquo modo sic, ut sine illis in aliqua debita proportionem, aut intensione nequeat quis operari vitaliter, & tamen non debent pertinere ad hanc speciem primam secundum vllum. *Deinde* potentia naturalis, & impotentia sunt accidentia præsupponentia potentiam operativam, & conducentia ad operandum aut patiendum, nec tamen spectant ad primam speciem: ergo non bene explicatur prima species. *Denique* ipsæ operationes intellectus & voluntatis spectant ad primam speciem, & tamen non bene dicuntur conducere ad operandum: ergo male explicatur prima species hoc modo.

CONCLUSIO I.

18. *Qualitas ut sic comprehendens dispositionem & habitum, prout significant solum qualitates primæ speciei, bene describitur esse qualitas insensibilis sensu externo, non sequens ex natura subiecti, seu non insita subiecto ex natura.* Probatur hæc conclusio, quia omni & soli qualitati primæ speciei, ut sic, convenit hæc descriptio, & absque superfluitate explicat naturam eius, ut patet declarando singulas particulas. Dicitur *qualitas* quia in hoc convenit cum omnibus aliis speciebus. Dicitur *non sensibilis sensu externo*, ut distinguatur à qualitatibus tertiæ & quartæ speciei. Dicitur *non sequens ex natura subiecti*, ut distinguatur à qualitatibus secundæ speciei: quod totum magis patebit ex dicendis.

Dices: species infusa Angelis ab initio creationis videntur spectare ad hanc speciem tam bene quam vltiæ aliæ species impressæ, sed tamen sunt innatæ: ergo male dicitur, quod qualitas primæ speciei ut sic non sit innata.

Respondes negando antecedens; nam eo ipso quo sunt innatæ, non spectant ad hanc speciem.

Dices: tales species possent non esse innatæ, sed tunc spectarent ad hanc speciem: ergo & nunc: alias eadem forma posset spectare quandoque, & non spectare quandoque ad hanc speciem.

Respondes negando consequentiam, & concedendo sequelam probationis, propter dicenda conclusione quartæ inferius.

CONCLUSIO II.

19. *Habitus spectans ad hanc speciem qualitatis bene describitur esse qualitas insensibilis sensu externo nec innata subiecto, difficulter mobilis.* Hæc patet, quia in hac explanatione ponitur totum, quod spectat ad naturam primæ speciei ut sic, & vltius ponitur quod sit difficile mobilis, per quod distinguatur à dispositione. Ex hac autem descriptione patet omnes illas facilitates quas per frequentes actus acquirimus siue in intellectu, siue in voluntate, & virtutes etiam per se infusas, ac etiam gratiam sanctificantem, si ab illis realiter distinguatur, & species impressas tam intelligibiles quam phantasticas, seu spectantes ad potentias cognoscitivas interiores, spectare ad habitum in hac acceptione.

Dices: gratia & virtutes infusæ facile deperduntur, quia unico peccaminoso actu gratia & charitas deperduntur: ergo non spectant ad habitum, ut hic definitur.

Respondes distinguendo antecedens: facile deperduntur physice, nego; moraliter & demeritorie, concedo, & nego consequentiam, quia in descriptione intelligitur quod habitus non sit facile mobilis, quatenus non potest physice absque demerito facile periri.

CONCLUSIO III.

20. *Dispositio, ut capitur prout significat qualitates huius primæ speciei oppositas habitui, bene describitur esse qualitas insensibilis sensu externo, non innata, facile mobilis.* Hæc patet ex præcedentibus conclusionibus: nam per descriptionem qualitatis primæ speciei ut sic, distinguatur à qualitatibus cæterarum specierum, & per ly *facile mobilis* distinguatur à qualitatibus primæ speciei, quæ significantur nomine habitus.

Obicies: actus intellectus, qui est visio beatifica, & actus voluntatis, qui est amor beatificus, & idem est de actu, quo Angelus intelligit seipsum, videntur spectare ad dispositionem, sicut cæteri actus intellectus & voluntatis, & tamen non sunt facile mobiles: ergo male dicitur, quod dispositio, ut sic, opposita habitui sit difficile mobilis.

Confirmatur, quia actus, quo intelligit Angelus seipsum, est innatus ipsi, videtur enim quod competat ipsi à primo instanti creationis: ergo non spectat ad dispositionem, si vera est præmissa descriptio.

Respondes negando antecedens, quia propter mobilitatem difficilem, quam supponuntur habere supra alios actus, debet potius spectare ad habitum, quam ad dispositionem.

Ad confirmationem concedo consequentiam; spectabit enim potius ad potentiam naturalem, supposito quod sit innatus.

CONCLUSIO IV.

21. *Habitus ut sic supra descriptus non distinguatur specie à dispositione ut sic supra descripta, sed solum accidentaliter.* Hæc est Doctores q. 36. *predicamentali* cum suis magis communiter S. Thomas quæst. 7. de malo Vsq. 1. 2. disp. 78. cap. 3. *Salas* ibidem q. 52. disp. 5. & aliorum plurium contra Caiet. & Conradum. 1. 2. q. 49. ar. 2. ubi fauet ipsi S. Thomas, Suar. disp. 42. Met. sect. 6. *Montesinus* 1. 2. disp. 30. *Loream* ibidem disp. 1. sect. 3. *Complutenses* hic q. 3. & alios.

Probatur primo, ex dictis, quia visio beatifica, quæ de facto est difficulter mobilis, & spectat ad habitum, si fuisset communicata alicui in via, ut Paulo fuit in rapto probabiliter, quia esset facile mobilis, spectaret ad dispositionem: sed hoc est falsum, si habitus ut sic distingueretur specie à dispositione ut sic: ergo non sic distinguuntur.

Probatur secundò: quia facilitas acquisita per vnum actum est eiusdem rationis specificæ cum illa, quæ acquiritur centum actibus: sed hæc spectat secundum omnes ad habitum, illa ad dispositionem: ergo forma eiusdem speciei variata solum accidentaliter spectat ad habitum & dispositionem, & consequenter habitus & dispositio, ut sic, non distinguuntur specie.

Confirmatur, quia solum distinguuntur habitus ut sic, & dispositio ut sic, per hoc, quod habitus sit difficulter mobilis, dispositio sit facile mobilis; sed eadem omnino forma potest competere accidentaliter, quod nunc sit difficile mobilis, nunc facile mobilis: ergo habitus & dispositio, ut sic, non distinguuntur specie necessitè.

Respondent aduersarij, quando dicitur quod dispositio sit facile mobilis, & habitus difficile mobilis, hoc intelligi sic, ut illa sit censenda dispositio, quæ ex natura sua non petat conservari ita, ut sit difficile eam expellere, & illa qualitas sit censenda habitus, quæ ex natura sua petit connaturaliter sic conservari, ut non possit nisi difficulter amoveri à subiecto: sed manifestum videtur, quod qualitas sit petens conservari connaturaliter, & qualitas non petens sic conservari, sint distinctæ specie, alias vna non peteret ex natura aliquid, quod ab altera non peteretur.

Contra, quia quamvis non dubitem quin quidquid petat aliquid ex natura sua, sit distincte nature ab omni quod non petat illud ex natura, tamen falsum est quod omnis forma, quæ est habitus, petat ex natura sua difficulter moveri, & omnis dispositio sua id non petat; consequenter falsum est, quod in definitione habitus id intelligatur, quod

Quid dispositio spectans ad primam speciem qualitatis.

Habitus, ut sic non distinguatur specie à dispositione ut sic.

Descriptio qualitatis primæ speciei.

Quid sit habitus spectans ad primam speciem qualitatis.

quod ex natura sua sit difficile mobilis, & in definitione dispositionis intelligatur, quod ex natura sua sit facile mobilis: nam ut dixi inter probandum conclusionem, facilitas acquisita per duos actus, quod fatentur expresse *Complutenses*, est dispositio, & facilitas acquisita per centum tales actus est habitus, & tamen istae facilitates sunt eiusdem omnino speciei, maxime secundum aduersarios *Thomistas*, qui negant intendi habitum per additionem graduum: ergo facilitas acquisita per duos actus non exigit ex natura sua esse facile mobilis, nec facilitas acquisita per centum actus exigit ex natura sua intrinseca esse difficile mobilis, aut si una eadem forma simplex exigit quandoque ex natura sua esse difficile mobilis, & quandoque facile mobilis, falsum est quod difficilis mobilitas exacta à natura, & facilis mobilitas similiter exacta à natura arguant distinctionem specificam formarum, quibus competit, & consequenter ruit totaliter responsio praemissa aduersariorum.

23. *Obiicies*: intellectio lapidis in homine, v.g. est dispositio, & facilitas ad illam concurrens cum intellectu est habitus: sed certum est quod intellectio & facilitas illae sint distinctae speciei essentialiter: ergo habitus & dispositio sunt distinctae speciei.

Respondeo distinguendo consequens: habitus ut sic, & dispositio ut sic: nego consequentiam; habitus aliquis particularis, & dispositio particularis, concedo consequentiam. Itaque non intendimus in hac conclusione, quod aliquis habitus particularis ex ratione sua particulari non distinguatur specie ab aliqua dispositione particulari ex ratione particulari ipsius; id enim falsum esse conuincit instantia obiectionis: sed quod negamus, est, habitum ut sic & dispositionem ut sic distingui specie inter se, & etiam habitum in particulari vllum distingui ab ulla dispositione particulari, ex ratione habitus ut sic, & dispositionis ut sic.

Et si queratur, unde colligatur, quod quando aliqua dispositio particularis distinguitur ab habitu aliquo particulari, non distinguatur ratione habitus ut sic, & dispositionis ut sic. *Respondendum est* id colligi manifeste ex eo, quod si competere ipsi ratione habitus, aut dispositionis ut sic, sequeretur quod quilibet habitus, & dispositio in particulari distinguerentur specie, quod falsum esse patet ex probationibus nostris.

De potentia naturali & impotentia.

24. Certum est quod non capiatur potentia naturalis hic pro facultate vlla, quae identificatur realiter rei ad producendum aut recipiendum aliquid: nam talis facultas identificata realiter rei non potest esse accidens eidem rei, nec consequenter qualitas eius: quod autem duntaxat huiusmodi potentiae naturales, patet euidenter, quia calor habet potentiam productiuam caloris, & materia prima habet potentiam naturalem receptiuam formae, & Deus ipse habet omnipotentiam productiuam ad extra, & substantia creata habet ex se in sententia longe veriori *Scoristarum* virtutem productiuam alterius substantiae, & substantia intellectualis creata habet intellectum & voluntatem, quae sunt potentiae naturales intelligendi & volendi, & tamen identificantur animae. Itaque intelligitur aliqua alia facultas actiua accidentaliter superaddita substantiae.

Deinde certum est, quod per impotentiam naturalem non intelligatur negatio potentiae naturalis, quia illa negatio non est qualitas, nec consequenter species qualitatis ut sic; sed intelligitur per eam facultas aliqua accidentaliter superaddita substantiae, quae est valde imbecillis & parua.

CONCLUSIO I.

25. *Potentia naturalis bene describitur esse qualitas insensibilis sensu externo, natura innata, quae quis inclinatur multum ad operandum; impotentia vero naturalis est qualitas sic insensibilis & innata, quae quis inclinatur parum ad operandum. Qualitas autem ut sic, communis potentia naturali & impotentia solis est qualitas sic insensibilis & innata, quae quis inclinatur ad agendum. Haec est conformis Doctori, & suis hic. Probatur* quo ad omnes partes, quia

omnes illae descriptiones omnibus & solis descriptis conueniunt, & absque superfluitate explicant ipsorum naturas, quatenus distinguuntur à ceteris qualitatibus, ut consideranti patet; nec aliquid opponi potest, nisi quod descriptio aliqua ex his tribus possit competere alicui qualitati spectanti ad primam speciem; sed ex conclusione sequenti patebit hoc non esse inconueniens. ergo.

CONCLUSIO II.

26. *Potentia naturalis & impotentia ut sic non differunt inter se essentialiter, nec etiam ab habitu. Haec est Doctoris supra, & aliorum, quos cum ipso tum citauimus, quos etiam sequitur Fossata 5. Met. c. 14.*

Probatur: principalis differentia inter potentiam & impotentiam naturalem, est, quod illa sit magna, haec exigua: sed esse magnum & paruum in qualitatibus, non arguit distinctionem specificam, ut patet: ergo. Deinde, principalis differentia, quae est inter ipsas & habitum, est quod illae sint inditae à natura, hic superadditus. Sed hoc non arguit etiam nisi distinctionem accidentalem, quia bene potest una & eadem entitas inferi à natura, & superaddi ipsi: ergo quod addatur naturae, aut quod indatur naturae, non arguit distinctionem specificam.

Dices, esse paruum & magnum, & esse insitum à natura, aut superadditum ipsi, non arguere distinctionem essentialiter; sed petere ex natura sua esse paruum, & petere ex natura sua esse magnum, similiter petere ex natura sua esse insitum à natura, & petere ex natura sua esse acquisitum seu superadditum naturae, arguere distinctionem essentialiter. Cum autem dicitur, quod potentia naturalis sit magna inclinatio, & insita à natura, debet intelligi hoc secundo modo, non primo modo, quatenus scilicet ex natura sua petit esse magna & insita à natura.

Contra tamen, quia licet calor ignis petat ex natura sua provenire ab igne, & esse ipsi innatus, calor vero aquae non petat ex natura sua esse innatus ipsi, tamen non propterea distinguuntur specie: ergo. Deinde calor magnus & intensus, petit ex natura sua esse intensus, & calor parvus petit non esse intensus, & tamen non distinguuntur specie: ergo quamuis potentia naturalis peteret esse magna, & impotentia parua, & quamuis utraque peteret esse innata, & habitus peteret non esse innatus, non tamen propterea distinguuntur specie.

27. *Dices* non esse paritatem, quia calor paruus, licet ut paruus formaliter petat esse paruus, non tamen petit ex essentia sua esse paruus: potentia autem naturalis petit essentialiter esse magna, & impotentia esse parua, similiter quamuis calor aquae non petat essentialiter esse innatus aquae, tamen petit essentialiter esse innatus igni, cum sit cuiusdem essentiae cum calore proveniente ab igne; habitus autem ex essentia sua non petit esse innatus vlli, cui petit esse innata potentia naturalis.

Sed contra, quia non potest ostendi, cur potentia naturalis petat ex essentia sua esse magna inclinatio, potius quam calor magnus petit ex natura sua esse magnus. Deinde non potest colligi, cur illa entitas, quae est habitus, non petat ex natura sua esse innata alicui subiecto.

Et confirmatur hoc maxime, quia non potest ostendi vlla differentia essentialis inter promptitudinem quam quis habet ex natura sua ad currendum, & illam quam acquiritur ex frequenti cursu; & tamen prima esset potentia naturalis, & secunda esset habitus.

Aduertendum autem, quod non intendam per hoc quin aliqua potentia naturalis possit esse distincta ab aliquo habitu essentialiter, & aliqua etiam impotentia naturalis à potentia naturali; sed solum me velle quod illa differentia non proveniat ex ratione potentiae naturalis ut sic, sed ex aliqua ratione particulari.

De Passione & passibili Qualitate.

28. Non accipitur hic *Passio* pro proprietate rei, quae propria passio eius satis communiter vocatur, quia haec vagatur per omnia praedicamenta, & in nostra sententia identificatur realiter rei cuius est: nec pro passione, quae correspondet actioni agentis, vel in ipsa re producta, vel

Potentia naturalis, & impotentia non differunt, nec ab habitu specific.

Facultas identificata rei non est potentia naturalis.

Impotentia naturalis non est negatio.

vel in subiecto, in quo producit, quia hæc spectat ad prædicamentum passionis, & in nostra sententia est respectus extrinsecus adueniens: nec pro affectionibus animæ, quæ ex cognitione aliquorum obiectorum in nobis causantur, ut est amor, odium, gaudium, tristitia, & huiusmodi, quia licet fortassis hæc passiones sint qualitates, tamen potius spectant ad primam speciem qualitatis, quam ad hanc tertiam, & certum est aliquas qualitates spectare ad hanc tertiam speciem, quæ non sint tales animæ affectiones, nam colores & qualitates primæ reales spectant secundum omnes ad hanc speciem, quæ tamen non sunt affectiones animæ. Itaque capitur hic *Passio & patibilis qualitas* pro qualitatibus determinatis distinctis à qualitatibus primæ & secundæ speciei, quarum determinatarum qualitatum naturam hic breuiter explicabimus.

CONCLUSIO I.

29. *Qualitas particularis ut sic comprehendens omnes & solas passiones & patibiles qualitates spectantes ad tertiam speciem, bene describitur esse qualitas per se sensibilis sensu externo.* Hæc est conformis Philosopho & Scoti hic, & patet, quia omni & soli conuenit, & absque superfluitate declarat naturam eius.

Obiicit secundum Philosophum, Ira & dementia spectant ad hanc speciem, & tamen non sunt sensibilia sensu externo: ergo prædicta definitio non competit omnibus qualitatibus tertie speciei, & consequenter non erit bona definitio qualitatis ut sic comprehendens omnes qualitates tertie speciei.

Respondeo cum Doctore quæst. 26. prædicamentali, non poni eas in hac specie quasi per se spectent ad illam, sed ad exemplificandum naturam harum qualitatum, quatenus diu durant, aut cito transeunt.

CONCLUSIO II.

30. *Passio est qualitas per se sensibilis sensu externo cito transiens; patibilis vero qualitas est qualitas sic sensibilis diu durans.* Hæc est communis, & patet, quia ponitur in his explicationibus ratio communis ipsis, quæ inter se conueniunt, & differunt ab aliis qualitatibus, & præterea differentia particularis, quæ inter se distinguuntur, nimirum cito transire & diu durare.

CONCLUSIO III.

31. *Passio & patibilis qualitas, ut sic, distinguuntur specie à qualitatibus primæ & secundæ speciei, inter se vero non distinguuntur, nisi accidentaliter.* Hæc est communior cum Doctore supra, & patet prima pars, quia hæc ex se & ex natura sua sunt sensibiles sensu externo; illæ vero non sunt sic sensibiles: ergo sunt distinctæ speciei tam bene quam color & sonus. *Probat* etiam secunda pars, quia eadem in specie qualitas sensibilis sensu externo potest aliquando diu manere, aliquando cito transire: sed ut diu manens esset patibilis qualitas, ut cito transiens esset passio: ergo qualitas patibilis, & passio, ut sic, distinguuntur specie, quia alias eadem specie qualitas non posset esse quandoque passio, quandoque patibilis qualitas, ut patet.

Confirmatur, quia calor respectu ignis dicitur patibilis qualitas; respectu vero aquæ dicitur passio. *Confirmatur secundo*, quia nullum est principium distinguendi essentialiter rubedinem ortam ex versundia, quæ est passio, & rubedinem ortam ex naturali constitutione, quæ est patibilis qualitas: ergo non distinguuntur essentialiter utraque rubedo.

Dices vnam habere ex natura sua quod cito transeat, alteram quod diu perseueret, & hoc sufficere ad distinctionem specificam.

Contra, quia hoc gratis dicitur: ergo non debet asseri.

32. *Obiicit*: sonus, qui est passio, distinguitur specie ab omni patibili qualitate, quia repugnat ipsi ex sua natura diu perseuerare: ergo patibilis qualitas distinguitur specie à passione.

Respondeo distinguendo consequens: patibilis qualitas ut sic, à passione ut sic, nego; patibilis qualitas talis à passione tali, vel passio talis ab omni patibili qualitate, transeat consequentia, nec id est contra conclusionem, per

quam non intendimus quin aliqua passio possit distingui specie ab omni patibili qualitate, sed quod hoc non competit ipsi ex ratione passionis ut sic, & patibilis qualitatis ut sic.

Ex his patet, omnia obiecta quinque sensuum exteriorum, ut calor, frigus &c. quæ percipiuntur à tactu, colores, qui percipiuntur ab oculo; sonus, qui ab aure; sapores, qui à gustu; odores, qui ab odoratu; & etiam species visibiles colorum, si tamen percipiuntur ab oculo, spectare ad hanc tertiam speciem.

De forma & figura.

33. Certum est non capi hic formam, quatenus significat formam substantialem, quæ informat; nec quatenus significat omne accidens, quod inheret actui, aut aptitudine, quia forma sic accepta non spectat ad hoc prædicamentum particulariter: Et æque certum est quod figura non capiatur hic, prout dicit imaginem rei, aut typum eius, sicut capitur 1. Cor. 10. Omnia in figura contingebant illis.

Auersa dicit formam & figuram esse qualitates non sensibiles per se, nec operatiuas: & consequenter dicit ad hanc speciem spectare actus vitales potentiarum sensitiuarum exteriorum, & characterem spirituales, qui communicant nobis per tria Sacramenta Baptismatis, Confirmationis, Ordinis. *Sed hic dicendi modus non placet*, tum quia nouus & infectus, tum, quia illi actus vitales & character, tam spectant ad primam speciem qualitatis, quam alii actus vitales.

Dicunt alii actus vitales sunt operatiui, ut actus intellectus est productiuus habitus. *Contra* quia non ex eo quod sit sic operatiuus ponitur in prima specie, quia certum est quod poneretur in prima specie, quamuis non esset sic productiuus; unde qui negant dari habitus, adhuc ponunt actus illos in prima specie.

Confirmatur, quia secundum magis communem sententiam actus supernaturales in substantia spectant ad primam speciem, & tamen non sunt productiuus ullius habitus secundum eandem sententiam communiorum, & certe visio beatifica non est productiuus ullius habitus.

Capitur ergo forma hic pro exteriori illa dispositione, à qua res materialis dicitur pulchra, & speciosa, aut deformis; figura vero capitur pro dispositione aliqua speciali, quæ habent partes quantitatis, v.g. illa, secundum quæ faciunt triangulum, aut quadrangulum, aut circulum. Quo modo accepta forma & figura, certum est quod vel non sint sensibiles ab illo sensu externo, vel si sint, non sunt sensibiles per se, sed ratione altitudinis qualitatum annexarum, ut ratione coloris aut caloris &c. & hinc distinguuntur à qualitatibus tertie speciei.

CONCLUSIO.

34. *Probabilius est non dari aliquam qualitatem particularem, quæ significatur nomine forme, aut figure, & est distincta à qualitatibus trium specierum iam explicatarum.* Hæc videtur mihi expressa mens Scoti in 4. dist. 12. quæst. 4. num. 19. ubi dicit figuram ultra quantitatem non dicere nisi relationem partium ad se inuicem vel terminorum claudentium partes. Et in 1. dist. 17. q. 2. ubi asserit quod pulchritudo non est aliqua qualitas absoluta in corpore pulchro, sed est aggregatio omnium conuenientium tali corpori, puta magnitudinis, figuræ, & colorum, & aggregatio respectuum, qui sunt istorum ad corpus & ad se inuicem.

Nec sufficit quod respondet quidam Scotista hic, distinguens duplicem formam & figuram, vnam quæ sequitur ad extensionem partium quantitatarum in ordine ad se, & aliam earundem partium in ordine ad locum; & dicens Scotum locis iam citatis loqui de forma & figura in hac posteriori acceptione, non in priori. Non sufficit inquam, hæc responsio; tum quia falsum est dari aliquam formam, aut figuram, quæ sequitur extensionem partium in ordine ad se, quæ sit quid absolutum, aut qualitas; tum quia Scotus loquitur absolute de forma, quæ est pulchritudo, & negat eam esse aliquam vnam absolutam qualitatem; quod male sane faceret, si daretur aliqua forma, quæ esset pulchritudo, & esset qualitas vna, quævis

Sententia
Auerse
relinquitur.

Quid forma
& figura.

Non datur
qualitas
quære spe-
ciei.

dare

daretur alia forma, quæ non esset qualitas, & esset pulchritudo. Præter Scotum tenet conclusionem *Martyrinus* noster hic passu 4. & ex recentioribus *Hurtadus* disput. 14. *Physic. sect. 4.* est autem contra *Thomistas* communiter, quos sequitur hic prædictus *Scotista*.

35. *Probatur conclusio*, quia eo ipso, quo partes quantitatis sic inter se ordinantur & vniuntur, vt si ponantur in loco modo suo connaturali, debeant habere situm quadrangularem, aut circularem absque vlla prorsus qualitate, habebit quantitas talem vel talem figuram: & eo ipso, quo partes quantitatis alicuius substantiæ cum tali, vel tali extensione & magnitudine ac figura vniuntur inter se, ac habent tantum huius coloris in vna parte, & alterius coloris in altera, res erit pulchra, vel deformis, & habebit consequenter formam in explicatione præmissa, in qua sola potest spectare ad quartam speciem qualitatis; nec est vllum vestigium vllius vnus qualitatis, à qua res haberet esse talis, vel talis figuræ, aut formæ in hac acceptione: ergo cum non sint multiplicanda entia sine necessitate, non debet dici, quod detur aliqua qualitas vna, quæ sit forma, aut figura distincta à qualitatibus omnibus aliarum specierum, quod est intentum conclusionis.

Obiicies: Philosophus enumeravit illas vt qualitates, ergo tales sunt censenda.

Respondeo negando consequentiam, quia non enumeravit ipsas, vt qualitates veras ex sua propria sententia, sed solum quia ita communiter existimabantur, nec spectabat ad ipsius propositum determinare, an id verum esset nec ne; aut quia sunt qualitates secundum dici.

De adæquatione diuisionis Qualitatis in prædictas species. Suppositis dictis, erit facile soluere hanc difficultatem.

CONCLUSIO.

Qualitas adæquate diuiditur in species enumeratas à Philosopho.

36. *Qualitas vt sic adæquate & bene diuiditur in prædictas quatuor species (supposito quod forma & figura essent qualitates) in hoc sensu, quod nulla sit qualitas, quæ non spectet ad aliquam ex illis, & quod qualitas spectans ad quamcumque vnā speciem, habet aliquam differentiam à qualitate quacumque spectante ad alias species, vel essentialē vel accidentalem.* Hæc debet esse communis.

Probatur, quia omnis qualitas aut est insensibilis sensu externo, aut sensibilis, si sensibilis, aut est per se sensibilis, & sic spectat ad tertiam speciem, aut per accidens, & ratione alterius sensibilis & sic spectabit ad quartam speciem: si insensibilis sensu externo, aut est innata rei, & sic spectat ad secundam; aut non innata, & sic spectat ad primam, ergo nulla est qualitas, quæ non spectat ad aliquam ex illis speciebus. Quod autem qualitas spectans ad quamcumque speciem habeat aliquam differentiam à qualitatibus spectantibus ad alias species patet ex descriptionibus earum præmissis. Dixi autem *supposito quod forma & figura sint qualitates*, quia si non sint qualitates, tum qualitas vt sic adæquate diuidetur in tres primas species, vt facile ex iam dictis constat.

Obiicies. Rarum & densum sunt qualitates, & tamen non spectant ad vllam ex his speciebus. *Respondeo*, si sunt qualitates, eas spectare ad tertiam speciem aut quartam, quia secundum Philosophum 7. *Met.* sunt sensibilia, quod si non sint sensibilia, aut spectabunt ad primam speciem, si scilicet non sint innata; aut ad secundam, si scilicet sint innata. Dixi autem: ex *suppositione quod sint qualitates*, quia incertum valde est an sint tales, & quidem ipsemet Philosophus aliquando affirmat, aliquando negat, sed non spectat ad præsens vtrum sint necne.

CONCLUSIO II.

Diuisio tamen non est generis in species.

37. *Qualitas vt sic non recte diuiditur in illa quatuor membra tanquam in veras species essentialiter distinctas.* Hæc est conformis Doctore, quem præter suos multi alii sequuntur, & patet ex dictis non solum, quia forma & figura non sunt qualitates, sed quia vna & eadem qualitas ob diuersitatem accidentalem potest spectare ad diuersas species ex illis. Nec refert, quod Philosophus qualitatem vt sic in has qualitates tanquam in species enumeravit absolute, quia loquitur de speciebus impropriis

quatenus scilicet tales dicuntur, quæ habent aliquam differentiam, plusquam numericam, sicut dicitur quoddam genus hominum esse laboriosum, quoddam ignauum, cum tamen non dentur homines diuerse speciei.

Confirmatur hæc responsio, quia in fine capituli, enumeratis illis quatuor speciebus, subiunxit: *fortassis quidam alius quispiam modus qualitatis apparebit.* Ex quibus verbis satis datur intelligi, quod ipse non existimauerit species à se enumeratas esse veras species & essentialiter distinctas, quia si sic existimaret, non diceret, quidam alius modus, sed quædam alia species.

Dices: ergo non satisfecit suo muneri, quia debebat diuidere qualitatem in veras species.

Respondeo negando sequelam, & ad probationem dico quod sufficiebat ipsi sic annumerare qualitates, vt omnes comprehenderet.

38. Est autem pro complemento huius questionis aduertendum, quod qualitas possit alio modo diuidi in suas species, quæ veræ sint species realiter & essentialiter inter se distinctæ: nam imprimis qualitas, vt sic diuiditur adæquate in spirituales & materiales; & si spiritualis diuiditur in actus seu operationes, & qualitates spirituales, quæ sunt principia talium operationum. Ex his etiam qualitas, quæ est actus vt sic, potest diuidi in actus naturales in substantia, & supernaturales in substantia; & actus naturalis in substantia potest diuidi in actus intellectus & voluntatis; & similiter potest diuidi actus supernaturalis in substantia. Præterea actus naturalis intellectus potest diuidi in primam apprehensionem, iudicium simplex, & discursum, & discursus potest diuidi in varias alias species scientiarum, opinionum, & artium. Actus etiam voluntatis naturalis in substantia potest diuidi in varias species actuum diuerforum, quos voluntas potest habere, & longissimum esset singularum specierum catalogum hic texere. Præterea actus supernaturales intellectus & voluntatis possunt etiam diuidi in varias species. Deinde qualitates spirituales, quæ sunt principia actuum, possunt diuidi in naturales qualitates, & supernaturales qualitates, quæ sunt talia principia. Qualitates supernaturales huiusmodi possunt diuidi in plures species, vt in principia spectantia ad intellectum, & illa quæ spectant ad voluntatem; & similiter diuidi potest qualitas huiusmodi naturalis ordinis: & qualitas spectans ad intellectum potest diuidi in qualitatem, quæ supplere potest concursum obiecti, & quæ non supplet: primi generis erunt species intelligibiles; secundi generis erunt habitus generati per actus, & faciliantes ad ipsas. Qualitas huiusmodi naturalis spectans ad voluntatem diuidi potest in varios habitus, quos voluntas acquirere potest.

39. *Qualitas non spiritualis* potest diuidi in intentionalem, & realem: intentionalis est, quæ ex natura sua ordinata est per se primo ad perfectionem potentie vitalis materialis; realis est quæ non est sic instituta: prima diuidi potest in cognoscitiuam & appetitiuam; & appetitiuam in materialem: cognoscitiua diuidi potest in actus & principia actuum; appetitiua in actus & habitus, si dentur in eo habitus. Realis diuidi potest in qualitatem primam & secundam; prima diuidi potest in quatuor primas, secunda in varias alias iuxta varietatem earum, quæ quia magna est, vt & aliarum qualitarum, propterea valde difficile esset prædicamentum huius integri seriem proponere, nec id necessarium est, sicut nec proponere seriem integram prædicamenti substantiæ.

De proprietatibus Qualitatis.

40. *Prima proprietas* enumerata à Philosopho, est habere contrarium. Quod non sic intelligendum est, quod sola qualitas habeat aliquam aliam formam positiuam sibi dissimilem & oppositam essentialiter, nam omnis species cuiuscumque prædicamenti habet aliquid sibi contrarium in hoc sensu; nec sic etiam, vt sola qualitas habeat aliquam formam positiuam sibi sic oppositam, vt expellant se mutuo ab eodem subiecto, quia vna forma substantialis expellit alteram ab eadem materia. Intelligitur ergo sic, vt sola qualitas habeat formam positiuam absolutam sibi oppositam, perquam expellatur ab eodem subiecto in habitationis

Alius modus diuidendi qualitatem in proprias species.

Prima proprietas qualitatis est habere contrarium.

inhæſionis. Dico autem formam absolutam, quia vnum ubi expellit formaliter aliud ubi ab eodem subiecto inhæſionis. Quare si explicanda sit hæc proprietas sic, vt soli qualitatî conueniat, debet addi, quod sola qualitas habeat formam positiuam absolutam sibi contrariam sic, vt non possit compari cum eadem forma in eodem subiecto inhæſionis. Sed nec in hoc etiam sensu hæc proprietas conuenit omni qualitatî; nam lux est qualitas, & tamen non habet contrarium in hoc sensu, nec etiam habitus supernaturales, aut species impressæ.

Secunda proprietas est susceptiuum esse magis & minus, hoc est posse intendi & remitti: quod quidem competit qualitatibus pluribus, non tamen videtur competere omnibus; nam certe quilibet actus intellectus vnus non videtur posse intendi aut remitti proprie loquendo, nec quælibet species impressa. Deinde ipsæ Philosophi asserunt hanc proprietatem non conuenire soli qualitatî: & certe quantum ad modum loquendi, dicitur res quæcumque esse magis & minus similis alicui, sed & vna actio dicitur magis intensa alia actione.

Tertia proprietas est, quod secundum eam res dicuntur similes & dissimiles; quod sine dubio intelligendum est de similitudine strictæ sumptæ, quæ fundatur in ipsa qualitate; nam res dici similes & dissimiles large loquendo secundum quascumque formas, in quibus conueniunt aut disconueniunt, est extra controuersiam. Addendum autem quod ex hac proprietate vix possit declarari natura qualitatîs, quia non potest intelligi bene, quid sit similitudo proprie dicta, nisi intelligatur prius ipsa qualitas, quandoquidem similitudo proprie dicta, vt distinguitur ab aliis similitudinibus, non possit cognosci nisi quatenus cognoscatur fundari in qualitate. Itaque in hoc solum sensu posset per hanc proprietatem colligi aliqua forma esse qualitas, quatenus qui cognosceret aliqua esse similia in aliqua forma, quæ non esset nec substantia, nec quantitas, nec relatio vlla, eo ipso posset cognoscere quod illa forma esset qualitas.

DISPUTATIO XVII.

QVÆ EST VNICA.

De Sex vltimis Prædicamentis

N vnica hac disputatione naturam sex vltimorum prædicamentorum scilicet *Actionis, Passionis, Quando, Vbi, Situs, Habitus*, explicare conabimur.

QVÆSTIO I.

Utrum detur relatio extrinsecus adueniens & quid sit.

Moueo hanc quæstionem hic, quia communis sententia *Scotistarum* est, sex vltima prædicamenta consistere in huiusmodi relationibus. Quæ sententia communiter reſicitur, & quidem hoc fundamento, quod non dentur tales relationes.

Vt autem hæc bene intelligatur, ac vitetur quæstio de nomine, aduertendum est nos cum *Scoto* nihil aliud intelligere per relationem extrinsecus aduenientem, quam formam pure respectiuam, quæ nec includit aliquid absolutum intrinsece & essentialiter, nec identificatur realiter ex suppositione quod daretur talis similitudo (de cuius suppositionis veritate parum hic est curandum) & quæ non spectat ad prædicamentum *Ad aliquid*.

Aduertendum secundo, omnem relationem transcendentalem identificari alicui alteri entitati, quam præsupponit vt fundamentum, v.g. relatio transcendentalis, quam dicit creatura ad Deum, identificatur ipsi creaturæ; & relatio, quam dicit intellectus ad obiectum, identificatur ipsi intellectui. Relatio verò pertinens ad prædicamentum *Ad aliquid*, quam vocant *Scotiste* merito relationem intrinsecus aduenientem, necessario præsupponit fundamentum & terminum cum ratione fundandi; quibus positis necessario resultat absque aliqua actione ad ipsam-

met terminata: vnde si detur aliqua forma relatiua, quæ non identificatur alicui alii rei, nec præsupponit fundamentum, terminum, & rationem fundandi ad quæ necessariò sequitur, dabitur relatio extrinsecus adueniens; nihil enim aliud intelligimus per relationem extrinsecus aduenientem, quam huiusmodi: & ratio nominis est aptissima: cum enim sit entitas pure relatiua, hoc est non includens aliquid absolutum, nec identificatum vlli absoluto, debet vocari relatio; & quia vltimas non sequitur necessariò ex vi fundamenti, & termini, aut vllius rationis fundandi se habentis ex parte ipsorum absque actione aliqua immediate terminata ad ipsammet, quemadmodum sequuntur relationes de prædicamento *Ad aliquid*, merito vocatur extrinsecus adueniens, ad differentiam illarum aliarum relationum, quæ intrinsecus aduenientes dicuntur; & per hoc patet responsio ad dissentium longissimum, quo vtitur *Suarez* supra contra *Scotum* ex nomine relationis intrinsecus aduenientis.

CONCLUSIO.

2. Dantur relationes extrinsecus aduenientes in sensu iam explicato. Hæc est *Dottoris* in 3. dist. 1. quæst. 1. & in 4. dist. 3. quæst. 1. quod libere in 1. num. 4. cum *Scotistis* omnibus, quos sequuntur *Louanienses* hic; *Paulus Venerus* 5. Met. capit. 36. & alii contra communiorum *Thomistarum*, & *Recentiorum* sententiam, quos citant & sequuntur *Suarez* dist. 48. Met. sectio. 1. *Rinnus* & *Complutenses* hic.

Probat, quia secundum aduersarios communiter datur vnio inter materiam & formam, quæ est aliquid reale positiuum distinctum ab illo; & licet hoc negetur à *Caietano* & aliquibus paucis; tamen id modo supponendum est cum communiori aduersariorum sententia, quam aliàs probabimus, Deo volente: sed illa vnio est huiusmodi respectus; ergo, &c. Probat minor, quia est aliquid reale, cuius totum esse consistit in ordinatione actuali vnus ad aliud: ergo est essentialiter respectus; non est autem intrinsecus adueniens, vt fatentur aduersarii, & patet, quia non præsupponit aliquid ex parte extremorum, ad quod necessariò sequitur, possunt enim extrema esse existentia simul, quamuis non haberent illam unionem: non est etiam respectus transcendentalis, quia neque est quid absolutum, aliàs essentia eius non consisteret in actuali ordinatione vnus ad aliud; neque identificatum realiter alicui absoluto, quia non potest assignari quodnam sit illud absolutum, cui identificaretur, aut quis effectus, aut vtilitas eius; ergo non est respectus transcendentalis, aut prædicamentalis de prædicamento *Ad aliquid*, & consequenter erit extrinsecus adueniens.

Confirmatur hoc meo iudicio euidenter, quia eodem modo, quo aduersarii dicunt unionem esse aliquid absolutum dicens respectum transcendentalem, & propterea non posse intelligi, nisi per modum respectus, posset aliquis dicere, quod similitudo & quicumque respectus intrinsecus adueniens esset etiam quid absolutum, dicens tamen ordinem ad terminum: sed hoc est absurdum etiam secundum ipsos: ergo & illud, vnde sequeretur probabilitas eius.

3. Confirmatur secundo, quia si vnio materiæ ad formam esset quid absolutum, quæ esset ratio cur dicerentur vniri, deberet poni in vtroque extremo, vel vnum absolutum in vno, & alterum in altero: sed non potest poni in vtroque extremo vnum absolutum, quia vnum numero nequit naturaliter afficere duo subiecta æque immediate, sicut nec vna forma duo subiecta, siue informando, siue inhærendo; nec etiam ponitur vnum absolutum in vno, & alterum in altero, quia sic daretur duplex vnio substantialis inter materiam & formam contra magnam partem aduersariorum, vt videbimus primo *Physicorum*. Probatur sequela maioris, quia quæcumque referuntur ad se inuicem relatione reali mutua, debent habere ab vtraque parte rationem positiuam fundandi illam denominationem, nec potius debet fundari in vna quam in altera, si vtraque sit capax: & ita videmus contingere in relationibus similitudinis & dissimilitudinis, ac similibus: sed materia & forma referuntur ad se inuicem denominatione mutua relatiua

Dantur relationes extrinsecus aduenientes.

X vni;

Quid sit relatio extrinsecus adueniens.

vniti, & ille modus absolutus est ratio proxima aut formalis, aut fundamentalis, vnde proueniat: ergo debet poni in vtroque extremo.

4. *Confirmatur tertio*, quia frustra fit per plura quod fieri potest per pauciora: sed ex duabus formalitatibus, quas ponunt in vnione, absoluta scilicet & respectiua, sufficeret sola respectiua: ergo frustra ponitur altera.

Dices: si potuisset poni, sufficeret; sed non potest poni sine absoluto, & consequenter est magna necessitas absoluti. *Contra*, quia non potest, vel leuissima ratio assignari, quæ ostenderet, quod non posset poni: ergo gratis asseritur minor.

Confirmatur quarto, quia non potest dari vlla implicancia, cur non posset aliquid pure respectiuium poni de nouo inter materiam & formam per actionem alicuius extrinseci terminatam immediate ad illud: sed ex suppositione quod hoc posset fieri, non est vlla ratio, ob quam dicatur, quod ita de facto non fiat; & ex altera parte multo congruentius esset dicere, quod ita fiat, quando quidem illud, quod ponitur inter illa, non possit intelligi, nisi per modum respectus actualiter ordinantis vnum ad aliud: ergo debet dici quod illud, quod ponitur inter illa per actionem causæ vnientis, sit respectus purus, & nullo modo quid absolutum.

5. *Dices*, implicanciam esse quod respectus possit produci per actionem aliquam ad se immediate terminatam, vt sæpius testatur Philosophus; si autem poneretur per causam extrinsecam aliquid pure respectiuium inter materiam & formam, produceretur respectus per actionem ad se immediate terminatam.

Contra: Philosophus nunquam dixit non posse terminari actionem immediate ad relationem extrinsecus aduenientem, sed tantum id de relatione intrinsecus adueniente asserit. Sed non est eadem ratio de vtraque: ergo, &c.

Dices, Philosophum non fecisse mentionem de vna in specie, neque de altera, sed id vniuersaliter asserit de relatione, & propterea debet intelligi de quacunque relatione.

Contra, quia id asserit expresse de relatione tertii prædicamenti præsertim secundum aduersarios, quia alias relationes non nouit: ergo non debet intelligi de aliis relationibus, si darentur, sed de iis, quæ ad illud prædicamentum pertinent.

Et confirmatur, quia illud quod dixit Philosophus, debet fundari in ratione: sed non est vlla ratio, cur ad relationes extrinsecus aduenientes non daretur actio, & est optima ratio cur non daretur ad relationes intrinsecus aduenientes, quia hæc præsupponunt aliquid, ad quod necessario sequuntur sine actione: illæ vero non præsupponunt: ergo intelligendus est Philosophus solum de his, & non de illis. Quod si Philosophus expresse negaret ad vllam relationem dari actionem, potius neganda esset eius auctoritas, quam hæc conclusio.

6. *Obiicit primo*: Propterea relationes intrinsecus aduenientes dicuntur tales, quia sequuntur necessario ad extremas, posito fundamento proximo seu ratione fundandi; sed vni licet non sequatur necessario positus extremis, tamen sequitur necessario positus illis, & ratione fundandi: sequitur enim necessario ad actionem vnitiuam, quæ est ratio fundandi ipsam: ergo si sit ratio non transcendentalis, non erit extrinsecus, sed intrinsecus adueniens tam bene, quam similitudo, aut paternitas.

Confirmatur ex Ioanne à S. Thoma hic: actio sequitur necessario posito fundamento, & termino, & ratione fundandi, & similiter vbi: ergo sunt relationes intrinsecus aduenientes potius, quam extrinsecus iuxta nostram explicationem. Probatur antecedens, quia ratio fundandi actionem est positio effectus, & ratio fundandi vbi est circumscriptio corporis ambientis: sed positus his necessario sequitur actio & vbi, ergo.

Respondeo negando minorem; ad cuius probationem dico quod actio vnitiua non sit ratio formalis fundandi vnionem, nam ratio formalis fundandi debet esse in extremis, quæ referuntur aut in aliquo ex illis, vt patet discurrendo per omnes relationes tertii prædicamenti; actio ve-

ro vnitiua est in agente vniente, & non in illis extremis. Quod si etiam actio illa esset ratio fundandi, & etiam esset in illis extremis, adhuc obiectio nihil concluderet;

Respondetur enim secundo distinguendo maiorem: posito fundamento proximo seu ratione fundandi distincta ab actione productiua relationis, concedo; quæ non distinguatur ab ipsa, sed sit ipsamet actio productiua vnionis, nego maiorem.

7. *Ad confirmationem* nego antecedens cum sua probatione: nam positio effectus & circumscriptio corporis habetur formaliter per ipsammet actionem, & vbi, & non per aliquid prius: ergo non sunt rationes fundandi, ad quas sequuntur necessario actio & vbi.

Et per hoc patet ad fundamenta *Arriagæ disput. 12. Log. num. 6. & 11.* qui videtur non intellexisse nostram sententiam, dum in confirmatione sua euidenti, vt ipse ait, ex eo quod relatio paternitatis sit intrinsecus adueniens, infert relationem causæ & effectus intercedentem inter duos ignes esse talem: quasi Scotistæ non eodem modo philosopharentur de vtrisque; cum tamen certum sit eos nullam prorsus agnoscere differentiam inter illas. Nam qui ponunt inter patrem & filium præter actionem, quæ est respectus extrinsecus adueniens, aliam relationem intrinsecus aduenientem, similes duas relationes ponunt inter duos ignes; & qui vnam tantum relationem ponunt inter patrem & filium, quæ est actio, ac respectus extrinsecus adueniens, vnam etiam ponunt tantummodo inter duos ignes.

Obiicit secundo: si daretur aliquis respectus purus non transcendentalis, qui non esset de prædicamento *Ad ali-* quid, esset & non esset istius prædicamenti, quod est absurdum. Probatur sequela; non enim esset, ex hypothesi; esset autem, quia conueniret vni uoce in ratione respectus cum relationibus istius prædicamenti.

Respondeo negando sequelam cum sua probatione quoad secundam partem; non enim ex eo quod aliqua conueniant vni uoce, debent poni in eodem prædicamento. *Confirmatur hæc responsio*, quia non est maior conuenientia inter relationem intrinsecus aduenientem & extrinsecus in ratione relationis vt sic, quam est inter vbi & quando, cæteraque vltima sex prædicamenta (ex suppositione quod sint modi absoluti dicentes respectum transcendentem, vt dicunt aduersarii) in ratione modi absoluti vt sic: ergo sicut ex conuenientia horum in ratione modi non admitterent aduersarii quod pertineant ad idem prædicamentum: neque etiam inferre debent ex conuenientia relationis intrinsecus aduenientis cum relatione extrinsecus adueniente, quod sint eiusdem prædicamenti.

CONCLUSIO II.

8. *Bene definitur relatio extrinsecus adueniens esse respectus realis realiter distinctus ab extremis, non præsupponens aliquid ex parte ipsorum, ad quod necessario sequitur, quod non sit actio productiua ipsius, cuius totum esse est ad aliud se habere.* Hæc fere patet ex dictis.

Ponitur respectus realis, tanquam genus, in quo conuenit cum aliis relationibus realibus tam transcendentalibus, quam prædicamentalibus. Dicitur *realiter distinctus ab extremis*, vt distinguatur à relationibus realiter identificatis suis extremis, vt sunt relationes creaturæ ad Deum, materiæ ad formam, potentiæ ad obiectum, &c. Dicitur, *non præsupponens aliquid ex parte extremorum ad quod necessario sequitur*, vt distinguatur à relationibus intrinsecus aduenientibus, quæ tale quid semper præsupponunt. Dicitur *quod non sit actio productiua*, quia aliquando posset præsupponere in extremis vel in aliquo ex illis ipsam actionem productiuam sui: quando enim aliquis moueret se localiter, & poneret se in loco, vbi illud intrinsecum, quod haberet, præsupponit in ipso aliquid ad quod necessario sequitur, nimirum actionem productiuam sui. Verumtamen aduertendum est quod non necessario præsupponeret ipsam in extremis, quia si agens extrinsecum poneret locum in illo loco, habuisset illud vbi, & tunc actio productiua vbi non esset in extremis:

Et

Ad quas
relationes
non datur
actio.

Descriptio
relationis
extrinsecus
aduenientis.

ex eo quod vestis sit in corpore : similiter actio non dicitur esse ad, sed esse ab, & passio est in passio.

Confirmatur si sex vltima prædicamenta essent relationes, necessario essent mutue : hoc autem est falsum, quia actio, & passio non sunt simul natura.

Respondeo negando minorem, ad cuius probationem dico manifestum esse, sex vltima prædicamenta dicere ex natura sua intrinseca esse ad tam bene quam similitudo: nam actio ordinat agentem ad effectum, passio effectum seu passum ad agentem, vbi locatum ad locum, quando rem existentem ad tempus, & ita de reliquis, sicut similitudo ordinat album vnum ad aliud album coexistens. Nec refert, quod actio dicatur esse ab agente, passio in passio, vbi in loco, nam etiã similitudo dicitur esse in subiecto, & tamen non propterea dici debet quod non sit relatio. Præterea, improprie dici à Complutensibus, quod vestis sit in corpore, & falsum esse, quod habitus sequatur ex eo, quod vestis sit in corpore, imò ab ipso habitu habetur vestis esse in corpore, seu vt proprius dicam, vestis circa corpus aut applicata corpori.

16 *Confirmatur* responsio, quia ideo aliquid est essentialiter actio, non quia est ab agente quomodocumque, sed quia est ab ipso sic, vt ab ipsa denominatur per se formaliter agens producere aliud: & ideo aliquid dicitur essentialiter passio, non quia est in passio quomodocumque, sed quia est in ipso sic, vt ab ipsa denominetur passum pari ab aliquo: & ideo aliquid dicitur esse vbi, non quia est in loco quomodocumque, nec quia ponit in loco quomodocumque, sed quia est ratio formalis, à qua essentialiter & formaliter habet aliquid actu constitui in loco: ergo actio, passio, & vbi dicunt ordinationem actualem vnus ad aliud, nimirum, agentis ad passum, passi ad agens, locati ad locum: ergo dicunt esse ad non minus quam similitudo, quæ propterea dicitur esse ad essentialiter, quia vnus ipsius est referre actualiter vnum extremum ad aliud.

17. *Ad confirmationem obiectionis*, *Respondeo primo*, quod si aliquæ relationes ex sex vltimis prædicamentis non essent mutue, inde formaliter non sequatur, quod non essent relationes; neque enim ex conceptu relationis vt sic, habetur necessario, quod debeant esse mutue, vt patet in relationibus tertij generis, quæ secundum ipsosmet aduersarios non sunt mutue.

Respondeo secundo, concedendo sequelam maioris, & negando minorem: ad cuius probationem, dico aliud esse, quod relationes sint mutue, aliud quod sint simul natura; ad ipsam autem rem dico, quod certum sit reliquas relationes spectantes ad vltima prædicamenta, præter actionem & passionem, esse simul natura; vnde quantum ad hanc rationem, saltem illæ possunt esse relationes. De actione etiam & passione certum est, quod sint simul natura quantum ad hoc, quod ab vna ad alteram sequatur subsistendi consequentia pro quocumque instanti temporis, nec alia simulras naturæ necessario requiritur in omnibus relationibus.

QVÆSTIO III.

De Actionis prædicamento.

Explicatur sententia Scoti de Actione.

Nomen actionis est æquiuocum.

18. *Nomen* Actionis, vt aduertit Doctor in 4. dist. 13. quæst. 1. & quodlib. 13. est æquiuocum; significat enim plura secundum diuersam rationem; primo enim significat actiones vitales, quibus potentia vitales tendunt in sua obiecta, vt intellectus in intelligibile, voluntas in volubile, visus in visibile, quæ actiones sunt de prædicamento qualitatibus, & non huius prædicamenti.

Secundo sumitur aliquando à Philosopho pro reacta, seu pro effectu, qui producitur ab efficiente: & sic etiam non spectat ad hoc prædicamentum, sed ad illa, ad quæ spectat res illa producta.

Tertio sumitur pro respectu, seu relatione, quæ supponitur resultare in re, quæ aliam rem producit statim atque illam producit; & manet in illa re, quandiu coexistit cum re producta: & actio hoc modo spectat potius ad prædicamentum *Ad aliquid*, quam ad hoc prædicamentum, si tamen derur talis actio, seu productio, de quo egi supra disp. de relatione num. 46.

Quarto, sumitur pro respectu educentis ad formam, quæ educitur ab aliquo agente ex potentia alicuius subiecti.

Quinto pro respectu inducentis ad formam, quam inducit aliquid agens in aliquid subiectum.

Sexto denique sumitur pro respectu transmutantis ad transmutatum, mediante quod scilicet aliquid agens mutat aliquid subiectum.

19. Ex his tribus vltimis respectibus certum est posse dari respectum inducentis, sine respectu educentis; anima enim rationalis inducitur & non educitur: non potest tamen esse educio sine inductione, nihil enim educitur ex potentia alicuius, quod non recipiatur in ipsomet. Potest etiam dari respectus transmutantis sine educatione, vt patet in transmutatione corporis, quæ est altera pars viuientis per animam rationalem, non tamen sine inductione, quia nihil potest transmutari proprie loquendo, hoc est intrinsece, per receptionem formæ, quam non habuit ante, quin inducatur illa forma in illud, quod transmutari dicitur. Vnde existimo actionem educiuam realiter identificari actioni inductiuæ, & actionem transmutatiuam realiter identificari actioni inductiuæ in hoc sensu, quod illa actio qua transmutatur aliquid subiectum, debeat necessario esse actio, qua inducitur aliquid in ipsum; & illa actio, qua inducitur in subiectum, debeat necessario esse actio, qua transmutatur; & denique illa actio qua aliquid educitur ex subiecto, debeat esse & actio, qua inducitur aliquid in ipsum, & consequenter actio, qua transmutatur illud subiectum. Vnde quando Scotus videtur distinguere actiones has, existimo quod debeat intelligi, non de distinctione reali, sed potius de distinctione aliqua formali, vel rationis, vel etiam de distinctione reali in hoc sensu, quod bene possit actio transmutantis aliqua esse distincta realiter ab omni actione educiuâ, hoc enim est certum, quod transmutatur aliqua res per formam, quæ non educitur à potentia eius.

20. Difficilius, est quod Scotus supra in quarto, num. 11. dicit, respectum inducentis ad inductum, & educentis ad educitum esse respectum intrinsecus aduenientem; respectum vero transmutantis ad transmutatum esse respectum extrinsecus aduenientem, atque adeo respectum transmutantis ad transmutatum solummodo spectare ad hoc prædicamentum, non vero respectum inducentis aut educentis. Cuius rationem assignat, quod non possit esse forma inducta aut educita simul cum inducente aut educente, quin sit respectus educationis aut inductionis; possit autem esse transmutans v. g. causa transmutatiua & transmutatum, hoc est subiectum ab ipso transmutabile sine transmutatione, nimirum in casu, quo poneretur aliquid impedimentum, vt si adesset fortior agens, aut deesset concursus diuinus. Hæc doctrina mihi semper visa est difficilis, & si vera esset, falsum esset quod paulo ante diximus, nempe actionem transmutatiuam identificari realiter semper actioni inductiuæ alicui, & actionem educiuam semper identificari alicui actioni transmutatiuæ, quia omnis relatio extrinsecus adueniens distinguitur realiter ab omni relatione intrinsecus adueniente, alias non ponerentur in prædicamentis realiter distinctis.

Ideo autem hæc doctrina visa mihi est difficilis primo, quia si distinguitur realiter actio educiuâ transmutatiua sanè transmutatiua non potest esse prior quam educiuâ, sed potius è contra educiuâ debet esse prior: hoc autem supposito videtur quod relatio transmutantis, seu actio transmutatiua sit intrinsecus adueniens, quia sequitur necessario suppositis extremis, & educatione formæ seu inductione eius ita, vt de potentia Dei absoluta non possit non esse magis quam similitudo duorum alborum possit non esse, supposita eorum coexistentia: sed illa relatio, quæ necessario sequitur positis extremis, & aliqua ratione priori, quæ non sit actio productiua istius relationis, est intrinsecus adueniens, vt patet ex dictis quæstione prima huius disputationis: ergo illa relatio transmutantis esset extrinsecus adueniens in casu supposito.

Secundo, quia videtur quod relatio educentis aut inducentis sit extrinsecus adueniens, quia illa relatio est extrinsecus adueniens, quæ non sequitur necessario positis extre-

Inductio potest esse sine educatione non è contra. Transmutatio potest dari sine educatione, sed non sine inductione.

Actio educiuâ realiter identificatur actioni inductiuæ & etiam actio transmutatiua.

An actio inductiuâ, & educiuâ, sit relatio intrinsecus adueniens.

Contra partem affirmatiuam.

extremis & quibuscumque conditionibus præiis: sed posito calore v.g. & calefactio & omnibus prærequisitis ad educationem aut inductionem, non necessario sequitur educatio aut inductio inter calorem & calefactum illud, nam non sequeretur illa educatio aut inductio, si calor esset educatus ab alio calefactus; & si esset productus à solo Deo absque subiecto, non esset educatio aut inductio in vilo agente terminata ad illum calorem: ergo tam bene est relatio extrinsecus adueniens, quam unio materiæ ad formam, aut ubi, quæ secundum Scotum sunt relationes extrinsecus aduenientes.

Explicatio
Doctores.

Propter has difficultates existimo Doctorem, quando dicit quod educatio & inductio sit relatio intrinsecus adueniens, intelligendum esse conformiter ad principia alia communia de productione. Itaque quemadmodum secundum illa principia causa producat, v.g. homo generans hominem dicitur productiones diuersæ rationis ad rem productam, vnam quæ spectat ad prædicamentum actionis, & manet solummodo, vel quoad manet res in fieri ab illa causa, vel quoad actualiter dependet ab illa causa; & altera productione, quæ est de prædicamento Ad aliquid, quæ presupponit priorē, & manet quoad extrema illa manet, siue res producta dependat actualiter à causa siue non dependat; Ex quibus productionibus prior est relatio extrinsecus adueniens, posterior vero intrinsecus adueniens: Ita causa educens aut inducens dicitur duplicem educationem, aut inductionem; vnam quæ manet quamdiu res est in fieri, aut actu dependet ab inducente; & alteram, quæ ad illam sequitur & manet quamdiu res educata, & educens existunt in rerum natura, siue actu dependeat res educata ab educente, siue non; ex quibus prior educatio aut inductio est relatio extrinsecus adueniens, & de illa procedit discursus præmissus contra doctrinam Scoti; posterior vero est intrinsecus adueniens, & de illa loquitur Scotus, nec contra eam facit ille discursus. An autem reuera sint illæ duæ educationes, iisdem rationibus probandum aut improbandum est, quibus vtuntur auctores ad probandum aut improbandum, quod detur paternitas intercedens inter patrem, & filium, & sequens necessario ad illos, supposita productione vnius ab altero. Quod totum dictum sit ad defensionem, & intellectionem doctrinæ Scoti in prædicto loco.

Explicatur sententia Porretani de Actione.

Sententia
Porretani
de actione.

Definitio
actionis
data à Gil-
berto non
comprehen-
dit omnem a-
ctionem præ-
dicamentu hu-
ius.

22. **G**ilbertus Porretanus definit Actionem esse illud, secundum quod in id, quod subiicitur, agere dicimur, id est, secundum quod transformamus aliquod subiectum, inducendo aliquam formam in ipsum. Hoc est: Actio est aliqua forma, à qua formaliter denominatur aliqua causa actu transmutare aliquod subiectum. Quam definitionem admittit Scotus supra esse bonam, non tamen propterea comprehendit omnem omnino respectum, qui spectat ad hoc prædicamentum, sed propterea comprehendit omnem actionem causæ efficientis, vt efficiens est. Ratio autem cur non admittat eam, vt comprehendentem omnem respectum huius prædicamenti, est, quia informatio quasi actiua causæ formalis, à qua dicitur actu informare subiectum, spectat ad hoc prædicamentum, neque enim potest assignari aliud prædicamentum, ad quod spectet; & tamen non conuenit ipsi proprie loquendo prædicta definitio, quia non est verum proprie loquendo, quod forma agat in materiam, sola enim causa efficiens dicitur proprie loquendo agere ex vfu Philosophorum. Similiter concursus materiæ, quo influit materialiter in formam, quæ ex potentia eius educitur, spectat ad hoc prædicamentum, & tamen propter eandem rationem non conuenit ipsi prædicta definitio, proprie loquendo. Ratio etiam cur Scotus admittit prædictam definitionem, vt comprehendentem omnes actiones causarum efficientium spectantes ad hoc prædicamentum est, quod omnibus & solis illis conueniat proprie loquendo: omnis enim, & sola causa efficiens agit actione huius prædicamenti in id, quod subiicitur.

23. **D**ices: Deus est causa efficiens respectu effectus, quem creat, v.g. respectu Ageli, & tamen non agit in aliquid, quod subiicitur; quia Angelus creatur non sit ex præsup-

posito aliquo subiecto, in quod diceretur Deus agere, dum producit Angelum.

Respondetur ad hoc communiter, Deum producendo talem effectum non agere actione huius prædicamenti, quia non datur actio huius prædicamenti, nisi respectu effectus, qui accidentaliter dependet ab agente sic, vt possit esse sine tali dependentia: Angelus autem non sic accidentaliter dependet à Deo, sed essentialiter, vnde dependentia ipsius ad Deum est identificata realiter ipsi.

Dices secundo: Deus posset creare albedinem extra omne subiectum; & dependentia albedinis ab ipso in tali casu esset dependentia accidentalis, quia posset esse absque tali dependentia; sed tamen Deus sic producendo albedinem non ageret in id, quod subiicitur: ergo illa definitio actionis non comprehendit omnem actionem huius prædicamenti. Probatur consequentia, quia omnis actio, à qua accidentaliter dependet effectus, spectat ad hoc prædicamentum.

Respondetur negando consequentiam cum sua probatione, quia solum actiones causarum secundarum spectant ad hoc prædicamentum.

14. **E**t si quæras, cur illæ solæ spectarent potius, quam omnes, à quibus accidentaliter tantum dependent effectus, & non essentialiter.

Respondeo, in mea sententia rationem esse facilem, quia nulla actio spectat ad hoc prædicamentum præter actiones, quæ sunt accidentia: nulla autem actio Dei solius, siue ab ea essentialiter siue accidentaliter dependet effectus, est accidens, nam consistit, vt suo loco dicam, in volitione libera Dei, quæ vult effectum producere, quæ volitio non est accidens, vt patet. Quod si actio Dei esset quid distinctum à Deo & effectui, profecto non esset vlla ratio cur excluderetur ab hoc prædicamento, & consequenter quandoquidem non conueniret ipsi prædicta definitio, non esset bona, quandoquidem non comprehenderet omnem actionem, etiam effectiuam, spectantem ad hoc prædicamentum.

Dices tertio: Actio, quæ creatura crearet, spectaret ad hoc prædicamentum, & tamen non conueniret ipsi prædicta definitio.

Respondeo, secundum plurimos Scotistas, non esse possibilem talem actionem; quod si possibile esset, profecto prædicta descriptio actionis vt sic non esset bona: vnde illi qui tenent, quod creatura possit de potentia Dei absoluta creare vel totaliter, vel partialiter, debent consequenter negare prædictam definitionem, vt adequatam omni actioni spectanti ad hoc prædicamentum; nec esset magnum inconueniens negare bonitatem eius, neque enim Gilbertus ille Porretanus tantæ autoritatis haberi debet, vt non possit negari definitio quæcumque ab ipso tradita, si non constaret bonitas eius aliunde, quam ab ipsius autoritate.

Clarius explicatio Actionis.

25. **Q**uod si velit aliquis clarius, & sine inuolutione aliarum difficultatum, non necessario hic examinandarum, declarare naturam actionis vt sic, spectantis ad hoc prædicamentum: Dico Actionem vt sic comprehendentem omne illud, quod spectat ad hoc prædicamentum, bene explicari esse accidens quo mediante formaliter aliquid communicat esse alteri, abstrahendo à modo, quo communicat illud esse, siue scilicet id fiat per receptionem, siue per informationem, aut inhesionem, siue sine receptione aut inhesionem aut informationem. Hæc descriptio patet esse bona, quia omni & soli actioni huius prædicamenti conuenit; conuenit enim influxui, quo materia dat esse formam; & informationi, quæ forma informat materiam, dando seipsam illi, & influxui, quo efficiens producit quemcumque effectum, quem producit mediante accidente, siue illud producit transmutando, siue sine transmutatione, quidquid sit an actio talis absque transmutatione, sit possibile, necne. Excluditur autem actio Dei omnis, quæ consisteret in volitione eius, & quæ identificaretur realiter effectui producti, quia nec volitio eius est accidens, nec aliquid identificatum realiter creaturæ est accidens respectu istius creaturæ, vt patet.

Clarius
explicatio
actionis.

Quid actio
causæ effi-
cientis.

Actio autem causa efficiens, ut sic, potest bene describi esse accidens, à quo actualiter denominatur producere aliquid, aut dare, ipsi esse absque receptione, aut informatione eius, aut inhaione in ipso. Hæc descriptio similiter patet, quia omni & soli conuenit. Dicitur dare ipsi quia in hoc conuenit actio causæ efficientis cum causalitate causæ materialis & formalis. Dicitur absque receptione, ut distinguatur à causalitate causæ materialis. Dicitur absque informatione aut inhaione, ut distinguatur à causalitate causæ formalis tam substantialis, quam accidentalis. Solum potest esse difficultas circa totam hanc resolutionem in illo quod dixi, actionem, ut sic comprehendentem omne, quod spectat ad hoc prædicamentum, & actionem ut sic comprehendentem omnem actionem causæ efficientis spectantem ad hoc prædicamentum esse accidens: nam qui negant intercedere inter causam & effectum aliquid medium, negarent consequenter actionem ut sic debere esse accidens; unde ne videamur supponere hoc gratis, iam veritatem istius suppositi examinabimus: & quia est eadem ratio de actione ut sic, & de actione causæ efficientis, breuitatis & claritatis causa, solum in particulari examinabimus an id sit verum de actione causæ efficientis.

An detur aliquid medium inter efficiens & effectum, quod habeat rationem actionis.

26 *Prima sententia est Nominalium non requiri aliquid medium inter causam efficientem, & effectum ab ipso productum ad hoc ut denominetur formaliter producere illum effectum. Hanc tenent expresse Occamus, quod l. 6. Gabriel in 1. dist. 3. Greg. in 1. dist. 28. q. 2. Aliaco in 1. q. 7. Rubion. 3. dist. 1. q. 1. Baconius ibid. quos sequitur Uvadingus de Incarnatione disput. proem. dub. 3. qui eam tribuit D. Thomæ.*

Communior sententia inter alios auctores tam Scotistas & Thomistas, quam recentiores, est intercedere aliquid inter causam, & effectum ab ipso productum, à quo formaliter habeat esse producens talem effectum, & quod consequenter habeat rationem actionis.

CONCLUSIO I.

Non datur
actio me-
dia inter
causam, &
effectum,
quia à nulla
alia causa
nequit pro-
duci.

27. *Quotiescumque causa aliqua producit aliquem effectum, qui non potest ab illa alia causa produci, non est necesse ut intercedat aliquid inter illam causam & effectum realiter ab ipsis distinctum, à quo formaliter illa causa habeat producere illum effectum: sed illa causa habebit denominationem formalem producentis, aut scilicet, supposita existentia effectus, aut ab ipsomet effectu existente, & effectus habebit denominationem formalem producti à seipso. Hæc conclusio debet esse communis inter auctores vtriusque sententiæ præmissæ, nec enim auctores secundæ requirunt vniuersim debere intercedere inter causam & effectum actionem mediam distinctam realiter, sed loquuntur in sensu conclusionis tertiæ.*

Probatur prima pars conclusionis. quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed non est necessitas ponendi aliquam actionem mediam inter causam & effectum in casu conclusionis; ergo non est ponenda. Probat minor, quia si esset aliqua necessitas, maxime ut haberetur denominatio noua producentis in causa, & producti in effectu: sed ad hoc non est necesse, ut ponatur aliquid tale: potest enim dici quod causa denominetur produci ab ipso met effectu, qui seipso egreditur à tali causa; vel certe, quod causa seipsa producat, supposita existentia effectus: quod probo clarissime, quia in sententia admittente actionem mediam inter causam & effectum, licet dicatur de nouo de illa causa, quod sit causa, à qua egreditur illa actio, & de actione quod sit egrediens actu ab illa causa: non tamen ponitur aliquid medium inter causam & actionem: & ratio quare non ponitur aliquid medium est, quia actio illa non potest esse, nisi à tali causa, quod si potuisset, nulla esset ratio, quare non poneretur aliquid medium inter illam, & causam tam bene, quam ipsamet ponitur inter causam & effectum per ipsam productum: ergo quoties effectus aliquis nequit procedere ab illa causa, nisi ab una causa determinata, tum non debet asseri

aliquid medium: sed denominationes omnes poterunt provenire ab ipsamet causa & effectu illo.

28. *Ex his habetur primò, si solus Deus possit creare, ut communior sententia tenet, & si ulterius effectus, qui creati exigunt, nequeant produci aliter, quam per creationem, inter tales effectus & Deum non debere intercedere aliquam actionem mediam. Dixi autem, si tales effectus nequeant aliter produci, quia mihi certum est quod Deus possit creare aliquos effectus, qui possunt aliter produci, quam per creationem: potest enim creare albedinem extra omne subiectum, quæ albedo posset educi à potentia subiecti; & huiusmodi effectus & quando crearentur & quando educerentur, deberent non obstantibus principiis iam positus, produci mediante actione media, nisi aliunde constaret quod non.*

Sequitur secundo, quod si qualitates, quæ producuntur à potentiis vitalibus, per quas vitaliter tendunt in sua obiecta, de quibus in libris de anima, nequeant produci nisi ab illis potentiis; etiam de potentia Dei absoluta, ut multi tenent, eas non debere produci mediante actione realiter ab ipsis & causis distincta.

CONCLUSIO II.

29 *Non est necesse ut intercedat aliqua actio media inter Deum & effectum vllum ab ipso solo productum. Hæc est iuxta primam sententiam, & videtur esse contra multos ex illis, qui tenent secundam sententiam quantum ad effectus, qui licet à solo Deo procedunt, possent tamen ab ipso, & causa secunda provenire.*

Probat, quia sufficienter determinaretur Deus ad productionem talis effectus per volitionem suam liberam, per quam vellet ipsum producere se solo absque vlllo alio intermedio; posita enim tali volitione, & separato quocumque alio, effectus ille produceretur.

Confirmatur, quia Deus, per volitionem suam potest determinari ad producendum actu ex pluribus indiuiduis, quæ ab ipso & causa secunda in talibus circumstantiis produci possunt, hoc numero indiuiduum potius quam aliud, ergo similiter posset determinari per volitionem suam abique aliquo medio ad producendum hunc calorem, v. g. potius quam alium effectum.

30. *Dices: quando effectus ille, v. g. calor procederet à Deo, & causa secunda esset, & Deus & effectus & volitio libera Dei, quæ vellet ipsum producere tali tempore; & tamen Deus solus absque actione causa secunda non produceret illum effectum: ergo quando Deus solus produceret illum effectum, debet esse aliquid præter effectum & volitionem illam & Deum, nempe illud quod supplet defectum actionis causæ secundæ.*

Respondeo distinguendo antecedens pro secunda parte esse eadem formaliter volitio diuina, quæ vellet producere illum effectum se solo, nego; quæ vellet cum causa secunda, concedo antecedens; & similiter distinguo consequens: præter volitionem, quæ vellet cum causa secunda illum producere, concedo; præter volitionem quæ vellet se solo illud producere, nego consequentiam.

Dices secundo: Deus non potest habere hanc numero volitionem formaliter distinctam ab alia numero volitione, nisi connotando aliquid, quod non connotatur ab alia volitione; sed nisi ponatur aliqua actio intermedia inter Deum & effectum, qui ab ipso & causa secunda produci potest, non potest connotari per volitionem, quæ se solo produceret ipsum, aliquid, quod non connotaretur per volitionem, quæ simul cum causa secunda produceret ipsum: ergo non haberet diuersas formaliter volitiones in vtroque casu, & consequenter debet admitti aliquid medium.

Respondeo breuiter, relinquendo exactiorem huius rei discussionem pro Theologia & tractatu de voluntate Dei, negando minorem, quia, quando haberet volitionem producendi se solo effectum, connotaretur negatio concursus causæ secundæ; & quando vellet producere cum causa secunda, connotaretur concursus causæ secundæ. Addendum vero ad hæc, quod, si Deus non posset per volitionem suam intrinsecam absque aliquo superaddito producere effectum, tum, tam necessario debere interuenire aliquid

Aliquis est
effectus po-
tenti creati,
qui non
exigit cre-
ari.

Non in-
tercedit
aliqua ac-
tio media
inter Deum
& vnum
effectum
ab ipso so-
lo produ-
ctum.

quid distinctum ab ipso & effectu quocumque, qui ab ipso & creatura produci posset, etiam quando produceretur ab ipso, quam debet intercedere aliquid distinctum inter ignem & calorem, à quo ignis dicatur producere calorem; eadem enim potius est ratio.

CONCLUSIO III.

Requiritur actio media inter causam & effectum, qui ab alia produci potest.

31. Quando causa secunda producit aliquem effectum, qui posset ab alia causa sine ipsa produci, requiritur actio media, ut dicatur formaliter producere illum. Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam.

Probat, quia non potest dari denominatio realis absque causa aliqua reali, à qua proveniat: sed denominatio actus causantis, seu producentis, seu agētis est denominatio realis: realiter enim & vere agit, & producit, & causat effectum causa efficiens, v. g. ignis calorem: ergo debet dari aliqua causa, unde proveniat: sed absque aliquo intermedio inter ignem & calorem, non datur vlla causa, unde oritur illa denominatio causantis in igne: ergo datur aliquid intermedium. Probat, minor, quia illa denominatio non provenit ab ipso igne, nec à colore, nec ab utroque solo, nec ab utroque simul, & respectu ad nō esse immediate præcedēs fundato in calore, quia omnia illa possunt esse absque illa denominatione, in casu scilicet, quo calor productus ab vno igne non esset productus ab illo, sed ab alio igne: sed nihil aliud potest assignari, quod sit causa istius denominationis, nisi assignetur aliquid intermedium distinctum realiter ab omnibus illis: ergo, nisi assignetur tale quid, non poterit dari causa istius denominationis realis.

Confirmatur, quia impossibile est aliquid, præsertim finitum, transire de nouo à contradictorio ad contradictorium, absque aliqua mutatione vel intrinseca, vel extrinseca, hoc est, nisi sit aliquid nouum, ratione cuius iam sit ille transitus, & ante non fuit; cur enim iam esset, & ante non fuit ille transitus, nisi iam fieret aliquid, quod ante non fuit: sed ignis quando producit calorem, transit à non esse producentis ad esse producentis: iam enim producit, & ante non produxit: ergo debet iam esse aliquid, quod ante non fuit, ratione cuius dicatur iam de igne quod producat, cui ante non diceretur de ipso. Sed ex dictis nihil assignari potest, nisi aliquid inter medium ponatur distinctum ab igne & calore, tamen simul sumptis, & posito respectu ad non esse immediate præcedens: ergo necessario est aliquid tale admittendum.

32. Hoc est fundamentum præcipuum huius conclusionis, & propterea stabilendum est per solutionem præcipuum responsum, quas aduersarii dare solent. *Aliqui dicunt* ignem producere calorem per denominationem desumptam ab ipso calore, & negant, illum calorem numero, qui producit ab vno igne, posse produci ab alio igne, sicut nos ipsi, qui asserimus actionem mediam, negamus actionem vnius causæ posse esse actionem alterius causæ.

Sed contra hoc est, quod calor, qui est productus ab vno igne, conservetur in rerum natura absque illo igne, ut est evidens: ergo calor ille non habet essentialem dependentiam ab illo igne, & consequenter poterit absque inconueniente vllō ab alio igne provenire. Non est autem idem de actione, quia actio habet essentialem dependentiam à causa, à qua provenit, ita ut non possit provenire ab alia causa, ut colligitur ex eo, quod alias produceretur per aliam actionem, sicut ipsemet calor, & sic daretur processus in infinitum, quod est inconueniens.

Confirmatur, quia certum est calorem, qui producit ab igne, posse produci à solo Deo, sicut potest ab ipso conservari; sed hoc sufficit ad probandum quod non possit ignis habere ab ipso calore denominationem producentis.

Adde, hanc responsum destruere suppositum conclusionis, quæ loquitur de effectu, qui possit ab alia causa provenire, unde non est ad propositum.

Respondent alij, quod ignis denominatur producus calorem, denominatione de umpra à calore, non quomodo cumque, sed ut est in fieri ab illo igne.

Contra, quia quæro, à quo habet calor ille denominatio-

nem hanc, quod sit in fieri ab hoc igne: non à sua entitate nec àn entitate ignis, nec ab utraque: quia posset esse simul absque illa denominatione: ergo debet assignari aliquid aliud, à quo calor habet illam denominationem, distinctum ab igne & calore, quod est nostrum intentum.

33. Respondent Nominales falsum esse principium nostrum, nimirum non posse denominationem novam haberi absque causa noua, aut non posse transire de contradictorio in contradictorium absque aliqua mutatione intrinseca aut extrinseca: quod ostendunt, quia Deus potest facere aliquem de nouo Regem, qui non fuit ante Rex, absque vlla mutatione noua intrinseca, aut extrinseca & in tali casu absque tali mutatione vlla transiret Deus de non faciente Regem ad facientem Regem, & homo transiret de non Rege ad Regem: ergo falsum est prædictum principium.

Nec valet dicere, quod hæc mutationes & denominationes sint mutationes & denominationes morales, aut rationis, & quod propterea non sit absurdum admittere tales mutationes & denominationes nouas absque aliqua causa noua, licet id esset absurdum de denominationibus & mutationibus reals. Hoc inquam non valet, tum quia quæ ratione tu dicis, quod mutatio moralis possit fieri absque forma noua, idem potest alius dicere de mutatione reali, nec facile assignari poterit disparitas; tum & præcipue, quia denominationes morales & rationis fundantur in aliquo reali, unde nisi sit aliquid reale nouum, non videtur cur esset mutatio moralis, aut rationis noua, ut patet ex eo, quod non possit dari respectus rationis visæ, aut cognitæ de nouo, nisi daretur visio realis, aut cognitio de nouo, nec in humanis sit aliquis de nouo Rex absque titulo veteri, nisi fiat institutio actiua realis noua.

Confirmatur, quia nisi sit, vel fuerit, vel erit aliquid reale respiciens illud, quod mutatur moraliter, aut rationaliter potius quam aliud, non erit possibile quod ipsum potius quam aliud sic mutetur, nisi possit dari mutatio realis noua absque causa reali noua.

34. Impugnatur ergo aliter prædicta responsio, quia licet possit provenire denominatio & mutatio aliqua noua absque causa noua, quando illa causa dans denominationem est libera & infinita, quemadmodum est volitio diuina, à qua oritur illa denominatio Regis; tamen impossibile est quod talis denominatio noua proveniat absque causa noua, quando causa dans denominationem est limitata, & non libera, sed necessaria in causando, aut denominando. Et sanè alias posset quis dicere, quod paries, qui ob defectum albedinis non disgregat vitum, postea vero disgregat vitum, non esset mutatus ad albedinem, nec ad aliquam formam, quam non habuit ante, quando non disgregabat: sed ita contingit in proposito nostro, nā ignis & calor ab ipso productus sunt entia limitata, & non dominant libere, sed naturaliter quidquid denominatur ergo impossibile est ut ab illis proveniat denominatio noua producentis absque aliqua mutatione noua intrinseca, vel extrinseca.

Respondent denique alij, ignem habere denominationem producentis actu hūc calorem, ex eo quod calor actu egrediatur ab ipso, & calorem actu egredi ab igne seipso ex suppositione quod Deus velit ut ab ipso egrediatur. Itaque ut sit denominatio realis producentis in igne, aut in quacumque causa, requiritur ipsamet causa cum virtute in actu primo, applicatio ad passum dispositum, & volitio diuina determinans illam causam in actu secundo ad productionem effectus, sicut in communiore sententia ad hoc, ut sit hic numero calor productus ab hoc igne requiritur ignis applicatus ad talem materiam bene dispositam, & volitio diuina.

35. Contra hanc responsum urgeri potest, quod ipsa volitio diuina talis, qua mediante produceretur aliquid ab hac causa, deberet distinguī à volitione, qua produceretur ille effectus ab alia causa, sed non posset distinguī absque eo, quod connotaretur aliquid per primam, quod non connotaretur per secundam: sed non connotaretur, nisi poneretur aliqua actio in hac causa distincta ab effectu, & ipsamet causa: ergo non sufficit prædicta responsio.

Dices, primam volitionem connotare negationem egressus effectus ab alia causa, à qua non dicitur procedere, & secundam volitionem connotare negationem egressus istius effectus ab altera causa, à qua procederet effectus per primam causam.

Contra, quia quæro quid est egressus ille, cuius negatio, vel affirmatio connotatur per utramque volitionem. Si aliquid distinctum à causa & effectu, quod sit quid positivum, habetur intentum; si aliquid distinctum quod sit negativum, ergo datur realiter à parte rei negatio negationis, & per positionem realem vnius negationis tollitur altera, ac è contra, quo nihil absurdius. Si nihil distinctum: ergo quandoquidem posita quacumque ex volitionibus illis ponatur causa & effectus, sequitur quod nulla ex illis volitionibus connotet negationem eius. Hæc impugnatio est valde virgens in sententiâ distinguendum formaliter volitiones diuinas per connotata aliqua.

Impugnatur secundo: quia licet non possit negari, quin omnis causa creata dependeat à volitione diuina in agendo ita, vt nihil possit agere, nisi sit volitio diuina, propter essentialem subordinationem causarum secundarum ad Deum; tamen habent etiam causæ secundæ virtutem suam, secundum quam agere possent, etiam si non haberent talem subordinationem; & quantum possumus absq; inconuenienti eodem modo debemus discutere de concursu ipsorum ad effectum, quo discurremus in casu, quo non haberent talem subordinationem: sed in eo casu debuissimus propter prædictum argumentum tribuere causis secundis actionem propriam distinctam, ergo & de facto talis est ipsis attribuenda.

36. *Improbatur tertio*: quia si applicarentur duæ causæ, v. g. duo ignes ad idem passum, nisi vna ex ipsis aliter se haberet ad effectum, quam altera, non deberet dici potius illum effectum producere, quam altera; sed si non poneretur aliud tum in rerum natura, præter effectum, & causam, & volitionem diuinam, non aliter se haberet vna, quam altera ad effectum vt patet: ergo vt vna ex ipsis potius quam alia dicatur producere effectum, debet aliquid aliud poni in rerum natura, & consequenter dabitur actio media & distincta ab illis omnibus.

Improbatur quarto: quia si sufficeret volitio diuina, vt hæc causa ageret potius, quam altera absque eo quod per volitionem illam diuinam aliquid produceretur præter causam & effectum, posset similiter dici quod ignis posset frigidificare, & aqua calefacere, absque eo, quod ignis haberet frigus, aut aqua calorem, posita volitione diuina, qua veller quod ab aqua egrediretur calor, & ab igne frigus, nec posset conuinci vlla ratione qui ita diceret: sed hoc est absurdum: ergo non est approbanda prædicta Nominalium doctrina.

Per hæc soluitur etiam fundamentum aduersariorum consistens in hoc, quod non sunt multiplicanda entia sine necessitate, & quod non sit necessitas ponendi actionem aliquam mediam inter causam & effectum; iam enim ostendimus summam actionis mediæ necessitatem, sine qua scilicet non potest intelligi, quomodo causa possit dici producere effectum.

Quid sit illa actio media, & in quo subiecto.

37. Omnes fatentur, illud medium intercedens inter causam & effectum, quod vocatur actio, esse accidens; sed controuertitur an sit accidens absolutum, an respectivum; & deinde controuertitur, in quonam subiecto subiectatur, quibusdam dicentibus quod in passio, aliis quod in agente. Et quamuis prima controuersia soluta sit supra q. 1. vbi ostendimus in genere, sex vltima prædicamenta esse respectus; tamen claritatis causa hic in particulari aliquid addemus.

CONCLUSIO I.

Illud positivum, in quo formaliter consistit actio, non est quid absolutum, sed est respectus extrinsecus adueniens. Hæc est Doctoris in 4. distinct. 13. quæst. 1. cum suis contra communem Thomistarum & recentiorum sententiam.

Probatur prima pars, quia illud positivum non potest

intelligi, nisi per modum respectus, quo refertur agens ad rem productam: ergo non est quid absolutum.

Dices consequentiam non valere, quia multa absoluta nequeunt intelligi, nisi per modum respectus, ob respectum transcendentalem, quem essentialiter includunt, vt patet de materia, forma, intellectu, voluntate, intellectuone &c. ergo quamuis actio non posset intelligi, nisi per modum respectus, non propterea debet dici, quod non sit quid absolutum, sed ad summum tantum sequitur, quod dicat respectum transcendentalem.

38. *Contra primo*, quia licet aliquid absolutum non possit intelligi, nisi per modum respectus aliquo, tamen omne absolutum potest intelligi sine eo, quod intelligatur per modum respectus actualiter ordinantis vnum ad aliud, vt patet tam in exemplis allatis, quam in cæteris omnibus, de quibus non est controuersia: ergo cum actio non possit intelligi, nisi per modum actualiter ordinantis vnum ad aliud, non potest esse absolutum.

Contra secundo: quotiescumque est aliquid, quod nequit intelligi, nisi per modum respectus, debet dici quod sit respectus, & non absolutum, nisi sit aliqua ratio, ob quam constet oppositum: sed nulla est ratio, ob quam constet actionem esse absolutum quid: ergo dicendum est quod non sit absolutum, sed potius respectus, si non possit intelligi, nisi per modum respectus. Probatur maior; quia aliàs non esset principium, unde possit colligi quod aliquid sit respectus; posset enim dici de similitudine, paternitate, & quocumque omnino respectu, quod licet non posset intelligi, nisi per modum respectus, tamen non esset respectus, sed quid absolutum.

Contra tertio, quia falsum est quod absolutum vllum non possit intelligi, nisi per modum respectus: nam in exemplis allatis absoluta non intelliguntur per modum respectus seu relationis; sed potius per modum respectiuiorum & relatiuorum; non vero idem est, esse intelligibile per modum respectus, & per modum respectiui.

Ex his probatur manifeste secunda pars, si enim sit aliquid reale positivum, & non sit absolutum, debet esse respectus: sed non est intrinsecus adueniens, ergo extrinsecus: Consequentia est euidens; probatur inbuitum, tum quia omnis respectus intrinsecus adueniens est de prædicamento ad aliquid, actio vero est alterius prædicamenti; tum etiam & maxime, quia respectus intrinsecus adueniens præsupponit aliquid in extremis, cum quo habet necessariam connexionem, actio vero nihil præsupponit in ipsis, ratione cuius sequeretur necessario.

CONCLUSIO II.

39. *Actio subiectatur in agente.* Hæc est etiam Scoti cum suis supra contra eisdem Thomistas & recentiores.

Probatur, quia si sit respectus denominans formaliter agens, congruentius dicitur esse in ipso agente, quam in aliquo alio, quando agens est capax eius.

Confirmatur, quia cum sit accidens debet subiectari in aliquo: sed non est prior ratio cur in alio, quam in agente: ergo debet dici quod subiectatur in ipso.

Confirmatur secundo, quia illud per quod denominatur Pater æternus generare filium, est in ipso Patre æterno: ergo id per quod denominatur creatura generare, est in creatura, eadem enim est ratio.

Confirmatur tertio, quia valde difficile est ponere ipsam passionem in passio, propter prioritatem, quam habere debet ad passum ex eo, quod sit illud per quod producur, & propter posterioritatem, quam deberet habere ex eo, quod subiectaretur in illo, & deperderet ab illo. Quæ difficultas tolleretur, aut si non poneretur passio distincta ab actione, & actio poneretur in agente; aut si identificaretur passio actioni, & vtræq; poneretur in agente, & non posset bene tolli, si vtræque poneretur in passio: sed si vtræque identificari possunt, vtræque tam potest poni in agente, quam in passio: ergo potius id dicendum esset, quæ quod vtræq; ponatur in passio; sed aduersarij propterea possumus ponunt actionem in passio, quod debeat realiter identificari passioni, & quod passio debeat poni in passio: ergo cum hoc non sit verum, ex hypothesi identificationis, passionis, & actionis, absolute

Actio subiectatur in agente

Fundamentum aduersariorum soluitur.

Actio media inter causam & effectum est relatio extrinsecus adueniens.

absolute debet dici quod actio sit ponenda in agente.

40. *Probaturs secundo*, quia si aliquid non subiectatum in ipso agente esset actio eius, maxime vno quæ est inter formam, quam producit in subiecto, quod transmutat: sed illa vno non est eius actio: ergo. Probaturs minor, quia, ut fatentur ipsi aduersarij, eadem numero vno, quæ est inter materiam & formam totius producti per causam secundam, potuisset esse, etiam in fieri, inter ipsa, quamuis causa secunda illud totum non produceret: ergo non est actio causæ secundæ. Probaturs consequentia, quia quod est actio causæ secundæ non potest esse simul cum causa secunda, saltem in fieri, quin denominet ipsam causam secundam agentem, seu producentem.

Dices vnionem quomodocumque non esse actionem, sed vnionem in fieri ab ipsa causa secunda.

Contra, quia quæro quid addat vnioni in fieri illud, & causa secunda: si nihil, ergo idem est vno in fieri à causa secunda, & consequenter frustra additur; si aliquid, quæro quid sit, & nunquam credo aduersarios satisfacturos, nisi recurrant ad aliquem respectum fundatum in vnione vel in agente, vel certe ad aliquid aliquo modo distinctum ab vnione: & si hoc dicant non poterunt assignare, cur ille respectus vel illud distinctum non sit actio potius, quam ipsa vno.

41. *Obiicitur* contra primam conclusionem: Prius est effectum produci, quam causam dicere respectum actuale ad ipsum; ergo actio, qua producit, non potest consistere in respectu, actio enim debet esse prior termino. Probaturs antecedens, quia omnis respectus actualis est posterior suo fundamento & termino.

Confirmatur, quia in eodem instanti debet esse actio & passio, sunt enim correlationes, & propterea simul naturæ; sed passio est posterior effectui; ergo & actio, alias actio esset prior passioni.

Propter hoc argumentum quidam Scotistæ concedunt effectum in fieri præcedere quemcumque respectum agentis ad ipsum: quibus etiam ipsemet Scotus favere videtur, dum ait in 2. dist. 1. q. 2. ad absolutum in causa sequi absolutum in effectu, & postea resultare relationem. Sed reuera hoc concessio non video, quomodo possint dicere respectum agentis ad illum terminum, aut esse intrinsecus aduenientem, aut esse actionem; nã si sequatur ad terminum in fieri eo modo, quo terminus est in fieri ab agente illo, erit intrinsecus adueniens, quia sequetur necessario inter extrema ad aliquid prius, sicut paternitas est respectus intrinsecus adueniens ex eo quod sequatur ad positionem generationis, secundum aduersarios. Deinde propterea ponitur actio, ut terminus ponatur in fieri; si ergo habet esse in fieri antecedenter ad illum respectum, quomodo ille respectus erit actio?

Confirmatur, quia non requiritur actio nisi ut effectus ponatur in fieri: ergo si intelligitur esse in fieri antecedenter ad illum respectum, ille respectus nequit esse actio, imo frustra omnino ponitur.

42. *Respondeo ergo aliter* negando antecedens, & distinguendo eius probationem: omnis respectus, per quem producit fundamentum, aut terminus, nego: per quem non producit, transeat: actio autem est respectus, quo producit suos terminus, & propterea non debet esse posterior ipso. Neque hæc responsio mira debet videri, quia similis datur communiter in alia materia: quando enim dicitur quod paternitas non possit esse generatio, qua producit Filius æternus, quia paternitas, cum sit relatio patris ad filium, debet præsupponere ipsum filium: Responderetur communiter non omnem relationem debere præsupponere suum terminum, sed solas illas, quibus non producuntur termini.

Ad authoritatem vero Scoti, Respondeo, cum sic intelligendum, ut velit non necessariò prærequiri ad hoc ut effectus producat, aliquod absolutum ex parte causæ, quod sit actio; quia ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu, cum quo tamen fiat quod præsupponi posset & deberet aliquis respectus; & quando dicit quod respectus sequuntur, loquitur de respectibus intrinsecis aduenientibus Apol. n. 33.

Ad confirmationem responderetur concedendo maiorem, & negando minorem, quia non omne, quod subiectatur in subiecto aliquo, est posterius natura ipso, sed solum quæ subiectantur in ipso, & non sunt rationes formales ponendi ipsum in esse siue essentia, siue existentia, passio autem est ratio formalis ponendi terminum actionis existentem actu.

43. *Dices*: subiectum est causa materialis omnis formæ accidentalis subiectæ in ipso: ergo debet esse prius natura omni tali forma, & consequenter passioni.

Respondeo distinguendo antecedens; per quam formaliter non ponitur existens, concedo; per quam ponitur existens, nego antecedens, & similiter distinguo consequens primum, & nego secundam consequentiam.

Dices: Passio educitur à potentia istius termini: ergo est causa materialis ipsius. Probaturs antecedens, quia passio dependet ab illo termino in fieri, & conseruati: sed eatenus aliquid dicitur educi à potentia subiecti, quatenus sic dependet ab ipso, ergo passio educitur à potentia sui subiecti. *Respondeo* negando antecedens, & ad probationem distinguo maiorem; dependet ab ipso tanquam ab aliquo priori, nego; tanquam ab aliquo posteriori, concedo, & conformiter ad hoc, distinguo minorem & nego consequentiam.

Dices: passio illa non accipit esse per creationem: ergo per educationem: nec enim datur medium inter hæc, quod aliquid accipiat esse per creationem, ac per educationem; nam accipere esse per creationem est accipere esse cum independentia à subiecto, tanquam à priori, & accipere esse per educationem est accipere esse cum dependentia; inter autem accipere esse cum dependentia & sine dependentia, non datur medium.

44. *Hæc replica est difficilis*, sed imprimis potest retorqueri contra aduersarios, quia actio, qua produceretur calor extra subiectum, se tenet ex parte caloris secundum ipsos, & est accidens. Peto an illud accidens sit prius effectui, si non sit, nec passio nostra, quamuis se tenet ex parte effectus, debet esse prior, quia est eadem ratio, si sit prius, tum peto an dependeat ab effectu, necne: aut an producat per creationem: si dicatur quod non, idem dicatur de passione, si dicatur quod sic, tunc dicatur similiter quod passio non obstat prioritate dependeat. Quod si dicatur cum aduersariis actionem illam creatiuam non esse in subiecto producto per eam, sed adhærere tantum illi, & propterea nec creari, nec dependere: non dependere quidem, quia prior est: nec creari, quia essentialiter adhæret ipsi. Idem dici potest de passione: & hæc sit prima responsio ad replicam.

Respondeatur secundo, si dependentia à subiecto, tanquam à posteriori, non sufficiat ad impediendam creationem, propter hanc replicam potius dicendum quod non datur passio aliqua realiter distincta ab actione, sed quod eadem actio, quæ est in agente, denominet & agens agere, & effectum produci, sicut eadem volitio denominat voluntatem volentem, & obiectum volitum, & sicut eadem vno denominat naturam humanam vnitam Verbo, & Verbum vnitum naturæ.

45. *Fundamentum* huius est, quod non sit eadem ratio ponendi passionem ex parte termini, & actionem ex parte agentis, sicut non est eadem ratio ponendi volitionem ex parte obiecti & voluntatis, nec vnionem ex parte naturæ assumptæ & Verbi. Ideo autem non est eadem ratio ponendi passionem ex parte termini prædicti, & actionem ex parte agentis, propter ipsammet difficultatem replicæ, nempe quia deberet esse prior illo ac independens ab illo: ex alia vero parte, si poneretur in illo, deberet esse dependens ab illo, quia aliàs crearetur, quod est falsum: ergo non potest poni ex parte ipsius; sed nulla est ratio impediens quo minus posset actio poni ex parte agentis: ergo non est eadem ratio ponendi passionem ex parte termini, & actionem ex parte agentis.

Nec refert quod passio ponatur in prædicamento Passionis à Philosopho & Scoto, & quod secundum eosdem prædicamenta distinguatur realiter, nam quantum ad Scotum attingit, ipse potest dici hoc supposuisse ex mente Philosophi, &

Retorqueretur replicam.

Qui respectus non debent præsupponere terminos.

Responsio ad Scotum.

& ex suppositione quod aliàs non posset inconueniens, aliquid poni ex parte termini, a quo haberet produci formaliter; in hac autem responsione supponitur oppositum. Quantum autem ad ipsummet Philosophum, ipse posset intelligi de respectu passionis fundato in passio, quod mutatur per formam productam, non autem de respectu fundato in ipsamet forma producta, & de hoc etiam intelligi posset Scotus, sed contra hunc respectum non militat confirmatio, aut replica præmissa, nec est eadem ratio de illo respectu, ac de respectu fundato in forma aut termino producto, sicut non est eadem ratio de hoc respectu ac respectu fundato in agente, propter rationem iam dictam, vide Apol. n. 43.

46. *Obiicies primò contra secundam conclusionem*: si actio semper subiectaretur in agente, non bene diuideretur actio ut sic in immanentem & transiensem, quia omnis actio esset immanens, sed hoc est absurdum.

Respondeo negando sequelam: siue enim actio capiatur pro re acta, siue pro respectu agentis ad ipsam; optima est illa diuisio, res enim acta aliquando est in potentia agente & tunc est immanens, sic intellectio, quia recipitur in ipsomet intellectu, à quo producit, dicitur actio immanens; aliquando vero est extra illam potentiam, & tunc dicitur transiens; & sic calor non productus in igne calefaciente, sed in ligno, dicitur actio transiens. Similiter per respectum agentis ad rem actam aliquando producit aliquid in ipso agente, & tunc iste respectus vocatur actio immanens; aliquando extra agentem, & tunc vocatur transiens; non quod ipsemet non immaneat in agente, sed quod terminus per ipsum productus non immaneat in ipso.

Obiicies secundo contra eandem: In eo est actio tanquam in subiecto, in quo est terminus formalis productus per ipsam: ergo non est in agente. *Confirmatur*, quia actio est dependentia termini producti per ipsam, ergo est modus istius termini, ergo afficit illum terminum, tanquam subiectum, sicut modus afficit rem modificatam.

Respondeo negando antecedens utrumque probationis & confirmationis, sed ponendum in agente, ac in passio seu formaeducta: & per hoc corrumpit totaliter vis huius argumenti.

47. *Obiicies tertio*: Actio, qua Deus producit creaturam, est in termino producto & non in Deo: ergo similiter dicendum de actione causæ secundæ.

Respondeo primo negando antecedens. *Respondeo secundo*, quidquid sit de antecedente, negando consequentiam, quia Deus est incapax nouæ entitatis aut actionis realis; fecus est de creatura: ergo quamuis Deus diceretur agens per denominationem extrinsecam desumptam ab effectu, vel à modo eius, non sequitur quod debeat idem dici de causâ secundâ.

Confirmatur primo, quia si Deus esset capax nouæ entitatis, diceretur agens per aliquid sibi intrinsecum: ergo cum causâ secundâ sit capax entitatis nouæ, debet dici agens per aliquid sibi intrinsecum.

Confirmatur secundo, quia Deus dicitur dissimilis de nouo per denominationem extrinsecam desumptâ à creatura de nouo producta, & similiter dicitur volens secundum aduersarios; & tamen non propterea creatura dicitur similis aut volens per denominationes extrinsecas: ergo non ex eo quod Deus dicatur de nouo agens per denominationem extrinsecâ, propterea idem debet dici de creatura.

48. *Obiicies quarto*: Philosophus nō distinguit actionem à passione: ergo sicut passio est in termino, ita & actio.

Respondeo ipsum intelligendum de actione sumpta pro re acta, non verò sumpta pro illo modo seu entitate, qua agens formaliter producit ipsam rem actam.

Obiicies quarto: licet actio causæ efficientis, qua producit formam in subiecto, sit distincta ab vnione formæ ad subiectum, quia potest vnio reperiri absq; actione, tamen non distinguitur à causalitate causæ materialis, per quam cōcurrit cum efficiente ad producendam illam vnionem: sed illa causalitas non est in agente: ergo actio non est in agente. Hæc obiectio est ex principiis *Arriagæ disp. 8. sec. 3.* identificantis causalitatem efficientis respectu formæeductæ cum causalitate materiali, quam materia causat, quam causalitatem putat esse distinctam ab vnione.

Respondetur primò, quod causalitas agentis si esset identificata causalitati materiæ respectu formæ, esset etiam pariter identificata vnioni materiæ ad formam ab ipsa causata, quia, ut supra probaui, causalitas materiæ identificatur vnioni isti.

Respondeo secundo, si causalitas materiæ & causalitas efficientis ad identificarentur, non esse vllam rationem, ob quam potius ponerentur in materia quam in agente: unde negari posset minor argumenti tam bene, quam ipsi negarent causalitatem materiæ subiectari in efficiente.

Respondetur tertio negando maiorem, causalitas enim efficiens subiectatur in efficiente, & causalitas materiæ in ipsa materia, & consequenter sunt distinctæ realiter, imò videntur posse etiam separari tempore, nam causalitas causæ efficientis respectu formæ definit desinere causâ, sed non est necesse, ut causalitas causæ materialis tum desinat, sicut nec ipsa causa, nec etiam formaeducta. Et quamuis posset dici, quod sicut succedit alia actio causæ alterius efficientis supplementis defectum causæ illius distinctæ, quæ primò produxit formam, ita etiam succederet alia causalitas materiæ ipsi correspondens loco prioris causalitatis, quæ correspondebat actioni prioris causæ iam non existentis; tamen potest etiam dici, quod non succedat talis causalitas, sed quod maneat prior; quæ licet dependeat ab aliqua causalitate causæ efficientis, non tamen ab hac numero, aut illa determinate, & supposito quod hoc possit ita esse, potius ita dicendum est, quia licet minus multiplicentur entia sine necessitate.

49. *Obiicies sexto*, & simul confirmatur præcedens obiectio: Actio identificatur motui: sed motus est idem realiter cum causalitate materiæ, aut cum respectu, vel modo, à quo habet formameducti: ergo non est in agente, sed vel in subiecto formæ vel in formaeducta. Probatur maior, quia actio est productio formæ in subiecto, sed illa productio est formalissime id, quo mouetur subiectum, aut id quo forma recipit suum esse: ergo.

Respondetur primò, ex dictis ante, si actio identificaretur motui, æque cum omnibus valde probabilem reddi sententiam suam de identitate actionis & causalitatis materiæ: sed ex dictis iam, & dicendis postea de Passione, tam facile solui possunt, ut nec vllam probabilitatem secum afferant, nec opus sit ea hic proponere speciatim.

Respondeo secundo negando maiorem, ad cuius probationem distinguo maiorem: productio actiua, concedo; passiua, nego maiorem. Et similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Reliqua argumenta, quæ ad hoc propositum adducuntur ex aliis ab *Arriagæ disp. 8. sect. 3.* solvuntur ab ipsomet, quamuis putet ex omnibus valde probabilem reddi sententiam suam de identitate actionis & causalitatis materiæ: sed ex dictis iam, & dicendis postea de Passione, tam facile solui possunt, ut nec vllam probabilitatem secum afferant, nec opus sit ea hic proponere speciatim.

50. *Obiicies vltimò*: si actio subiectaretur in agente, & distingueretur realiter à causalitate materiæ, tum causalitas materiæ deberet causari, aut, ut abstinemus à questione de nomine, deberet accipere esse, aut habere esse post non esse independentem ab vlla causâ efficiente, ac actione ipsius: sed hoc videtur absurdum: ergo. Probatur minor quoad primam partem, quia sic ad actionem daretur actio, seu ad causalitatem causalitas, quod videtur contra omnes. Probatur eadem minor quoad secundam partem, quia causa materialis est tantum causa partialis, & consequenter non potest aliquid producere, nisi cum dependentia à causâ efficiente; & qua ratione causalitas posset egredi ab ipsa sine dependentia ad causam efficientem, formaeducta per causalitatem posset ab ipsa produci sine tali dependentia; & præterea quemadmodum materia posset aliquid producere sine dependentia ab efficiente, ita efficiens posset sine dependentia à materia.

51. *Respondetur* causalitatem illam materiæ non posse habere esse, nisi cum dependentia à causâ efficiente; quomodo autem possit habere dependentiam ab ipsa, duobus modis potest quis philosophari; primò dicendo quod actio causæ efficientis, siue illa, qua produceretur forma, siue alia, terminaretur ad ipsam, & negando quod esset inconueniens, quod ad causalitatem vnus causæ daretur causalitas alterius causæ distinctæ rationis, licet esset absurdum

Quomodo
causalitas
materiæ
dependet à
causâ efficiente.

fursum quod ad causalitatem vnius causæ daretur causalitas alterius causæ eiusdem ordinis, v.g. ad causalitatem causæ materialis, alia causalitas causæ materialis, aut ad causalitatem causæ efficientis alia causalitas causæ efficientis. Secundò, dicendo quod non terminaretur actio efficientis ad illam, sed dependeret tamen ab illa actione, quatenus non posset egredi à causâ materiali, quin actio efficientis egrederetur à causâ efficiente; quo sensu etiam causalitas causæ efficientis dependet à causalitate causæ materialis, non quidem ita, vt vlla ex illis ab altera dependeret, tãquam à priori, cum sint simul tempore & natura, sed tãquam à concomitanti: & hic modus dicendi magis mihi placet, tum quia facilius est, tum quia cum non magis dependeat causalitas materialis ab efficiente, quam causalitas efficientis à materia, non magis vna deberet ad alteram terminari tãquam ad prius, quam è contra: & quia implicat mutua prioritas & dependentia à priori inter causas realiter agentes, propterea non potest ad alteram sic terminari. Vltra quæ videri possunt, quæ dicuntur in *Phyfica disput. 9. quæstione sexta.*

De diuisione Actionis.

§ 2. Actio causæ efficientis proprie dicta (de qua hic porissimum agimus) potest diuidi in *naturalem* & *supernaturalem*: illa est qua producitur aliquid naturalis ordinis; hæc qua producitur aliquid supernaturalis ordinis: nec hic examinandum quænam vnius, quænam alterius ordinis sint censenda. *Actio naturalis* ordinis potest diuidi in actionem naturalem, & artificialem: illa est qua producitur aliquid ab actu artificio, seu respectu ad regulas aliquas ostendentes quo pãctores sit facienda bene & male, præsertim loquendo de artificio, quo dirigitur factio aliqua, quæ non sit opus virtutis. *Actio naturalis, non artificialis* potest diuidi in naturalem, prout naturale opponitur libero; & liberam; illa est quæ positis omnibus prærequisitis necessario sequitur connaturaliter loquendo; hæc quæ non ita sequitur. *Actio naturalis in hoc sensu* potest diuidi in substantialem, per quam scilicet producitur substantia; & accidentalem, per quam producitur accidens. *Actio accidentalis* potest diuidi in immanentem, & transeuntem, illa est, per quam producitur aliquod accidens in ipso agente; hæc per quam producitur accidens aliquod in aliquo extrinseco. Et similiter potest diuidi *actio substantialis* in immanentem, quia aliqua substantia produceretur in ipsomet agente vt contingit in nutritione & augmentatione viuientis; & in transeuntem, qua aliquod produceretur substantiam extra se, vt contingit quando ignis producit ignem, & homo hominem.

Quod si alij authores alio modo accipiant hos terminos *actionis immanentis*, & *transeuntis*, non potest esse cum ipsis alia quæstio quam de nomine, & satius esset semper conuenire in significato nominis, & disputandi, seu examinandæ veritatis gratia admittere quancumque acceptionem, quando de ipsa re ageretur; quod sæpe monui & persuasum velim, vt virentur istæ quæstiones, quæ nihil habent ingenij aut doctrinæ. Cætera quæ spectant ad naturam actionis, aliàs commodius tradentur in *Phyfica libro secundo disputatione octaua & nona.*

ADDITIO

In toto articulo §. Disp. 6. Met. quem incipit num. 46. Mātrius examinat doctrinam meam in hac quæstione & sequenti de actione & passione. Mihi autem incumbit refellere quæ contra opponit, omitto autem tricas illas, quatenus mihi agit gratias quod sententiam & rationes illius ad negandum alias relationes inter producēs & productum præter actionem productiuam & passionem ipsi correspondentem amplectar, sic insinuans, quod ab eo illam sententiam & rationes mutuatus fuerim. Sed ne teneatur ulterius eo gratitudinis titulo, nego constanter id verum esse, nam, vt ante dixi in mea Apologia, illam sententiam & rationes habui antequam, an Mātrius esset in rerum natura cognoueram, & reperiri possunt in

scriptis meorum Discipulorum, quæ sexdecim ab hinc annis excepere.

Primum quod in mea Doctrina reprehendit n. 47. est quod doceam relationes producentis & producti, à quibus dicitur causa actu producere & effectus produci; ad quas sequerentur illæ aliæ relationes, quas mecum negat dari ipse Mātrius, spectare ad prædicamentum actionis & passionis, non vero ad prædicamentum ad aliquid. Hoc enim asserit esse expresse contra Doctorem & Aristotelem nam Doctor in 4. dist. 13. qu. 1. h. docet respectum producentis ad productum & passionem ei correspondentem in effectu non esse de genere actionis & passionis, sed prædicamenti ad aliquid. Ad quam tamen auctoritatem ego respondi sufficienter Scorum locutum de respectibus illis producentis & producti permanentibus, fundatis in actione & passione, vel tãquam in rationibus fundandi, vel tãquam in conditionibus sine quibus non, quæ relationes communiter supponebantur dari, licet ego cum Mātrio probabiliter putemus oppositum. Hanc autem responsum effugium vocat Mātrius & meum inuentum, ad eludendam Scoti litteram, quæ expresse loquitur de respectu producentis interueniente in ipso fieri rerum. Videatur, inquit, Doctor Lit. R. ubi distinguit respectus producentis & producti pertinentes ad fieri rerum à respectibus paternitatis & filiationis comitantibus rem in facto esse, & ait illos non esse propriè de genere actionis, sed relationis: vana ergo, infert, est illa explicatio Doctoris & ex ipso textu confutabilis. Tum quia sic, addit, loquitur Aristoteles, cum enim §. Met. c. 15. enumerat relationes secundi modi ad prædicamentum ad aliquid pertinentes, nedum recenset relationes dependentiæ, quæ rem in facto esse comitantur, sed etiam relationes actualis dependentiæ pertinentes ad ipsum fieri rerum, quæ explicantur per tempora de præsentem.

Sed vt ab hoc vltimo incipiam, manifestum est in illa doctrina Philosophi nihil haberi ad propositum; nam quæ ratione sequuntur relationes secundi modi ad rem productam in facto esse, etiam sequuntur ad rem in ipso primo instanti, in quo producitur, vt est manifestum; & sicut relationes quæ comitantur rem in facto esse, sunt secundi generis: ita etiam relationes, quæ sequuntur ad productionem rei in fieri, erunt secundi generis; hoc autem nihil facit contra me, sed est directe iuxta meam explicationem. Deinde quamuis Philosophus diceret quod omnis productio rei, quæ est in fieri eius, seu in primo instanti, quo fit, spectaret ad secundum genus relatiuorum, non sequeretur necessario quod omnis talis esset de prædicamento ad aliquid, seu intrinsecus adueniens; quia ipsemet Doctor in loco à Mātrio citato in responsione tertia dicit, quod possit explicari Philosophus sic, vt non velit quod omnes relationes quas enumerauit in secunda specie relatiuorum, sint species relationis ad aliquid, sicut nec omnia, quæ enumerauit inter species qualitatis sunt vera species qualitatis.

Ad Scorum autem dico primo quod quamuis expresse haberet quod respectus producentis & producti cõcomitantes rem in fieri, distinguantur à respectibus paternitatis & filiationis, & quod etiam sint de prædicamento ad aliquid, inde tamen nihil habeatur cõtra me, quia illi respectus, qui sunt in fieri, de quibus Scorus, sunt respectus præsupponentes actionem & passionem de prædicamento actionis & passionis, & præsupponentes ipsum rem productam, de quibus respectibus producentis & producti, si dentur, ego nec negauit, nec potui negare quin essent intrinsecus adueniētes, cū præsupponant aliquid ex parte extremorum, ad quod necessario sequuntur; ego vero loquebar de respectibus aliis producentis & producti, quæ solum in ipso fieri manent & non præsupponunt aliquid tale ex parte extremorum, ad quod necessario sequuntur: ergo Scorus nihil habet contra me, nec ex littera ipsius potest confutari mea Doctrina, quam credo certe non intellexisse bene Mātrium; nam si intellexisset, ex hoc capite non impugnaret eam.

Plura potuissim addere ad ostendendum quod Scorus mihi in illo loco non aduersetur: sed quia hæc sufficiunt, &

& malo rem ex ratione examinare, nolo ulterius immorari; addo tamen Scorum eo in loco non tam assertiue procedere, quam probabiliter discurre, ut patet ex verbis, *Potest dici*, quibus utitur; Vnde quamvis expresse ibi haberet aliquid contrarium meæ doctrinæ, non sequeretur quod esset contra ipsum absolute, præsertim cum non videatur ipsemet contentus illa responsione, & propterea adhibeat alias duas.

Sed videamus quomodo Maftrius ex ratione impugnat meam doctrinam: id conatur facere n. 48. quia, inquit, ille est respectus intrinsecus adueniens, qui positus extremis necessario sequitur, ex vi præcise positionis illorum, nullo alio extrinseco accedente: sed statim ac ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu, consequitur in ambobus extremis, præsertim loquendo in creatis, relatio producti ad producens ex Doctore pluribus locis.

Neque hic, inquit, suffragari potest casus Ponciana, quod loquatur de respectu dependentiæ ad producens permanente in facto esse, quamdiu causarum & causa permanent: nam loquitur omnino Doctor de primo respectu dependentiæ tam actiue quam passiue, qui in eodem instanti sequitur, quo effectus dimanat à causa. Confirmat quia respectus producti ad producens est sicut dependentis ad illud, ad quod dependet, sed relatio dependentis est intrinsecus adueniens; quia inter effectus à causa secunda dependentes aliqui sunt, qui ab ea essentialiter dependent non solum in fieri, sed in conservari, ut constat de lumine, sono &c. alij sunt qui dependent in illo solo instanti, quo fiunt, quamvis autem aliqua possit esse dubitatio de dependentia effectuum secundi generis, quod non sit intrinsecus adueniens; quia possunt extrema esse in rerum natura sine tali relatione, tamen de effectibus primi generis nullus potest esse dubitandi locus.

An non crederet aliquis P. Maftrium multa dicendo nihil agere? Ratio ipsius est, quod relatio, quæ necessario sequitur extrema posita in esse sit intrinsecus adueniens. At ubi hoc ego negavi? nullibi certe; quia id esset contra omnia mea principia. Itaque relatio producentis ad productum, quam ego dixi extrinsecus aduenientem, non est relatio vlla, quæ necessario sequitur ad positionem fundamenti & termini, seu rei producentis & productæ, sed relatio, quæ non sequitur necessario ad eorum positionem; unde si vellet me impugnare bene, non deberet facere instantiam de relatione illa necessario sequente, sed de alia relatione, quæ non necessario sequeretur, & ostendere deberet vel quod non daretur talis relatio non necessario sequens; vel si daretur, quod non esset relatio intrinsecus adueniens; cum autem neutrum horum facit, videtur posset mihi, quod dicitur, aërem verberare, & hoc quidem sufficeret pro impugnatione totius huius discursus, quo utitur. Volo tamen maioris claritatis gratia magis formaliter Respondere. Distinguo ergo minorem primi argumenti ipsius: sed statim ac ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu consequitur in ambobus extremis relatio producti ad producens, illa, quam ego dixi extrinsecus aduenientem, nego: alia transeat, sed id non facit ad propositum; & similiter distinguo consequens quod inferri syllogistice posset. Dices (ut reducam reliquam partem discursus Maftrij ad formam) si daretur alius respectus producentis & producti præter illum, qui sequitur extrema posita in esse, maxime respectus ille, qui est in primo instanti, quo effectus dimanat à causa: sed Scotus asserit hunc respectum consequi ad entitatem causæ & effectus: ergo omnis respectus producentis ad productum est intrinsecus adueniens, & consequenter nullus talis est extrinsecus adueniens.

Respondeo distinguendo minorem, Scotus dicit quod omnis respectus producentis & producti seu omnis respectus dependentiæ producti ad producens, qui est in primo instanti, sit extrinsecus adueniens; nego; aliquis, concedo, & nego consequentiam.

Ut autem hoc & meam doctrinam intelligat Maftrius, de quo certus sum, quod me hæcenus non intellexerit. Aduerto etiam in prima rei productione, posse considerari duas productiones, tam actiuas, quam passiuas, ex qui-

bus vna in mea sententia præcedit effectum, & est positio ipsius seu productio formalis (loquor de actiua) qua agēs agit & producit effectum in fieri, & hanc ego dico esse relationem extrinsecus aduenientem, & de prædicamento actionis, & certum est quod non sequatur ex positione extremorum, neque vllius alterius formæ ex parte ipsorum posita: nam extrema possent esse in rerum natura cum omni forma se tenente ex parte eorum antecedente ad hanc productionem sine eo quod esset hæc relatio.

Altera productio considerari potest in eodem primo instanti, quæ præsupponit priorem, & necessario aduenit posita illa priori, nec solum manet in primo instanti, sed etiam semper permanet quandiu extrema permanent, & hanc ego concedo esse intrinsecus aduenientem, si datur, & de ea loquitur Scotus, quoties dicit productionem & dependentiam rei esse intrinsecus aduenientem, supponendo semper cum communi sententia talem dari, eamque fundari supra actionem & passionem, tanquam vel supra rationes fundandi, vel supra conditiones sine quibus non. Vnde patet Maftrium non intellexisse me, dum dixi, quod Scotus vocans respectum dependentiæ relationem intrinsecus aduenientem, intelligendus sit de dependentia permanente in facto esse, neque enim hoc intellexi de dependentia quæ permaneret in facto esse & non haberetur in primo instanti, quo producit res, ut male putauit Maftrius, sed de dependentia, quæ est in primo instanti, & manet etiam in aliis instantibus, quæque in hoc distinguitur à dependentia effectus alteræ, quam dixi relationem extrinsecus aduenientem, quod hæc non necessario semper manet in facto esse, dum manent extrema, altera vero sic.

Ad confirmationem Maftrij distinguo minorem: respectus dependentiæ sequens positionem effectus à causa est intrinsecus adueniens, concedo, respectus dependentiæ non sequens positionem effectus, sed quæ est ipsamet positio effectus formaliter, est respectus extrinsecus adueniens, nego minorem. Ad cuius probationem distinguo ipsam: dependentia effectuum essentialiter dependentium, quæ sequitur eorum productionem, seu positionem concedo quod sit intrinsecus adueniens: dependentia quæ non sequitur, sed est ipsamet productio eorum, nego. Omitto quod non recte dicat lumen, sonum, & similia essentialiter dependere à causa secunda in fieri & conservari, cum ipsemet in fieri faceretur quod possunt produci à solo Deo ac conservari. Omitto etiam quod male putet magis dubitari posse quod dependentia effectuum, qui solum in fieri dependent non sit extrinsecus adueniens, quam dependentia effectuum, qui etiam in conservari dependent, nam loquendo de dependentia sequente extrema posita, est eadem prorsus ratio absque vlla disparitate, quæ faciat ad rem; nam in illo instanti, quo res dependens in fieri tantum, habet illam relationem, illa tamen necessario sequitur positæ extremis, quam dependentia effectuum, etiam qui dependent in conservari; ad relationem autem extrinsecus aduenientem sufficit quod pro instanti, quo existit, præsupponat extrema, vel aliquid ex parte ipsorum, ad quæ necessario sequitur, siue maneat semper positæ extremis, siue non.

Ex diversitate autem effectuum illorum, qui dependent in conservari, & qui non dependent, potest dilucidari magis mea doctrina de duplici respectu dependentiæ, vno qui sequitur extrema posita à causa & est intrinsecus adueniens, nā hic reperitur dum existunt extrema, in vtrisque effectibus, tam qui dependent in conservari ab actuali influxu causæ, quam qui non dependent; altera est illa, quæ concomitantem habet influxum actuale causæ nō præsuppositum; & hæc est extrinsecus adueniens, & reperitur etiam in vtrisque effectibus, cum hoc tamen discrimine, quod reperitur in illis, qui dicuntur dependere in conservari semper & cum fiunt & cum conservantur, in aliis vero non reperitur, nisi in primo instanti; quia tum tantum dependent ab influxu actuali causæ, ac propterea, etiam si causa destruat, ipsi non desinunt.

Secundo Maftrius n. 49. reprehendit alterū meum dictum, quod actioeductiua vel inductiua ac transmutatiua sunt realiter

Duz productiones considerabiles in prima productione rei.

realiter identificata, quod dictum meum ex priori suo discursui iam impugnato inferri esse falsum; sunt quidem, inquit, regulariter connexæ, non tamen realiter identificatæ; quia actio transmutatiua est respectus extrinsecus adueniens,eductio autem vel inductio intrinsecus adueniens, quod præsertim de educatione negari non potest, cum sit quidam respectus productionis & dependentiæ.

Dixi autem *Regulariter* quia absolute dari posset inductio formæ subiecto absque eius transmutatione, si priuatio non præcessisset prius tempore forma in subiecto quod necessarium esse ad transmutationem, pluribus se ostendisse dicit contra me disp. 15. Phyl. q. 2.

Quod etiam, inquit, *nedum asserit*, sed strenuè probat Doct. 4. d. 13. q. 1. F. ubi asserit agens creatum habere respectum ad terminum primum, siue totalem, qui dicitur productum, & ad terminum qui dicitur forma inducta vel educta, & ad subiectum illius formæ, quod est passum vel transmutatum, quos respectus probat esse alios & alios, quia sunt ad alios & alios terminos; tum quia respectus ipsis correspondentes omnino sunt alii & alii.

Sed imprimis contra hoc facit, quod quamuis sequeretur ex priori ipsius discursu meam hanc doctrinam esse falsam, cum ostensum sit illum discursum nihil valuisse, nihil curandum sit de sequela.

Deinde nego sequi ex priori discursu illo, quod sit falsa. Vterius dico actionem transmutatiuam & inductiuam esse non solum regulariter connexas, sed absolute & necessario, & etiam realiter identificatas, & nego educationem, de qua ego loquor, esse intrinsecus aduenientem magis, quam actionem transmutatiuam; quamuis etiam concedam quod sit respectus productionis & dependentiæ, quæ non est respectus productionis & dependentiæ, sequens formam eductam positam in esse, sed est respectus ipse formalis, quo agens ponit ipsam in esse, & potius prior quam posterior effectui.

Præterea quando dicit quod posset esse actio educatiua absque transmutatiua, ut quando fieret educatio absque præcessione priuationis in subiecto, & se probauisse contra me quod ad transmutationem requiratur talis præcessio. Respondeo primo constare ex dictis in mea Apologia, quod id non probauerit sufficienter. Respondeo secundo, an ad actionem transmutatiuam, quæ talis prærequiritur talis præcessio priuationis esse meram questionem de nomine, à qua propterea difficultas præfens, quæ est realis, nequit in re ipsa dependere, quidquid esset de modo loquendi. Itaque ut res ipsa examinetur, in casu in quo induceretur in materiam, creatam in instanti A aliqua forma, ut ignis v.g. in eodem ipso instanti cum dependentia ab eadem materia, certum est interuenire tum respectum inductionis & educationis; inductionis quidem, quatenus inducitur forma in materiam; educationis vero quatenus produceretur illa forma seu reciperet esse cum dependentia à materia. Rursus certum est quod esset ibi respectus transmutationis, quantum ad rem ipsam & omne positum quod dicit talis respectus, quidquid sit an deberet vocari transmutatio; quod probò euidenter, quia si materia illa esset existens ante illud instanti, esset in illa respectus transmutationis etiā cū hac ipsa denominatione ut fateretur aduersarius: sed nō in illa vllus esset respectus positius, nec vlla forma positiua tū, præter illos respectus & formas positiuas, quæ essent in illa in casu, quo eodē instanti sue creationis induceretur in ipsam formam cū dependentia ab ipsa, ergo respectus ille transmutationis, qui esset in illa in casu, quo prius tempore existeret, quam induceretur forma, esset etiā in illa, in casu quo nō prius existeret, quoad omne positiuum, quod dicere potest talis respectus. Probatur minor primo, quia nulla est differentia vtriusque casus, nisi quod in vno materia prius tempore existeret, nō in alio sed quod materia prius tempore existat nō facit, ut quādo posita in ducitur forma, aliquid positiuum esset in illa quod nō fuisset in ipsa si nō existeret prius: ergo nihil positiuum esset in illa in vno casu, quod nō esset in altero. Probatur secundo eadē minor quia illa ipsa positiua, quæ essent in ipsa, quādo non existeret prius, sufficeret absque aliis vllis, etiā si existeret ante: ergo dicendum est quod

sint eadē positiua in vtroque casu. Probatur antecedens, quia in casu quo non præexisteret materia, esset in ipsa respectus ad formam, à quo diceretur habere formam, quam ex se non haberet, neque à forma; & esset etiam respectus inductionis formæ ac educationis: sed illi respectus sufficerent in casu, quo præexisteret, nam ab illo respectu ad formam diceretur in tali casu transmutari ex suppositione quod prius existeret.

Confirmo hoc & declaro rem magis: in vtroque casu materia haberet respectum ad formam, à quo formaliter diceretur habere formam, & idem ille respectus (ex hypothese quod ad transmutationem requireretur præcessio temporaria subiecti, ut vult Mairius, & ego iā gratis transire permitto) in casu quo materia præexisteret vocaretur transmutatio, quia præterea in materia reperitur respectus secundum dici ad esse, quod habet prius, & esset verum de illa dicere quod haberet formam, quam non habuit prius, & quod aliter se haberet, quam ante se habuit; in casu vero quo non præexisteret materia, non vocaretur transmutatio propter defectum istius respectus ad esse præcedens; unde in vtroque casu non esset vlla protus differentia, quæ quod in vno casu sit respectus ad esse præcedens, in alio non sit; cetera enim omnia essent eadē; sed ille respectus ad esse præcedens non est aliquid positiuum, nec producit vllō modo ab agente transmutante, sed supponitur in materia tanquam conditio sine qua non posset habere denominationem transmutati, quamuis posset habere illum ipsum respectum, quo recipit formam & habet illam. Quod totum videtur euidenter & est directe in contrarium meum. Dico enim constanter respectum positiuum, qui est in materia per actionem agentis transmutantis, aut ratione talis actionis, & qui realiter est transmutatio identificati respectui educationis, ac inductionis, quæ sit simul cum educatione, quia impossibile est esse educationem quin sit illa inductio, & impossibile est esse inductionem quin sit ille respectus transmutationis realiter, quamuis posset esse absque denominatione transmutationis, in casu scilicet quo requireretur præcessio materiæ ad talē denominationem; & quia non subiectantur in diuersis subiectis.

Ad Scotum autem quæ dicit Mairius non asserere tantum, sed probare suam doctrinam dū in 4. d. 13. q. 1. F. docet agens dicere respectum ad terminum totalem ad formam inductam, & ad subiectum, & hos respectus esse alios alios quia sunt ad alios & alios terminos, & quia respectus correspondentes omnes sunt alij & alij. Respondeo dum agens educit formam & producit compositum ac transmutat subiectum, ipsum quia respicere omnes illos terminos, sed per vnum tamen respectum realiter, qui tamen respectus realis inuoluit plures formalitates diuersæ rationis, & ratione illius diuersitatis potest vocari alius respectus, quo respicit vnum terminum, ab illo, quo respicit alterum, quia scilicet non secundum eandem formalitatem respicit vtrumque, sed secundum diuersas, non tamē realiter, sed formaliter.

Concedo etiam correlationes diuersas realiter respondere actioni agentis & consequenter respectibus, quibus respicit terminos sibi correlatos; quia vno, quæ est in materia est correlatio vna ex illis, & vno, quæ est in forma, est altera correlatio, & si sit aliquis respectus in productum, quo passiuè respicit agens, erit tertia correlatio distincta realiter à reliquis propter distinctionem subiectorum; tamē nego ex hoc sequi quod respectus qui sunt in Agente, distinguuntur realiter; nam quando non potest Agens respicere vnum terminum, quin respiciat alios, vnicui respectui refertur ad illos, quāuis in terminis correspondant ipsi plures correlationes, ut docui in Logica disp. 15. n. 81. Scotus autem probauit tantum ex alietate correlationum, alietatem non realem, sed formalem respectuum Agentis. Vnde nihil habet contra meam doctrinam; & si haberet aliqua verba, quæ viderentur contra me; si Mairius vellet bonum agere Scotistam, deberet probare, quod doctrina quam habet in illo sensu esset vera, ut bene defederet Scotum, & impugnet meam doctrinam.

Videamus iam quomodo n. 50. respondet ad duas meas rationes, quibus probavi quod actio transmutatiua & educatiua seu inductiua non distinguantur realiter & quod

actio eductiua sit relatio extrinsecus adueniēs. Prima mea ratio ad probandum primū erat, quod, si esset aliqua prioritas inter illas actiones, ratione cuius deberent distinguī realiter, tum actio eductiua deberet esse prior, sed si illa esset prior, actio transmutatiua, quæ necessario sequitur eductiuam, deberet esse intrinsecus adueniens, quod esset contra Scotum, ut fateretur ipse Mastrius. Ad hoc respondet Mastrius negando sequelam, quia relationes extrinsecus aduenientes interdum necessario insurgūt, positis aliquibus præter fundamentum & terminum, nam posita materia & forma non necessario sequitur unio, sed posita forma in materia; posito etiam corpore & loco non necessario sequitur ubi, sed sequitur necessario posito corpore in loco: eodem modo in proposito, inquit, posito igne & aqua non necessario sequitur actio ignis in aquam; sed inducta caliditate in aquam, sequitur necessario actio ignis in aquam: sed non ideo tamen talis actio est relatio intrinsecus adueniens, quia necessitas ortus eius non ex eodem capite procedit, à quo est necessitas ortus relationis intrinsecus aduenientis, quia necessitas huius, v.g. similitudinis, oritur ex natura extremorum, & oritur ab extremis absolute inspectis, non sic necessitas actionis, unionis, & ubi in prædictis casibus, sed ab aliquo extrinseco, quod non habet rationem fundamenti & termini, & ita se habet in proposito inductio & eductio formæ antecederet ad actionem, quod non est nec fundamentum, nec terminus, neque ratio fundandi, ut ibi explicatum est, scilicet in Logica disp. 8. q. 8. ad primum.

Hæc est responsio Mastrij quam non sufficere, neminem credo esse vel leuiter in Metaphysica versarum, qui non videat, adeo ut vix opus esset eam impugnare, nisi etiam minus versatis satisfaciendum esset.

Dico ergo primò esse manifeste contra naturam relationum extrinsecus aduenientium, quod resultent positis vllis præuiis, ex parte extremorum, nec quod ita insurgat probatur à Mastrio: nā exempla, quæ ipse adducit, potius aduersantur ipsimet, quam fauent; nam unio inter materiam & formam insurgit ex suppositione vllius alterius, & idem est de ubi; neque assignabile est aliquid aliud distinctum ab unione & ubi, ex cuius suppositione necessario insurgeret, & sane si posset aliquid tale assignari, post quod necessario insurgeret, nō essent relationes extrinsecus aduenientes, sed intrinsecus, ut statim magis patebit. Quod autē asserit Mastrius unionē necessario insurgere posita forma in materia; & ubi posito corpore in loco, stuporem iniiceret, nisi ab ipsomet profectū esset; quid enim est aliud formā esse in materia, quā esse unitam materię; aut corpus esse in loco, quā corpus habere respectū ubi in loco: unde verū quidem est, quando forma est in materia, insurgere unionē necessario, quia ipsamet unio est qua ponitur in materia & sine unione non posset intelligi esse in materia, & idem est de ubi. Sed quid hoc ad rem? oportere ut Mastrius ostenderet quod unio & ubi sequerentur, seu insurgerent inter sua extrema ad positionem alicuius alterius prioris, ut aliquid faceret ad rem, & sane eodem modo in proposito, non sequitur actio calefactiua necessario ad positionem ignis & aque, neque ad positionē vllius alterius prioris ipsa actione, & quamvis sequatur, seu potius necessario sit, quoties calor inducitur, tamen non inducitur calor prius, quā sit ipsa actio, sed potius per ipsā actionē formaliter inducitur.

Nec etiam disparitas quam adducit Mastrius inter relationes intrinsecus aduenientes, & relationes extrinsecus aduenientes necessario insurgentes ad positionem alicuius positi ex parte extremorum habet meo iudicio aliquid apparentiæ; nā sufficit ad hoc ut relatio sit intrinsecus adueniēs, quod necessario insurgat inter extrema ex suppositione cuiuscumque positi ex parte extremorum, siue ex quocumque quod præsupponitur, etiam si ab extrinseco proveniat, ut patet manifeste non solum ex conceptu relationis intrinsecus aduenientis sit sic, ut omnes cōcipiūt ipsam, sed etiam particularius quia relatio producentis ad terminum productū est intrinsecus adueniens secundum ipsum Mastrium, & Scotum, ut ab ipso intelligitur & à Scotistis communiter, & tamen non sequitur ex natura extremorum: possent enim extrema esse sine illo, sed sequitur ex

suppositione quod forma inducatur & subiectum transmutetur per agens extrinsecum.

Deinde secundum eundem Mastrium in hoc ipso articulo respectus eductionis est intrinsecus adueniens, & tamen non sequitur ad extrema posita præcise & absolute considerata, quia posset esse absque illo respectu, ut etiam ipsemet fateretur; sed sequitur ad extrema quando forma producitur in subiecto: ergo illa disparitas nihil valet. Confirmatur hoc & intentum principale: respectus eductionis (& idem est de respectu productionis, qua producitur totum) secundū Mastrium est intrinsecus adueniens & tamen non sequuntur necessario ad extrema præcise & absolute considerata, sed solū sequitur ad illa, si ab extrinseco oriatur quod forma producatur in materia & ex illa: ergo quamvis transmutatio non sequeretur necessario ad extrema posita absolute considerata, sed ex suppositione quod forma poneretur in materia à causa transmutante, erit intrinsecus adueniens, nec requiritur quod relatio intrinsecus adueniens insurgat necessario ad positionem extremorum absolute consideratorum. Confirmatur secūdo quia si dicatur quod ubi & unio sint relationes extrinsecus aduenientes, quia quamvis sequantur necessario ex suppositione, quod forma ponatur in materia, & corpus in loco; tamen illa positio eorum, non est nec fundamentū, nec terminus, nec ratio fundandi; ad relationem vero intrinsecus aduenientem requiritur, quod necessario sequatur ad positionem fundamenti & termini aut rationis fundandi. Cōtra est quia eductio non sequitur necessario ad ipsa extrema posita, neque ad rationem aliquam fundandi & tamen secundum Mastrium est intrinsecus adueniens: ergo illa doctrina non est vera. Quod si dicat Mastrius productionem formæ ex materia esse rationem fundandi, aut conditionem sine qua non & hoc sufficere. Contra quia similiter potest dici quod positio formæ in materia, ad quam sequitur transmutatio materiæ sit ratio fundandi, aut conditio sine qua non, est enim prorsus eadem ratio: ergo debet dici quod sit respectus intrinsecus adueniens, & non extrinsecus, contra Mastrium; aut si dicatur esse intrinsecus adueniens, idem debet dici de eductione. Ex quo manifeste patet disparitatem Mastrij non sufficere; nec explicationem ipsius in Logica loco ab ipso citato.

Altera mea ratio ad probandum quod eductio & inductio sit extrinsecus adueniens erat, quia nō sequitur necessario ad extrema, neque ad aliquod præuium posuit ex parte eorum. Ad hanc respondet num. 5. negando antecedens, (omitto alteram responsionem, quam dat ex Lycheto, quia paulo ante impugnata est, & ipsemet videtur hanc præferre;) nam respectus, inquit, eductionis necessario sequitur ad calorem in subiecto, vel è subiecto productum, neque calor est terminus eductionis secundum se absolute inspectus, sed calor productus in subiecto & ad illum ut sic sequitur necessario eductio.

Hanc responsionem ex dictis constat nullius esse momenti. Sed claritatis causa hic etiam eam breuiter impugno.

Primò, quia calorem esse in subiecto vel è subiecto productū non est aliquid antecedens ipsam eductionem; nam ab ipsa eductione formalissime habet esse productum in, aut ex subiecto: ergo erit respectus extrinsecus adueniens.

Secundo, quia si sufficeret ad hoc ut esset respectus intrinsecus adueniens quod, licet nō sequatur ad subiectum, & calorem absolute considerata; necessario tamen sequatur seu insurgat ad calorem in subiecto, aut è subiecto productum; sequetur à paritate rationis quod unio, quæ, licet nō sequatur ad materiam & formam absolute considerata, sequitur tamen ad formam in materia, ut asserit Mastrius, sit intrinsecus adueniens contra ipsum, & omnes Scotistas, & sicut potest dici quod forma secundum se non sit terminus eductionis, sed ut in subiecto, aut è subiecto producta, similiter poterit dici quod forma non sit terminus unionis secundum se absolute considerata, sed ut in materia.

Tertiò, quia sicut potest dici quod eductio sit intrinsecus adueniens, quia licet nō sequatur ad extrema absolute considerata, sequitur tamen ad formam positam in subiecto: ita potest dici quod transmutatio sit intrinsecus adueniens quia licet non sequatur ad agens & subiectum absolute

confi

considerata, sequitur tamen ad illa, posita forma in materia hoc autem, est contra Mastrium. Quod si non dicatur propter hoc quod transmutatio sit intrinsecus adueniens, idem sane debet dici de educatione.

Eodem ipso numero ait Scotum, dum ait educationem esse relationem intrinsecus aduenientem, nullo modo recipere explicationem meam. Mea autem explicatio est ab ipso Mastrio *num. 46.* proposita; quod quemadmodum in re producta possunt considerari duæ productiones, una quæ manet tantum in fieri, altera quæ manet in facto esse, & sequitur ad priorem, ex quibus prima est respectus extrinsecus adueniens, altera intrinsecus: ita etiam in re educata possunt considerari duo respectus, unus qui est tantum in fieri, & alter qui manet in facto esse, & sequitur ad rem in sententia communiori admittente hunc secundum respectum, ex quibus prior est extrinsecus adueniens, alter intrinsecus.

Hoc autem supposito dixi Scotum, ut verum sit, quod dicit, intelligendum de secundo respectu non de priori.

Hanc expositionem meam asserit Mastrius non recipi à Scoto villo pacto, nec valere, quia loquitur Scotus de productione & educatione, quæ comitatur rem in fieri & non in facto esse tantum, tum quia non in omnibus effectibus daturalia dependentia à causa secunda, præter illam quam fundant cum actu producuntur, tum tandem quia in illis effectibus, in quibus utraque illa dependentia reperitur tam in fieri, quam in facto esse, seu conservari, eiusdem rationis sunt prima rei productio & conservatio, atque ideo etiam in omnibus effectibus admitteretur illa duplex productio vel educio, quam Poncius comminiscitur, de utriusque idem iudicium fieri debere, quod nempe sunt vel non sunt respectus intrinsecus aduenientes vel extrinsecus.

Hanc etiam impugnationem Mastrii refutavi sufficienter supra, sed dico hic iterum Mastrium me non intellexisse, nam ego non eram locutus de duplici respectu, quorum unus tantum esset in fieri & alter in facto esse, sed de duplici, quorum uterque esset in fieri & unus tamen maneret etiam in facto esse.

Vnde concedo Scotum locutum de educatione, quæ comitatur ipsum fieri rei & non tantum in facto esse, quia nullus est respectus in facto esse, qui non fuit in fieri etiam, quamvis iuxta doctrinam, quam supposuit Scotus, aliquis esset in fieri, qui non esset in facto esse.

Itaque in ipso fieri formæ educæ iuxta sententiam, quam supposuit Doctor, sunt duo respectus educationis, unus qui nihil præsupponit ex parte extremorum, ad quod necessarium sequitur, & hic est respectus extrinsecus adueniens; alter qui sequitur necessario, supposito illo priori respectu & ipsum præsupponit tanquam rationem fundandi, aut conditionem sine qua non, & qui manet in facto esse dum res manet & causa à qua producit, & hic est respectus intrinsecus adueniens, de quo loquitur Scotus. Quamvis ergo Scotus loquatur de educatione, quæ comitatur rem in fieri, quid hoc facit contra me, qui hoc ipsum fateor? Per quod patet ad reliquam partem discursus Mastrii; neque enim in re clara liber ad tedium sollicitare lectoris patientiam, aut in impugnandis nugis minutius hære.

Postea eodem *num. 5. 1. principaliter*, proponit meam doctrinam de definitione Actionis, quatenus assero eam quam tradidit Author sex principiorum, nempe, quod Actio sit illa, secundum quam in id, quod subiicitur, agere dicitur, esse quidem bonam, sed non comprehendere omnem actionem de genere actionis; sed solas & omnes actiones causarum efficientium, quia non comprehendit informationem quasi activam formæ, neque in fluxum materiam in formam eductam, & etiam quatenus dico quod actio ut sic comprehendens omnem actionem huius Prædicamenti possit describi esse accidens, quo mediante aliquid communicat esse alteri. Actio vero causæ, ut sic, possit describi esse accidens à quo actualiter denominatur producere aliquid, aut dare ipsi esse absque receptione aut informatione aut inhaesione.

Mastrius autem *num. 5. 2.* negat hanc doctrinam reperiari apud Scotum 4. d. 1. 3. q. 1. sed potius oppositam.

Sed imprimis ex illo ipso loco Doctoris quem eodem

num. citat Mastrius ex 4. d. 1. 2. q. C. patet doctrinam meam esse iuxta Scotum, quia dum dubitat an spectat informatio ad Prædicamentum passionis, aut Actionis, capiendū Actionem ut sic, prout comprehendit respectum non tantum agentis ad passum, sed etiam informantis ad subiectum, patet quod non puraverit Actionem ut sic de Prædicamento actionis comprehendere tantum respectum agentis: & hoc ipsum dubium Scoti sufficit ut non intelligatur definitio Porretani de omni Actione spectante ad genus Actionis, sed solum de respectibus Agentis proprie dicti quale est solà causa efficiens. Et hoc ego tantum volui dum proposui illam meam doctrinam tanquam Scoti, hoc est tanquam conformem ipsius principiis. Ad alterum autem quod asserit Mastrius oppositum meæ doctrinæ reperiari apud Scotum. Respondeo id tam falsum, quam reliqua quæ contra me hæcenus adduxit Mastrius, & nego Scotum asseruisse vllibi omnem actionem spectantem ad Genus Actionis comprehendere sub definitione Actionis assignata à Porretano, si enim hoc assereret, non posset dubitare an informatio formæ spectaret ad Genus actionis; nam certum est quod non comprehendatur sub illa definitione. Nego etiam quod omnis actio causæ efficiētis, quæ est respectus extrinsecus adueniens, non comprehendatur sub illa definitione Porretani, quamvis sub ea non comprehendatur omnis actio ipsius, quæ non esset talis respectus supposito, quod habeas aliquam actionem quæ non sit talis respectus.

Itaque supponendo quod causa efficiens habeat duas Actiones, unam, quæ sit relatio extrinsecus adueniens, alteram quæ sit intrinsecus; de hac secunda certum est, quod non spectet ad prædicamentum Actionis; nec ego id somniaui; sed manifeste locutus sum, ut loqui debui, de omni actione causæ efficiētis, quæ esset respectus extrinsecus adueniens.

Absolute autem poterā dicere iuxta mea principia, quod omnis omnino actio respectiva causæ efficiētis comprehendatur sub definitione Porretani; quia secundum me causa efficiens non habet vllam actionem respectivā, quæ esset intrinsecus adueniens; & quamvis Scotus videatur admittere aliquas tales, explicui ipsum sæpe, & iterum modo explicui intelligendum non absolute in propria sententia, sed in sententia communiori suo tempore, admittente aliquos respectus sequentes terminum productum, supposita actione efficiētis de Prædicamento actionis, quæ est relatio extrinsecus adueniens; quam sententiam ego puto non esse veram, quia non video necessitatem vllam illius secundæ actionis.

Ut autem melius intelligatur tota hæc res & mea sententia, Existimo causam creatam effectivam nullam actionem respectivam habere præter relationem extrinsecus aduenientem, per quam educit formam ex materia eamque inducit: nam per hanc solum realiter consideratam & educit formam & eam inducit & transmutat subiectum formæ & producit quodcumque compositum, quod posita illa actione resultat necessario, absque vlla alia actione respectiva realiter distincta, & frustra omnino diceretur poni vllam aliam actionem. Præter hanc autem actionem causæ efficiētis materia habet respectum extrinsecus aduenientem ad formam: qui respectus potest bene reduci ad prædicamentum passionis, quia per eam patitur materia à forma recipiendo ab ipso aliquid esse. Deinde forma dicit alium respectum extrinsecus aduenientem ad materiam, quæ est informatio seu inhaesio, & hic potest optime reduci ad prædicamentum Actionis: neutri autem ex his respectibus convenit definitio Porretani, si proprie capiantur verba eius, ut manifestum est.

Præter illos autem respectus, qui realiter sunt uniones duæ quæ intercedunt inter subiectum & formam educatā, nego vllum alium respectum intervenire qui sit intrinsecus adueniens, quia omnino superfluit, cum nulla sit necessitas, aut usus eius. Hæc est mea doctrina in re independentem ab Autoritate; & si Mastrius velit aliquid contra dicere, ego ut ex ratione agat, ne teratur tempus in expositionibus autoritatum, quas cuique facile est excogitare.

Quod si doctrina illa sit vera, quæ videtur Scoti, & quam probabiliter defendo in meis novis Commentariis, quod

scilicet ad absolutam in causa sequatur absolutum in effectu sine respectu vlllo anteriori. Tum negare causam efficientem habere vllam actionem, quæ sit relatio, vel intrinsecus vel extrinsecus adueniens, quantum ad meum proprium sensum, cum non vellem me accommodare authoritati.

Per quod patet ad integram impugnationem, quam affert Mastrius per totum num. 52. nec digna est, cui minutius aut distinctius respondeatur, solum aduerto ipsum, dum asserit informationem formæ spectare ad prædicamentum Habitus, abuti nominibus & contra sensum omnium, quot quot vidi, Philosophorum loqui absque necessitate authoritatis, aut rationis: sed cum hoc spectet ad nomen, parum curandum est.

Deinde num. 53. adducit meam doctrinam num. 26. de natura actionis mediæ, in qua aliqua impugnat quæ examinare placet. Imprimis quamuis fateatur meam primam conclusionem esse veram qua assero quando effectus aliquis non potest produci nisi à determinata causa, non esse necessariam actionem mediam vt producat: tamen negat eam esse veram propter rationem meam, aut saltè, inquit, ratio illa non est ratio à priori veritatis eius, vt postea constabit num. 57. At imprimis non refert quod mea ratio non sit à priori, modo sit bona; esse autem bonam certum est, si nihil aliud opponi possit, quam quod opponit Mastrius, quod vt videatur, proponenda est ipsamet mea ratio, quæ est, quod in casu conclusionis nulla esset necessitas actionis mediæ, quia si esset vlla, maxime vt haberetur denominatio noua producentis in causa & producti in effectu; ad hoc autem non esset necessaria actio media, quia illa denominatio posset provenire vel ab ipsa causa, quæ seipsa produceret talem effectum, vel ab effectu qui seipso produceretur; quemadmodum in sententia asserente actionem mediam, potest de nouo haberi hæc denominatio in causa, quod scilicet ab ipsa egrediatur actio sine aliquo medio inter actionem & causam, cuius ratio est quia actio illa non potest esse nisi à tali causa: nā si posset, certe deberet poni aliquid medium inter ipsam & agens, vt haberetur denominatio illa egredientis à causa. Contra hanc rationem opponit Mastrius posse negari minorem, & cum probatur à me per exemplum de actione, dicit posse negari paritatem quia relatio actionis, & productionis est formalitas & modus à natura institutus ad denominandum aliquid formaliter causans, atque ideo in eo denominandi ordine est ita quo vt non possit esse quid, sed hoc de effectu nequit dici, qui est entitas nata produci & talis denominationis formaliter susceptiva.

Ad hunc discursum dico quamuis mihi non incumbat probare meam minorem, in qua negavi necessitatem actionis mediæ ad dandum denominationem producentis in casu conclusionis, quia sufficiebat soluere rationes necessitatis, quas assignarent aduersarii; tamen optime probatum esse exemplo actionis inter quam & effectum in tali casu esset summa paritas quantum ad non exigendum aliam actionem mediam: neque prorsus oppositum ostendit Mastrius: nam actio non esset instituta à natura ad dandam illam denominationem, nisi ex se & natura sua esset ad hoc apta, & nisi ad hoc requireretur: sed prorsus non esset ad hoc apta nisi esset talis naturæ vt non posset egredi ab alia causa: nec esset ita quo vt non possit esse quid; & potest optime colligi quod sit ita quo vt non possit esse quid, quia est sic determinata, vt non posset ab alia causa provenire.

Vnde cum effectus in casu conclusionis nequeat ab alia causa provenire, omnino erit à natura institutus vt egrediatur seipsa absque actione intermedia, & vt tribuat denominationem agentis; vel saltè causa ipsa erit sic à natura instituta, vt habeat à seipsa denominationem agentis, quando egreditur seipso effectus, tam bene quam actio est instituta vt tribuat denominationem agentis, aut vt egrediatur seipsa ab agente.

Videamus autem quomodo ipsemet probat num. 57. illam conclusionem meam & suam etiam. Dicit ergo regulam dignoscendi quando actio distinguitur realiter ab effectu producto esse hanc: quando effectus ita producit à causa, vt nequeat habere esse, nisi per habitudinem ad illam & sine tali habitudine existere, tum actio est cum effectu

identificata; secus, si non. Cuius ratio à priori est secundum ipsum, quia signum distinctionis realis inter aliqua duo est separatio possibilis & ideo quando fundamentum potest esse absque aliqua relatione, distinguitur realiter; quando nequit, identificabitur ipsi realiter.

At certe nec conclusio mea probatur sufficienter per hanc doctrinam neque à priori, neque à posteriori. Nam in primis falsum est quod defectus separabilitatis realis arguat identitatem realem: nam certum est vnam relationem non posse esse absque correlatione, & tamen non minus certum est, quod distinguantur realiter, & in sententia communiori Scotistarum partes vnitæ, vt sic nequeunt esse sine toto, nec è contra, & tamen distinguuntur realiter à toto: ergo quamuis non posset effectus esse absque actione, nec hæc sine illo; non sequitur propterea præcisè quod non distinguantur realiter.

Rursus quamuis fundamentum relationis quod non posset esse absque aliqua relatione in ipsomet subiecta identificaretur illi, non propter inseparabilitatem præcisè, sed quia etiam nullum aliud possit assignari indicium distinctionis realis inter illa; & quamuis hinc sequeretur, quod in casu conclusionis passio, quæ poneretur in effectu, non distingueretur realiter ab effectu, tamen non haberetur quod non distingueretur realiter ab actione media, si daretur; imò aliunde haberetur manifeste quod sic, quia quod distinguitur realiter ab aliquo & non subiectatur in ipso, distinguitur realiter ab omni, quod subiectatur in ipso, effectus autem distinguitur realiter ab Agente & non subiectatur in agente: ergo distinguitur ab omni illo quod subiectatur in ipso, & consequenter ab actione si daretur; an autem detur certe non potest ex hoc capite deduci, sed potius deduci debet, ex mea ratione, nempe quod non sit necessaria in casu conclusionis & quod non sint multiplicanda entia sine necessitate.

Eodem numero fateatur veram etiam esse tertiam meam conclusionem, qua assero requiri actionem mediam quando effectus potest produci à plurius causis: sed dicit meam probationem non recte procedere, imò inquit directe videtur destruere probationem primæ conclusionis. Examinemus hoc quæso; nā error esset maximus, quæ pretendit Mastrius, à quo debeo me purgare; sed vereor vt id posset fieri, quin in Mastrium reiciatur. Mea probatio est; quia denominatio producentis est denominatio realis, ergo debet ab aliqua causa reali provenire, sed sine actione media non daretur causa, à qua proveniret in casu conclusionis: neque enim proveniret ab ipsa causa, neque ab effectu, neque ab utroque simul; quia uterque simul posset existere, quin haberetur ista denominatio.

Quam rationem confirmaui quia nihil finitum potest habere denominationem novam absque causa aliqua intrinseca vel extrinseca à qua proveniret: ergo quandoquidem ignis verbi gratia, quando producit calorem, habet denominationem producentis, quam ante non habuit, debet esse aliquid à quo proveniret; nihil autem esset præter actionem mediam: ergo. Hanc rationem dicit Mastrius videri destruere probationem primæ conclusionis, quia si necessaria est actio media vt habeatur denominatio realis causæ, eadem quoque necessitas erit in casu primæ conclusionis; vel si ea necessitas ibi suppleri posset absque actione media, poterit etiam in casu tertie conclusionis. Quod magis euidenter ostenditur ex mea confirmatione præmissa: si enim impossibile est aliquid finitum denominari causam absque actione media, quia non fit transitus de contradictorio in contradictorium absque mutatione, sane hæc ratio, inquit, militat tam in casu primæ conclusionis quam alterius.

Itano tibi videtur Mastrius? At ego certe non putavi creatos adhuc oculos, quibus id videri posset. Reflecte quæso & vide de nouo, an idem cum probabilitate vlla videri possit de utroque casu. Principium meum est quod non possit haberi aliqua denominatio vlla realis absque aliqua causa vel extrinseca vel intrinseca à qua provenire possit: capio autem causam, vt tollam omnem quæstionem de nomine, & omnem dubitationem, pro quocumque, sine quo posito non haberetur denominatio, & quo

quo posito haberetur, siue sit vera causa, siue conditio siue quanon, & sic intellecto principio meo est evidentissimum. Videamus iam an concludit actionem mediam in utroque casu, & imprimis certum est quod concludat illam in casu tertiae conclusionis, quia siue actione media, nihil assignari potest unde provenire posset, neque tanquam à causa, neque tanquam à conditione: quia cetera omnia quae sunt assignabilia possent esse absque illa denominatione, verbi gratia, potest esse ignis approximatus, & potest esse calor ille ipse, qui produci- tur ab igne in aqua, absque eo quod producatur ab igne, & consequenter potest esse ille calor, quin dicatur vere quod ignis producat calorem: ergo ut dicatur produ- cere illum calorem, debet esse aliquid aliud praeter ignem, aquam, & calorem, ad hoc ut habeatur illa deno- minatio: sed nihil aliud est excogitabile praeter actionem mediam: ergo in illo casu convincitur debere intercede- re actionem mediam ut habeatur illa denominatio, si ve- rum sit illud principium.

In casu vero primae conclusionis profus nihil conclu- dit; nam quando effectus petit essentialiter ab una causa produci, cum producitur talis effectus, habetur qui- dem denominatio realis producentis; causa enim realiter producit illum effectum, & debet esse aliquid unde pro- veniat illa denominatio, non tamen aliquid distinctum à causa & effectui, nec consequenter actio media, quia illa denominatio provenire potest vel ab ipsa, supposito effe- ctui, vel ab effectu ipso; quandoquidem non posset esse causa & ille effectus quin causa habeat illam denomi- nationem. Ex quo videre potest Mastrius quod illa mea pro- batio curat in casu tertiae conclusionis, & quod non cura- rat in casu primae conclusionis. Sed ne ipsi mea confirma- tio suffragatur: nam in ea non dixi, quod nihil finitum possit esse causans absque actione media; sed quod nihil finitum possit habere denominationem novam realem abs- que aliquo, ex quo posset provenire nova denominatio, & hinc intuli quando causa aliqua haberet denominationem realem causantis, quae non posset provenire à causa & effectu causato simul positus, ut contingit in casu tertiae conclusionis, quod vero deberet esse aliquid aliud, unde proveniret: & consequenter actio media, quia nihil aliud posset sufficere. Sed inde non posset inferri, quod in casu primae conclusionis deberet dari actio media, ut causa fini- ta haberet denominationem causantis, quia denomi- natio illa causantis posset provenire ab ipsamet causa, posito effectu, vel ab ipso effectu, vel ab utroque, ita ut nihil aliud realiter requiri deberet, quandoquidem iis solis po- sitis necessario sit illa denominatio.

Uterius num. 45. asserit absolute falsum esse quod doceo in eadem tertia mea conclusione, nempe intercedere actio- nem mediam, quando effectus est indifferens ut produca- tur à pluribus causis, quia hoc est contra Scotum, qui ne- gat relationem ullam esse priorem termino; unde cum ego concedam actionem esse relationem, teneor consequenter concedere eam esse posteriorem non priorem termino; unde, inquit, magis inconsequenter loquitur quam recentiores, qui dicunt actionem esse mediam & priorem, quia po- nunt eam esse quid absolutum.

At ut ab hoc incipiam, nescio quomodo ex eo quod actio dicatur esse relatio magis consequens sit quod non praecedat effectum quam si dicatur esse modus absolutus, tam enim meo iudicio repugnat modum esse priorem re ad quam essentialiter determinat, quam relationem, & si aliquis talis modus possit esse prior, certe & relatio po- terit.

Quod autem relatio possit esse prior termino, modo sit productio ipsius, seu id per quod formaliter ponitur, tan- quam per rationem qua, ostendi tum quia non potest ostendi unde id repugnaret, tum quia relatio paternitatis in divinis est prior suo termino hoc est filio, sicut & i, se- met Pater, quia illa relatio est productio filij, ut commu- niter responderi solet. Ad Scotum autem respondi dum ait absolutum in causa sequi absolutum in effectu cum intelligendum sic, ut non debeat esse aliquid absolutum median inter causam & affectum priorem termino seu

effectu; & quando dicit relationem sequi ad effectum, cum intelligendum de relatione intrinsecus adveniente, non de relatione extrinsecus adveniente, nec consequen- ter de actione quae est de praedicamento actionis.

Has responsiones adducit ipsemet Mastrius, & contra opponit num. 55. quod ipse confutaverit portentosas illas relationes termino non indigentes disput. 5. Phys. quaest. 2. & addit quamvis aliqui praeter me excogitaverunt rela- tiones priores termino, neminem tamen praeter me ad- misisse relationem ullam quae praecedat fundamentum, & per quam suum fundamentum accipiat esse, qualem ego comminiscor in mea hac solutione. Unde inquit tam mi- ra est illa mea responsio quam monstruosum esset rela- tionem praecedere suum fundamentum ac etiam produ- cere.

Addit ulterius non responderi communiter ad illam difficultatem de paternitate, ut ego respondi; sed respon- deri potius quod licet paternitas sit simul natura cum fi- lio, tamen adhuc scet quod sit prior origine filio, & circa hoc aliqua alia conglomerat, quae ex impugnatione ho- rum nullius esse momenti patebit. Dico ergo primo illum non confutasse sufficienter doctrinam illam meam de prioritare relationum, quibus producuntur termini ipsa- rum, ut patet ex mea Appendice in qua reiecti ipsius impu- gnationes; & si portentosa ipsi videantur tales rela- tiones, ea tamen portenta convinci meis rationibus qui- bus ille non satisfecit.

Dico secundo si aliqua relatio admitti debeat ex parte termini, quae sit correlatio actionis & passio de praedica- mento passionis, illam debere esse priorem suo funda- mento qui est terminus actionis, & si nullus alius praeter me hoc asseruit, mihi hoc existimo cedere debere in ho- norem quod indagaverim cum fundamento aliquid novi in hac materia; quod si non posset esse relatio aliqua prior fundamento, tum negari debet passio talis & dicendum quod actio non habeat correlationem ullam, quod totum ex dictis eo loci satis patet; siue portentosum sit aut mi- rum, de qua censura non curandum.

Dico tertio, non videri mihi quod intellexerit Mastrius quomodo applicaverim exemplum illud de Paternitate Divina ad propositum praesentis difficultatis. Dixi eo ex- emplo colligi quod aliqua relatio possit esse prior ter- mino, & si aliquis quaerat quomodo id posset fieri cum relationes communiter soleant praesupponere terminum, Respondi cum communi omnium, quos vidi, bonorum Scotorum sententia, rationem esse quod illa relatio Pa- ternitatis sit productio filij, & consequenter non possit pre- supponere ipsum, sed potius aliquomodo debeat ipsi praesupponi, ceterae vero relationes quae praesupponunt termi- num, non esse productiones termini neque habere ex na- tura sua, cur deberent ipsi praesupponi, sed potius praexi- gere terminum, quia siue termino praesupposito nulla alia causa sufficiens assignari potest ex qua emanent.

Ait autem Mastrius non sic responderi communiter, sed quod licet paternitas sit simul natura cum filiatione, & Pater cum filio, adhuc tamen stat, quod Pater sit prius origine filio. Sed quid hoc ad rem? Concedo, & id ipsum in mea responsione supposui, quod paternitas & pater siue prius origine filio & filiatione; sed quaeritur ulterius cur paternitas possit esse sic prius suo termino, aliae vero rela- tiones non possint esse, & sane non puto Mastrium dare posse aliam rationem bonam, quam illam ipsam à me da- tam, nempe quod paternitas sit ipsamet productio termi- ni; & quod non repugnet eam esse talem, quamvis sit re- latio. Sed ut magis directe veniam ad principale propo- situm. Assumo quod concedit Mastrius hic, nempe Pa- ternitatem & Patrem esse priorem origine filio & filiatione, licet sit relatio & consequenter sit aliquo modo simul naturae; hinc infero intentum meum, nempe quod actio seu productio creata quamvis sit relatio possit esse prior origine termino suo, & infero ulterius non esse tam por- tentosas relationes [priores terminis, & iis non indi- gentes tanquam prioribus, quam putavit Mastrius, cum ipsemet talem aliquam admittat.

Adducit §. Glossa vero, contra explicationem quam

quam ego adhibui ad authoritatem Scoti, qui videtur dicere quod ad absolutum in causa sequatur absolutum in effectu, vnum locum ex eodem Scoto 2. dist. 1. quæst. 2. cui videtur meam explicationem applicari non posse: dicit enim, *Cum igitur dicis quod quia causa dat esse, ideo effectus recipit esse, dico quod si intendas per ly quia reduplicatorem relationis in causa, vel aliquam realitatem nouam in causa sine relationum, sine absolutam, propositio falsa est.* Et hinc Mairius infert me non vidisse Doctorem, vel voluisse ipsum eludere.

Sed adhuc Mairius non conuincit tam euidenter quam putat intentum, etiam dum de Authoritate agitur; dico enim Scotum hoc loco intelligi posse de causa vt sic, non de causa creata ac finita, ita vt sensus sit, quod causa vt sic vt causet non indigeat relatione, aut realitate aliqua absoluta, aut respectiva superaddita, quia posset sufficere in aliqua causa absolutum istius causæ; quod certum est, quia Deus potest causare sine vilo superaddito, & consequenter causa vt sic non indiget aliquo superaddito ex natura sua quatenus causa præcise, alias Deus non posset causare sine superaddito, quod est falsum. Sed hinc non sequitur quin causa creata indigeret aliquo superaddito, non quidem absoluto, neque respectivo ex Prædicamento Ad aliquid, sed respectivo ex Prædicamento Actionis.

Sed quia ego ipse fateor Scotum magis fauere sententiæ neganti relationem præuiam, & vt ante dixi, in Commentariis meis ad secundum defendo illam sententiam; Si contra meam sententiam de relatione priore termino aliquid vult differere Mairius, rogo vt, omiſſa authoritate, agat ex ratione & probet non dari tales relationes.

Propono autem ipsi breuiter meam sententiam abstrahendo ab Authoritate. Imprimis assero causam finitam non posse producere effectum, qui possit ab alia causa procedere absque actione in se subiectata, quæ sit respectus extrinsecus adueniens & prior termino, non quidem tempore, sed natura vel origine, ac independens à termino tanquam à priori. Cuius fundamentum est quod non repugnet talis relatio sic prior termino, & quod de facto in diuinis detur talis, verbi gratia paternitas diuina; & quod aliquid præsuppositum termino debeat haberi distinctum à causa & effectu, nihilque aliud potius quam relatio extrinsecus adueniens.

Præterea quia passio realiter distincta ab actione deberet subiectari in effectu qui producit, si daretur talis passio; & quia etiam deberet esse prior illo effectu & nullo modo dependens ab effectu tanquam à priori, id autem difficile est, & non necessariū admittere. Dico, seclusa authoritate, mihi probabilius esse quod non detur talis passio, sed quod sufficiat ipsamet actio subiectata in Agente, non vero in passio, (vt minus recte videtur Mairius intellexisse me) quæ actio possit denominare & causam agere ac causare & effectum produci, sicut volitio potest denominare, voluntatem volentem & obiectum volitum. Nec refert quod volitio non sit actio nisi Grammaticaliter dicta, (vt infulse opponit hic Mairius huic ipsi exemplo à me ante adducto in Logica) & quod ideo non requiratur vt ei vera passio correspondeat ex parte obiecti, sicut secundum ipsum opus est, vt correspondeat in effectu passio actioni Agentis: nam quod ego dico est quod quemadmodum potest tribuere volitio denominationem volentis & voliti: ita actio possit tribuere denominationem producentis & producti, & quamuis actio sit actio proprie dicta & non grammaticaliter & secundum vocem, tamen nego quod requiratur passionem vllam in termino seu effectu, & asserere oppositum est petere principium.

Hæc est mea propria doctrina, quam tenendo in nullas mihi videor me conicere angustias, sed prorsus existimo nulla ratione posse defendi cum vlla apparentia oppositum; nisi recurrendo ad principia, quæ ipse adduco in nouis Commentariis ad secundum sententiarum; illa enim videntur mihi probabilia.

Ad quod addo hanc meam sententiam nullam prorsus pauci difficultatem spectata ratione, nec eam possi-

cum vlla probabilitate impugnari alia ratione melius, quam si dicatur esse superfluum actionem relationem priorem effectu, quia denominatio illa causantis in causa potest aliunde provenire, & si id ostendatur omnino, melius erit negare actionem præuiam.

Addo vltimè si non detur actio præuia, nullo modo requiri actionem posteriorem effectu, cuius nullus prorsus est usus.

Tandem Mairius concludit integrum articulum suum quintum contra me nimis laboriose, sed parum vtiliter, nisi fallor, confectum, impugnatione doctrinæ meæ de vnione, quam habeo, q. seq. n. 56. in qua dico vnionem subiecti ad formam esse respectum extrinsecus aduenientem, spectantem ad genus passionis, per quem subiectum mouetur ab efficiente ad aliquam formam.

Mairius contra ait hanc vnionem non spectare ad prædicamentum passionis, nec bene dici à me quod sit respectus per quem subiectum mouetur ab efficiente ad formam. Quod probat quia vnio formalis quæ extrema vniuntur, habet pro extremis solummodo subiectum & formam & præscindit ab Agente, vnde diuersa est à receptione, quæ ponitur in prædicamento Passionis, & respicit agens à qua subiectum recipit formam; quæ quidem inquit distinctio sufficienter colligitur ex diuersis earum formalibus effectibus, quia à passione dicitur subiectum calefactum, per quod significatur habitudo ad agens, sed ab vnione formali caloris cum subiecto dicitur subiectum calidum, non calefactum, in qua denominatione sola exprimitur informatio & receptio; non autem passio, quia cum passio sit actus huius ab hoc, non dicit receptionem formæ quocumque modo, sed vt est in fieri vi agentis, vnio autem denominatur in facto esse, ac in esse quieto absque vilo respectu ad agens: quare non spectat ad Prædicamentum passionis, sed habitus.

Hanc impugnationem breuiter refuto: si vnio qua vniuntur subiectum formæ, non sit receptio, quæ est de genere passionis, debet subiectum habere aliam aliquam receptionem, quæ ergo quid sit illa alia receptio, aut cuius receptio est, non certe ipsius Agentis; sed alicuius quod ab agente recipitur, nihil autem recipit subiectum ab agente, nisi formam, quod habebit simul & semel duas receptiones formæ & duas vniones ad illam, quod est ludicrum: habebit enim vnionem qua vniuntur formæ & quæ manet in esse quieto, desinente actione agentis; & quam negat Mairius esse passionem, & habebit aliam receptionem, quæ est passio, & quæ etiam est vnio ad formam, nam impossibile est intelligere quod subiectum recipiat formam, quin intelligatur eo ipso vniiri formæ.

Cum autem nihil absurdius sit quam ponere huiusmodi duas receptiones in subiecto respectu formæ, satis est ponere vniam tantum vnionem & receptionem quæ quatenus respicit formam absolute & præscindendo ab agente vocatur vnio & ab ea denominatur subiectum habere formam, verbi gratia aqua habere calorem seu esse calidam; quatenus vero illa ipsa vnio terminatur actionem causæ calefacientis, dicitur passio correspondens illi actioni. Mirum autem est, quod Mairius ex diuersis denominationibus & effectibus formalibus concludat diuersitatem realem duarum receptionum, cum ex diuersis denominationibus prouenientibus ab intellectu & voluntate non possit colligi ab vilo Scotista quod distinguantur realiter.

CONCLUSIO IV.

De Passione.

53. **E**X dictis de actione non erit difficile quid sit passio intelligere: vnde supposita doctrina præmissa de actione, breuiter hæc quæstio expedienda est. Itaque si loquamur de passione vt sic, prout comprehendit omne illud, à quo aliquid formaliter habet produci, à quocumque demum producat, siue à causa materiali, siue ab efficiente, siue à finali, per hoc ipsum sufficienter describitur, quod dicatur esse illud, à quo formaliter habet res produci. Si vero loquamur de passione, prout correspondet causæ efficienti, optime describitur esse, id, à quo formaliter habet effectus produci à causa efficiente.

Quid passio vt sic.

Quid passio correspondens actioni efficienti.

Dicti:

Dices: effectus habet produci formaliter ab efficiente per actionem causæ efficientis: ergo si vera esset hæc descriptio, actio esset passio correspondens causæ efficienti.

Respondetur ex suppositione distinctionis actionis & passionis, aut negando antecedens absolute, aut ipsum distinguendo: habet ab ipso formaliter produci, quatenus actio sit forma, à qua proxime & intrinsece sic denominatur produci effectus, nego; quatenus actio est forma, à qua causa efficiens denominatur proxime & intrinsece producere, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Et si quæras, cur debeat denominari effectus produci intrinsece ab aliqua forma: Respondetur ex suppositione illa præmissa, id colligi ex eo, quod non sit maior ratio cur debeat denominari intrinsece producens, quam effectus debeat denominari intrinsece productus.

CONCLUSIO I.

Descriptio
passionis
qua produ-
citur for-
ma non
educta.

54. Si detur aliqua passio in termino producto indepen-
dentem à causa materiali ab ea realiter distincta, illa opti-
me describitur esse relatio extrinsecus adueniens subiectata
in termino aut adherens ipsi & terminata ad causam effi-
cientem, à qua habet produci ab ipsa.

Hæc patet, ex dictis de actione, neque alia probatione
indiget, quam quod sufficienter declarat naturam in-
trinsecam istiusmodi passionis. Dixi autem, si detur, pro-
pter dicta quæstione præcedenti in solutione primæ ob-
iectionis n. 45.

CONCLUSIO II.

Descriptio
passionis
à qua produ-
citur for-
ma educta.

55. Si detur aliqua passio ex parte forme, qua producitur
cum dependentia à causa materiali, illa debet esse respectus
extrinsecus adueniens ad causam, à qua producitur, & quia
producitur à duobus causis realiter influentibus, efficiente
scilicet & materiali, debet dicere respectum extrinsecus
aduenientem ad utramque. Hæc est eodem modo certa
quo præcedens, nec indiget alia probatione. Sed difficul-
tas est, an eodem respectu respiciat utramque causam, an
verò vno vnam, & altero alteram.

An effectus
eductus di-
cat duos
respectus
ad agens &
materiam.

Respondendum autem quod si sit effectus, qui non pos-
set produci nec conservari ab vna, nisi concurrente al-
tera, tum eodem respectu utramque respiciat, quia be-
ne potest vnus respectus terminari ad distinctos termi-
nos, & non sunt multiplicanda entia sine necessitate. Si
verò possit respicere vnam causam ex ipsis concurrentem
eodem modo, quin respiciat alteram, tum duobus res-
pectibus, & non vno respicit utramque; quia sicut manere
potest causalitas vnus, non manente causalitate alterius
causæ, ut supponitur, ita manere potest correlatio effe-
ctus ad vnam, non manente correlatione ad alteram, &
consequenter non dicit eandem relationem ad utramque;
& hoc modo philosophandum est de calore producto
in aqua, verbi gratia mediante concursu ignis, quia po-
test conservari in aqua sine concursu ignis, & primo
etiam produci.

CONCLUSIO III.

Quomodo
vno subie-
cto ad for-
mam possit
esse passio.

56. Si non sit aliquid ponendum ex parte forme eductæ,
quo habeas intrinsece produci, passio correspondens actio-
ni agentis erit solum vno recepta in subiecto quod mutatur
ad formam, quæ vnio, ut est talis passio, optime describitur
esse respectus extrinsecus adueniens, per quem subiectum
mouetur ab efficiente ad aliquam formam. Hæc etiam ex di-
ctis clara est & patet prima pars, quia nihil aliud realiter
distinctum ab actione, ex hypothese posita in conclu-
sione, potest assignari, quod sit passio. Patet etiam secun-
da pars, quia optime sic declaratur natura eius, ut di-
stinguitur ab omni alio.

Aduertendum autem quod hæc passio possit diuidi in
passionem, qua mediante patitur ab agente per mutatio-
nem ad formam non eductam; & in passionem per quam
mutatur ab eodem ad formam eductam, quia potest mu-
tari ad utramque, ut patet ex dictis.

57. Quod si quæras, an vnio, per quam mutatur sub-
iectum ad formam non eductam, producat à causa effi-

ciente per actionem illam, per quam dicitur transmutare
illud subiectum.

Respondeo affirmatiue, quia alias non posset dici trans-
mutare illud subiectum, & præterea illa vnio acciperetur
esse independentem à causa efficiente.

*Dices: Vnio sustentatiua, hoc est vnio, per quam subie-
ctum causat materialiter formam, non producitur per
actionem causæ efficientis: ergo nec hæc altera vnio, quia
eadem videtur esse ratio de utraque, nec enim videtur esse
maior ratio, cur vnio transmutatiua deberet per actionem
efficientis produci, quam altera vnio, quæ est perfectior,
quandoquidem habeat tam perfecte vnire, & præterea
esse causalitatem materiale respectu forme.*

*Respondeo negando consequentiam, & disparitas est,
quod vnio sustentatiua posset habere dependentiam à
causa efficiente, quamvis non produceretur per actionem
ipsius, quia posset coexistere actioni iuxta dicta supra.
Vnio vero non sustentatiua non posset, quia nisi agens
haberetur actionem ad illam terminatam, non haberetur actio-
nem villo modo; quandoquidem nihil aliud producitur
per ipsum, ut supponitur: ergo non dependeret ab actio-
ne ipsius.*

*Si quæras iterum, an vnio non sustentatiua debeat
produci per causalitatem materiale distinctam realiter à
subiecto. Respondeo, quod non, quia ut suppono, impos-
sibile est ipsam produci, nisi in subiecto illo, & conse-
quenter non potest esse iudicium aliquod vnde colliga-
tur quod producat à subiecto per causalitatem distin-
ctam.*

58. *Dices: si non produceretur per causalitatem distin-
ctam, actio causæ efficientis, per quam producitur, esset
prior causalitate materiali, est enim prior quam sit illa
vnio, quæ per ipsam producitur; sed est inconueniens
quod actio efficientis sit prior quam actio materialis, quia
sequeretur quod haberet terminum suum pro illo priori,
& consequenter superflueret causalitas materialis poste-
rior.*

*Respondeo negando sequelam, quia causalitas materiæ
respectu unionis non distinguitur ab ipsamet materiæ;
actio autem non est prior materiæ, ut patet: ergo non est
prior causalitate materiæ.*

*Dices: si causalitas materiæ identificetur materiæ, ergo
causalitas materiæ est prior actione: sed hoc est æque in-
conueniens, ac quod causalitas efficientis sit prior cau-
salitate materiæ.*

*Respondeo distinguendo sequelam maioris: sub deno-
minatione causalitatis, nego; realiter, concedo; & simili-
ter distinguo minorem: est inconueniens, quod esset
prior sub denominatione causalitatis, concedo, realiter &
sine tali denominatione, nego minorem, & nego conse-
quentiam.*

*Dices ergo similiter actio causæ efficientis posset esse
priusquam causalitas materiæ possit poni realiter, licet
non sub denominatione actionis seu causalitatis.*

*Respondeo negando sequelam, quia totum munus istius
actionis est esse positio effectus, seu id à quo agens habet
ponere effectum, & consequenter non debet esse, ante-
quam habeat hanc denominationem: sed ex suppositione
quod causalitas materiæ identificetur ipsi, totum munus
ipsius non est esse ratio formalis ponendi effectum, habet
enim præterea pro munere quiddam potest facere mate-
ria, cui identificatur, & sic potest, & debet poni antequam
habeat illam denominationem.*

Et hæc sufficiant de Passione, ad quam intelligendam
etiam conducent quæ dicuntur secundo Physicorum de
causalitate materiæ, diffus. octaua.

QUÆSTIO V.

Quid sit Quando.

59. Quando est aduerbium temporis, quo solet quæsti-
quo tempore res aliqua sit, fuerit, vel erit: sed à
Philosophis est translatum ad significandum formam il-
lam, à qua res dicitur coexistere alteri, quia per hoc ad-
uerbium queritur de coexistentia rei; nam cum dicitur
quando aut quo tempore res contingit? idem est hoc, ac
querere

Vnio pe-
quam tras-
mutatur
subiectum
ad formam
producitur
à causa ef-
ficientis.

Vnio non
sustenta-
tiua neque
produci à
materiæ
per cau-
salitatem di-
stinctam.

quætere cuiam parti temporis coexistebat ista res, dum contigit: & quando responderetur, heri vel hodie contigit, sensus est, quod dum contigit habuit coexistentiam ad tempus hesternum vel hodiernum.

CONCLUSIO I.

Descriptio
Quando.

Quando bene describitur esse coexistentia rei creata durantis ad aliam rem, durantem quacumque duratione durant. Hæc in terminis est nullius alterius, quod sciam; tamen est conformis principiis Doctoris & fortassis in re communis.

Probat, quia omni & soli conuenit, & per hanc coexistentiam sufficienter satisfit interroganti, quando res fuit, vel quando erit &c. Dixi rei creata durantis, vt excludam coexistentiam Dei ad creaturas, quæ prout dicit aliquid intrinsecum Deo, non potest esse huius prædicamenti, cum non sit finitum, nec accidens. Dixi quacumque duratione durat, vt includam in hoc prædicamento coexistentias tam rerum, quarum duratio est æuum, quam etiam rerum, quarum duratio est tempus, nam coexistentia omnium rerum creaturarum sunt entia finita, & accidentalia: nec est ratio cur aliqua ex illis ab hoc prædicamento excludantur.

CONCLUSIO II.

Est respectus extrinsecus adueniens.

60. Quando est respectus extrinsecus adueniens subiectum in re coexistens ad rem, cui coexistit. Hæc est Doctoris cum suis contra communem sententiam, & probatur ex dictis de respectu extrinsecus adueniente, quia non potest intelligi nisi per modum respectus, & non est ratio vlla, cur non dicatur esse respectus: ergo debet dici quod sit respectus. Rursus non præsupponit aliquid necessario ex parte fundamenti, aut termini, ad quod sequatur præter actionem, qua producit, quæ actio non necessario inexistit, aut fundamento aut termino: ergo est respectus extrinsecus adueniens. Probat consequentia ex dictis, quest. prima.

Obiicit: necessario sequitur posito fundamento & termino simul existentibus: ergo est tam intrinsecus adueniens, quam est similitudo, quæ non oritur necessario inter extrema, nisi illis positis simul.

Aliqui Scotiste respondent negando antecedens, quia si poneretur res coexistens tempori huius mundi in alio mundo, non diceret respectum quando ad tempus huius mundi, quia solæ res huius mundi dicunt huiusmodi respectum.

Sed hæc responsio nullo modo placet, quia, vt dixi, respectus huius prædicamenti est coexistentia rei ad tempus: ergo siue res coexistens sit in hoc mundo, siue non sit, modo coexistat tempori, habebit respectum huius prædicamenti ad tempus huius mundi.

Et confirmatur, quia petenti quando res illa extra hunc mundum existens produceretur, aut aliquid ageret, posset responderi, heri vel hodie, designando per hoc ordinem ipsius ad tempus hesternum vel hodiernum: ergo diceret respectum ad tempus hesternum vel hodiernum: sed ille respectus est huius prædicamenti: ergo.

Respondet ergo aliter negando antecedens: nam cum ipsum sit ratio formalis ponens extrema simul, non potest sequi ad extrema posita simul. Verum tamen est, quod positis extremis simul existentibus necessario ponitur, & forte hoc tantum intenditur in obiectione; sed tum concessio antecedenti, nego consequentiam: & ratio disparitatis est, quod ipsa similitudo non constituat extrema simul existentia, sed præsupponat illud per quod sic constituantur, & eo posito necessario sequitur. Coexistentia autem non præsupponit aliquid ex parte extremorum, ratione cuius sequeretur necessarium.

Cæteræ difficultates huius rei examinabuntur, & res tota clarior fiet in Physica, dum agemus de tempore.

QUESTIO VI.

De Vbi.

*61. C*ertum est Vbi nihil aliud esse quam illud, per quod formaliter ponitur res in loco, siue definiti-

uo, siue descriptiuo: sed difficultas est quidnam sit illud, per quod res sic collocantur: nam aliqui dicunt, quod constituitur res in loco formaliter per denominationem extrinsecam desumptam à loco: alij per modum absolutum includentem respectum transcendentem ad locum, & denique alij per respectum ex tunc aduenientem terminatum ad locum & subiectum in re locata. Et quidem hæc duæ vltimæ sententiæ duo Vbi communiter admittunt, vnum intrinsecum, illum scilicet modum vel respectum, qui subiectatur in re locata, & terminatur ad locum; & aliud extrinsecum, quod scilicet subiectatur in loco, & terminatur ad rem locatam. Et aliqui vocant vbi intrinsecum *vbi passivum*, quia eo mediante res locata continetur in loco; vbi vero extrinsecum vocant *actiuum*, quia eo mediante locus formaliter continet rem locatam.

CONCLUSIO I.

62. Non consistit in denominatione extrinseca. Hæc est communis. Probat, quia potest esse locus & res locata existens, sine hoc quod res locata sit in illo loco, ergo non habet esse in loco per denominationem extrinsecam ab illo loco præcise. Probat consequentia, quia si locus præcise determinaret rem locatam ad esse in loco, semper deberet ipsum determinare ad hoc, præsertim dum vtrumque existit; neque enim est maior ratio, quare id faceret vna vice potius, quam altera.

Confirmatur, quia impossibile est, quod vnum ex duobus existentibus simul det denominationem nouam positivam alteri, nisi ponatur aliqua mutatio ex parte alicuius ex ipsis, vel alicuius extrinseci: ergo cum locus & locatum possint simul existere sine eo, quod denominet se mutuo, non potest fieri, quod vnum ex ipsis denominet alterum de nouo sine aliqua mutatione.

Confirmatur, quia pro illo instanti, pro quo locus determinat locatum ad esse in loco, vel determinat ipsum præcise ratione sui, vel ratione alterius; non ratione sui præcise, quia sic deberet antea determinare: si ratione alterius, quæro quid est illud, & nunquam potest satisfieri, nisi deveniendo ad aliquid aliud intrinsecum vel loco vel locato, distinctum ab illis realiter, vel modaliter, non curo.

Dices locum determinari ad dandam denominationem locato per actionem causæ efficientis. Contra: ergo est actio noua in causa aliqua, quando res ponitur de nouo in loco: sed non potest esse actio noua, quin res aliqua producat per ipsam (quod de actione physica certum est apud omnes,) ergo debet aliquid fieri de nouo per actionem de nouo locantem. Illud autem vel debet esse in loco, vel in locato, vt patet, & consequenter res non ponitur in loco per denominationem extrinsecam desumptam à loco præcise. Pluribus aliis rationibus posset probari hæc conclusio, sed hæc modo sufficiant.

63. Vadingus de Incarnatione disp. 1. dub. 4. fufc conatur ostendere non esse necessarium vbi distinctum, sed Petrum, verbi gratia esse in loco, haberi ex eo, quod nulum corpus sit interiectum inter ipsum & locum; & hoc ipsum haberi vltimate à voluntate diuina. At certe non satisfacit: sed ne multiplicet entia sine necessitate, maximam inducit intellectui necessitatem formandi conceptum de præsentia locali absque vbi, non contra imaginationem tantum, sed etiam contra rationem. Et imprimis, quantum ad negationem interpositionis corporis, patet manifeste illam non posse poni per motum/positivum & realem de nouo, ad nullam enim negationem datur per se motus positivus: sed corpus ponitur in loco per motum realem, ergo positio ipsius in loco non habetur absque aliquo distincto ab illa negatione. Deinde quæro à quo habet corpus esse interiectum formaliter; si à negatione, ergo corpus habet esse in loco à negatione negationis: si à positio, ergo quemadmodum corpus habet esse interiectum ab aliquo positio, cur non diceretur, quod res habeat esse in loco formaliter ab aliquo positio superaddito? Quod etiam ad voluntatem Dei attinet, patet ex dictis de actione, ipsam voluntatem Dei non posse sufficere ad hoc, nisi quatenus sufficit ad ponendum positivum aliquod, à quo formaliter res haberet esse in loco, &

Vbi non denominatio extrinseca.

& præterea Deus non ponit res plurimas in loco, nisi mediante cooperatione causa secundæ mouentis realiter res ab vno loco ad alium locum: sed impossibile est concipere quomodo res indifferens ex se ad hunc locum, & illum, possit per causam secundam poni in hoc loco potius quàm illo, nisi causa secunda faciat aliquid circa corpus, & hunc locum, quod non facit circa corpus, & alium locum.

Alij respondent, corpus poni in loco formaliter per negationem distantie. Sed contra videtur eadem difficultas, nam quæro quid sit ipsa distantia, si dicas positium quid superadditum rebus distantibus, cur idem non dicis de vbi? si dicas negationem, ergo indistantia est negatio negationis. Et deinde impossibile est quod per motum realem ponatur de nouo per se primo negatio, ponitur autem corpus in loco per motum realem: ergo quando corpus ponitur in loco, aliquid ponitur præter negationem & corpus & locum.

CONCLUSIO II.

64. Illud per quod formaliter res ponitur in loco est respectus extrinsecus adueniens subiectatus in loco, & terminatus ad locum, non modus, aliquis absolutus, sine transcendentaliter relatus, siue non. Hæc est Doctoris cum suis contra communem sententiam, & Probatur per ea, quæ diximus de actione, & de respectu extrinsecus adueniente.

Confirmatur, quia per actionem locantem posset produci talis respectus, & per talem respectum posset res poni in loco formaliter, & hoc supposito multo congruentius dicitur, quod ita fit, quandoquidem id quod producit per actionem illam, & quod constituit rem in loco, non possit intelligi, nisi per modum respectus, aut alicuius dicentis respectum ad locum: ergo debet dici quod ita fiat. Probatur antecedens quoad primam partem, in qua sola est difficultas, quia nihil impedit quo minus sic possit produci: nam, ut ante dixi, non est eadem ratio de relationibus extrinsecus & intrinsecus aduenientibus, & propterea non sequitur, quod si hæc non possint produci per actionem ad se terminatam immediate, illæ non possint. Philosophus autem quando dixit ad relationes non dari motum seu actionem, id intellexit de relationibus intrinsecus aduenientibus, ut supra dictum est. Ex hoc patet quod illud, per quod locus formaliter continet locatum, seu vbi extrinsecum, seu vbi actiuum, sit etiam respectus extrinsecus adueniens subiectatus in loco, est enim eadem ratio, ut omnes concedunt.

65. *Obiicit primo*: posita approximatione sufficienti sequitur necessarium ipsum vbi intrinsecum: ergo si sit respectus, erit intrinsecus adueniens.

Respondetur negando antecedens, ad nullam enim approximationem, in qua non includitur ipsum vbi intrinsecum formaliter; neque ad vllum prius distinctum ab actione, per quam immediate fit, sequitur necessario vbi intrinsecum.

Obiicit secundo: potest aliquis habere vbi intrinsecum reale, quamuis non haberet respectum realem, in quo consisteret tale vbi: ergo vbi intrinsecum essentialiter non consistit in tali respectu. Probatur antecedens, quia posset aliquis habere vbi intrinsecum reale sine eo, quod existeret vllus locus realis, ad quem diceret respectum: sed respectus realis non potest existere quin existat terminus realis eius: ergo potest habere vbi intrinsecum reale, sine eo quod habeat respectum realem. Probatur maior, quia si vnus solus Angelus existeret, haberet vbi intrinsecum reale: sed in tali casu non existeret locus aliquis realis, ad quem diceret respectum: ergo. Probatur maior, quia potuisset terminare actionem realem loco motiuam: ergo haberet vbi intrinsecum reale; quia illud, quod terminat actionem realem loco motiuam, debet esse vbi reale. Probatur antecedens, quia Deus posset ipsum realiter transferre de vna parte spatij imaginarij ad aliam partem eiusdem spatij: posset enim ponere ipsum taliter in spatio imaginario, ut si iterum crearetur mundus, sicut modo est creatus, Angelus ille haberet locum suum in Hibernia, verbigraria, & posset ipsum postea ponere taliter, ut si

produceretur iterum mundus, haberet locum suum in Italia: hoc autem non posset contingere, nisi in spatio imaginario Angelus haberet aliud & aliud vbi, nam si idem vbi semper haberet in spatio imaginario; aut si nullum vbi ibi haberet, sed eodem modo se haberet semper, tum ad productionem mundi eodem modo quo ante, semper haberet vbi suum in illa parte mundi, in qua ante habuit, quin non posset assignari ratio, cur non.

66. *Respondent communiter Scotista*, & bene, negando antecedens. Ad probationem autem eius respondent quidem primo concessa maiori negando minorem, existimant enim facis esse probabile, quod respectus extrinsecus aduenientes possint existere sine termino reali realiter existente, modo tamen sit possibilis existere. Et hæc quidem solutio si vera esset, tolleret totam difficultatem obiectionis; imò optimum medium ad probandum quod posset existere respectus realis extrinsecus sine termino existente actu, posset desumi ex hac obiectione, præsertim in sententia Scotistarum, quia hæc obiectio probat, quod possit aliquis habere vbi intrinsecum reale sine aliquo termino reali realiter existente: ergo cum in sententia Scoti vbi intrinsecum sit respectus extrinsecus adueniens, ex hac obiectione sequitur quod possit existere respectus realis sine termino realiter existente.

Sed contra hanc doctrinam inflari potest, quod ille respectus, qui ex natura sua ordinat rem realiter ad aliam rem, non possit esse sine alia illa re realiter existente: ergo vbi intrinsecum, quod ex natura sua determinat rem ad esse in loco reali, non potest esse, quin sit locus ille realis.

Confirmatur hoc primo, quia si potest esse respectus locati, quod constituitur formaliter in loco reali sine loco reali, sequeretur quod iste respectus non esset essentialiter determinatio locati ad locum: sed hoc est absurdum: ergo. Probatur sequela, quia illud est essentialiter determinatio ad aliquid, quod non potest esse, quin determinet: ergo si iste respectus possit esse quin determinet locatum ad locum realem, non erit essentialiter talis determinatio: quod autem hoc sit absurdum, probatur, quia si non sit essentialiter determinatio, ergo debet dari aliud, per quod determinetur essentialiter ad locatum.

Confirmatur secundo, quia hinc sequeretur, quod vnio posset esse in materia non existente forma, & actio in agente non existente termino; quæ sunt absurdissima. Probatur sequela, quia est eadem ratio de ipsis, atque de vbi, æque enim sunt essentialiter respectus, aut modi absoluti.

67. *Ad has tamen difficultates* posset dici, quod Vbi non ita essentialiter respiciat terminum, quin possit esse abque illo; sed solum in hoc sensu dici debet essentialiter ipsum respicere, quod ex suppositione, quod sit terminus eius & subiectum, Vbi habeat essentialiter ponere subiectum, hoc est locatum, in illo termino, hoc est, in illo loco. Et per hoc patet ad ad primam confirmationem: quamuis enim vbi non esset essentialiter determinatum locati ad locum, nisi in sensu iam dicto, nimirum sic, ut non possit esse locus, & locatum, & vbi, quin per vbi poneretur locatum in loco; non requireretur aliud determinatum ipsius vbi ad locum.

Ad secundam confirmationem dici posset, quod non esset inconueniens, vnionem posse poni de potentia absoluta in materia absque forma existente, sicut posset poni vbi in locato absque loco: sed non esset eadem ratio de actione, nam cum terminus actionis habeat esse per ipsam actionem, & non possit intelligi quomodo poneretur nisi per actionem, eo ipso quo ponitur actio debet dici, quod ponatur terminus eius, nec aliquid requiritur, ut agens dicatur ponere effectum, quam ut habeat actionem; aliquid autem requiritur, ut materia dicatur vnita formæ, & locatum positum in loco, vltra vnionem & vbi, nimirum positio termini, qui terminus non habeat poni per vnionem, aut vbi.

68. *Respondent secundo alij Scotista* ad probationem antecedentis negando maiorem, cum maiori suæ probationis. Ad cuius probationem dicunt, quod possit quidem Angelus transferri

An possit
dari respectus
vbi
absque termino
reali

responsio
ad primam
est impropria
negationis.

trāsferri de vna parte spatij imaginarij in tali casu ad alteram, sed illa tamen actio non esset realis positiua, quia per eam nihil produceretur positiuum, sed tantum produceretur per ipsam indistantia, quæ est tantum negatio distantia. Et addunt, quando aliquid ponitur in loco reali, duo fieri, nimirum poni indistantiam eius ad locum, & vltius præsentiam eius positiuam ad illum, & ex his duobus posse poni indistantiam sine præsentia positiua.

Negatio
nequit po-
ni de nouo
abique po-
sitione vel
ablatione
positiui.

At reuera hæc doctrina mihi non arridet: nam existimo omnino improbabile esse poni negationem de nouo in aliquo subiecto saltem per actionem alicuius causæ efficientis, nisi ponatur aliquid positiuum in illo subiecto, vel tollatur aliquod positiuum ab illo: quia si non ponatur in subiecto aliquod positiuum, vel tollatur aliquod positiuum in instanti, quo dicitur subiectum habere negationem de nouo, non potest intelligi, cur iam potius haberet negationem quam ante, quia respectu omnis positiui eodem modo se habet iam, quo ante: ergo non potest poni in tali casu in Angelo indistantia, nisi tollatur ab ipso aliquod positiuum, vel ponatur in ipso aliquid positiuum: sed non ponitur in ipso, nec ab ipso tollitur aliquid positiuum nisi ipsa distantia, quam ante habuit, sit aliquid positiuum. At ipsa distantia, si sit aliquid positiuum, non nisi respectus extrinsecus adueniens, terminatus ad partem illam spatij, à qua distaret Angelus, & consequenter terminaretur respectus extrinsecus adueniens ad aliquid non reale positiuum, quod secundum hos auctores repugnat: ergo à primo ad vltimum non potest poni in tali casu de nouo in Angelo indistantia.

Indistantia
nequit po-
ni absque
præsentia
positiua.

69. Ad illud vero vltimum, quod dicant, nimirum posse poni rem indistantem à loco eo modo, quo est indistans, quando habet præsentiam positiuam ad locum, sine eo, quod ponatur eius præsentia; etiam existimo esse improbabile, quia sequeretur non esse vllam necessitatem ponendi præsentiam eius positiuam ad talem, neque posse colligi vtrum de facto, dum res ponitur in loco, habeat præsentiam positiuam, quia posset dici, quod solum habeat indistantiam illam; & ex suppositione, quod posset poni talis indistantia sine præsentia positiua, omnia argumenta facile solui possent, quæ contrarium suaderent, quod est absurdum. Itaque indistantia illa, quam habet res posita in loco, siue sit negatio tantum distantia, siue sit aliquid positiuum oppositum distantia, ad quod necessario sequitur negatio distantia (sicut dicitur, quod dissimilitudo sit quid positiuum, ad quod sequitur negatio similitudinis) nunquam potest esse sine præsentia; & si sit positiuum non distinguitur realiter ab ipso vbi seu præsentia; si sit negatiuum, est necessario sequens ad vbi seu præsentiam.

Vnus An-
gelus ne-
quit moue-
ri ab vna
parte spatij
imaginarij.

Respondet tertiò, quod in casu, quod esset vnicus Angelus, solus nõ posset moueri ab vna parte spatij imaginarij ad alteram, neque Deus posset facere, vt in toto mundo prius creato haberet præsentiam in Hibernia, & postea in reproductione mundi eodem modo facti, quo antea, haberet suum locum in Italia: nisi producendo aliud & aliud vbi intrinsecum in ipso, non quidem dum non existeret, mundus, sed quando produceretur; Angelus enim productus in spatio imaginario solus, esset ex se indifferens & indeterminatus ad quamcumque partem mundi; & propterea Deus vt determinaret ipsum ad vnam partem, verbi gratia Hiberniam præ Italia, aut è contra, deberet tum cum produceret Hiberniam, aut Italiam, producere respectum extrinsecus aduenientem in ipso ad vnam & non ad alteram.

Quid sit
esse pro-
pinquum,
vel distans.

70. Quæres, vtrum esse propinquum, vel esse distans sint relationes huius prædicamenti. Respondet vel quæri de propinquitate & distantia duorum locorum ad inuicem, vel de propinquitate rei locabilis ad locum, seu ad locum aliud. Si de primo queratur, Respondet affirmatiue ex suppositione, quod duo loca sint mobilia, & aliquando possint habere maiorem, aliquando minorem distantiam aut propinquitatem: quia imprimis, vt suppono, sunt respectus, & præterea non præsupponunt aliquid, ad quod necessario sequantur, & cum quo habeant necessariam connexionem: ergo sunt extrinsecus aduenientes.

Consequentia patet ex dictis, & antecedit quoad primam partem est euidens, & quoad secundam etiam ex suppositione illa. Ex suppositione autem quod loca sint immobilia, & quod propterea nunquam possint fieri, vt eorum propinquitas vel distantia mutetur, Respondet negatiue, quia erunt relationes intrinsecus aduenientes; tam enim necessario sequuntur illa duo extrema posita simul, quam similitudo sequitur necessario duos homines simul positos.

Si de secundo queratur, Respondet affirmatiue, quia nihil præsupponitur ad illam propinquitatem, aut distantiam, ad quod necessario sequuntur, & cum quo habeant necessariam connexionem.

Dices: propinquitas rei locatæ in hoc loco ad rem locatam in altero loco sequitur necessario ad præsentias istarum duarum rerum in illis locis simul positas; neque enim esse in illis locis, quin sint sic propinquæ, saltem ex suppositione quod loca sint immobilia: ergo sunt intrinsecus aduenientes.

Respondet negando consequentiam: quia licet non possint esse istæ duæ præsentia, quin sit ipsa propinquitas; tamen bene potest esse propinquitas, quin sint præsentia: nam duo Angeli possunt habere distantiam, & propinquitatem ad inuicem, quamuis non existerent vlla loca, quibus essent præsentia. Itaque vt relatio sit intrinsecus adueniens, debet necessario præsupponere aliquid; sine quo posito non posset existere. Cum ergo propinquitas duorum locorum, & distantia possit esse sine præsentia eorum ad loca, sequitur quod quamuis non possint esse tales præsentia sine propinquitate, quod tamen ista propinquitas non sit intrinsecus adueniens. Per hæc possunt conciliari loca Philosophi, in quorum aliquibus dicit propinquitatem & distantiam esse de prædicamento *Ad aliquid*, in aliis vero quod sint de prædicamento *Vbi*: nam prima loca debent intelligi de propinquitate locorum, & rerum locatarum, vt locatarum ex suppositione quod loca sint immobilia; alia vero loca debent intelligi de propinquitate locorum specificatiue, aut locati ad locum, aut etiam duorum locorum ad inuicem ex suppositione, quod sint mobilia.

Quæres secundo de diuisionibus *Vbi*. Respondet breuiter *vbi* posse diuidi in *vbi naturale*, quod exigit res; & *violentum*, à quo aueritur; & *neutrum*, ad quod se habet indifferenter, nec exigendo ipsum, nec respuendo. Vtrumque autem ex his *vbi* posset diuidi in sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, quorum significationes patent ex ipsis terminis. Item vtrumque ex illis posset diuidi in definitiuum & circumscriptiuum: definitiuum proprie loquendo est, à quo res habet esse in aliquo loco cum penetralitate, non expellendo alia ab eodem loco, siue res sic ubicata habeat partes extra partes in loco, siue non habeat. *Vbi circumscriptiuum* est, à quo res habet esse in loco cum impenetrabilitate, expellendo alia ab eodem loco.

Diuisio
vbi.

QVÆSTIO VII.

De Situ.

72. Intelligitur hic nomine *Situs*, dispositio seu ordo partium rei locatæ inter se, quæ dispositio etiam aliquando vocatur positio: res enim corporea habens plures partes non solum est in loco, sed etiam habet talem dispositionem seu collocationem in loco, vt vel sedeat, vel stet, vel iaceat: & hæc est dispositio illa, seu ordo ipsius rei ad locum, qui intelligitur nomine *situs*, seu *Positionis* à Philosophis, quamuis etiam positio significet quandoque ipsum *vbi*.

Aduertendum autem, duplicem posse considerari ordinem seu dispositionem partium rei corporæ; vnam, quæ mediante sic se habent, vt caput vnatur immediate collo, non pedibus, oculi sinicipiti, non occipiti, &c. Et hanc dispositionem possent habere, quamuis non essent in loco, seu quamuis essent in loco indiuisibili, vt totum corpus Christi habens huiusmodi dispositionem suarum partium est in quolibet puncto, seu minima parte hostiæ conse-

consecratæ: hanc etiam eandem semper habere possunt, siue sedent, siue stent, siue decumbant. Vnde hæc dispositio seu ordo partium non est situs, de quo hic agitur. Aliam dispositionem possumus considerare inter partes rei corporeæ, à qua denominatur res posita in loco sedere vel stare, &c. & hanc dispositionem seu situm nequeunt habere res spirituales, neque res corporeæ etiam loco indiuisibili: neque enim Christus Dominus in Eucharistia aut sedet, aut stat, aut decumbit, &c. Vnde hæc dispositio erit situs ille, de quo loquimur in præfenti.

CONCLUSIO.

73. *Situs non est modus absolutus, nec relatio extrinsecus adueniens, subiectatus in re locata, & terminatus ad locum, nec denominatio extrinseca desumpta à loco.* Hæc est contra communem sententiam quoad primam partem, & contra Scotistas aliquos pro secunda parte.

Situs non est modus absolutus, nec respectus terminatus ad locum, nec denominatio extrinseca.

Probatur prima pars ex dictis de actione, & vbi. *Probatur secunda pars*, quia nullus respectus siue transcendentalis, siue non, quem dicit res ad locum, distinguitur ab vbi ipsius realiter aut essentialiter, nec vlla denominatio desumpta à loco distinguitur realiter aut essentialiter à denominatione illa, quæ denominatur res locata seu vbicata: ergo situs non potest consistere in tali respectu aut denominatione. Probatur consequentia, quia alias pertineret ad prædicamentum *Vbi*, quidquid enim non distinguitur essentialiter, aut realiter ab vbi, pertinet ad prædicamentum *Vbi* secundum omnes. Probatur antecedens, quia neque potest esse vllus respectus rei ad locum, qui sit situs, quin sit Vbi ipsius ad talem locum, & neque potest esse denominatio vlla à loco, quæ sit situs, quin sit denominatio illa, quæ est vbi, neque è contra potest esse Vbi, quin sit quicumque respectus ad locum, & quicumque denominatio à loco, quæ sit situs. Præterea neque Vbi est causa talis denominationis aut respectus, nec è contra, neque subiectantur in subiectis distinctis realiter: ergo non distinguuntur realiter; quod etiam non distinguuntur essentialiter distinctione sufficienti, vt ponantur in diuersis prædicamentis, probatur, quia nulla potest assignari ratio vel necessitas, propter quam res locata dicatur habere duas entitates essentialiter diuersas, quarum vna ipsam locaret, & altera situaret, quia vna entitas habens vnam essentiam posset sufficienter vtrumque munus præstare.

Confirmatur, quia non potest colligi ex vllò capite, quin ipsa eadem realis forma haberet determinare non solum ad locum, sed etiam vt sit realiter vel taliter in loco.

Dices, Vbi non habere ex ratione sua formali, nisi ponere rem in loco, abstrahendo à modo, quo est in loco: *situs* verò habet ponere rem in loco cum modo tali vel tali, sessionis scilicet, aut stationis.

74. *Contra*, quia licet vbi, vt sic, habeat ponere in loco abstrahendo à modo, tamen vbi tale habet ponere in loco tali, & cum modo tali. Hinc autem non habetur, nisi quod vbi, vt sic, distinguitur ab vbi tali, & consequenter à situ, tanquam superius ab inferiori: hæc autem distinctio non sufficit, vt aliqua ponantur in diuersis prædicamentis, vt omnes fateantur.

Confirmatur, quia licet vbi abstrahat à situ hoc modo explicato, tamen situs non abstrahit ab vbi, sed includit ipsum formaliter, vt patet ex eius explicatione; ergo quemadmodum animal non debet poni in alio prædicamento, quam in eo, in quo ponitur homo, quia licet abstrahat ab homine, tamen homo non abstrahit ab ipso; similiter vbi non debet poni in alio prædicamento, quam in prædicamento, in quo ponitur situs, si situs esset talis respectus vel denominatio.

Et quidem hæ rationes sunt tam apparentes, vt Thomistæ, & recentiores communiter fateantur, licet vbi & situs ponantur in diuersis prædicamentis, quod tamè non distinguantur nisi per rationem rationem ratiocinantem, vt dicunt aliqui, vel, ratiocinantem, vt dicunt alij; imo aliqui coacti sunt dicere, quod reuera non essent ponendi in diuersis, sed in vno: Philosophum tamen iuxta vulgarem opinionem ipsos in diuersis posuisse.

CONCLUSIO II.

75. *Situs est dispositio partium in ordine ad se, ratione cuius, si poneretur in loco, diceretur res sedere, aut stare, aut iacere, quæ dispositio est respectus extrinsecus adueniens.* Hæc videtur esse contra communem sententiam: *Probatur tamen quoad primam partem*, quia hæc dispositio est aliquid tam per se collocabile in aliquo prædicamento, quam vbi, & est omnino distinctum ab vbi, quia hæc dispositio potest esse eadem numero in diuersis locis, in quibus variaretur vbi; & præterea non potest intelligi situs sine ipsa: ergo dicendum est quod situs.

Quid sit situs.

76. *Confirmatur*, quia si dicatur hæc descriptio esse situs, potest saluari distinctio realis, & essentialis inter vbi & situs; & ex altera parte nihil aliud potest assignari quod sit situs, salua tali distinctione: ergo quandoquidem datur, huiusmodi dispositio à parte rei, magis congrue dicitur, quod sit situs, quam aliquid aliud.

Probatur conclusio quoad secundam partem, quia non est modus absolutus siue cum respectu transcendentali, siue absque tali respectu, nec est denominatio extrinseca, nec respectus de prædicamento ad aliquid, vt patet ex dictis de aliis prædicamentis, ergo debet dici quod sit respectus extrinsecus adueniens.

77. *Obiicitur*: Eadem potest esse dispositio partium in ordine ad se dum iacet aliquis, & dum stat: ergo situs rei non consistit in tali ordine partium. Probatur consequentia, quia quando aliquis iacet, habet diuersum situm ab illo, quem habet dum stat, ergo in illa dispositione non potest consistere situs.

Respondeo distinguendo consequens: situs pro vt est quid vnum per se distincti prædicamenti ab vbi, nego consequentiam; prout dicit etiam ipsum vbi, concedo consequentiam. Probationem consequentiae similiter distinguo: diuersum situm, prout includit vbi, concedo; prout non includit vbi, nego.

Vt hæc distinctio melius percipiatur, *aduertendum est*, situm posse capi pro forma illa, à qua habet res esse sedens, vel esse stans in loco, & hoc modo sumptus vel dicit formaliter vbi tale, & materialiter illam dispositionem partium, sine qua non posset esse in tali loco; vel dicitur a quo primo vtrumque: & quomodocumque dicatur, certum est quod includat ipsum vbi, & quod non possit variari, nisi varietur vbi, nec è contra. *Alio modo* potest sumi situs pro illa dispositione partium præcise, quæ in situ priori modo sumpto includitur vel formaliter vel materialiter, quæque est indifferens ad hunc vel illum locum, & hoc modo sumptus non includit ipsum vbi vllò modo. Quod si priori modo sumatur, diuersum habet situm à seipso stante; si posteriori modo, id non est necesse.

QUÆSTIO VIII.

De Habitu.

78. *V*ariis modis accipitur *habitus*, aliquando enim significat qualitatem; aliquando ordinem totius ad partes, à quo dicitur habere suas partes; aliquando ordinem rei ad locum, à quo dicitur habere locum; aliquando denique alios ordines. Sed, vt est prædicamentum aliquid particulare distinctum ab aliis nouem, sumitur pro illa forma, vel entitate, vel denominatione, vel modo, à quo dicitur aliquid esse vestitum vel armatum, seu à quo dicitur habere vestes vel arma, non quidem illa, quæ sunt concessa à natura, sed quæ industria acquiruntur.

CONCLUSIO.

Habitus est respectus extrinsecus adueniens subiectatus in re vestita vel armata, & terminatus ad vestes aut arma, à quo formaliter dicitur vestiri vel armari. Hæc est communis Scotistarum contra Thomistas, & recentiores communiter cum D. Thoma opusc. 48. *Suare disput. 53. Metaph. Auerſa hic*, qui putant habitum nihil aliud esse, quam denominationem extrinsecam, desumptam à vestibus. Et *probatur*, quia dum aliquis vestitur, aut

Quid est habitus prædicamentalis.

aut armatur, intercedit aliquid positium distinctum tam à re armata aut vestita, quam ab armis & vestibus, quod pertinet ad hoc prædicamentum, ut expresse asserit *Philosophus 5. Met. c. 10.* sed illud positium medium non est modus absolutus, neque respectus intrinsecus adueniens, ut patet ex dictis in hac disputatione: ergo est respectus extrinsecus adueniens.

79. *Obiicitur* per hoc solum, quod habeat vestis præsentiam localem ad rem vestitam, intelligitur vestire istam rem, & res intelligitur vestita: ergo non datur aliquis alius respectus inter rem vestitam & vestem, & consequenter Habitus non erit prædicamentum distinctum ab Vbi.

Respondeo negando antecedens quia quamvis vestis habeat talem præsentiam localem ad rem vestitam, qualem habet quando res vestitur ipsa, tamen adhuc non intelligeretur res vestita, neque à parte rei per hoc formaliter aut realiter vestiretur, quia ut vestiatur debet habere talem respectum ad vestes, quo mediante posset ire de loco in locum cum vestibus: sed ex eo præcise quo haberet ipsam præsentiam localem etiam talem, non esset necesse ut posset circumferre secum vestem; ergo respectus præsentiae localis vestis ad rem vestitam non est respectus quo formaliter dicitur res vestiri per vestem.

Respondeo secundo, negando consequentiam, quia licet non possit intelligi ista præsentia localis vestis ad rem vestitam, quin intelligatur res vestita, tamen potest res vestita intelligi, & esse vestita hac ipsa veste per eundem numero habitum sine eadem numero præsentia locali, nam præsentia localis rei ad locum secundum communem sententiam etiam aduersariorum, est inuariabilis & immobilis. Et propterea duæ res simul motæ nõ possunt habere eandem numero præsentiam localem, quam habuerunt ante motum: res autem potest habere eundem numero habitum, seu ordinem ad habitum, etiam si simul cum habitu moueatur.

80. *Obiicitur secundo ex Auerſa*: eo ipso, quo circumponeretur vestis absque modo, aliquis esset vestitus: ergo non debet dici, quod habitus consistat in alio, quam in denominatione extrinseca. *Confirmatur*, quia alias quando lapides aut statuae vestirentur, poneretur talis respectus in illis.

Respondetur negando suppositum antecedentis; neque enim potest circumponi vestis absque modo distincto, sicut nec potest corpus circumscribi à loco absque modo distincto secundum *Auerſam* ipsum. *Ad confirmationem* concedo sequelam, nec id est vilo modo inconueniens.

DISPUTATIO XVIII.

DE POSTPRÆDICAMENTIS.

1. *Capite decimo sui libri de Prædicamentis* vsque ad finem agit *Philosophus* de quibusdam rerum affectionibus, comparatque res illas, quas in Prædicamentis collocavit, ad se inuicem secundum oppositionem, prioritatem, simultatem, ostendendo quænam posteriora, quænam simul; deinde addit aliqua de motu; & denique ostendit quor modis aliquid dicitur habere aliud, de quibus breuiter pauca subiungam.

QUESTIO I.

De Oppositis.

2. *Opposito*, de qua hic *Philosophus* agit, est repugnantia aut impossibilitas duarum rerum sese mutuo ab eodem subiecto excludentium, ut colligitur ex *Philosopho 5. Met.* dicente: *Quæcumque susceptio amborum non contingit simul adesse, hæc opponi dicuntur.* Non debet autem intelligi per subiectum, subiectum inhæsionis, quia alias forma, & negatio, aut priuatio non opponerentur, quia negatio & priuatio non habent subiectum inhæsionis: debet ergo intelligi quodcumque recipit aliud eo modo, quo aliud tantum est recipi siue per

inhæsionem, siue non. Oppositionem autem ut sic diuise *Philosophus* in quatuor membra, nimirum in *Contrariam, Relatiuam, Priuatiam, & Contradictoriam.* Potest autem claritatis gratia prius diuidi in *positiuam & priuatiam*, intelligendo per positiuam illam, quæ est inter extrema, & per negatiuam, illam, quæ est inter extrema, quorum aliquod est negatiuum.

Rursus oppositio positua potest diuidi in *Contrariam, & Relatiuam, & oppositio negatiua in Priuatiam & Contradictoriam.* *Oppositio negatiua contradictoria* est, quæ reperitur inter formam & negationem eius, & hæc oppositio est talis naturæ, ut quæ sunt per ipsam opposita non habeant medium, sed necessario subiectum debeat habere vel vnum vel alterum ex ipsis, & nunquam potest simul habere utrumque. *Oppositio priuatia* est quæ reperitur inter priuationem & habitum, id est formam quæ priuat, intelligendo per priuationem carentiam formæ in subiecto apto nato habere formam; & inter ea, quæ sic opponuntur dari potest medium, quia dari potest subiectum, quod neque habeat formam neque priuationem formæ, ex eo scilicet quod non haberet aptitudinem ad talem formam: lignum enim neque habet visum, neque cæcitatem ipsi priuatiue oppositam, quamvis enim habeat negationem seu carentiam formæ, tamen quia non est subiectum aptum recipere visum, illa carentia non dicitur priuatio.

3. *Addit autem Philosophus*, licet possit subiectum transire ab habitu ad priuationem, quia de vidente potest aliquis fieri cæcus; tamen non potest iterum fieri regressus à cæcitate ad visum; neque enim, inquit, qui semel ex vidente factus est cæcus, aut ex comato caluus rursus fieri potest videns aut comatus. Hoc autem parit difficultatem interpretibus, quia licet in exemplis aliquibus naturaliter loquendo sit verum, tamen in aliis exemplis non videtur currere, quia aëre lucido potest fieri tenebrosus, & rursus ex tenebroso lucidus, cum tamen tenebræ, & lux priuatiue opponantur.

Aliqui explicant Philosophum, quod velit tantum non fieri regressum à priuatione ad eundem numero habitum seu formam, quia subiectum erat priuatum: sed hoc quamuis verum sit, non tamen sufficienter explicat *Philosophum*, nam id dixit *Philosophus* tanquam quid speciale de priuatiue oppositis, nullo modo competens contrarie oppositis, à quorum vno ad aliud, & rursus ab illo alio ad ipsum potest subiectum transire; de frigido enim aliquid fieri potest calidum, & de calido rursus frigidum. Quod si hoc intelligeretur de regressu subiecti ad eandem numero formam, quam ante habuit, neque in contrariis etiam haberet locum, nam cum subiectum frigidum sit calidum, & rursus frigidum, non recipit idem numero frigus, quod ante habuit, ut omnes fateantur.

4. *Itaque existimo Philosophum* intelligendum, non de regressu ad eandem numero formam, sed ad eandem in specie, & id non asseruisse vniuersaliter, quasi non potuisset ille regressus fieri ab vlla priuatione ad habitum, sed voluisse tantum quod non posset fieri ab omni priuatione ad formam, quemadmodum ab omni contrario potest fieri regressus ad alterum contrarium: & certe hoc sufficit ipsius intento, quod erat tantum statuere discrimen inter contrarie opposita, & priuatiue opposita in ordine ad talem regressum.

Oppositio relatiua est illa, quæ est inter correlatinnes seu inter correlatiua: nam, quia non potest fieri ut duæ correlationes subiectentur in eodem subiecto saltem immediate, dicuntur inter se opponi, & repugnare.

Dices: Intellectus dicit relationem mutantis ad seipsum, dum in se producit intellectionem, & idem intellectus dicit etiam ad seipsum relationem mutati; sed relatio mutantis, & relatio mutati sunt correlationes: ergo correlationes sunt compatibles in eodem subiecto, & consequenter non opponantur.

Respondeo distinguendo maiorem: immediate, nego; mediate concedo, & concessa minori distinguo primum consequens, mediate concedo; immediate, nego primam consequentiam, & etiam secundam: sufficienter enim

Quidam
plex opposi-
tione.

An à pri-
uatione
fiat regressus
ad habitum.

Explicatio
Philosophi

Quid op-
positio re-
latiua.

opponuntur, quatenus non possunt immediate simul existere in eodem subiecto.

Quomodo idem possit habere simul correlationes.

Vt hoc melius intelligatur, *adverte*, intellectum, dum mutat seipsum per intellectiorem dicere immediate respectum ad ipsam intellectiorem quam producit & ad unionem ipsius cum intellectu, & nullum alium respectum dicere ad seipsum: quia vero intellectio cum illa unionem non potest esse, quin intellectus mutetur, propterea dicitur intellectus mutare seipsum; hanc autem denominationem habet ab illo respectu, quo producit intellectiorem cum unionem ad seipsum, & qui terminatur ad ipsam: ex quo apparet, quod respectus, quo intellectus refertur ad seipsum, ut motum, non terminetur immediate ad seipsum sed ad summum mediate. Similiter intellectus per receptionem intellectiōis dicitur mutatus à seipso, illa tamen receptio immediate terminatur ad intellectiorem, & non ad intellectum.

Advertendum autem, non propterea dici oppositionem relatiuam, quod ipsa sit relatio, quia ipsa non est magis relatio in se spectata, quam oppositio contraria; sed ex eo quod extrema ipsius sint relationes seu relatiua.

6. *Oppositio contraria* est, quæ reperitur inter formas positivas, quæ non sunt correlationes: & potest capi vel large pro quacumque formarum non relatiuarum oppositione, & si sic accipitur, formæ substantiales possunt esse contraria respectu eiusdem materiae primæ: vel strictè pro oppositione, quam habent duæ formæ naturæ se invicem expellere ab eodem subiecto inhaesionis, & talis est oppositio caloris & frigoris, virtutis & vitii. Et ex his, quæ sunt contraria hoc modo, quædam sunt, quæ habent medium, & quædam non habent: quæ non habent medium sunt illæ, quorum alterum necessario inest subiecto, ut sanitas & morbus, par & impar: (hæc enim sunt exempla Philosophi) quædam quæ habent medium, & quorum propterea neutrum necessario inest subiecto, ut avaritia & prodigalitas, inter quæ mediat liberalitas; albedo & nigredo, inter quæ mediat flauedo, & alij colores. Sed quæ de oppositis specialius intelligenda sunt, alias tractabuntur in Phisica.

QVÆSTIO II.

Quot modis vnum dicitur alio prius & posterius.

7. *Philosophus* assignat quinque modos, quibus aliquid alio dicitur prior. *Primò* dicitur aliquid alio prius tempore; si pro aliquo tempore existit antequam illud aliud existat, & sic homo, qui generat alium est prior illo alio. *Secundò* dicitur aliquid alio prius consequentia; si scilicet sit talis natura, ut ab ipso non valeat consequentia ad alterum, ab altero vero valeat consequentia ad ipsum, & sic animal dicitur prius homine, vocaturque hæc prioritas aliquando prioritas naturæ, & prioritas illorum, à quibus non convertitur subsistendi consequentia. *Tertiò* dicitur aliquid alio prius ordine, ex eo quod prius debeat ordinari & collocari in aliquo ordine, siue sit prius tempore, siue non, & sic dicitur in oratione exordium esse prius narratione. *Quartò* dicitur vnum prius alio ob dignitatem maiorem, & sic substantia est prior accidente, & Deus prior creatura, & in hoc sensu intelligunt aliqui prioritatem illam, qua dicitur Deus prius concurrere ad productionem effectus, quam causa secunda. *Quintò* denique dicitur aliquid alio prius natura ex eo, quod licet convertibiliter dicatur cum altero, hoc est ita, ut ab ipso ad alterum valeat consequentia, & è contra, est tamen causa aliquo modo, & principium alterius, sic homo est prius risibilitate. Tot autem modis, quot dicitur vnum alio prius, dicitur vnum alio posterius. Omnes hi quinque modi comprehenduntur hoc disticho.

*Tempore, Natura, prius Ordine dic, & Honore.
Et causa effectui dicitur esse prior.*

QVÆSTIO III.

Quot modis dicitur aliud esse simul cum altero.

8. *Quamvis* vero tot modis possit dici aliquid simul cum alio, quot modis dicitur aliquid alio prius, tamen Philosophus mentionem tantum fecit de tribus modis simultatis, tanquam de magis necessariis. *Prima* simultas est temporis, & talem habent, quæ eidem tempori, vel durationi coexistunt. *Secunda* est naturæ, & talem habent quæ dicuntur ad conuertentiam, cum tamen vnum alterius non sit causa, & sic correlationes sunt simul. *Tertia* simultas est specierum & differentiarum æque immediate contrahentium aliquod superius, & sic homo & brutum, rationalitas & irrationalitas sunt simul, quia æque immediate contrahunt animal. Hi modi tres comprehenduntur his versibus.

*Tempore dico simul, quorum generatio nunc est,
Quæ conuertuntur dicimus esse simul.
Sunt quæ simul species genus vnum distribuentes.*

QVÆSTIO IV.

Quot sunt species motus.

9. *Deinde* assignat Philosophus quatuor species motus. *Prima* comprehendit generationem, qua producit substantia ex præsupposita materia, ut quando producit ignis ex ligno; & corruptionem, quia destruitur, ut quando destruitur lignum, ex quo producit ignis. *Secunda* species, amplius dicitur accretionem, qua augetur aliqua res per accessum maioris quantitatis, ut ut quando puer crescit: & decrectionem, qua reducitur res ad minorem quantitatem per deperditionem alicuius partis quantitatis, quam ante habuit sine acquisitione maioris aut equalis, ut cum aqua rarefacta condensatur; aut homo infirmitate extenuatur. *Tertia* species est Alteratio, qua aliquid mouetur ad qualitatem, ut cum paries non albus redditur albus. Quamvis autem non dicatur expresse, quod hæc species comprehendat duas; tamen certum est quod non magis possit quis acquirere maiorem quantitatem per accretionem, & minorem per decrectionem, quam maiorem & minorem qualitatem per alterationem: ideo autem fortassis Philosophus non assignauit duo membra, quia non est vnum aliquod nomen impositum ad significandam alterationem illam, qua quis deperdit aliquid suæ qualitatis, ut cum aqua redderetur minus calida, aut frigida; quæ tamen alteratio potest vocari deperditiva; sicut & altera, qua redditur magis calida aut frigida, potest vocari acquisitiua. *Quarta* denique species est Latio, qui est motus terminatus ad locum, ut quando quis mouetur ab vno loco ad alium. De his autem motibus fufius agetur in libris de Generatione.

Quod si quæras cur non assignetur alia species, qua quis moueatur ad tempus, quandoquidem non magis videatur posse dici, quod quis moueatur ad locum, dum ponitur in loco in quo ante non fuit, quam ad tempus, dum ponitur in tempore seu coexistens tempori, cui ante non coexistebat. *Respondet* rationem esse, quia reuera non potest dici nisi valde improprie, quod res moueatur ad tempus, quamvis ponatur in tempore: & ratio huius videtur esse, quod ita inuoluatur productio, aut conseruatio subiecti, quod ponitur in tempore in actione in illa, qua ponitur in tempore, ut non possit vlla causa ponere ipsum in tempore, nisi illa quæ potest producere, aut conseruare ipsum: secus autem est de illis aliis mutationibus.

QVÆSTIO V.

Quot modis dicitur aliquid aliud habere.

10. *Enique* assignat varios modos, quibus aliquid dicitur aliud habere; *primus* respicit qualitatem, secundum quam res dicitur habere habitum, vel potentiam naturalem, vel patibilem qualitatem; *secundus* quantitatem, secundum quam dicitur res habere talem, vel talem mensuram seu quantitatem; *tertius* circa vestimentum, & ab hoc dicitur res habere calceos, gladium, &c. *quartus* partem, & ab hac dicitur res habere

Quot modis dicitur aliquid aliud esse simul

Quot sunt species motus

Quatuor species habent

manum, vel caput, &c. *quintus* contentum, non per modum partis, & ab hoc dicitur vas habere vinum; *sex- tus* rem possessam, & ab hoc dicitur aliquis habere diuitias. *Septimus* denique est ille, à quo dicitur vir habere mulierem. Et hæc de prædicamentis sufficiant, ad Dei gloriam.

DISPUTATIO XIX.

QVÆ EST VNICA.

IN DVOS LIBROS PERIHERMENIAS
seu de Interpretatione.

I libri vocantur de interpretatione, quia in iis principaliter agitur de Propositione, quæ est interpretis mentis nostræ, seu nostrorum conceptuum: neque enim aliter quam per propositionem possumus alicui declarare quid sentiamus. Multa autem scitu valde necessaria in iis tractauit Philosophus: quia tamen declarata sunt sufficienter in summis, paucissima hic examinanda nobis supersunt.

QVÆSTIO I.

Quid sit signum.

S *Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana Scap. 1.* signum describit esse id, quod præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud facit in cognitionem venire. Verum hæc descriptio non est adæquata, quia non complectitur omne signum, quia possent dari signa spiritualia, quæ deducerent in cognitiones aliarum rerum, nec possent percipi à sensibus materialibus, de quibus loqui videtur Augustinus: neque enim potentia cognitiua solet proprie vocari sensus.

Arriaga disp. 13. sect. 1. describit signū vt sic, esse quod facit nos in alicuius rei cognitionem venire. Hæc descriptio non placet, quia obiectum facit nos in cognitionem sui venire, & tamen non propterea dici potest signum. *Rursus* Deus ipse facit nos in cognitiones multarum rerum venire eas nobis reuelando, nec tamen ab illo vocatur signum illarum rerum. *Præterea* cognitio est signum rei, quæ cognoscitur per ipsam secundum hunc autorem, & tamen ludiorum esset dicere quod cognitio deduceret in cognitionem, aut faciat nos in cognitionem venire.

Nec etiam placet definitio signi tradita ab *Hurtado disp. 1. sect. 1.* signum est, quod aliquid significat seu representat, id est, quod aliquid facit præsens potentia cognoscitiua; nam vel ipsa res facit seipsam præsentem, vel certe causa proponens rem isti potentia id facit, & tamen nec res, nec causa illa potest dici bene esse signum.

Vt vera signi descriptio habeatur, prius consideranda sunt aliqua, quæ solent signa appellari, vt ex conuenientia particulari, quam illa habent, ratione cuius talia dicuntur, possit colligi ratio communis signi.

Itaque imprimis non est dubium, quin quidquid positum potentia cognitiua deducit nos in cognitionem alterius rei, sit signum, hac enim ratione fumus dicitur signum ignis, hædera vini, vox homo naturæ humanæ, sacramenta gratiæ; & si essent etiam aliqua spiritualia, quæ propolita Angelis eos deducerent in aliarum rerum cognitionem, sicut nos deducimur per huiusmodi signa, essent sine dubio signa propriissima: quod si non haberentur alia vlla signa præter huiusmodi, facile esset signum describere, dicendo quod esset illud, quod cognitum ab aliquo deduceret ipsum in cognitionem alterius.

Præterea ipsamet cognitio representans nobis aliquam rem vocatur signum istius rei, & quia non eodem modo significat, quo illa alia signa, dici solet signum formale, & illa alia signa instrumentalia.

Rursus non solum cognitio, quæ est species expressa rei, vocatur signum, sed etiam species impressa, quæ cum potentia concurret effectiue ad speciem expressam

seu cognitionem producendam; & quia non eodem modo significat, quo ipsa cognitio aut priora illa signa, & habet tamen secundum aliquam rationem similitudinem aliquam cum prioribus signis, quam non habet cum cognitione, nimirum quod non repræsentat aliquid, nisi quatenus concurret ad producendam cognitionem, cognitio vero repræsentat non concurrendo ad cognitionem; secundum aliam vero rationem habet similitudinem cum cognitione, quam non habet cum prioribus signis, nimirum, quia species deducit in cognitionem, quin ipsa cognoscatur, sicut cognitio; alia vero illa signa non deducunt in cognitionem, nisi cognoscantur; & propterea vocantur media cognoscendi cognita, species vero medium cognoscendi non cognitum; hinc aliqui vocant species impressas signa instrumentalia propter conuenientiam illam, quam habent cum prioribus, & ab aliis vocantur formalia signa, non instrumentalia, propter conuenientiam quam habent cum cognitionibus.

Quamuis autem hæc satis communiter dicatur, reuera tamen species impressa non videtur posse dici proprie signum rei, in cuius cognitionem ducit, quatenus non cognitum concurret ad cognitionem rei producendam: nam alias Deus ipse quando suppleret defectum talis speciei, aut se solo produceret cognitionem alicuius rei, posset dici esse signum istius rei, contra omnes. Dixi autem *quatenus non cognita ducit ad cognitionem*, quia si proposita obiectiue, & cognita ab intellectu, deduceret ipsum in cognitionem alicuius alterius rei, aut ex natura, aut ex instituto, haberet propriissimam rationem signi.

Sed nec species etiam expressa aut cognitio videtur habere veram rationem signi: nam ex communi sensu signum habet deducere nos in cognitionem, quod tamen, vt supra dixi, non conuenit cognitioni. Nec refert quod cognitio repræsentet obiectum, quia ad rationem signi non sufficit repræsentare quomodocunque, sed debet repræsentare mediante propositione obiectiua sui.

Itaque quandoquidem non sunt alia, quæ appellari solent signa, nisi signa illa, quæ cognita deducunt in cognitionem, quæ vocari solent instrumentalia, & species impressæ ac expressæ; si verum esset quod dixi, has species non esse signa, descriptio supra posita signi, nempe quod sit illud quod cognitum deducit in cognitionem alterius, esset adæquata signi, vt sic, descriptio, omni & soli tali signo conueniens, atque adeo bona.

Diceret illa descriptio conuenit causæ, nam ex ea proposita potest quis deuenire in cognitionem effectus: sed causa non est signum effectus, ergo.

Respondeo negando minorem; nec enim vlla prorsus est ratio cur effectus sit signum causæ, & causa non possit esse signum effectus: & præterea ideo effectus potest esse signum causæ, quia propter naturalem connexionem, quam habet cum causa, quoribus excitatur species ipsius, solet etiam excitari species causæ; sed similiter excitari solet species effectus, quando excitatur species causæ: ergo causa potest esse signum effectus.

Aduertendum autem hic non ideo videri effectus signa causæ, aut è contra causæ signa effectuum, quia sunt talis naturæ, vt qui cognosceret effectum esse, posset mediante discursu deuenire ad cognitionem existentia causæ, aut è contra: sed ex eo quod excitata species vnus, excitati possit species alterius absque discursu.

Sed supponendo quod cognitio rei sit signum ipsius, & etiam species impressa, vix sane potest ab ipsis ratio aliqua communis signi, quæ non competat aliis rebus, quæ non sunt signa, abstrahi, vt patet ex dictis, vnde si sint signa, non videntur conuenire nisi æquiuocè in ratione signi, & consequenter non possunt vna descriptione definiti. Dicatur ergo signum instrumentale esse quod cognitum deducit in cognitionem alterius: & signum formale dicatur illud quod non cognitum, sed inhærens potentia facit illa cognoscere aliud, & in hac descriptione conuenit vniuocè species expressa cum impressa; distinguuntur vero in hoc quod species expressa facit cognoscere potentiam formaliter per communicationem formalem sui absque productione alterius, quod ad hoc sit necessarium, species

Descriptio signi data à S. Aug. non est adæquata.

Descriptio Hurta- di reiecitur.

Descriptio Hurta- di reiecitur.

Quidquid positum deducit nos in cognitionem alterius est signum.

Cognitio est signum formale obiecti.

Species impressa est signum.

Non tamen quatenus non cognita ducit in cognitionem.

Cognitio non est signum proprie loquendo.

Causa est signum effectus hoc causa.

Quid signum instrumentale.

Quid signum male.

species vero impressa facit cognoscentem effectiue: vnde signum formale potest diuidi in signum formale effectiuium, qualis est species impressa; & signum formale non effectiuium, quale est species expressa.

Sed quidquid sit, an signa hæc, quæ vocantur formalia, sint vera signa, quod dependet à quæstione de nomine, & an continentur vniuocè in ratione signi cum signis, quæ vocantur instrumentalia, quod spectat ad quæstionem de re, quia in hoc libro non agitur per se, nisi de signis instrumentalibus ex instituto, propterea de signo instrumentali vt sic, quod est genus ad signum naturale, & ad signum ex instituto, aliquid amplius tractabimus, ex quo etiam facile quis discurrere poterit de natura aliorum illorum signorum.

CONCLUSIO I.

Quid signum instrumentale.

8. Signum instrumentale vt sic bene describitur esse id quod cognitum ducit in cognitionem alterius. Hæc est communis, & patet, quia omne & solum signum instrumentale est huiusmodi.

Dices: species impressa est signum instrumentale, quia est instrumentum aptum ad representandum intellectui aliud, & non est formale signum, vt est cognitio, ergo.

Respondeo negando antecedens ad cuius probationem dico, quod non sufficit ad signum instrumentale quod sit instrumentum deferuens, sed requiritur quod obiectiue propositum deducatur in cognitionem.

Dices secundo: Creatura deducere possunt in cognitionem Dei obiectiue propositæ, & tamen non sunt signus Dei.

Respondeo, vt supra dixi, ad rationem signi, de quo hic agimus, non sufficere quod obiectiue propositum possit deducere ad cognitionem alterius quomodocumque, sed requiri quod id possit facere absque discursu; & sic sane vox Homo ducit in cognitionem naturæ humanæ, & sumus in cognitionem ignis. Verum quidem est, quod fumus posset deducere in cognitionem ignis mediante discursu, sed tum non haberet se per modum signi, nec eodem modo deduceret in cognitionem ignis, ac quando vt signum deducit in cognitionem ignis; nam quando vt signum deducit in cognitionem eius, non deducit nos in cognitionem ipsius, vt est causa fumi; at quando deducit in cognitionem ignis mediante discursu, deducit in cognitionem ipsius vt est causa: & hinc fit vt effectus possit deducere in cognitionem causæ mediante discursu, quamuis nunquam ante videretur esse coniuncta cum causa, at nunquam posset effectus deducere in cognitionem causæ per modum signi, nisi ante cognosceretur coniuncta. Cuius etiam ratio à priori videtur esse; quod signum huiusmodi vt signum, non deducit in cognitionem rei, nisi quatenus propositum eo ipso excitatur species alterius rei: non possent autem sic excitari, nisi quia antea simul proponebantur aut intelligebantur.

CONCLUSIO II.

Signum adequatè diuiditur in signum naturale & signum ad placitum. Quid signum ad placitum.

9. Signum vt sic adequate diuiditur in signum naturale, & signum ad placitum. Hæc etiam est communis, & patet ex explicatione membrorum diuidentium. Itaque naturale & signum ad placitum, seu ex instituto est illud signum quod ex se indifferens est ad significandum illud, respectu cuius dicitur signum, vel non significandum; sed ex voluntate alicuius volentis, vt pro illo potius quam pro alio accipiatur, determinatur ad illud significandum; talis est vox Homo, quæ ex natura sua tam bene posset significare naturam equinam, quam humanam, & non significaret vnā potius quam alteram, nec alterutram omnino, nisi Deus, aut Angeli, aut homines ordinarent, vt per illud natura humana intelligeretur: tale etiam est Sacramentum nouæ legis, quatenus significat gratiam.

Signum autem naturale est, quod independentè ab institutione aut voluntate alicuius significat aliud, quando proponitur, & tale est fumus respectu ignis, suspiria respectu doloris, imago seu pictura respectu rei, cuius est imago, si habeant similitudinem physicam aut proportionem aliquam physicam inter se.

Ex his patet conclusio, quia quidquid habet significare aliquid, aut habet illud significare dependentè ab institutione aut ordinatione aliqua & sic est signum ex instituto & ex placito: aut non habet, & sic est signum naturale: ergo nullum datur signum, quod non sit ad placitum aut naturale, & consequenter prædicta diuisio erit adæquata.

Dices: signum ex consuetudine, qualis est canis adueniens respectu aduentus sui Domini, non est signum, aut ex placito, aut naturaliter: ergo datur aliquod signum non comprehensum in prædicta diuisione. Minor quoad primam partem probatur, quia non est facta vlla institutio ea de re, vt certum est: & etiam quoad secundam partem; quia canis non habet vllam naturalem connexionem cum aduentu Domini, & aduentus eius posset nunquam habere vllam concomitantiam cum illo: ergo non est signum naturale eius.

Respondeo negando minorem pro secunda parte: ad cuius probationem dico, hinc intelligi per signum naturale illud quod significat independentè ab instituto, siue ex natura sua intrinseca, siue ex aliquo alio accidente id ipsi competat. Hoc autem sine dubio competit aduentui canis: nam ex eo quod sæpe videbatur aduenire cum domino, proposito aduentu ipsius, excitatur species aduentus domini, aut alterius, cum quo videbatur frequenter aduenire. Quod si etiam casu aliquo quis appenderet hæderam ad suam domum, quoties haberet vinum venale, quamuis non intenderet aut ipse, aut alius significare vinum esse venale per hoc, hædera esset signum naturale vini & non ex placito.

CONCLUSIO III.

11. Signum naturale constituitur in esse signi realiter per connexionem, quam habet independentè ab instituto cum re, quam significat, & formaliter constituitur in esse signi per aptitudinem, quam habet ad deducendum potentiam in cognitionem illius rei. Signum vero ad placitum constituitur in esse signi realiter per institutionem, qua instituitur ad significandam rem, & formaliter per aptitudinem, quam habet supposita institutione ad deducendum potentiam in cognitionem ipsius rei. Hæc in re videtur negari non posse, & patet, quia à nulla alia ratione possunt constitui in esse signi realiter aut formaliter potius, quam ab his rationibus: ergo ab his sic constituntur.

Per quid constituitur signum naturale in esse talis, & signum ad placitum.

Confirmatur, quia non constituitur in esse signi per actualem significationem, quia hædera est signum vini, etiam quando nemo respicit illam, & Sacramenta sunt signa gratiæ, etiam cum nihil causant, & etiam si nemo aduerteret, quod essent causatiua aut causarent: ergo debent constitui per aptitudinalem significationem.

12. Obiicitur contra vltimam partem: potest quis cognoscere aliquid esse signum, quamuis non cognoscat illam institutionem: ergo non constituitur in esse signi per illam institutionem. Probatur antecedens, quia non aduertimus ad institutionem vocum, quoties cognoscimus illa esse signa; id quod longe magis patet ad sensum in simplicioribus, qui non sciunt vnde habeant voces esse signa, & tamen sciunt ea esse signa.

Respondeo, hanc difficultatem esse communem in quacumque sententia, vt bene aduertit Hurradus, quia non aduertimus etiam ad quodcumque aliud, quod diceretur esse ratio constitutiua signi, & præsertim id verum est de simplicioribus.

Respondeo secundo distinguendo antecedens; à posteriori, quatenus videmus quod deducatur in cognitionem alterius, concedo: à priori aut directe, nego antecedens & consequentiam, quia potest res aliqua cognosci habere aliquam rationem, vnde comperat ipsi aliquis effectus, licet non cognoscat, quænam illa ratio sit, vt patet mille exemplis.

Dices: Institutio præterita iam non est: ergo non potest esse ratio realis, cur signum possit deducere iam in cognitionem.

Confirmatur, quia iam signum habet aliquid, ratione cuius

Z z

cuius possit iam significare: alias iam non significaret: sed non habet iam institutionem præteritam, quæ ante tot annos defuit: ergo habet aliquid aliud, & consequenter ab illa institutione præterita non habet iam significare.

Respondeo negando consequentiam, quia quamvis iam non sit, si non fuisset præterita, vox iam non significaret, sicut, si Rex non fuisset olim à Republica institutus, non esset iam Rex, & consequenter ab illa institutione debet dici esse constitutus.

Ad confirmationem Respondeo distinguendo minorem non habet illam sufficienter ad hoc ut denominetur instituta, nego minorem: non habet illam ita, ut ipsa iam physice existat, concedo minorem, & nego primam consequentiam, quia sufficit quod habeat denominationem ab illa.

CONCLUSIO IV.

Non prius respicit signum rem significatam quam potentiam cui significatur, nec dicitur duo respectus.

13. *Signum nullum siue naturale, siue ad placitum, ut tale, prius respicit rem significatam, quam potentiam, cui significatur, nec è contra: nec consequenter dicitur duo respectus, quorum unus sit prior altero, sed eodem indivisibiliter respectu aptitudinali respicit utrumque.* Hæc contra aliquos, qui existimant quod prius respiciat rem, quam potentiam, & quod respectus, quem dicit ad obiectum, sit essentialis illi, respectus vero ad potentiam proprietas ad illam priorem sequens.

*Probat*ur autem, quia non sunt multiplicanda entia aut formalitates sine necessitate: sed non est necessitas vlla multiplicandi huiusmodi respectus, quandoquidem vnicui respectu possit quis tendere in plura, quando non potest tendere in vnum ex illis, quin necessario tendat in alterum, nec potest intelligi ut tendens in vnum, quin intelligatur ut tendens in alterum: sed signum non potest nec respicere, nec intelligi respicere rem significatam per modum signi, quin respiciat & intelligatur respicere potentiam, cui significatur, nec è contra: ergo vno respectu debet dici utrumque respicere. *Rursus* nulla est ratio, ob quam dicatur potius respicere rem significatam prius quam potentiam aut è contra: ergo utrumque æque primo debet dici respicere.

Dicitur in explicatione ipsius, quando dicitur, quod sit illud, quod repræsentat aliud potentia, res significata ponitur magis directe quam potentia: ergo signum est, quod prius respiciat rem.

Contra, quia etiam in alia explicatione æque bona ponitur potentia magis directe quam res, ut cum dicitur quod sit illud, quo potentia deducitur in cognitionem alterius: ergo si valeret consequentia replicari, deberet dici respicere primo potentiam, vnde cum hoc non sequatur secundum aduersarios, nec illud etiam sequitur. Quare in forma nego consequentiam, & nego quod illud, quod ponitur semper magis directe in explicatione rei, sit magis essentialis ipsi.

Quæres, an signum ex instituto constitutur formaliter per ens rationis.

Respondeo ex dictis in disputatione de ente rationis, negative, quia est eadem ratio de signo, quantum ad hoc, ac de cæteris, quæ denominantur extrinsece; bene tamen potest intellectus fingere in huiusmodi signis aliquid intrinsecum, per quod haberent esse signum formaliter, & hoc modo considerata signa constituntur per ens rationis: & hoc tantum est, quod vult *Doctor*, quando videtur dicere, quod signa ex placito dicant formaliter ens rationis: quod totum patet ex dictis in illa disputatione, nec ad logicum institutum est necesse plura de signis contexere.

ADDITIO.

Mastrius in suis summulis seorsim impressis & auctis c. 4. ait me in hac questione nimis audacter inficiari doctrinam D. August. qua describit signum, quam doctrinam inquit omnes venerantur ut communis Magistri, vnde mirum esse non debet, quod hic Author minimo rubore suffusus doctrinam Scoti Præceptoris audeat impugnare. Verum an ego impugnauerim doctrinam

Scoti, aliter, quàm ipsi Scoto honorificè esset & vtile & mihi nullius ruboris causa, ex mea appendice Apologetica & additionibus huius editionis satis apparet. Sed quod ad præsens attinet, ego contra descriptionem Augustini nihil dico, nisi quod non sit adæquata, quia non complectitur omne signum, nec volui, aut cogitavi quod non esset bona & adæquata signi sensibilis descriptio, quod omnes cum ipso Mastrio agnoscerent descriptum fuisse ab Augustino, non signum ut sic: quomodo ergo potest dici quod ego inficiari doctrinam S. Augustini, aut nimis audacter, aut vilo modo? Certe si eam inficior quia assero non esse adæquatam seu comprehendentem omne signum, ipse Mastrius non erit ab audacia celsura immunis. nã in hoc ipso capite proponit aliqua, ex quibus necessario sequitur quod non sit adæquata: nam imprimis dicit signum diuidi in formale & est illud quod absque sui præuia cognitione aliud nobis repræsentat; quales sunt species impressæ & expressæ respectu proprii obiecti; & in instrumentale, quod præsupposita sui cognitione facit nos in cognitionem alterius venire: sed manifestum est quod descriptio Augustini non conueniat signo formali: ergo secundum ipsum Mastrium descriptio Augustini non est adæquata signi ut sic, nec comprehendit omne signum. Deinde asserit descriptionem Augustini conuenire signo formali, si dematur prima pars: ergo non conuenit ipsi si non dematur illa pars, & consequenter absolute ut iacet, non est adæquata. Vnde sane Mastrius non mediocri rubore suffundi deberet, quod mihi vitio vertat illud, quod ab ipsomet satis expresse eodem loco docetur.

Sed nec sufficienter Mastrius descripsit signum formale esse quod repræsentat seu facit aliud in cognitionem venire: nam ut dixi contra Hurtadum causa proponens rem facit rem illam in cognitionem venire, nec tamen est signum, & Deus etiam facit nos in multarum rerum cognitionem venire; neque sufficit dicere quod nō faciat in cognitionem venire tanquam obiectum cognitum; quia neque signum formale sic debet facere venire in cognitionem alterius. Vterius Mastrius eodē loco ait me redarguere alteram illius Augustinianæ descriptionis partem, tanquam ab Arriaga traditam, quia obiectum facit nos in cognitionem sui venire, & Deus facit nos in cognitionem multarum rerum venire.

Contra quam meam impugnationem opponit, quod obiectum non faciat nos in cognitionem alterius venire, sed sui; & quod nec obiectum faciat nos in cognitionem sui venire, quatenus cognitum, ut facit signum; nec Deus ut cognitus faciat nos venire in cognitionem aliarum rerum.

Sed certe si Mastrius rubore suffundi timeret, deberet cautius legere Authores quos impugnat, & eos intelligere antequam impugnaret. Imprimis nō redargui alteram illius descriptionis partem, tanquam ab Arriaga traditam, sed impugnavi ipsam Arriagæ descriptionem, quæ nō coincidit cum altera illa definitionis parte: nã definitio Arriagæ est quod signum sit quod facit nos in alicuius rei cognitionem venire, pars autem illa descriptionis dicit quod signum facit aliud in cognitionem venire, seu quod facit nos in cognitionem alterius venire. Hæc vero sunt tã diuersa quam diuersam habet significationem aliud & aliquid: alicuius & alterius. Et mea prima impugnatio Arriagæ de obiecto faciente nos in cognitionem sui venire, optime habuit locum contra ipsum, quia dum facit venire in cognitionem sui, facit sine dubio venire in cognitionem alicuius; non habet vero locum contra secundam partem descriptionis Augustini, quia quamvis obiectum faciat in cognitionem sui & consequenter alicuius venire; non tamen eo ipso facit venire in cognitionem alterius. Ex quo patet, neque me impugnasse secundam partem descriptionis Augustini; neque Mastrium me intellexisse; neque valere contra me quod opponit, obiectum non facere venire in cognitionem alterius, sed sui.

Sed neque secunda responsio ipsius, qua dicit obiectum & Deum non ducere in cognitionem alterius tanquam quid cognitum, ut facit signum: nam si non sufficiat ad signum quod faciat venire in cognitionem alterius quomodo documque, ut fateretur hic Mastrius, sed requiratur quod tanquam

Non constituitur signum ex instituto per rationem rationis.

tanquam cognitum faciat venire in alterius cognitionem ergo non sufficiat describeretur signum esse quod faceret venire in cognitionem alterius, sed deberet specificari modus particularis quo signum facit in cognitionem alterius venire, ob quem modum habet rationem signi, ut hoc distinguitur ab omni eo quod facit in cognitionem alterius venire, & non est signum: quare cum ille modus non sit specificatus in definitione Arriagæ neque etiam in secunda parte definitionis Augustini, si tollatur pars, merito ego impugnavi descriptionem Arriagæ, & poteram impugnare secundam illam partem Augustinianæ descriptionis. Et sane si vlla ex illis esset bona, quamvis quoad verba expressa posset convenire alicui, quod non esset signum, quia posset addi explicatio illa Mastrij: nempe quod signum, quatenus cognitum, faceret in cognitionem alterius venire; posset dici, quod hæc esset bona descriptio hominis, homo est animal; nam quamvis competat Bruto esse animal & propterea diceretur non esse bona descriptio hominis; tamen ad hoc responderi posset, quod animal quod dicitur de homine, esset animal rationale, quale nequit dici de Bruto.

Addi posset, quod Deus, etiam ut cognitus visione beatifica, faciat in cognitionem creaturarum venire, & tamen non sit signum, ergo videri posset non sufficere ad signum, quod, etiam ut cognitum, faciat venire in cognitionem alterius. Vnde patet ex omni capite deficere discursum Mastrij.

Hæc scripsi occasione illarum summarum, quas obiter tantum vidi apud quendam Patrem, qui statim à me discedere debebat, nec voluit illas mihi relinquere, in quibus fortassis plura alia contra me addita sunt, quibus ceteris satisfacere conarer, si summa illæ hic, vel Lugduni ubi hæc scripsi reperirentur.

QVÆSTIO II.

Utrum voces significant immediate conceptus an vero res

15. **O** Varietur in præsentia, utrum voces, quas ex dictis quæstione præcedenti suppono esse signa ad placitum, significant rem, quam concipit proferens vocem, an conceptum formalem, seu cognitionem, quam habet de illa re, an vero utrumque simul. Intelligitur autem hic per rem omne illud, quod est obiectum cognitionis, siue sit reale quid, siue rationis, siue positivum, siue negativum; siue etiam sit conceptus formalis, seu cognitio; siue non. Per conceptum vero formalem intelligimus cognitionem, quam habet quis de aliquo obiecto secundum se, non quatenus est obiectum alterius cognitionis, seu quatenus cognoscitur per aliam cognitionem: exempli gratia dum aliquis proferit hanc vocem *homo*, si eam significanter proferat, non est dubium, quin intelligat illud, quod dicitur homo, & illud dicitur esse res; cognitio vero seu intellectio dicitur esse conceptus, & non res. Similiter quando proferit hanc vocem *intellectio*, concipit illam rem quæ dicitur intellectio, per aliam intellectionem, & prior intellectio dicitur esse res; secunda vero non dicitur esse res, sed tantum conceptus.

CONCLUSIO.

Voces per se primo significant immediate res, non vero conceptus.

16. *Voces per se primo immediate significant res, & non conceptus rerum. Est Doctoris 1. dist. 27. quæst. 3. & quæst. 1. huius libri quem præter suos sequuntur Gabriel in 2. & 11. 22. Arriagæ disp. 13. quæst. 2. & quidam recentiores contra Combricensis cap. 1. huius libri quæst. 3. art. 1. & alios.*

Probaturs primo, quia si voces immediate significant conceptus, hæc propositio esset falsa; homo est animal: sed hoc est absurdum: ergo. Probaturs sequela; tunc propositio affirmativa vocalis est falsa, quando illud, quod significatur per predicatum, non continetur isti, quod significatur per subiectum: sed si homo significat conceptum formalem hominis, & animal conceptum formalem animalis, quod significatur per predicatum huius propositionis non continetur illi, quod est significatum subiecti, neque

enim conceptus formalis hominis est conceptus formalis animalis, aut è contra, ut patet: ergo.

17. *Probaturs secundo*, quia voces per se primo sunt impositæ ad significandas res: ergo eas per se primo immediate significant. Probaturs antecedens, quia homines, intelligentes voces, per se primo deveniunt in cognitionem rerum, & non conceptuum: ergo per se primo sunt impositæ ad significandas res & non conceptus.

Confirmatur, quia aliàs Græcus audiens propositionem Græcam prolatam ab ignorante linguam Græcam non intelligeret propositionem illam, quod videtur absurdum. Probaturs sequela, quia non intelligeret conceptum formalem, quem proferens habet.

Dices ex his haberi quod res etiam immediate significantur per voces, sed non haberi, quin etiam conceptus immediate per ipsas significantur.

Contra, quia si utrumque simul æque primo significant, omnis vox esset æquivoca, quia æque primo significaret plures res, & non secundum eandem rationem: ergo non significant utrumque simul, & consequenter, si significant res per se primo immediate, non significant conceptus immediate.

18. *Contra secundo*: quoties aliqua vox significat duo sic se habentia, ut vnum ex illis possit intelligi per vocem, nō intellecto altero, non vero è contra; illud, quod potest intelligi sine altero, immediatius significatur per vocem, ut patet: sed conceptus non potest intelligi per vocem, nisi intelligatur res cuius est conceptus, res vero per illam vocem potest optime intelligi, non intellecto conceptu: ergo immediatius & primarius significantur res per voces, quam conceptus.

Intuli autem, semper, quod voces primario & immediate significant res, & non conceptus, quia non dubito quin secundario & mediate significant etiam conceptus, præsertim quoties proferuntur ab aliquo significanter: nam quia non potest quis sic eas proferre quin intelligat res, quoties audit quis aliquem proferentem voces significanter, primo quidem devenit in cognitionem rei significantæ, & postea potest, si vult, cognoscere, quod proferens habuit etiam conceptum istarum rerum. Et per hoc solvantur omnes authoritates, quæ contra nostram conclusionem adduci solent, nihil enim aliud concludunt quam voces secundario significant conceptus.

19. *Obiicies primo*: Voces sunt institutæ principaliter ad significandos conceptus: ergo. Probaturs antecedens, quia ideo instituerunt homines voces, ut declararent median- tibus iis suos conceptus.

Confirmatur, quia Angeli qui possunt declarare suos conceptus sine vocibus, non instituerunt voces: ergo ideo homines instituerunt voces, quia non poterant instar Angelorum declarare suos conceptus sine vocibus.

Respondeo distinguendo antecedens: ut per voces immediate significant, nego, ut mediate, concedo antecedens & nego consequentiam. Similiter distinguo probationem antecedentis: ut declararent per eas immediate, nego; mediate, concedo. Distinguo etiam consequens confirmationis, ut mediate declararent concedo, ut immediate, nego consequentiam.

Et si queratur, quandoquidem per voces voluerint declarare suos conceptus, quare non voluerint immediate illos significare? *Respondeo*, quia non poterant; quandoquidem, ut supra dixi, non possunt declarare suum conceptum, nisi ostendendo obiectum eius, & non poterant ostendere obiectum eius per vocem, nisi instituendo ipsam ad significandum immediate istud obiectum.

20. *Obiicies secundo*. Tum homines mentiuntur, quando proferunt verba non significantia suum conceptum formalem: ergo quando non mentiuntur, verba quæ proferunt, significant suum conceptum formalem.

Respondeo, quidquid sit de antecedenti distinguendo consequens, primario & immediate, nego, secundario & mediate, concedo consequentiam.

Obiicies tertio. Hæ voces, *intellectio, cognitio, conceptus formalis* significant immediate ipsum conceptum formalem: ergo saltem aliquæ voces significant immediate conceptus formales.

Voces significant etiam conceptus.

Respondeo distinguendo consequens: ut conceptus, nego; ut sunt res, concedo: cuius distinctionis ratio & sensus patet ex dictis num. 15.

QVÆSTIO III.

Utrum esse verum aut esse falsum sit de essentia propositionis, & utrum una propositio possit de vera fieri falsa.

Suppono ex summulis Propositionem, seu Enunciationem esse orationem, in qua aliquid de alio vel affirmatur, vel negatur; ut homo est animal, homo non est animal.

CONCLUSIO I.

Eadem numero oratio de vera nequit esse falsa nec e contra.

21. Probabilius videtur eandem numero orationem non posse de vera fieri falsam, aut e contra. Hæc est Smising. tr. 3. de Deo vno disp. 1. num. 33. Canelli disp. 3. de anima sect. 8. Auerse quest. 24. Log. sect. 7. Arriaga disp. 14. sect. 2. contra Suarez disp. 8. Met. sect. 2. Ruvium hic qu. 5. Amicum tract. 21. disp. 4. qu. 1. Mastrium disp. 10. qu. 2.

Probatur (loquendo de propositione mentali de præfenti, verbi gratia Petrus sedet, de qua est controuersia) quia quando aliquis affirmat, quod Petrus sedet, vel intelligit quod sedeat pro toto aliquo determinato tempore; vel intelligit, quod sedeat pro aliqua parte determinati temporis indeterminate; neque enim qui dicit de præfenti, quod Petrus sedet, videtur posse abstrahere, quin aliquo ex his modis intelligat Petrum sedere: sed quous modo ex illis illud dixerit, propositio si sit semel vera, non potest vnquam esse falsa, quantumvis continuaretur in æternum: ergo. Probatur minor, quia si velit dicere, quod sedeat primo modo, hoc est pro toto aliquo determinato tempore, si Petrus sedeat pro toto illo tempore, propositio non potest non esse vera, si vero non sedeat pro toto illo tempore, quamvis sederet pro parte ipsius, propositio non potest esse vera. Quod si velit dicere, quod sedeat secundo modo, si pro aliqua parte istius temporis sedeat, propositio erit vera, siue pro aliis partibus sedeat, siue non; si autem pro nulla parte sedeat, propositio erit falsa necessario.

22. Et si dicas ipsum non velle quod sedeat pro tempore aliquo: Tum propositio non erit de præfenti, & consequenter tollitur hypothesis controuersia.

Confirmatur, quia actus, qui determinat intellectum ad cognoscendum, quod Petrus sedeat in loco A, non potest determinare ipsum ad cognoscendum, quod sedeat in aliquo alio loco: ergo actus, qui determinatur ad cognoscendum, quod aliquis scribat in vno tempore; non potest determinare ipsum ad cognoscendum, quod scribat in alio tempore: sed hoc esset falsum in sententia opposita, ut examinator patet.

23. *Obiicitur primo*: si aliquis iudicaret Petrum sedere, & conseruaret illud iudicium pro vna hora, casu quo pro media hora Petrus sederet, propositio esset vera, & casu quo pro altera media hora non sederet Petrus, propositio eadem esset falsa: ergo.

Confirmatur hoc auctoritate Philosophi, quia cap. de substantia expresse videtur asserere veritatem & falsitatem esse accidentia propositioni, in quo etiam cum eo consentit Scotus 4. dist. 8. qu. 2. ergo.

Respondeo non posse aliquem habere tale iudicium de Petro de præfenti, nisi pro aliquo tempore modo supra explicato, & sic quantumvis continueretur, vel erit semper vera, vel erit semper falsa.

Dices: Iudicium tale pro primo instanti erit iudicium, quod pro illo instanti determinate sedet, & si conseruetur pro alio instanti, erit iudicium, quod pro alio isto instanti sedet.

Respondeo, iudicium quo iudicatur rem pro primo instanti sedere, nunquam posse esse iudicium, quo iudicatur, quod pro vilo alio instanti sedet, & sic falsum supponitur in replica.

Ad confirmationem Respondeo, negando consequentiam, cuius ratio patebit ex dicendis. Posset etiam dici,

quod Philosophus dubitariue tantum proposuerit antecedens, & eodem modo explicari potest Scotus ipsum secutus.

24. *Obiicitur secundo ex Mastrio*: quando intellectus iudicaret ex motu aliquo probabili Petrum currere, non determinando tempus aliquod determinatum, & perfectuaret in illo iudicio per horam, si Petrus non curreret in vltima parte horæ, propositio illa esset conformis obiecto, & non esset conformis; non esset conformis obiecto, quia si diceretur: Petrus currit per horam, quandoquidem ex hypothesi non curreret pro tota hora, propositio esset falsa pro vltima parte horæ, & consequenter pro prima, si non potest mutari de vera in falsam: sed non esset falsa pro prima parte, quia cursus competere Petros pro illa prima parte.

Respondeo negando sequelam: illud enim iudicium esset absolute falsum, quia licet iudicaret vere cursum inesse Petro pro prima parte: at non iudicat solum hoc, sed cursum inesse illi etiam pro vltima; unde sicut qui diceret, homo est animal & brutum, dicit falsum simpliciter, quia licet diceret animal competere homini, quod est verum, quia tamen dicit ipsum esse brutum, quod non est verum, propterea absolute propositio illa non est vera.

25. *Obiicitur tertio*: Propositio de præfenti non significat aliud instans, nisi illud quod est, quando propositio est; ergo si quis continuaret propositionem qua diceret, in hoc instanti Petrus sedet, pro alio instanti significaret per eandem propositionem Petrum sedere pro alio instanti, & consequenter si Petrus sederet pro primo instanti, & non sederet pro secundo, sequeretur quod eadem propositio, quæ pro primo instanti erat vera, pro secundo sit falsa.

Confirmatur hoc, quia idem actus, quo quis vult efficaciter facere omnia, quæ sunt necessaria ad salutem, potest absque mutatione vlla sui determinare hominem ad confitendum, si confessio esset necessaria, & ad non confitendum, si confessio esset inutilis: ergo idem actus potest determinare ad affirmandum pro hoc instanti si hoc instans sit, & pro alio instanti, si hoc instans non sit, sed aliud absque vlla variatione.

Respondeo distinguendo antecedens: si determinat ex ratione sua illud instans, concedo; si non, nego antecedens, & consequentiam. Itaque non debet propositio de præfenti dicere suum obiectum esse pro omni tempore, cui potest esse præfens propositio, sed pro illo tempore, cui est præfens, & pro quo dicit subiectum esse.

Ad confirmationem Respondeo negando consequentiam: & ratio disparitatis est, quod actus ille contritionis determinat solum ad faciendam, quæ sunt necessaria ad salutem, quatenus sunt necessaria, non determinando aliquid in particulari secundum rationem aliquam particularem, nisi rationem conducentem ad salutem, & propterea debet posse determinare ad quodcumque, in quo est talis ratio, & non debet determinare ad aliquid, in quo non repetitur talis ratio. Iudicium verò respicit tempus aliquod sub aliqua ratione ex rationibus supra expressis in probatione conclusionis: & quia non respicit illud tempus secundum illam rationem in alio tempore, non potest respicere aliud tempus nec aliquid consequenter asserere pro alio tempore.

26. *Obiicitur vltimo*: si quis diceret, homines qui sunt in foro currunt, & quæ significaret Petrum currere, si fuisset in foro, ac Paulum si fuisset in foro: ergo eadem propositio est indifferens ad significandum hoc & illud obiectum, & consequenter potest esse indifferens ad significandum hoc vel illud tempus, neque enim magis dependet propositio à tempore quam ab obiecto, nec minus essentialiter hoc respicit quam illud.

Respondeo breuiter distinguendo consequens: quando propositio non respicit aliquod tempus determinate, sed indeterminate hoc vel illud, concedo consequentiam: quando respicit determinate aliquod tempus, nego consequentiam. Sicut enim si diceret, Paulus qui est in foro currit, non posset eadem propositione dicere, Petrus qui est in foro currit, quia illa propositio respicit determinate Paulum;

Paulum; ita quando dicit, Petrus nunc currit, determinando illud instans, pro quo profertur propositio, non potest illa propositio dicere, quod currat pro alio instanti; nec in hoc est vlla difficultas, quidquid dicat *Arriaga*, qui rem claram superflua subtilitate confundit.

CONCLUSIO II.

Propositio
quæ est ve-
ra potest
esse falsa.

27. *Eadem propositio, quæ modo est vera, posset esse falsa in hoc ipso instanti, in quo est vera, atque adeo veritas & falsitas sunt accidentia propositioni, non vero essentialia ipsæ, aut proprietates eius.* Hæc est sine dubio Philosophi & *Scoti* supra, omniumque authorum, qui tenent oppositum conclusionis præcedentis, ac etiam *Auerstæ*, & *Arriagæ* contra *Hurtadum*, & *Smising*, supra.

Probatæ prima pars manifeste, quia pro illo instanti, pro quo quis propter autoritatem alicuius hominis fide digni crederet Petrum sedere, posset Petrus sedere, & sic propositio esset vera, & posset etiam non sedere, & tunc eadem propositio esset falsa; ergo eadem ipsa propositio, quæ est vera, posset non esse vera.

Dices non esse eandem, sed diuerfam propositionem. *Contra*, quia habet eadem omnino motiua & idem obiectum, nec est aliquid prorsus, ob quod non esset eadem: ergo gratis diceretur non esse eandem.

Dices non esse idem obiectum, quia Petrus sedens est obiectum illius, quæ est vera, non est autem Petrus sedens, quando propositio esset falsa. *Contra*, quia obiectum istius non est Petrus sedens à parte rei, ita ut deprehendat essentialiter illa propositio ab ipsius reali sessione, sed Petrus propositus sufficienter, ut sedens sic, ut intellectus possit affirmare, quod sedeat: sed hoc obiectum posset mutare, quamuis Petrus à parte rei non sedeat: ergo in casu nostro esset idem obiectum sufficienter ad identitatem propositionis.

Confirmatur hoc efficaciter, quia si propositio haberet pro obiecto obiectum, prout est à parte rei, nunquam posset dari vlla propositio falsa, quia si semper deberet habere pro obiecto obiectum, prout est à parte rei, semper esset conformis obiecto, & consequenter semper esset vera.

Veritas &
falsitas sunt
accidentia
propositio-
nis.

28. *Hinc patet secunda pars conclusionis*, quia si eadem propositio potest esse vera & falsa, sequitur veritatem & falsitatem esse accidentia ipsi, atque adeo neutram ex illis esse aut prædicatum essentialia, aut proprietatem eius, quod omnes concedent, qui admittent primam partem. Et per hoc patet, ad primam partem quæ sit negatiue esse respondendum.

Quamuis
veritas &
falsitas es-
sent inse-
parabilia à
propositio-
ne non esset
ipsi essen-
tialia.

Quod etiam confirmatur ulterius, quia quamuis veritas esset inseparabilis à propositione vera, & falsitas à falsa, tamen adhuc non essent de essentia earum, nam prius competit propositioni cuicumque affirmare, vel negare aliquid de alio, quam esse veram vel falsam, & ideo est vera vel falsa, quia affirmat vel negat, quod conuenit aut non conuenit ipsi; sed quod præsupponit aliquid in alio, non est de essentia ipsius: ergo veritas & falsitas non sunt de essentia propositionis.

Obicitur illud est de essentia alicuius vel proprietates eius, sine quo nequit esse de potentia absoluta: sed propositio, quæ dicitur animata esse rationale, non potest esse de potentia absoluta absque veritate, quia non potest obiectum esse aliter, quam dicitur esse per illam: ergo.

Respondetur, distinguendo consequens: ex ratione propositionis, ut sic, quæ in illa propositione includitur, nego; ex ratione particulari sua, transeat consequentia. Nec est contra conclusionem, quia loquimur de propositione ut sic, non vero de quacunque propositione in particulari secundum rationem particularem suam; & sicut non bene inferitur rationalitas est de essentia alicuius animalis: ergo est de essentia animalis ut sic ita non sequitur: veritas est inseparabilis ab aliqua propositione particulari: ergo est inseparabilis à propositione ut sic.

In quoniam
consistat
veritas aut
falsitas pro-
positionis.

29. *Quæres* in quoniam consistat veritas & falsitas propositionis formaliter loquendo, an scilicet in relatione aliqua actuali superaddita, aut rationis, ut tenet *Vasquez*;

aut reali, ut *Tartaretus*, *Meuriss*, & alij; an vero in ipsa entitate actus, ac connotatione obiecti, ut asserit *Marquez*, vel in determinatione desumpta partim ab actu, & partim ab obiecto, ut putat *Arriaga*; vel denique in relatione aptitudinali transcendentali conformitatis, aut difformitatis, ut existimant *Cauellus* & *Smising*.

Respondetur breuiter, in hac re discurrendum conformiter ad sententiam, quam quis tenere voluerit de similitudine, aut dissimilitudine, nimirum, vel quod sit respectus distinctus ab extremis, vel quod sit denominatio desumpta ab utroque, vel ab vno extremo, supposita coexistentia alterius: videtur enim esse eadem ratio. Et sane quemadmodum propositio vera potest aliquando habere pro obiecto ens rationis, ut cum dicitur, ens rationis est, cui non potest competere realis existentia, aliquando negationem, ut cum dicitur, negatio distinguitur à priuatione; aliquando aliquid posituum actu existens, ut cum dicitur de Petro actu sedente, quod sedeat; aliquando aliquid actu non existens, ut Petrus est possibilis; aliquando aliquid, quod necessario ita se habet, ut propositio asserit, ut cum dicitur, homo est animal; aliquando denique aliquid, quod aliter se habere potest: ita etiam aliquid potest esse simile alicui, cui non potest non esse simile, ut creaturæ omnes sunt similes Deo secundum aliquam rationem, & dissimiles secundum alias; & potest esse dissimile alicui negatiue, & alicui enti rationis, ut homo est dissimilis negationi cuicumque, & chymæ fabricatæ ab intellectu; potest etiam esse simile alicui, cui potest non esse simile, ut Petrus est similis Paulo, cui tamen potest non esse similis, eo scilicet non existente. Vnde videtur seruata proportionem eodem modo esse discurrendum, ut dixi de conformitate propositionis ad obiectum, ac de similitudine, & de difformitate, ac de dissimilitudine.

Videtur
eodem mo-
do loquen-
dum de ve-
ritate ac
falsitate
proposi-
tionis & de
similitudi-
ne ac dif-
similitudi-
ne.

30. *Patendum* tamen est esse aliquam differentiam, quia supponitur, quod aliquis non dicatur actu similis nisi rei actu existenti, siue res sit positiua, siue negatiua, siue realis, siue rationis. At omnino propositio dicitur actu vera & conformis obiecto, quando obiectum actu non existit, cui non diceretur conformis, si actu existeret, hæc enim propositio est vera actu, & conformis obiecto: Petrus non existit, supposito, quod non existat, & nõ esset vera, si Petrus existeret. Et ne dicatur obiectum huius propositionis esse negationem existentie Petri, quæ negatio existit, dum propositio est vera, adduco aliud exemplum: Petrus sedet, quæ propositio est actu falsa, & difformis obiecto, Petro non sedente, & tamen tum non existit Petrus sedens, imò si existeret, propositio non esset falsa. Et hæc alia propositio est semper vera: homo est animal, siue existat à parte rei homo, siue non existat; unde non videtur requiri ad resultantiam relationis conformitatis existentia actualis termini, quemadmodum supponitur requiri ad resultantiam relationis similitudinis ac dissimilitudinis.

Deinde est etiam alia differentia, quod propositio posset esse vera & falsa sine vlla alia prorsus occasione præter existentiam & non existentiam obiecti: nam hæc propositio: Petrus sedet, est vera, si Petrus sedeat; & est falsa, si Petrus non sedeat: sed idem subiectum non potest esse simile & dissimile ab existentia & non existentia termini; album enim licet sit simile alteri albo si existat, non tamen est dissimile illi, si non existat, licet tum non sit ipsi simile.

Et sane fortassis hæc duæ differentie sufficere possunt, ut quamuis dissimilitudo ac similitudo sint relationes emanantes ad positionem realem fundamenti ac termini; conformitas tamen ac difformitas non sint tales relationes, sed vel denominationes extrinsecæ: provenientes ab eo, quod obiectum se habeat vel non habeat eo modo, quo propositio affirmat vel negat; vel denominationes intrinsecæ: provenientes ex ipsamet natura propositionum. supposito tamen, tanquam conditione sine qua non, quod obiectum ita se habeat vel non habeat. De quo tamen nihil determinare volo.

Verum enunciatio sit una simplex qualitas.

Sensus difficultatis.

31. **N**on est dubium quin prius apprehendamus extrema, quorum vnum prædicamus de altero, quam feramus iudicium de vnione ipsorum: siue apprehendamus ipsa per plures apprehensiones, vt magis communiter solemus facere, siue per vnicam, qua apprehenderemus illa per modum vnius, quod probabiliissimum est posse fieri, siue fiat ordinarie, siue non fiat. Sed controuersia est, vtrum quando dicimus in mente: homo est albus, iudicatiue, præter simplices apprehensiones hominis & albedinis vnionisque ipsorum, siue plures sint, siue vna, inueniantur plures alij actus, ex quibus ipsum iudicium formaliter componatur, & integretur, an vero solum requiratur, & sufficiat vnus alius actus, præter istas apprehensiones; si enim requirantur plures actus, tum enunciatio non erit vna simplex qualitas, sed vna qualitas composita; si autem sufficiat vnus, enunciatio erit qualitas simplex.

CONCLUSIO.

Enunciatio est vna simplex qualitas.

Enunciatio est vna simplex qualitas. Est communis. *Probari solet*, quia si requirerentur plures actus, vnus haberet pro obiecto subiectum, alter prædicatum, & alter copulam; sed hoc supposito non posset iudicium facile distinguui à simplici apprehensione composita respiciente eadem obiecta: ergo non debet dici iudicium componi ex pluribus actibus.

Hæc probatio non placet, quia eadem ratione apprehensio vna simplex istorum trium obiectorum non posset distinguui à iudicio: & certe omnino non videtur posse apprehendi vnio, seu identitas prædicati, & subiecti, quin eadem apprehensione apprehendatur subiectum, & prædicatum; & hoc non obstante iudicium, quod fertur de illa vnione seu identitate, est distincta rationis ab apprehensione eiusdem.

32. *Probat ergo melius*, quia sine necessitate multiplicarentur actus, cum vnus sufficeret; nec vllum est iudicium siue rationis, siue experientie, quo colligatur dari in iudicio plures actus: ergo frustra; & sine necessitate multiplicarentur.

Obiicies primo: Vnio subiecti, & prædicati non potest concipi, nisi per modum relationis: ergo non potest intelligi, quin intelligantur extrema: ergo qui iudicat dari talem vnionem inter prædicatum & subiectum, debet habere actum, qui tendat in vnionem, & in extrema: sed vnus actus ad hoc non sufficit: ergo debet habere plures.

Respondeo negando subsumptum, vnus enim actus sufficit ad tendendum in vnionem directe, & primario, & in extrema ipsius indirecte, & secundario, quidquid sit verum sufficeret ad tendendum in omnia illa simul æque primario, & directe.

33. *Obiicies secundo*. Enunciatio vocalis componitur ex variis partibus: ergo & mentalis, quæ correspondet ipsi.

Respondeo negando consequentiam: & certe si obiecto hæc valeret, probaret quod conceptus seu cognitio ipsius subiecti solius esset composita; quia terminus vocalis correspondens ipsi est compositus.

Obiicies tertio: Extrema enunciationis possunt esse opposita, vt in hac enunciatione: homo est lapis, vel homo non est lapis: ergo non potest vnus actus simplex tendere in illa.

Respondeo distinguendo consequens; directe, transeat, indirecte nego. Namque iudicium directe versatur circa vnionem, eam negando, vel affirmando, indirecte verò in extrema.

Obiicies quarto: In hoc distinguitur prima operatio intellectus, quæ est apprehensio, à secunda, quæ est iudicium, quod prima non componatur ex pluribus actibus, secunda vero componatur: ergo.

Respondeo negando antecedens: sed in hoc potius distinguitur, quod prima operatio vt sic, non necessario præsupponat aliam operationem intellectus, secunda verò ne-

cessario præsupponat primam, & etiam quod per primam tantum apprehendamus sine indicio, per secundam iudicemus, quod apprehendimus, esse ita, vel non. Hic agi solet de diuisionibus propositionum, sed quod necessarium est diximus in Summulis.

QVÆSTIO V.

Verum ex propositionibus contradictoriis de futuro contingenti, altera sit determinate vera, altera falsa.

34. **P**ropositio de futuro contingenti est propositio, qua affirmatur vel negatur aliquid futurum, quod posset esse, vel non esse, vel cuius causa libere ipsum producit, vel non producit, vt *Petrus sedebit cras*, *Petrus non sedebit cras*. Difficultas igitur est, vtrum ex duabus huiusmodi propositionibus contradictoriis, vna aliqua determinata sit vera, ita vt aliquis posset vere dicere: hæc determinata propositio est vera, & altera propositio ipsi opposita contradictoria est falsa.

Ad euitandam autem æquiuocationem, quæ posset hic accidere, *Aduertendum est* aliquid determinate esse futurum, posse multis modis intelligi; *primo* intelligi potest quod sit ita futurum, vt habeat aliquam causam determinatam & necessitatē ad sui productionem ita, vt talis causa non possit oppositum producere pro illo instanti vel tempore, quo dicitur futurum: & sic potest dici, quod calor ab igne est determinate futurus, pro quocumque instanti vel tempore applicabitur sufficienter ad passum aliquod capax caloris. Non agitur autem in præsentī de propositionibus, quæ asserunt aliquid determinate esse futurum in hoc sensu. *Secundo* potest intelligi per aliquid determinate esse futurum, quod ita sit futurum infallibiliter ab aliqua causa, vt non fiet oppositum eius, quamuis causa non sit determinata, aut necessitata ad ipsum ponendum, vel non ponendum: & de propositionibus, quæ asserunt aliquid futurum in hoc sensu agitur in præsentiarum.

CONCLUSIO.

Ex propositionibus de futuro contingenti aliqua est determinate vera, alia falsa. Ita tenet *Doctor* in 1. dist. 3. quæst. 1. *D. Bonanemura* in 1. d. 38. art. 3. q. 1. quos communiter sequuntur omnes fere contra quosdam antiquos & *Fonsecam* lib. 4. *Metaphys.*

Probat, quia aliquid esse determinate futurum, est esse ita absolute, vt possit vere dici de eo absolute & simpliciter, hoc est futurum: sed ex propositionibus contradictoriis de futuro contingenti de alterutra potest dici vere absolute & simpliciter, est futura, verbi gratia ex his duabus: *Petrus est futurus*; *Petrus non est futurus*: potest vere dici absolute, quod Petrus est futurus, aut potest vere dici simpliciter, quod non sit futurus; alias propositiones contradictoriæ essent simul falsæ; si enim neutra ex illis est simpliciter vera, vtrique est simpliciter falsa.

Probat *secundo*, quia de fide est quod Deus cognoscat omne illud, quod futurum est, à quacunque causa futurum est, & quod ipse possit dicere & reuelare hominibus, sicut reuelauit sapissime vt patet ex Scriptura mille locis, quod aliquid determinatum esset futurum à causa libera: ergo, propositio, quæ assereret illud determinatum esse futurum, esset vera, & opposita contradictorie esset falsa. Patet consequentia, quia propositio est vera, quæ est conformis suo obiecto, illa autem propositio esset conformis suo subiecto: ergo esset vera.

Confirmatur, quia de fide est Antichristum esse futurum infallibiliter: ergo propositio asserens Antichristum esse futurum est vera determinate: sed illa est propositio de futuro contingenti: ergo &c.

36. *Obiicies Philosophum*, qui ait propositiones de futuro contingenti, neque esse determinate veras, neque determinate falsas.

Respondeo eū nihil aliud velle, nisi quod neutra ex illis sit determinate vera aut falsa, ita vt determinatio illa proveniat ex eo, quod causa sit determinata ad dandum illis illam veritatem aut falsitatem, sicut contingit in propositionibus futuris non contingentiibus, vel certe quod non sint

Multitudo potest aliquid esse determinate futurum.

Ex propositionibus contradictoriis de futuro contingenti aliqua est determinate vera, alia falsa.

sint determinate veræ vel falsæ quoad nos, quandoquidem non possumus scire, quanam ex illis esset determinate vera vel falsa; ratione enim huius nostræ ignorantie de illis, respectu nostri possunt dici non esse determinate veræ, nec determinate falsæ: quod si aliud intenderit, non est eius authoritati credendum in hac re.

Obiicies secundo: si hæc propositio est determinate vera, Petrus peccabit: ergo Petrus necessario peccabit. *Respondeo* negando consequentiam, quia ut illa propositio sit determinate vera, sufficit quod peccabit, siue necessario peccet siue libere.

Dices, ut illa propositio sit vera determinate, oppositum non potest fieri, & consequenter causa debet esse determinata ad obiectum eius ponendum.

Respondeo distinguendo antecedens: in sensu composito fututionis, concedo antecedens; absolute & simpliciter nego antecedens & consequentiam.

37. Obiicies tertio: si propositio illa sit determinate vera, debet eius obiectum esse determinate futurum: sed hoc est falsum: ergo. Probatur minor primò, quia non potest assignari, à quo haberet esse futurum determinate. Secundo, quia si Deus videret illud obiectum futurum, eius oppositum non posset fieri, aliàs enim scientia Dei posset falli; quandoquidem si oppositum istius fieret, scientia Dei falleretur: ergo si posset fieri, scientia Dei posset falli.

Respondeo negando minorem, ad cuius primam probationem *Respondeo* modo breuiter (nam exacta resolutio pertinet ad Theologiam & ibi tractatur) illud, à quo res habet esse futurum, esse vel causam primam se sola, vel causam primam simul cum causa secunda. Nec refert quod causa secunda non existat actu pro omni tempore, pro quo verum est dicere, quod illud sit futurum, sed sufficit, quod tum existet quando ponetur illa res in esse actualis existentie.

Ad secundam probationem Respondeo distinguendo sequelam antecedentis: eius oppositum non posset fieri simpliciter; nego antecedens: secundum quid & ex hypothese fututionis suæ ac scientiæ Dei de illa fututione, concedo antecedens. Ad probationem antecedentis dico, quod ex eo quod oppositum eius posset fieri simpliciter, nec falleretur, nec posset falli scientia Dei, sed falleretur si oppositum eius fieret; & posset falli, si posset oppositum eius fieri ex suppositione fututionis. Cuius ratio est, quod non possit falli scientia Dei, nisi obiectum aliter sit, aut possit esse quam per scientiam videtur: ita autem obiectum futurum videtur futurum per scientiam Dei, ut videat ipsum posse non esse futurum simpliciter, non vero posse non esse futurum ex hypothese fututionis, unde cum nihil sequatur ex determinata veritate propositionis de futuro contingenti, quam quod obiectum sit ita futurum, ut non possit non esse futurum ex suppositione fututionis, licet absolute possit non esse futurum, sequitur, nihil sequi contra infallibilitatem scientiæ Dei ex doctrina tradita, aut conclusione.

Obiicies quarto: ex suppositione quod Deus videat Petrum sessurum pro instanti A. absurdum esset quod non sederet pro illo instanti: ergo non est possibile ut non sedeat & consequenter tolleretur libertas pro illo instanti. Probatur consequentia prima, quia ex possibili posito in esse, non sequitur aliquid absurdum.

Respondeo negando consequentiam, & distinguo eius probationem: ex possibili posito in esse non sequitur absurdum, absolute & simpliciter, concedo; ex hypothese & secundum quid, nego: hoc est, si non fieret aliqua hypothese alicuius incompatibilis cum possibili posito in esse, ex possibili posito in esse non sequeretur aliquid absurdum, concedo: si fieret aliqua talis hypothese, nego.

Dices: ergo saltem ex hypothese quod deus videat Petrum sessurum pro instanti A. non potest non sedere, quamuis simpliciter.

Respondeo concedendo sequelam, nec hoc est vilo modo inconueniens, ut melius videbitur ex dicendis l. 2. *Physicorum*, & in Theologia.

DISPUTATIO XX,

QUÆ EST VNICA,

IN DVOS LIBROS PRIORVM.

QVATVOR libros composuit Philosophus, in quibus agit de analysi seu resolutione syllogismi ut sic, & demonstrationis in sua principia, ostendendo quænam principia requirantur ad ipsa, nihil enim aliud est resolutio syllogismi in sua principia, quam assignatio seu ostensio principiorum eius.

Primos duos vocauit de *Priori Analysisi* seu resolutione, qui agunt de resolutione syllogismi, ut sic, qui est prior Demonstratione, sicut animal est prius homine. Alios duos vocauit de *Posteriori Analysisi* seu resolutione, qui agunt de resolutione demonstrationis, quæ est posterior natura, quam syllogismus ut sic. Quia vero in summis maximam & præcipuam horum librorum partem explicuimus, hic pauca tractanda restant.

QVÆSTIO I.

Verum eodem actu, quo intellectus assentitur conclusioni, assentiat etiam præmissis.

2. Certum est quem posse assentiri cuilibet ex præmissis seorsim sine eo, quod assentiat conclusioni; sed & certum etiam videtur posse quem assentiri præmissis coordinatis inter se syllogistice, quin assentiat conclusioni, verbi gratia, quando aut non proponeretur expresse ipsa conclusio, aut si proponeretur non constaret de bonitate illationis; unde sequitur non eodem actu semper, quo quis assentitur præmissis, ipsum assentiri conclusioni. Sed quia, quando quis assentitur conclusioni ob præmissas actualiter propositas, dum assentitur conclusioni, assentitur etiam præmissis, difficultas est, an eodem actu quo assentitur conclusioni, assentiat etiam præmissis.

Prima sententia est eodem actu quo assentitur quis conclusioni, cum assentiri etiam præmissis ita, ut iudicet præmissas esse veras eodem actu, quo iudicat conclusionem esse veram. Hæc tribuitur *Occamo quæst. 3. Prologi, Gabrieli quæst. 8 & Durando 2. dist. 3. quæst. 13.*

Secunda sententia negat, eodem actu quem assentiri conclusioni, & præmissis. Ita *Ariminensis quæst. 3. Prol. art. 1. conclusio 2. Aueris quæst. 2. 4. sect. 1. & alij.*

Tertia sententia docet, eodem actu, quo quis assentitur conclusioni, cum assentiri etiam præmissis, sed non eodem tamen modo; nam per illum actum assentitur conclusioni ut quod, præmissis vero ut quo: & in hoc distinguitur hæc sententia à prima sententia, quæ videtur asserere, quod eodem actu quis assentiat & conclusioni ut quod, & præmissis etiam ut quod. Hanc tenet *D. Thomas 1. 2. quæst. 8. art. 3. Vallius hic disp. 2. q. 5. Fonseca 5. Met. 1. quæst. 4. Amicus hic disp. 2. quæst. 5. qui plures alios citat.*

CONCLUSIO

3. Assensu conclusionis non assentimur actu præmissis, nec ut quo, nec ut quod, proprie loquendo. Hæc est secundæ sententiæ contra primam & tertiam.

Probatur primò experientia, quia non aduertimus nos assentiri præmissis per illum ipsum actum conclusionis. *Probatur secundò*, quia dum assentimur conclusioni propter præmissas, habemus alium actum quo assentimur præmissis: ergo non est necessarium ut assentiamur præmissis per assensum conclusionis. *Probatur tertio*, quia non videtur eodem actu posse nos affirmare & negare, opinari probabiliter, & cognoscere certo: sed id deberet fieri, si eodem actu assentiremur conclusioni & præmissis, quia una ex præmissis potest esse affirmatiua, & altera negatiua.

Assensu conclusionis non assentimur præmissis proprie loquendo, nec ut quod, nec ut quo.

& altera negativa, vna probabilis, altera certa, vt est euidens: ergo non assentimur vno actu conclusioni, & præmissis.

Dices ex his haberi quod vno actu nequeat quis assentiri conclusioni & præmissis vt quod contra primam sententiam, non tamen haberi quin eodem actu possit quis assentiri conclusioni vt quod, & præmissis vt quo, vt tenet tertia sententia.

Contra, quia vel iudicamus præmissas veras esse per assensum conclusionis, vel non iudicamus; si non iudicamus ergo nec vt quod nec vt quo assentimur illis; si iudicamus, ergo assentimur illis vt quod; nihil enim aliud est assentiri alicui vt quod, quam iudicare illud esse verum vel falsum.

Confirmatur hoc, quærendo quid est assentiri præmissis vt quo? si dicas esse assentiri ipsis tamquam rationibus formalibus determinandi, seu mouendi intellectum ad assentiendum conclusioni,

Contra quando iudico omnem hominem esse risibilem ex eo quod iudico omnem hominem esse rationalem, & omne rationale esse risibile, certum est quod non iudicemus illas præmissas esse rationes formales determinandi, nos ad assentiendum conclusioni; imo ad hoc vt id iudicemus, debemus vel aliis pluribus discursibus: quamuis enim illæ præmissæ iudicantur, veræ determinent & moueant aliquo modo intellectum ad assensum conclusionis, tamen per illum assensum conclusionis non iudicamus hoc.

Si dicas assentiri præmissis vt quo, non esse aliud quam assensum conclusionis dicere dependentiam ab illis tanquam ab illis, quæ determinant intellectum ad assensum conclusionis; quamuis id concederetur, non est contra conclusionem, quia sic respicere præmissas non est proprie loquendo illis assentiri vlla ratione.

Confirmatur, quia non magis deberet dici intellectus assentiri præmissis vt quo, dum assentitur conclusioni, quam credere vt quo reuelationi euidenti, ob quam credit aliquod mysterium absurdum: sed absurdum videtur dicere quod intellectus credendo mysterium obscurum, credat vlla ratione reuelationi, quæ euidenter proponitur: ergo non est dicendum quod intellectus assentiendo conclusioni ob præmissas, assentiatur villo modo eodem actu præmissis.

Confirmatur secundo, quia non magis debet eodem actu intellectus assentiri conclusioni, & præmissis, quam voluntas tendere in medium & finem: sed non debet voluntas eodem actu tendere in medium & finem, aut volendo vtrumque, aut nolendo vtrumque, aut volendo vnum, & nolendo alterum: ergo non debet intellectus assentiri eodem actu conclusioni, quo assentitur præmissis. Probatur minor, quia quando quis vult conseruare vitam, tanquam finem, & in ordine ad hoc non vult interficere se, aut mædudare cibum venenosum aut insalubrem, per illum actum nolendi, nec vult conseruare vitam, alias idem actus esset volitio & nolitio, quod videtur absurdum; nec etiam non vult conseruare vitam, vt patet, ergo, &c.

6. Et per hoc patet responsio ad obiectionem vnam, quæ opponi solet conclusioni: non potest quis habere actum circa medium, vt medium, quin eodem actu feratur circa finem, vt finem; nec potest quis credere ob reuelationem, quin eodem actu feratur in reuelationem: ergo nec potest quis tendere in conclusionem, vt talis est, quin tendat in præmissas.

Respondeo ex dictis posse quem tendere in medium, quæ tale, sine eo quod eodem actu velit finem, & posse quem credere ob reuelationem, quin credat ipsi reuelationi, aut iudicet eam esse eodem actu. Vnde negatur antecedens in sensu, in quo possit aliquid facere contra conclusionem: & dico in tali sensu, quia dupliciter potest electio, hoc est actus quo volumus mediū, & fides quæ credimus ob reuelationem, tendere in finem & reuelationem; vno modo, quatenus dicerent ordinem aliquem ad illa, à quo tamen ordine non haberetur quod volitio mediū esset volitio finis, vt actus credendi esset assensus reuelationi; & hanc tendentiam possumus admittere in electione ad finem, & fide ad reuelationem, & etiam consequenter in assensu conclu-

sionis ad præmissas: & fortassis doctiores nihil aliud intelligunt aut volunt quam hoc, dum dicunt electionem versari circa finem, & fidem circa reuelationem, & assensu conclusionis intellectum assentiri vt quo præmissis: & sic intellectui non essent in re contra nos, sed solum in modo loquendi, in quo tamen ipsi peiorem videntur habere partem, quia reuera non est idem respicere præmissas quomodocumque, & assentiri ipsis: alias quandoquidem assensus respicit intellectum; deberet quis dici per assensum omnem productum ab intellectu, & respicientem ipsum, assentiri intellectui.

7. Alio modo potest electio respicere finem, quatenus esset volitio aut nolitio ipsius, & fides reuelationem, quatenus crederetur reuelatio per ipsam, aut veller quis finem actu eodem, quo vult media. Et in hoc sensu antecedens facit ad propositum, & à nobis negatur. Iuxta hanc autem doctrinam potest claritatis gratia distingui antecedens: non potest quis habere electionem aut fidem, quin eodem actu feratur in finem & reuelationem, quatenus actus electionis, & fidei dicat aliquam dependentiam ad reuelationem & finem, concedo, quatenus volitio illa, quæ est electio, sit volitio formalis finis, aut actu fidei, quo creditur reuelatum, credatur etiam reuelatio, nego antecedens. Et similiter distingo consequens: quatenus assensus conclusionis necessario dicat aliquem ordinem ad præmissas, concedo consequentiam; quatenus diceret talem ordinem, vt per eum intellectus assentiatur præmissis, nego consequentiam.

8. Obiicies secundo: Possunt dari actus distinctæ speciei circa eandem conclusionem materialiter sumptam: sed hoc non ex alio capite, quam quod illa conclusio deduci possit ex præmissis, & quod illi assensus dicant ordinem ad diuersas illas præmissas: ergo assensus conclusionis versatur circa præmissas.

Respondeo distinguendo consequens: versatur circa præmissas, quatenus dicat aliquem ordinem ad illas, concedo consequentiam: quatenus dicat talem ordinem vt debeat dici assensus talis, quo intellectus assentitur, nego consequentiam. Si autem quæras, qualem ordinem dicat ad præmissas, respondebitur quæstione sequenti.

Obiicies tertio: Præmissæ sunt, quæ formaliter determinant intellectum ad assensum conclusionis; ergo assentiri intellectus præmissis per assensum conclusionis.

Respondeo negando consequentiam: sicut enim illo actu quo intelligimus entia rationis, non intelligimus entia realia, per quæ tamen determinamur, & mouemur ad illam intellectionem, cum entia rationis non possint mouere intellectum: ita in proposito dicendum est.

Q V Æ S T I O I I.

Quomodo dependet assensus conclusionis ab assensibus præmissarum.

*9. I*am diximus quæstione præcedenti assensum conclusionis dependere actu ab assensu præmissarum, & id vel ex hoc ipso certum est, quod non haberetur nisi haberetur assensus præmissarum: etiamsi enim aliquis apprehenderet tres propositiones obiectiuas, ex quibus constituitur syllogismus, esse optime dispositas in modo & figura, atque adeo cognosceret certo præmissas non posse esse veras, quin conclusio vera esset: tamen adhuc nisi iudicaret præmissas esse veras, non assentiretur illarum conclusioni, vt patet experientia; est ergo aliqua dependentia, & consequenter aliquis ordo in assensu conclusionis ad assensum præmissarum.

Quia vero res aliqua dependere potest actualiter ab alia tripliciter: primo sic, vt quamuis dependeat hic & nunc, non tamen tam necessario, quin naturaliter etiam possit, vel illud ipsum, vel aliquid eiusdem rationis cum ipso esse absque dependentia ad illud, & sic calor dependet quandoque à sole, quandoque ab igne, quandoque ab aliis causis. Alio modo sic, vt non possit esse naturaliter absque illa dependentia, quamuis posset supernaturaliter; & sic intellectio supponitur communiter dependere à specie impressa. Tercio sic, vt nec supernaturaliter posset esse absque

Dupliciter potest electio tendere in finem & fides in reuelationem.

Triplex est aliquid potest dependere ab alio.

absque illo, & sic relatio dependet à fundamento, & secundum Thomistas actus omnis vitalis à potentia vitali.

10. *Hinc dubitari potest*, quoniam ex his modis dependeat assensus conclusionis à præmissis. Quia in re existimo dicendum quod non dependeat à præmissis formalibus tertio modo: cum enim sint actus realiter distincti, non apparet ratio tam necessaria connexionis inter illos, quin possit esse assensus conclusionis supernaturaliter absque assensibus præmissarum; Vnde difficultas est, utrum dependeat necessario connaturaliter loquendo ab assensu præmissarum: & quidem quantum ad hoc non potest esse dubium, quin, quatenus dicitur assensus conclusionis formaliter loquendo, debeat dependere ab assensu præmissarum, quia per assensum conclusionis formaliter intelligimus assensum, qui habetur ex assensu præmissarum: ergo ut sic debet esse ex præmissis, & consequenter, cum dependentia ad illas. Sed dubium est, an ille actus, qui sequitur hic & nunc ex præmissis, & propterea vocatur assensus conclusionis formaliter, possit quoad substantiam, & rationem suam specificam esse connaturaliter loquendo absque eo quod sit à præmissis, seu habeat dependentiam ab assensibus præmissarum: si potest, tum esse assensum conclusionis formaliter loquendo non erit ipsi intrinsicum, sed extrinsecum & accidentale; & non sequitur præcise ex eo quod unus actus sit ex præmissis, & alius non sit, quod distinguantur specie: si non potest, tum esse assensum conclusionis formaliter est ipsi intrinsicum, & ex eo quod unus actus sit ex præmissis, & alius non sit, sequetur quod distinguantur specie.

11. *Rursus*, quia potest aliquis actus habere dependentiam intrinsecam ab assensibus præmissarum absque eo, quod habeat dependentiam tam intrinsecam ab assensibus huius speciei, quin actus talis in specie possit esse cum dependentia ab assensibus diversæ speciei, potest ulterius dubitari, an assensus conclusionis formaliter dicat dependentiam intrinsecam ab assensibus talis speciei, ita, ut naturaliter similis assensus nequeat procedere ab assensibus diversæ rationis.

Denique, quia dependentia assensus conclusionis ab assensu præmissarum vel debet esse dependentia ab illo, tanquam à conditione sine qua non, vel tanquam ab aliqua causa; & quia non potest dependere ab illo, aut tanquam à causa finali, quia sine dubio assensus conclusionis non ordinatur ad assensum præmissarum, tanquam ad finem, sed potius è contrarium tanquam à causa materiali aut formali, cum certum sit nec assensum conclusionis subiectari in assensu præmissarum, quod necessarium esset, ut assensus præmissarum esset causa materialis eius, nec assensum præmissarum subiectari in assensu conclusionis, quod necessarium esset, ut assensus præmissarum esset causa formalis assensus conclusionis: Hinc tota difficultas reducit, an dependeat ab ipsis tanquam à causa efficiente, aut tanquam à conditione sine qua non: & quidem hæc ultima difficultas est, quæ principaliter solet in hac questione examinari, & in ea sunt plures sententiae.

12. *Prima sententia* docet, assensum conclusionis dependere à præmissis in genere: causa efficiens concurrentis per influxum physicum simul cum intellectu ad eius productionem. Hanc tenet *Mastrius disput. 11. quæst. 3.* qui eam putat esse *Doctores quæst. 1. prol. ad secundum & alios locis*. Eam etiam sequuntur *Thomistæ* communiter rebus *Complutensibus disput. 17. quæst. 3.* qui particulariter rem explicantes dicunt præmissas concurrere ad assensum conclusionis, vel in quantum actus intellectus, quibus assentimur præmissis, producant speciem aliquam intelligibilem, quæ simul cum intellectu producit efficienter illum assensum, vel in quantum illius assensus immediate cum intellectu inhaeret in illum.

Secunda sententia est *Averse quæst. 25. sect. 3.* assentientis assensus præmissarum solum concurrere per modum conditionis sine qua non, eo modo quo secundum probabiliorem sententiam concurret propositio bonitatis ad amorem: & eam etiam videtur tenere *Arriaga disput. 5. sect. 5.* qui dicit eos concurrere non physice, sed quatenus illumina-

nant intellectum, ac dirigunt illum.

Tertia sententia est aliquorum in manuscriptis, quod assensus præmissarum concurrant per modum conditionis tantum, præmissæ vero obiectivæ concurrant efficienter & physice.

Quarta sententia est aliorum etiam in manuscriptis, quod tam formales præmissæ quam obiectivæ concurrant tantum per modum conditionis sine qua non.

CONCLUSIO I.

13. *Assensus conclusionis habet connaturalem dependentiam ab assensibus præmissarum, ita ut naturaliter talis esset in specie non possit esse absque præmissis formalibus*. Hæc videtur communiter supponi ab omnibus, quamvis *Arriaga disput. 15. num. 23.* dicat aliquos tenere oppositum.

Probat ab *Arriaga*, quia nisi conclusio intrinsece dependet ab assensibus præmissarum, multi essent syllogismi, in quibus non posset assignari quis actus de facto esset conclusio: sed hoc est absurdum, ergo. Probat maiorem, quia sunt aliqui syllogismi constati ex tribus propositionibus quarum una potest esse aliquando conclusio respectu aliarum duarum propositionum, & aliquando præmissa respectu unius ex illis duabus: sed quando proponuntur huiusmodi syllogismi in intellectu, non potest dici quænam propositio ex illis sit conclusio, & quænam non, nisi assensus conclusionis intrinsece dependeat à præmissis: ergo.

Contra hanc reprobationem primo facit, quod æque militet contra ipsummet: nam si ex eo quod ex tribus propositionibus propositis intellectui una possit indifferentiter esse conclusio vel præmissa, sequitur non posse cognosci, quænam sit conclusio; etiam ex eo quod una possit indifferentiter producere alteram, vel ab altera produci, non poterit cognosci quænam producatur, aut quænam producat, & consequenter non poterit cognosci quænam sit conclusio: sed secundum *Arriagam* si una sit indifferens, ut sit conclusio, & præmissa, erit indifferens ut producatur & producat: ergo secundum ipsum non poterit cognosci quænam sit conclusio.

Confirmatur hoc, quia aut illæ tres propositiones sunt indifferentes ex se ad hoc, ut habeatur actus conclusionis circa unam ac alteram, aut non sunt, sed sunt determinatæ, ut habeatur actus conclusionis circa unam: si secundum dicatur, tunc tota probatio *Arriagæ*, quæ procedit ex illa indifferentia, si verò dicatur primum, ergo ut determinetur intellectus ad assentiendum uni per modum conclusionis, debet aliquid aliud accedere: sed illud aliud potest sufficere ad determinandum intellectum tam bene in sententia aduersariorum, quam in sententia *Arriagæ* ergo.

16. *Contra secundum*, quia quamvis ex hoc discursu *Arriagæ* haberetur, quod conclusio deberet causari ab assensu præmissarum, non sequeretur præcise ex hoc, quod assensus qui est conclusionis, esset essentialiter assensus conclusionis, ut conclusio est; quia quamvis hic & nunc procederet ab illis præmissis, non sequeretur, quin posset produci assensus talis rationis essentialis absque illis: sicut calor, licet hic & nunc producatur ab igne, potest tamen produci calor eiusdem speciei ab alia causa absque concursu ignis.

Probat ergo aliter conclusio, quia experientia potest unusquisque in se animadvertere, quod non eodem modo fertur in propositionem obiectivam, quando determinatur ad assentiendum ipsi ex præmissis, & quando aliunde determinatur absque assensu præmissarum: ergo signum est quod ille assensus, qui habetur virtute præmissarum formalium, sit distinctus rationis ab illo, qui haberetur naturaliter absque concursu earum. Confirmatur hoc amplius per dicenda conclusione sequenti.

17. *Probari posset ulterius* ex doctrina *Arriagæ* num. 27. quia si conclusio non haberet ex se rationem aliquam particularem, ob quam exigeret à præmissis provenire, non posset colligi quod dependet physice ab illis principiis, ergo saltem in sententia eorum, qui admittunt huiusmodi dependentiam physicam, debet admitti dependentiam

Assensus conclusionis habet intrinsecam dependentiam connaturalem ab assensibus præmissarum.

Assensus conclusio nis potest naturaliter esse absque assensu præmissarum.

intrinseca, & non accidentalis. Probatur antecedens, quia si non haberet ordinem intrinsecum, ratione cuius exigeret provenire à præmissis, posset ab aliis causis provenire: ergo non posset cognosci, quod proveniret à præmissis.

Hæc probatio nihil valet; nam sicut potest hic & nunc cognosci quod calor proveniat ab igne, licet possit provenire aliunde, ita posset assensus conclusionis provenire hic & nunc à præmissis, quamvis ex aliis etiam causis produci posset; unde in forma nego antecedens cum consequentia suæ probationis.

Et si quæras unde possit colligi quod proveniret à præmissis. Respondeo, ex eo quod non sit alia aliqua causa tum præsens, à qua proveniat, & quod debeat provenire ab aliqua causa; qui est etiam discursus, quo mediante potest colligi, quod calor proveniat hic & nunc ab igne.

CONCLUSIO II.

Assensus
conclusionis
dependet
ab assensu
præmissarum
in particulari.

18. *Assensus conclusionis non solum dependet à præmissis ita, ut non possit esse naturaliter absque aliquibus præmissis formalibus, sed etiam dependet intrinsece à talibus præmissis formalibus in particulari, ita ut non possit esse naturaliter ab aliis præmissis formalibus diversæ speciei.*

Hæc etiam est communis, & probatur, quia aliàs assensus conclusionis, deductæ ex præmissis obiectivis probabiliter cognitis, posset provenire ex iisdem præmissis scientificè cognitis, & è contra assensus conclusionis, deductæ ex præmissis certo cognitis, posset provenire ex præmissis probabiliter tantum cognitis: sed hoc est absurdum, quia sequeretur quod esset assensus certus & incertus; certus quidem, quia procederet ex præmissis certo cognitis; incertus autem, quia procederet ex præmissis cognitis cognitione tantum probabilis: ergo. Probatur maior, quia nihil impedit nisi quod assensus præmissarum sint diversæ speciei: ergo si non dependeret per se connaturaliter assensus conclusionis ab assensibus determinatis talis speciei, maior esset vera.

19. *Confirmari posset hoc, quia aliàs scientia à priori, & scientia à posteriori de eadem conclusione obiectiva essent eiusdem speciei, & scientia physica ac metaphysica, quia non apparet ratio distinctionis earum, nisi quod præmissæ formales sint diversæ speciei. Sed hæc confirmatio se sola non sufficeret, quia facile posset negari sequela cum sua probatione.*

Ratio autem, unde colligeretur distinctio istarum scientiarum, esset quia dicerent ordinem per se ad diversas præmissas obiectivas; unde quamvis ex hoc etiam sequatur quod dicant ordinem ad diversas præmissas formales; tamen posset dici quod hoc esset per accidens in ordine ad distinctionem istarum scientiarum, quæ distinguerentur eodem modo, quamvis per impossibile istæ præmissæ formales non essent diversæ speciei.

Melius confirmari potest conclusio experientia, qua constat nobis non eodem modo nos ferri in conclusionem obiectivam, quando deducimur in eius cognitionem per præmissas formales huius, & illius speciei.

CONCLUSIO III.

Vnde colligatur
intrinseca
dependen-
tia conclu-
sionis à
præmissis
formali-
bus.

20. *Licet non possit cognosci ista dependentia intrinseca, quæ est in actu conclusionis ad præmissas formales per hoc præcisè, quod causarent physice & effectivè conclusionem; potest tamen cognosci per hoc, quod & causent illam effectivè, & non possit causari connaturaliter loquendo absque præmissis, neque ab aliis præmissis, quam huius rationis. Hæc etiam debet esse in se communis.*

Probatur prima pars, quia aliquid potest causare physice aliud, quod non habet huiusmodi dependentiam intrinsecam ab illo, ut patet de igne respectu caloris: ergo non potest ex causatione physica præcisè colligi quod sit talis dependentia.

Probatur secunda pars, quia eo ipso quo aliquid non potest produci ab alio quam ab homine, v. g. sequitur quod dicat dependentiam particularem actualem ad hominem, quoties datur, sine qua esse non posset connaturaliter; & hinc quoties videmus aliquos effectus ex natura sua intrinseca determinate sibi causas distinctæ speciei,

colligimus illos esse diversæ speciei.

CONCLUSIO IV.

21. *Præmissæ formales concurrunt efficienter ad productionem conclusionis, & non mediante aliqua specie, sed immediate. Hæc est iuxta primam sententiam ex præmissis contra secundam.*

Probatur secunda pars, quia superflue requireretur species vlla producta per illas præmissas formales ad productionem conclusionis: quia enim ratione possent concurrere ad productionem illius speciei immediate, possent etiam ad productionem conclusionis.

Probatur ergo prima pars, in qua sola est principalis difficultas, quia ipsamet præmissæ obiectivæ, & conclusio obiectiva cum speciebus quibuscumque ab iis productis, & apprehensione, ac etiam iudicio necessariæ connexionis, quam habet veritas conclusionis cum præmissis, non sufficiunt ad determinandum intellectum ad cognitionem conclusionis: ergo aliquid aliud requiritur ad concurrendum physice cum intellectu; sed nihil præter assensus præmissarum, quibus positis necessariò sequitur ille assensus conclusionis: ergo assensus præmissarum concurrunt physice cum intellectu. Probatur antecedens, quia experientia constat quod, positis iis omnibus absque assensibus præmissarum, non sequitur assensus conclusionis.

Responderi posset negando consequentiam, quia licet sequatur, quod aliquid aliud requiratur, non tamen ut concurrat physice; quia posset requiri tanquam conditio sine qua non, sicut requiritur cognitio ad amorem.

Sed contra primo, quia ad diversitatem specificam assensuum præmissarum sequitur diversitas specifica in assensibus conclusionum, etiam si conclusiones obiectivæ, & præmissæ obiectivæ sint eiusdem speciei: ergo assensus illi non sunt conditiones sine quibus non respectu conclusionum formalium. Probatur consequentia, quia ad varietatem specificam conditionis sine qua non præcisè, non sequitur diversitas specifica in effectu sequente, ut patet à priori, quia non potest bene concipi quomodo id fieri possit; & à posteriori, tum quia de facto ex maiori, vel minori applicatione calidi ad passum non sequitur effectus productus ex illo esse diversæ speciei; tum, & magis directe ad propositum, quia actus misericordiae sequens ad iudiciū probabile huius speciei de bonitate misericordiae; non distinguitur specie ab actu sequente ad aliud iudiciū probabile, aut certum, etiam distinctæ speciei, si cetera sint eiusdem rationis, ut omnes tenent: ergo varietas conditionis sine qua non, & præsertim si sit talis conditio, qualis est iudicium intellectus, non variat sequentes effectus.

23. *Nec refert, quod amor proveniens à charitate in via sit distinctæ rationis ab amore proveniente ab ipsa in patria, quamvis charitas habitualis, & voluntas sint eiusdem rationis utrobique, quandoquidem hæc varietas non oritur ex varietate propositionis obiecti utrobique, aliàs amor, quo amaret quis Deum cognitum per fidem naturalem, esset distinctæ speciei ab amore quo amaretur, ut cognitus per scientiam aut opinionem naturalem, contra omnes: sed oritur ex eo quod cum illa varietate propositionis formalis sit etiam varietas ex parte obiecti: nam Deus in se secundum rationem particularem distincte proponitur in patria, & non proponitur sic in via, sed secundum conceptum abstractivum & confusum; unde ex parte obiecti est diversitas sufficiens, ratione cuius possent causari amores isti diversi: sed quando per diversas cognitiones idem ipsum obiectum secundum eandem rationem cognoscitur, ut contingit in casu nostro, & præsertim per cognitiones eiusdem ordinis, profecto ex varietate cognitionis non deberet argui varietas in effectu, si solum se haberent per modum conditionis sine qua non.*

24. *Probatur posset hæc pars aliter, quia præmissæ formales substituantur loco speciei impressæ determinantis intellectum ad assentiendum conclusioni: sed illa species determinat intellectum efficienter: ergo & præmissæ formales suppleant locum eius. Propter hoc argumentum concedit*

Præmissæ
formales
concurrunt
efficienter
ad assensum
conclusionis
immediate
sine specie.

concedit *Arriaga* num. 61. dum intellectus assentitur præmissis, interuenire speciem aliquam conclusionis, quæ effectiue ad eam concurrat, & deinde contra hoc obicit nouam, vt ipse ait, & grauem difficultatem, quia posset fieri, quod non haberet quis speciem conclusionis, vt si numquam ante cognosceretur veritas conclusionis: in tali casu præmissæ concurrerēt efficienter, quia nihil aliud esset, quod suppleret defectū istius speciei.

Et si dicatur, quod si tum præmissæ producerent speciem conclusionis, quæ concurrere posset effectiue, & que posset dici, quod sicut concurrerent ad speciem conclusionis, concurrerent ad ipsammet conclusionem.

Ad hoc respondet Arriaga, quod in tali casu species ipsarum præmissarum formalium concurrunt, non verò ipsamet præmissæ, quia actibus intellectus non tribuitur ista virtus, vt vna alteram possit producere.

25. *Sed certe nec hac probatio, nec doctrina Arriagæ* vlllo modo placent, non quidem probatio, quia falsa est absolute maior; non etiam doctrina *Arriagæ* primo, quia si intelligit vllā speciem conclusionis interuenire præter species, quæ deseruiunt ad simplicem apprehensionem conclusionis obiectiue, omnino falsum est, quia gratis & superflue assereretur talis species, nec potest assignari à qua causa produceretur, nam quæcumque causa ipsam produceret, posset æque bene producere ipsammet conclusionem formalem. Si autem intelligat interuenire debere illam speciem quæ requiritur ad simplicem apprehensionem conclusionis, male supponit eam vllum, in quo illa non sit, impossibile enim est absque illa haberi iudicium de conclusione, saltem naturaliter.

Secundo, quia male asserit, quando primo producit assensus conclusionis, ad eam concurrere species præmissarum formalium; nam multo melius adscriberetur illa productio ipsimet præmissis formalibus, si non sufficeret concursus ipsorum per modum conditionis sine qua non, quod si diceretur sufficere huiusmodi concursus in præmissis formalibus, ipsamet præmissæ obiectiue & conclusio obiectiua posset sufficere cum intellectu, tanquam causa effectiua adæquata ad producendum efficienter assensum conclusionis, supposita illa conditione sine qua non, & gratissime requireretur concursus vllius alterius speciei.

Confirmatur conclusio, quia maiorem videtur habere causalitatem assensus præmissarum circa conclusionem, quam prima apprehensio circa iudicium, vt fatetur ipsamet *Auerſa*, & patet ex eo quod assensus hic infertur illatiue, & quasi per impulsum quandam ex assensu præmissarum, quod non est verum de iudicio respectu apprehensionis: sed apprehensio habet rationem conditionis sine qua non respectu iudicii; ergo assensus præmissarum habet plusquam rationem talis conditionis, & consequenter habet concursum effectiuum.

26. *Obicitur primo*. Propositio intellectus tam necessario requiritur ad actum voluntatis, & simplex apprehensio ad iudicium, quam assensus præmissarum requiritur ad assensum conclusionis, & tamē illa propositio non habet aliam causalitatem, quam conditionis sine qua non respectu actus voluntatis, sicut nec apprehensio respectu iudicii; ergo idem dicendum de assensu præmissarum respectu assensus conclusionis.

Confirmatur, quia vnus actus intellectus non debet habere virtutem productiuam alterius.

Respondeo negando consequentiam, quia exigentia actus intellectus ad actum voluntatis est solummodo per modum applicationis obiecti ad voluntatem, & consequenter sufficit vt dicatur conditio sine qua non; & idem est de apprehensione respectu iudicii, nec est vlla ratio particularis, ob quam dicatur concurrere efficienter; non est autem ita de assensibus præmissarum respectu conclusionis, vt patet ex dictis.

Ad confirmationem obiectionis nego antecedens, tam facile quam asseritur.

27. *Obicitur secundo*: Potest haberi assensus conclusionis, quando actu non sunt propositæ præmissæ, & quando consequenter non habetur actu assensus præmissarum,

vt quando quis recordatur se probauisse aliquam conclusionem bono discursu, & obliuiscitur discursus: et ergo assensus formalis præmissarum non concurrat effectiue ad assensum conclusionis. Probatur consequentia, quia illa causa, quæ sufficit ad assensum conclusionis, quando præmissæ non proponuntur, sufficit etiam quando proponuntur, & consequenter superfluit concursus præmissarum.

Hæc obiectio æque militat contra aduersarios ac contra nos. *Responderetur* autem primò negando consequentiam, quia illa causa, quæ sufficit ad assensum conclusionis, tum non habetur quando adsunt præmissæ actu propositæ: illa enim causa, quæ sufficit tum cum intellectu, non est ipsa conclusio apprehensa, nec conclusio apprehensa simul cum præmissis, sed vltèrius requiritur memoria discursus præteriti in confuso; memoria autē illa non habetur, quando actu proponitur ipsamet discursus, vt patet. Quod si etiam tum haberetur illa causa nõ deberet concurrere, quia solū habet concurrere, quando absunt illæ præmissæ, quarum defectū supplet, vnde non debet concurrere, quando actu habentur.

28. *Respondeo secundo* negando haberi assensum conclusionis in absentia præmissarum eiusdem rationis cum illo, qui habetur iisdem propositis, quidquid dicat alij. Moueor ad hoc negandū, quia vnus assensus dependet actualiter à memoria alicuius discursus in confuso, & est assensus in se etiam minus clarus quam alter assensus, & minus certus; alter autem assensus dependet ab actuali discursu determinato, & est magis clarus & certus, vnde facilius posset quis dubitare de veritate assensus habiti per memoriam, quam assensus habiti per actualem discursum; id quod de assensu demonstratiuo videtur euidenter, de quo non potest quis dubitare quando præmissæ actu proponuntur: sed quando quis assentiretur eidem conclusioni propter memoriam tantum confusam, qua recordaretur se habuisse aliquando discursum demonstratiuum, posset dubitare de veritate eius, dubitando scilicet de infallibilitate memoria.

29. *Confirmatur hoc*, quia quando quis assentitur conclusioni propter discursus distinctæ rationis, & diuersa media, habet assensus distinctæ rationis, & ipsamet per reflexionem potest aduertere illam diuersitatem; sed quando postea assentiretur eidem conclusioni ob memoriam alicuius discursus ante habiti, & confuse cogniti, non posset aduertere, an actus, quem haberet, conueniret potius cum vno quam cum altero ex assensibus illis pluribus habitis antea; nec etiam esset vlla ratio, cur assensum vnum haberet prius, quam alterum: ergo potius dicendum est, quod neutrum haberet, sed alium actum distinctæ rationis.

Et si quæras, quid determinat effectiue intellectū ad assensum conclusionis, quando præmissæ actu non proponuntur. *Respondeo* speciem impressam ipsiusmet assensus ante habiti, & aliquando quidem hanc solam, & aliquando simul cum hac concurrere speciem, qua recordamur nos aliquando deduxisse illam conclusionem ex aliquibus præmissis. Itaque quando recordamur nos assensisse certo vel probabiliter conclusioni, & non recordamur an ad hoc deducebamur per præmissas, nec ne, tum species ipsiusmet assensus ante habiti sufficit ad determinandum nos ad assentiendum iterum eidem conclusioni. Quando vero recordamur nos assensisse illi conclusioni propter aliquas præmissas, tum species assensus conclusionis & præmissarum in confuso cognitarum nos determinant.

CONCLUSIO V.

30. *Non sufficit apprehensio præmissarum obiectiuarum* Requiruntur ad assensum conclusionis, ac etiam assensus præmissarum obiectiuarum ad determinandum intellectum ad assensum conclusionis, quamuis syllogismus sit optime constructus.

Hæc patet, quia vltèrius requiritur iudiciū de necessaria cōnexionē veritatis conclusionis cū veritate præmissarum; quod iudiciū non semper causatur ex assensibus præmissarum & apprehensione earū ac conclusionis.

A a

Magis dependet assensus conclusionis à præmissis, quam iudicium ab apprehensione.

Non habetur talis assensus sine præmissis, quæ habentur cum illis.

vt patet manifeste in syllogismis factis in aliis modis præter quatuor primos modos primæ figuræ, nam eorum consequentia non est tam euident, quin requirat probationem per reductionem eorum ad quatuor illos primos modos, aut per reductionem ad impossibile: & hoc ipsum videtur intendi per eos autores, qui exigunt ad assentiendum conclusioni præter assensum præmissarum iudicium de bonitate consequentiæ: nam hoc iudicium videtur esse iudicium de necessaria connexione veritatis conclusionis cum veritate præmissarum: quod si aliud volunt, omnino falluntur.

Quid determinat ad iudicium de bonitate consequentiæ.

31. *Et si quæras*, à quo causetur hoc iudicium. *Respondeo* aliquando illud causari ab ipsomet syllogismo obiectiuo apprehenso, quando scilicet est syllogismus perfectus ac clarus, hoc est factus in quocumque ex quatuor primis modis primæ figuræ, aliquando verò causatur per illum discursum, quo cognoscitur syllogismus obiectiuus posse reduci ad illos syllogismos primæ figuræ; aliquando denique per illum discursum, quo cognoscitur, quod si negaretur consequentia, reduci posset eam negans ad impossibile.

Si quæras rursum, an hoc iudicium concurrat effectiue ad assensum cōclusionis. *Respondeo* affirmatiue propter easdem rationes, propter quas idem dixi de iudicio præmissarum, quæ de hoc æqualiter concludunt.

CONCLUSIO VI.

Conclusio non habet aliam dependentiam à præmissis.

32. *Præter has dependentias conclusio formalis, seu assensus conclusionis obiectiuæ nullam habet dependentiam à præmissis.* Hæc est conformis primæ sententiæ supra relatæ, quæ non specificat aliam dependentiam conclusionis à præmissis, quam dependentiam in genere causæ efficientis.

Probatur autem breuiter, quia positis his dependentiis solis habebit actus perfectissime rationem conclusionis formalis, & eo non posito non haberet talem rationem, nec est vlla necessitas aut indicium vllius alterius dependentiæ: ergo.

Et hinc patet manifeste, primò assensum conclusionis non dependere immediate à præmissis obiectiuis, nec vlla ratione, nisi quatenus illæ requiruntur ad cauenda iudicia de præmissis, & necessaria connexionem veritatis conclusionis cum veritate istarum præmissarum. *Patet secundo*, per actum conclusionis non ferri nos in ipsas præmissas obiectiuas, aut formales formaliter, & explicite, quia ex his dependentiis non sequitur quod ita feramur, nec ex experientia ipsiusmet actus conclusionis, aut ex vlla alia ratione id colligitur; ergo frustra ac gratis id asseritur: & per hoc confirmatur resolutio nostra in præcedenti conclusione.

33. *Obiicies*: sicut per actum electionis ferimur non solum in media, sed in finē, ita per assensum conclusionis non solum tendimus in conclusionē, sed in præmissas: sed non solum ferimur in finem per electionē quatenus electio causatur physice à fine aut intentione ipsius, sed alia ratione particulari: ergo similiter dicendum de conclusione, & cōsequenter est alia dependentia cōclusionis ad præmissas præter dependentiā effectiuā.

Confirmatur: quamuis Deus se solo produceret cum intellectu assensu conclusionis, adhuc per eū tenderemus actu in præmissas, alias non esset conclusio: ergo habet aliū ordinem ac dependentiā ad præmissas præter illum, quem dicit ad illas, vt ad causas efficientes.

Confirmatur secundo, quia in discursu aliquid in mente correspondet particulæ illatiuæ, ergo, & illud in nobis experimur: sed illud nō potest esse dependentia ad præmissas, vt ad causas effectiuas, quia non expectimur illā dependentiam, sed eam colligimus per discursū, si tamen detur vlla ratione; ergo aliqua alia dependentia & ordo est in assensu cōclusionis præter dependentiā illā effectiuā.

34. *Respondeo* primò forte minorem esse fallam, quia fortassis solū volumus directe ipsa media per illū actū, & licet dicamur etiam tendere in finē, per hoc tamē nihil aliud denotatur, nisi quod nō vellemus media, nisi tenderemus in finē per alium actum determinantē voluntatem ad illā electionem. Quod si experientia aliqua

constet oppositū de electione, nimirum quod actu per illum ordinem media ad finē ita, vt respiciat actu finē etiam, tum *Respondeo* secundo negando maiorem, quia certe talis experientia non est de assensu cōclusionis, imo potius opposita, vt facile quis in seipso animaduertat, si reflectat supra illū actū, quo assentitur conclusioni. Quid autem reuera dicendum sit de dependentia electionis à fine, dicitur in libris de Anima disput. de Voluntate.

Ad primam confirmationem Respondeo negando antecedens, ad cuius probationem dico esse quæstionem de nomine, an tum vocandus esset ille actus conclusio, necne; nam si per conclusionē intelligatur actus causatus actualiter per influxum præmissarum, non erit actu conclusio, nec necessarium est quod sit actu conclusio; si autem intelligatur per conclusionem actus ille, qui connaturaliter exigit à præmissis produci, & sine quibus naturaliter produci nequit, erit conclusio, etiam in tali casu: quid autem intelligendum sit per conclusionem, est mera quæstio de nomine.

Ad secundam confirmationem Respondeo, illud quod correspondet particulæ, ergo, esse necessariam connexionem, quæ proponitur inter veritates præmissarum, & veritatem conclusionis obiectiuæ, quam connexionem iudicamus esse inter illa, quoties assentimur conclusioni, & cōsequenter experimur nos illamcernere; vnde in forma *Respondeo* negando consequentiam, quia illud, quod significatur per ly ergo, non reperitur in ipsamet conclusione formali, seu assensu conclusionis obiectiuæ, sed potius est aliquid prærequiritum ad illum assensum habendum, connaturaliter loquendo.

39. *Obiicies secundo*: Assensus præmissarū dicit alium ordinem ad præmissas obiectiuas earumque species, quam dependentiæ in genere causæ efficientis; & idem est de assensu conclusionis respectu ipsiusmet conclusionis obiectiuæ: ergo idem est dicendum de assensu conclusionis respectu præmissarum vel formalium, vel obiectiuarum, vel vtrarumque. Probatur antecedens, quia quamuis actu non causarentur assensus præmissarum à præmissis obiectiuis, nec assensus conclusionis ab ipsa conclusione, adhuc actualiter respicerent illa.

Respondeo negando consequentiā, & ratio disparitatis est, quod per assensum præmissarū formaliter respectu intellectus in ipsas præmissas obiectiuas, & ex natura sua intrinseca habeat ille assensus declarare naturam istarū præmissarū, vnde dicit huiusmodi ordinē actualē manifestatiui ad ipsas, & idē est de assensu cōclusionis respectu ipsius conclusionis; sed assensus cōclusionis non tendit ex natura sua formali actualiter in præmissas vllas declarando illas aut determinando intellectum formaliter ad ipsarum considerationem.

Ex quibus vltius patet rationē cōclusionis formaliter haberi, vel à sola exigentia dependendi in genere causæ efficientis à præmissis formalibus, & iudicio de necessaria connexionem veritatis conclusionis cū veritatibus præmissarum; vel certe ab illa exigentia & etiā à dependentia actuali superaddita ipsi. Cuius oppositum videtur docere *Arriaga disput. 15. sect. 4. subsecione prima*, ad cuius fundamenta per iam dicta patet responsio.

QVÆSTIO III.

Virum positis præmissis necessitetur intellectus ad assentiendum conclusioni.

36. *S*uppono ex sūmulis syllogismū esse orationē, in qua quibuscūq; positis aliud ex his, quæ posita sūt, necessario sequitur, eo quod hæc sūt id est esse orationē, in qua duæ propositiones ita inter se disponuntur, vt alia propositio ex iis necessario sequatur: quæ duæ propositiones sic dispositæ vocantur *præmissæ*, tertia vero, quæ ex iis sequitur, vocatur *conclusio*. Itaq; cōtrouertitur vtrum intellectus assētiens præmissis sic dispositis, & apprehendens conclusionē, ac iudicās præmissas esse rite dispositas in modo & figura, necessitetur ad assentiendum cōclusioni, & hoc nō solū necessitate specificationis, sed etiā exercitii. Voco autē *necessitatē specificationis* illā, quæ necessitetur ad producendum assensū circa conclusiōem.

Quid necessitate specificationis.

cōclusionem casu, quo vilo modo haberet actum circa illam, quamvis non necessitaretur ad producendum vllum actum circa illam. *Necessitatem exercitij* voco illam, qua necessitaretur ad eliciendum aliquem actum circa conclusionem illam. Necessitatem specificationis habet voluntas ad amandum bonum secundum communem sententiam, non vero exercitij, quia ex suppositione quod velit elicere actum amoris, potest tamen nullum actum elicere. Necessitatem specificationis & exercitij habet ignis ad producendum calorem in homine approximato, quia non solū debet aliquid producere in tali homine, sed etiam debet producere calorem in ipso: his exemplis vtor in sententia communiore.

CONCLUSIO.

37. *Intellectus necessitatur ad assentiendum conclusioni, & necessitate specificationis, & necessitate exercitij, postquam quod assensum præmissis, & quod indicaverit eas esse bene dispositas in modo, & figura.*

Intellectus
necessita-
tur ad as-
sensum cō-
clusionis
necessitate
specificationis
nisi & exercitij.

Prima pars, quæ est omnium, probatur. Intellectus est potentia naturalis determinata ex se ad cognoscendum obiectum, secundum quod proponitur ipsi: ergo si proponitur ipsi conclusio, ut vera, sufficienter, non potest indicare quod sit falsa, & consequenter si habeat aliquem actum, debet habere assensum, hoc est iudicium quod sit vera. Et certe si voluntas, quæ est potentia libera, non potest nolle bonū, sed si velit tendere vilo modo in illud, debet illud velle; multo magis dicendum est de intellectu quod non possit dissentire vero, sed si habeat aliquem actum circa illud, quod debeat esse assensus.

Confirmatur præterea, quia verum non est obiectum dissensus: ergo non potest intellectus dissentire vero, ut verum; qui conclusio in tali casu proponitur ipsi vera, ergo &c.

Secunda pars est Doctoris in 1. dist. 1. quæst. 4. §. ad argumentum. D. Thoma 1. p. quæst. 82. art. 2. & 1. 2. quæst. 17. art. 6. Durand. 2. dist. 25. quæst. 4. m. 7. quos sequuntur Fohsca 6. Met. c. 1. quæst. 4. sect. 4. Conimbric. 1. Post. quæst. 4. art. 4. Arriaga disp. 15. sect. 6. Complutenses disp. 17. quæst. 4. contra Ruummibid. quæst. 8. Aversam quæst. 25. Log. sect. 3. & alii.

Probant Complutenses, quia in eodem instanti, in quo est assensus minoris, est etiam assensus conclusionis: ergo voluntas imperans, aut permittens assensum minoris non potest impedire assensum conclusionis, & consequenter necessitatur intellectus necessitate exercitij ad assentiendum conclusioni, suppositis assensibus præmissarum. Probant consequentiam, quia voluntas imperans actionem alicuius potentie non potest impedire quicquid necessario sequitur in eodem instanti: sed assensus conclusionis sequitur necessariò in eodem instanti, in quo habetur assensus minoris: ergo.

Hæc probatio dependet à veritate ultimæ minoris, quæ ad aduersariis negari deberet; & quāvis assensus conclusionis haberetur in eodem instanti, in quo haberetur assensus minoris voluntate volente, non tamē inde sequeretur quod haberetur in eodem instanti voluntate nolente; nec ipsi sufficienter probant, quod voluntate etiā volente haberetur ille assensus in eo instanti necessariò. Imo directe petunt principium in illa minori, quæritur, n. an necessario connectatur assensus cōclusionis cū minori.

38. *Probatur ergo aliter*, quia intellectus est potentia mere naturalis: ergo est ex se naturaliter determinatus ad habendum actum circa obiectum debite applicatum: ergo quoties debite applicatur ipsi conclusio sub ratione veri, debet habere aliquem actum circa ipsam; non alium autem quam assensum, ergo. Probatur prima consequentia, quia in hoc distinguitur potentia mere naturalis à libera, quod hæc non necessitatur necessitate exercitij applicato obiecto, illa vero sic.

Confirmatur primò, quia necessitatur necessitate exercitij ad assentiendum primis principiis debite applicatis: ergo & ad assentiendum conclusioni scientificæ debite applicatæ, à paritate rationis.

Confirmatur secundò, quia tam naturalis est potentia

intellectiva, quam visiva: ergo quemadmodū applicato obiecto potentie visivæ debet ipsum videre, ita applicato obiecto suo potentie intellectivæ sub ratione veri debet ipsi assentire.

39. *Dices* hoc esse verum quantum est ex se, sed tamen non inde sequi, quin possit impediri per voluntatem, quæ domina est aliarum potentiarum.

Contra: non potest voluntas impedire, quin oculus videat, quamdiu applicatur sufficienter obiectum; nec potest facere, quin applicato potentie obiecto vehementer delectabili appetitus sensitivus delectetur: ergo non potest etiam facere, quin quamdiu manet obiectum applicatum, intellectus assentiatur ipsi.

Dices intellectum magis esse intimum voluntati, quàm alias illas potentias, & propterea magis posse impedire ipsum, quàm alias potentias. *Contra*, quia quamvis sit magis intimus, non tollitur, quin habeat rationem potentie naturalis, & consequenter quin determinetur ad habendum actum circa suum obiectum sufficienter applicatum. *Deinde*, quamvis potentia sensitiva interior sit magis intimata voluntati, quàm exterior; non tamen sequitur, quod possit impedire, ne habeat actum circa obiectum suum sufficienter applicatum.

Denique gratis dicitur quod ex tali vicinitate posset directe impediri: sed summum quod inde concludi potest, est quod possit intellectum dimovere à consideratione illius obiecti, & sic indireccte impedire, ne ipsi assentiatur: quod nos concedimus.

40. *Dices ultimò*: posset habere rationem potentie naturalis in ordine ad assensum per hoc, quod determinaretur necessario ad agendum supposita volitione, quamvis non posset agere sine tali volitione, ut patet in potentia loco motiva, quæ est potentia naturalis, licet possit suspendi ab actu per voluntatem, quod etiam patet in ipso intellectu respectu actus fidei, naturaliter enim illum producit, licet possit ab ipso impediri per actum voluntatis: ergo ex eo, quod intellectus sit potentia naturalis, non sequitur quin possit per voluntatem suspendi actus eius circa conclusionem.

Respondeo id non sequi ex ratione potentie naturalis quomodocumque, sed ex ratione potentie naturalis nō subordinatæ quantum ad actum suum, ad voluntatem, qualem naturalitatem particularem colligimus tum ex prima confirmatione, tum ab experientia.

Obiicies primò: voluntas non necessitatur necessitate exercitij ad amandum bonum: ergo nec intellectus ad assentiendum vero. *Respondeo* negando consequentiam, quia illa est potentia libera, hæc naturalis.

Obiicies secundò: datur habitus ad facilitandum intellectum ad assensum conclusionis, sed hoc non esset verum, si omnino ita necessitaretur, non posset impediri ab assensu: ergo.

Respondeo negando minorem; ille enim habitus ponitur, vel ut intellectus faciliatur ad disponendas præmissas in ordine ad assentiendum tali conclusioni, vel ut determinetur ad assentiendum illi sine actuali dispositione præmissarum; vel certe, ut magis difficulter possit amoveri etiā indireccte, ne assentiatur tali conclusioni.

Obiicies terriò, quando intellectus iudicat has præmissas: *omnis homo est animal: omne risibile est homo*, non est determinatus ad inferendam hanc conclusionem: ergo *omne risibile est animal*; quæ est conclusio deducibilis ex ipsis in *Barbara*, quia posset inferre aliam conclusionem: ergo aliquid risibile est animal.

Respondeo, quidquid sit, utrum illæ duæ conclusiones debeant censeri diversæ sic, ut una possit haberi ex illis præmissis sine altera, distinguendo antecedens; si eam apprehendat; nego; si non, concedo. Itaque difficultas procedit ex suppositione apprehensionis cōclusionis, quæ suppositio tollitur in obiectione, & propterea nō est ad rē.

QUÆSTIO IV.

Utrum syllogismus ut sit genus Demonstrativus, Topici & Sophistici.

42. *SUPPONENDUM* est ex dictis, syllogismum, ut sic, nō esse aliud quā propositiones rite dispositas secundum

secundum modum & figuram, abstrahendo à natura talium propositionum, hoc est, an sint probabiles, an vero necessaria.

QVÆSTIO. V.

An detur quarta figura Galeni, & utrum dentur modi indirecte concludentes in secunda & tertia figura.

CONCLUSIO I.

Syllogismus ut sic est uniuocus respectu syllogismi demonstratiui & topici.

43. Syllogismus ut sic est uniuocus respectu syllogismi demonstratiui & topici tam bene quam syllogismus demonstratiui ut sic est uniuocus respectu omnis demonstratiui, & genus ut sic respectu omnis generis. Hæc videtur in re esse communis, nec posse negari.

Probat, quia eodem modo prædicatur de ipsis secundum idem nomen ac eandem rationem, ergo eodem modo est uniuocus.

Non proposui autem hanc conclusionem absolute de syllogismo ut sic, sed cum restrictione illa, tam bene; quia sicut dantur plures naturæ genericæ distinctæ rationis; quæ non videntur conuenire uniuoce, ut natura coloris & animalis, ita etiam videntur dari syllogismi, qui non videntur conuenire uniuoce, ut syllogismus factus in materia reali, & factus in materia rationis, & in materia positiua ac negatiua.

CONCLUSIO II.

Syllogismus ut sic formaliter loquendo non est genus respectu syllogismi topici & demonstratiui.

44. Syllogismus ut sic formaliter loquendo non est genus respectu syllogismi topici & demonstratiui ut tales.

Probat: dispositio syllogismi topici, & dispositio syllogismi demonstratiui non distinguuntur specie: ergo syllogismus ut sic, non est genus respectu eorum formaliter loquendo. Antecedens patet, quia in iisdem modis & figuris fiunt; diuersitas autem dispositionis provenit solum ex diuersitate modi & figuræ.

Probat secundum: album ut sic non est genus respectu hominis albi & equi albi: ergo à pari syllogismus ut sic formaliter non est genus respectu syllogismi demonstratiui & topici.

Cõfirmatur: Duo Syllogismi topici facti in Barbara nõ distinguuntur specie in esse Syllogismi formaliter, quauis materia vnus sit distinctissima speciei à materia alterius: ergo syllogismus topicus & demonstratiui facti in Barbara non distinguuntur specie in esse syllogismi, siue ut sic, siue talis formaliter, quantumvis materia, in quibus fiunt, sint distinctæ speciei.

Dixi autem in conclusione, ut tales, quia sine dubio syllogismus topicus factus in Barbara, & demonstratiui factus in Cesare distinguuntur specie, habent enim diuersam dispositionem: sed hoc non contingit ex eo, quod vnus sit demonstratiui, alter topicus, sed ex eo, quod vnus sit in Barbara, alter in Cesare.

45. Obiicies primo: syllogismi topicus & demonstratiui sunt diuersæ speciei: ergo syllogismus, ut sic, quod prædicatur de ipsis in quid, est genus respectu ipsorum.

Respondeo distinguendo antecedens, materialiter concedo; formaliter nego antecedens, & consequentiam.

Obiicies secundo: Plus differunt syllogismi demonstratiui & topicus, quam duo topici aut demonstratiui: ergo differunt specie.

Respondeo, quidquid sit de consequentia, distinguendo antecedens: materialiter concedo, formaliter nego.

CONCLUSIO III.

Syllogismus falsigraphus seu sophisticus, in quo esset defectus in modo & figura, ex eo scilicet, quod constaret quatuor termini, non est syllogismus verus, & consequenter non est species, aut indiuiduum syllogismi ut sic, definit à Philosopho, secus autem esset de syllogismo falsigrapho, in quo non esset talis defectus. Hæc ex se patet, quia ad rationem essentiali syllogismi requiritur, & sufficit debita dispositio in modo & figura: ergo quod non habet illam non est species, nec indiuiduum eius, & quod habet, est aut species, aut indiuiduum.

46. Syllogismus falsigraphus seu sophisticus, in quo esset defectus in modo & figura, ex eo scilicet, quod constaret quatuor termini, non est syllogismus verus, & consequenter non est species, aut indiuiduum syllogismi ut sic, definit à Philosopho, secus autem esset de syllogismo falsigrapho, in quo non esset talis defectus. Hæc ex se patet, quia ad rationem essentiali syllogismi requiritur, & sufficit debita dispositio in modo & figura: ergo quod non habet illam non est species, nec indiuiduum eius, & quod habet, est aut species, aut indiuiduum.

47. Suppono figuram esse rectā dispositionem medijs termini cū extremitatibus in præmissis; medium verum verò terminum esse, qui ponitur in vtraque præmissarum, & non in conclusione; extremitates autem esse illos terminos, qui ponuntur in præmissis & etiam in conclusione. Cum ergo Aristoteles videret tribus tantum diuersis modis posse hanc dispositionem fieri, tres tantum assignauit figuras diuersas: quod autem tribus tantum diuersis modis possit illa dispositio fieri, probat, quia medius terminus non potest disponi cū extremitatibus, nisi vel ita, ut in vna præmissarum subiiciatur vni extremitati, & in altera de alia extremitate prædicetur, & sic habetur prima figura; vel ita, ut prædicetur in vtraque præmissarum de extremitatibus, & sic habetur secunda figura; vel ita, ut subiiciatur in vtraque præmissa extremitatibus, & sic habetur tertia. Sed quoniam duobus modis potest fieri, ut medius terminus subiiciatur in vna præmissarum, & in alia prædicetur, nimirum vel ita ut prædicetur in maiori & subiiciatur in minori, ut si dicatur: omne animal est viuens, omne viuens distinguitur à quocumque lapide: ergo omne animal distinguitur à quocumque lapide, vel ita ut subiiciatur in maiori, & prædicetur in minori, ut si dicam: omne viuens distinguitur à lapide, omne animal est viuens: ergo omne animal distinguitur à lapide. Hinc Galenus existimauit dari quartam figuram, in qua scilicet medius terminus prædicaretur in maiori, & subiiceretur in minori, nam prima est, in qua medius terminus subiicitur in maiori, & prædicatur in minori.

48. Pro resolutione notandum est, propositionem maiorem esse illam, in qua ponitur maior extremitas, minorem vero in qua minor extremitas ponitur. Maior autem extremitas in prima figura est quæ prædicatur de medio; unde propositio illa, in qua subiicitur mediū, est maior propositio, siue primo loco proferatur, siue non. Hoc colligitur ex Philosopho 1. Prior cap. 5. ubi ait: Dico autem maiorem extremitatem in qua medium est, (id est sub qua medium est tanquam subiectum) Minorem voco quæ est sub medio (id est de qua prædicatur medium.) Et hinc Auerroes in conficiendis syllogismis primæ figuræ ponit propositionem, in qua quæ medium prædicatur, in primo loco, & illam, in qua subiicitur, secundo loco; quod nequaquam faceret, si intelligeret maiorem propositionem esse illam, quæ ponitur primo loco, & non potius illam, in qua subiicitur medium.

49. In secunda verò, & tertia figura, non potest maior extremitas colligi hoc modo, quia vtraque vel subiicitur, vel prædicatur; unde aliqui cum Conimbricensibus dicunt maiorem extremitatem in illis esse illam, quæ prædicatur in conclusione, & consequenter maiorem propositionem esse illam præmissam, in qua ponitur illa extremitas. Alij verò dicunt maiorem extremitatē esse illam, quæ ponitur in propositione primo loco prolata, atque propterea illam propositionem esse maiorem. Itā Auerroes q. 5. sect. 8. Sed reuera prior dicendi modus mihi magis placet, primò, quia si sufficiat ut illa sit maior propositio, quod primo loco proferatur in secunda & tertia figura, quare non sufficeret in prima? Deinde & præcipue, quia ex maiori particulari nihil infertur bene in secunda figura secundum Philosophum; at hoc esset falsum, si maior propositio esset censenda, quæ primo loco proferatur, nā hic syllogismus optime cõcludit: aliquod animal est quadrupes: nullus homo est quadrupes: ergo aliquod animal non est homo. Et si dicatur, quod non concludat nisi indirecte, saltē sequitur, quod deberet in secunda figura assignari modus indirecte concludens, cuius maior esset particularis affirmatiua, & minor vniuersalis negatiua, & consequenter quod Philosophus non assignauit omnes modos secundæ figuræ, quod sine magna ratione non est dicendum.

50. Obiicies

50. *Obiicies* contra hoc primò: Illa extremitas est censenda maior, quæ obtinet digniorem locum in præmissis; non potest autem intelligi dignior locus, quando extremitas utraque subiicitur aut prædicatur, nisi per hoc quod ponatur in primo loco.

Respondeo negando minorem, nam ille est dignior locus in secunda figura & tertia, ratione cuius fit ut in conclusione debeat prædicari.

Obiicies secundo: si non posset intelligi maius extremum, nisi per hoc quod esset illud, quod prædicari deberet in conclusione, & non illud, quod poneretur in primo loco, non daretur sufficiens regula ad concludendum in *Ferio*, quia posset quis dubitare quam extremitatem prædicaret de alia in conclusione.

Respondeo negando sequelam, quia sufficit quod cognoscat illam extremitatem debere prædicari, quæ ponitur in prima propositione, quando propositiones proferuntur eo ordine, quo collocantur litteræ istius modi; quod si alio modo proferuntur, ut verbi gratia, si prius proferretur, particularis affirmativa, semper tamen debet prædicari illa extremitas, quæ poneretur in prima propositione, si proferretur iuxta illas litteras.

CONCLUSIO I

51. *Non datur quarta figura distincta à prima.* Hæc est communis contra *Medicos*, quos sequitur *Camerarius* quæst. 13.

Probat autem, non propterea quod dentur in ea modi inutiliter concludentes, ut volunt aliqui, quia in prima etiam figura datur tales modi, ut patet, & quia sufficit ad figuram bonam, quod habeat aliquos modos utiliter concludentes: Nec propterea quod iuxta eam sequatur prædicatio alicuius de seipso, ut vult *Auerroes*, quia non magis hoc fit in quarta figura, quam in modis indirectis primæ figuræ; & si fieret etiam, non esset ad rem, quia ad figuram sufficit quod bene & necessario concludat vi formæ, quæcumque demum sit natura propositionum. Nec propterea quod innaturaliter concludat, ut idem etiam dicit *Auerroes*, quia si intelligatur per innaturaliter concludere, quod in conclusione eius prædicetur quod minus aptum est prædicari, seu quod intellectus potius inclinaretur ad subiiciendum, quam ad prædicandum, idem omnino fit in modis indirectis primæ figuræ, qui tamen propterea non reiciuntur. Si autem intelligatur per innaturaliter concludere, quod non concludatur ita euidenter in ea, ut intellectus subito percipere possit bonam esse illationem, hoc non refert, quia idem fit in secunda & tertia figura.

Confirmatur, quia ideo secunda & tertia figura cognoscuntur esse bonæ, quod possint reduci ad modos primæ figuræ: sed etiam quarta figura, si esset distincta à prima posset reduci ad illos modos.

Confirmatur secundo, quia ad bonam figuram nihil aliud requiritur, quam quod infallibiliter, & necessario concludat vi formæ: sed ita fit in modis quartæ figuræ, siue innaturaliter concludat, siue non.

Probat ergo aliter ex dictis: illa figura non est distincta à prima, in qua maior extremitas prædicatur in maiori, & minor subiicitur in minori in præmissis, ut fatentur aduersarii: sed ex dictis constat maiorem extremitatem in illa figura esse illam, quæ prædicatur, minorem vero extremitatem esse illam, quæ subiicitur; & illam esse maiorem propositionem, in qua ponitur illa extremitas, quæ prædicatur: ergo figura quarta non distinguitur à prima. Probatur consequentia, quia in figura quarta necessario maior extremitas prædicatur in maiori, & minor extremitas subiicitur in minori. Hæc probatio conuenit nostram conclusionem, & propterea sufficeret, nisi quod habeat aliquid de nomine, quatenus dependet ab eo, quod intelligitur per maiorem propositionem.

52. *Probat* ergo secundo: Transpositio præmissarum non sufficit ad variandam figuram: sed illa quæ dicitur quarta, non differt à prima, nisi per transpositionem præmissarum, quatenus scilicet propositio, quæ primò proferretur in prima figura, deberet secundo loco proferri

in quarta, ergo. Probatur maior primò, quia figura nihil aliud est, quam apta collocatio extremorum cum medio termino secundum prædicationem & subiunctionem: sed eadem est dispositio extremorum cum medio termino, siue præmissæ transponantur, siue non, quia idem prædicatur de medio, & idem subiicitur ipsi, ut patet. Probatur secundo eadem maior, quia licet quando proferuntur vocaliter syllogismi, una propositio præcedat alteram, tamen in intellectu debent esse simul, & impertinens est quod, una ex præmissis alteram præcedat: ergo ex illa præcessionem nihil habetur ad propositum. Et per hoc patet falsum esse, quod dicit *Camerarius*, multum facere transpositionem propositionum ad distinctionem syllogismorum.

Confirmatur, quia in duobus modis secundæ figuræ *Cesare*, & *Camestres* præmissæ transponuntur, & tamen sunt eiusdem figuræ: ergo transpositio præmissarum non arguit diuersitatem figuræ.

Dices non propterea solù quartam distingui à prima, quod præmissæ transponantur, sed per hoc quod in conclusione subiicitur extremitas prædicata in præmissis.

Contra, quia in modis indirectis primæ figuræ idem fit: ergo hoc non sufficit ad variandas figuras. Itaque si in conclusione syllogismi quartæ figuræ prædicetur extremitas prædicata in præmissis, directe concludet, & necessario erit in aliquo ex quatuor primis modis primæ figuræ: si autem subiicitur, indirecte concludet, & erit in aliquo ex modis indirectis primæ figuræ.

53. *Obiicies primò*: sufficit ad diuersitatem figurarum diuersitas combinationis medij cum extremitatibus conclusionis: sed diuersa est combinatio huiusmodi in prima & quarta figura, quia in prima medium subiicitur prædicato conclusionis, in quarta vero prædicatur de prædicato conclusionis.

Respondeo negando minorem, (quidquid sit de maiori) cum sua probatione, quia etiam in modis indirectis primæ figuræ medium prædicatur de prædicato conclusionis, ut patet.

Respondeo secundo distinguendo maiorem ex diuersitate combinationis cum illis, ex quo fieret, ut prædicaretur de prædicato conclusionis, & non subiiceretur ipsi, nego, quia sic non in eadem figura esset *Barbara* & *Baralipon*; ex diuersitate combinationis ex qua fieret ut subiiceretur vni extremitati conclusionis, & prædicaretur alteri indeterminate, aut ut de utraque prædicaretur, vel utrique subiiceretur, concedo maiorem, & nego minorem cum consequentia suæ probationis.

54. *Obiicies secundo*: *Cesare* & *Camestres*, distinguuntur solum ob transpositionem præmissarum: ergo transpositio præmissarum sufficit ad distinguendum quartam figuram à prima.

Respondeo primò negando consequentiam: quia quod sufficit ad variandos modos non sufficit ad variandas figuras, ut patet.

Respondeo secundo negando antecedens, sed potius ex variatione conclusionis, quia quod est prædicatum in vna conclusione, est subiectum in altera: quod autem hoc sufficiat solum, quamuis non transponeretur præmissæ, patet ex *Darii* & *Dabitis*, quæ ob aliam rationem non variantur.

CONCLUSIO II.

55. *Non potest indirecte concludi in secunda figura aut tertia.* Hæc est contra communior sententiam, quam citat & sequitur *Auersa* quæst. 25, sect. 8.

Probat, quia tunc indirecte concluditur, quando maior extremitas subiicitur in conclusione: sed in secunda & tertia figura hoc non potest fieri, quia ut patet ex dictis, in his figuris istud est maior extremitas quod prædicatur in conclusione: ergo maior extremitas in iis non potest subiici.

Probat secundo, quia si in aliquo modo ex his possit indirecte concludi, maxime in *Cesare*: sed in hoc non: ergo. Probatur minor: quia syllogismus in *Cesare*, in quo indirecte concluderetur, non differret à syllogismo facto

Nō potest
indirecte
concludi
in secunda
aut tertia
figura.

in *Camestres*, nisi per transpositionem præmissarum: ergo non esset in *Cesare*, sed in *Camestres*. Probatur consequentia: per solam transpositionem præmissarum, quando conclusio est eadem, non variatur modus: ergo quandoquidem iste syllogismus non differret à syllogismo facto in *Camestres* circa eandem materiam, nisi per transpositionem præmissarum debet censerī factus in *Camestres* & non in alio modo distincto.

Confirmatur hoc: hi duo syllogismi fiunt in *Barbara*: omnis homo est risibilis, omne risibile est animal, ergo omnis homo est animal. Omne risibile est animal: omnis homo est risibilis: ergo omnis homo est animal; & tamen transponuntur præmissæ: ergo sola transpositio præmissarum non variat modum, & consequenter, quandoquidem syllogismus, in quo concluderetur indirecte in *Cesare*, non differret à syllogismo facto in *Camestres*, nisi per transpositionem præmissarum, debet censerī factus in *Camestres*.

Obiicies: in *Darapti* potest duplex conclusio ex iisdem præmissis inferri ita, ut in vna prædicetur quod subiicitur in altera, & è contra; nec etiam syllogismus ille potest pertinere ad vllum alium modum: ergo aliqua ex conclusionibus erit indirecta.

Respondeo negando consequentiam, quia vtraque est directa, quandoquidem illa, quæ diceretur indirecte sequi, sequeretur directissime si transponerentur præmissæ in eodem modo.

Obiicies secundo Scotum, qui 1. Prior. quæst. 16. & 17. ait dari modos indirecte cōcludentes in tribus figuris.

Respondeo id ipsū dixisse ex suppositione, quod maior propositio esset, quæ primo loco proferretur, & quod ad variationē modorū sufficeret transpositio propositionū. Et quidem ex illa hypothesi id esset verissimum.

QVÆSTIO V.

De principiis, quibus ars syllogistica innititur.

Quid
dictū de
omni

57. **P**hilosophus assignauit duo principia, quibus ars syllogistica innititur, scilicet *Dictum de omni*, cui innituntur syllogismi affirmatiui, & *Dictum de nullo*, cui innituntur syllogismi negatiui. *Dictum de omni* significat quod quidquid vniuersaliter prædicatur de aliquo, prædicatur etiam de quocumque contento sub ipso, quod lumine naturali est euident, vnde apparet veritas illationis huius syllogismi facti in prima figura: *Omne vitium est detestandum: intemperantia est vitium: ergo est detestandum*: nam detestatio, quæ prædicatur in maiori de vitio in vniuersali, prædicatur in conclusione de *Intemperantia*, & in minori ostenditur, quod *Intemperantia* continetur sub vitio. *Dictum de Nullo* significat, quod quidquid vniuersaliter negatur de aliquo, negari etiā debeat de quocumque contento sub ipso. Quod etiā lumine naturali notum est, & hinc apparet veritas illationis huius syllogismi facti in *Celarè*: *Nullū animal est lapis: omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis*: nam lapis, qui negatur vniuersaliter in maiori de animalibus, negatur etiam in conclusione de homine, & in minori ostenditur quod homo continetur sub animali.

Quid
dictum
de nullo.

Nullus autem syllogismus valet, qui non potest regulari per hæc principia: & quamvis syllogismi secundæ, & tertiæ figuræ, non apparent prima facie per ipsa regulari, reuera tamen regulantur, ut patet ex eo quod possint reduci ad syllogismos directos primæ figuræ.

Solet etiam assignari aliud principium, cui innituntur syllogismi, tertiæ præsertim figuræ, nimirū *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*: nam quandoquidem duæ extremitates dicuntur de medio termino, in maiori vna, & in minori altera, & consequenter sunt eadē ipsi; hinc necessarium esse videtur quod sint eadē inter se, & consequenter quod vnum ex ipsis possit dici de altero.

Sed contra hoc principium opponi potest maxima difficultas ex materia de Trinitate, nepe quod si illud principium esset verū, sequeretur quod Pater & Filius essent eadē inter se, & posset dici de Patre quod sit Filius, & è cōtra; quandoquidē sunt eadē vni tertio, nepe essentia di-

uinæ, cui realiter identificantur. Vnde cum hoc sit falsū, nam Pater & filius sunt duo supposita realiter distincta, sequitur quod illud principium non sit verum.

Propter hanc difficultatem multi putant illud principium non esse vniuersaliter verum, nec valere in diuinis, licet in creatis sit vniuersaliter verum. At sane valet etiam in diuinis quoad aliqua, nam optime sequitur, ex eo quod identificentur misericordia diuina & iustitia diuina essentia diuinæ, quod etiam identificentur inter se, si sequitur in creatis ex eo, quod intellectus & voluntas identificentur animæ realiter, quod identificentur etiam inter se. Alij dicunt principium currere quidem vniuersaliter in omni materia tam diuinā: quā creatā, si tamen intelligatur bene, prout intelligi debet; quomodo autem intelligi debet, non adeo facile explicari potest, & variis modis ipsum explicandi vtuntur auctores, quos iam non placet examinare: sed tota difficultas referenda videbatur ad Tractatum de Trinitate, vbi Doctores communius eam tractare solent.

QVÆSTIO VLTIMA.

Vtrum syllogismus expositorius concludat vi forma, an vi materia.

58. **S**yllogismus expositorius secundum Doctorem 1. Posterior. q. 11. est cuius medius terminus est singularis seu discretus. Terminus autem singularis est triplex: vnus qui ita significat vnā rem singularem determinatē, ut non significet saltem vniuoce res diuersas, talis est *Petrus, hic homo, filius Regis* ex suppositione quod non habeat nisi vnicū. Alius est terminus singularis, qui significat vnā rem singularem, potest tamen dici de pluribus, quibus illa res singularis est eadem, talis est *Deus, & essentia diuina*, nam Deus & essentia diuina licet significant Deitatem, quæ vna numero est, possunt tamen prædicari de Patre, Filio, & Spiritu sancto, qui distinguuntur realiter. Denique alius est terminus singularis discretus, qui significat successiue res diuersas singulares, ut *Tyber* significat aquam, quæ modo fluit hic Romæ, & aquam etiam quæ fluxit ante centum annos. Itaque ille syllogismus, cuius medius terminus est singularis, est *syllogismus expositorius*, ut *Petrus currit, Petrus loquitur*: ergo loquens currit: Deus est bonus, Pater æternus est Deus, ergo Pater æternus est bonus.

CONCLUSIO.

59. *Omnis syllogismus expositorius, regulatus per Dici de omni, aut Dici de nullo, est bonus & concludit vi forma.* Est Doctoris supra.

Probatur, quia per syllogismum expositorium ostenditur, quod syllogismi tertiæ figuræ bene concludant: ergo ipsemet bene concludit.

Deinde omnis ille syllogismus est bonus, & tenet vi formæ, quando seruata tali dispositione in quacunque materia bene concluditur: sed ita est de dispositione syllogismi expositorii: ergo. Minor patet inductione, & quia non potest ostendi, in qua materia non concluderetur. Vt autem sciatur vtrum regulatur per illa principia: si syllogismus sit affirmatiuus, maior debet fieri vniuersalis affirmatiua; si vero syllogismus sit negatiuus, maior debet fieri vniuersalis negatiua: & hinc si maior sit vera, & minor similiter, impossibile est quin conclusio sit vera, propter *Dici de omni* & *Dici de nullo*, & consequenter syllogismus regulabitur per *Dici de omni*, aut *Dici de nullo*: verbi gratia, si velimus cognoscere vtrum per *Dici de omni* regulatur hic syllogismus affirmatiuus: *Petrus currit, Petrus loquitur*, ergo loquens currit; debemus resoluerē maiorem in affirmatiuam vniuersalem hoc modo: *Omne quod est Petrus currit*, & alias propositiones addere: & quia hoc factū, si maior & minor concedantur, necesse est vt concedatur consequentia, syllogismus regulatur per *Dici de omni*. Similiter si velimus scire, vtrum syllogismus negatiuus regulatur per *Dici de nullo*, vt: *hic Petrus non loquitur, hic Petrus sedet*, ergo hoc sedens non loquitur; debemus resoluerē maiorem in vniuersalē negatiuā sic: *Omne quod est hic Petrus, nō loquitur*; & quia si præmissæ

Omnis syllogismus expositorius regulatus per Dici de omni, & nullo concludit vi formæ.

præmissæ sint veræ, impossibile est quin sit vera conclusio, propterea syllogismus est regulatus per Dici de nullo: si autem facta tali resolutione, maior nō sit vera, iudicandū est syllogismos non regulari per illa principia, & cōsequenter illationē non valere, saltē vi formæ.

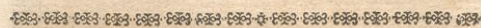
Ex quibus patet, quod hic syllogismus expositorius non inferat conclusionem formaliter: *Deus est Pater, Deus est Filius, ergo Filius est Pater*, quia non regulatur per *Dici de omni*, non enim est verum quod omne, quod est Deus, sit Pater. Et idem patet de hoc etiam syllogismo expositorio: Tyber fuit Romæ à centū annis, hæc aqua, quæ modo Romæ currit, est Tyber; ergo fuit Romæ à centum annis, quia si resoluatur maior in affirmatiuam vniuersalem, non erit vera, falsum enim est quod omne quod est Tyber fuit Romæ à centum annis.

DISPUTATIONES IN DVOS LIBROS.

DE POSTERIORI RESOLUTIONE.

IN his libris agit Philosophus de *Demonstratione*, quæ est perfectissimum quid ex omnibus, quæ per se in tota Logica tractantur; & quia ad nihil aliud deseruit Demonstratio, quam acquirendam scientiam, propterea communiter solet hic etiam agi de scientia tam actuali quam habituali.

DISPUTATIO XXI. DE DEMONSTRATIONE.

RIVS tractabimus de *Demonstratione*, quàm de scientia actuali, aut habitibus, quia id magis ad Logicam spectat.

QVÆSTIO I.

De Præcognitionibus & Præcognitis.

Omnis cognitio intellectiva sit ex præexistenti cognitione.

SUPpono omnem cognitionem intellectuam, siue sit doctrina, hoc est, noticia propria industria & labore inuēta; siue sit disciplina, hoc est noticia operis Magistri & præceptoris acquisita, ex præexistenti fieri cognitione: nam omnis noticia intellectiva aut est discursiva, & sic fit ex cognitione istarū præmissarum, ex quibus deducitur; aut est iudicativa sine discursu, & sic præsupponit apprehensionem extremorum, quæ iudicantur esse vel non esse connexa; aut denique est simplex apprehensio, & sic præsupponit aliquam cognitionem alicuius sensus externi, quia iuxta vulgatum axioma: *Nihil est in intellectu, quod non fuit in sensu*. Quia ergo per demonstrationem habetur noticia intellectiva, & quidem discursiva, quæ propterea debet præsupponere alias cognitiones, ex quibus fit; queritur quanam potissimum debeant præcognosci ante demonstrationem, & quales cognitiones debent haberi de illis, quæ præcognoscenda sunt. Quæ sane res magis intricata est, quam vilis, & propterea ab ea nos breuiter expediemus.

Non quaritur autem de omnibus omnino rebus, quæ præcognosci debent; sed de iis, quarum cognitio per se necessaria est, & sufficeret, modo haberetur absque aliarum rerum cognitione: vnde patet hic non agi de præcognitione sensitiua siue sensus externi, siue interni; quia quamvis necessaria sit pro hoc statu, tamen non est sic necessaria, quin si haberentur aliæ cognitiones intellectuales sine ipsa, illæ solæ sufficerent.

CONCLUSIO

2. Duæ sunt præcognitiones necessario præhabende antequam quis possit demonstrare probare conclusionem aliquam. Hæc est communis, & probatur, quia debet præcognoscere, quid sit subiectum, & quid prædicatum conclusionis; & vterius debet præcognoscere, an præmissæ sint veræ: ergo debet habere duas præcognitiones. Consequentia patet, quia cognitio, quæ cognoscit præmissas esse veras, est distincta à cognitione, quæ cognoscit quid sit subiectum, & quid prædicatum conclusionis. Probatur antecedens, quia si non intelligit quid sit subiectum, & quid prædicatum conclusionis, nunquam potest intelligere præmissas esse veras, & consequenter non potest assentiri illis, nam in vna ex præmissis poni debet prædicatum conclusionis, & in altera subiectum. *Sed in hoc non est difficultas*, sed vtrum debeant dari plures præcognitiones quam duæ: & ratio dubitandi est, quod etiam medius terminus debeat præcognosci; & vterius de ipso subiecto & prædicato conclusionis debeant haberi duæ præcognitiones: vnde, quandoquidem vterius debeant præmissæ cognosci, videntur requiri tres aut quatuor cognitiones.

Duæ præcognitiones præhabende ad demonstrationem.

Possit ad hoc responderi, in conclusione asseri duas, non vero negari plures, quæ vtrum dentur vel non dentur, parui est emolumenti cognoscere.

Possit etiam responderi, licet plures habendæ sint præcognitiones quam duæ, eas tamen reduci ad duas vniuersales, scilicet præcognitionem *an sit*, & ad præcognitionem *quid sit*: nulla enim videtur cognitio prærequisita proxime ad demonstrationem, quæ non sit cognitio *an sit* vel *quid sit* siue dentur plures cognitiones quam duæ, siue non dentur.

CONCLUSIO II.

3. Tria sunt præcognita, scilicet subiectum, ac prædicatum conclusionis, ac præmissa. Hæc etiam est communis, & præcognita patet ex dictis, quia illud, de quo debet haberi præcognitio, est præcognitum.

Dices: etiam medium debet præcognosci. *Respondeo primo* hoc non esse contra conclusionem. *Respondeo secundo*, medium cognosci illa cognitione, qua cognoscitur quid sit subiectum, aut quid sit prædicatum conclusionis; vnde non est præcognitum distinctum à subiecto aut prædicato.

Dices: Duæ sunt præcognitiones, ergo duo tantum erunt præcognita. *Respondeo* negando consequentiam, quia possunt plura cognosci per cognitiones eiusdem rationis, vt etiam in proposito sit, nam cognitio, quæ haberi debet de subiecto conclusionis, est cognitio quid sit, & talis etiam est cognitio, quæ habetur de prædicato conclusionis.

Quæres quid intelligitur per præcognitiones *an sit*, & *quid sit*?

Respondeo per *an sit* intelligi illam cognitionem, qua intelligit quis præmissas esse veras, vel qua intelligit aliquid existere vel posse existere; per *quid sit* vero intelligitur illa cognitio, qua cognoscitur de re quid sit, siue distincte, vt importatur per definitionem, siue confuse, vt importatur per nomen.

Quid præcognitio an sit. Quid sit.

QVÆSTIO II.

Quid sit Demonstratio.

4. DVobis modis definiuit Philosophus *Demonstrationem*, primo sic: *Demonstratio est syllogismus faciens scire*, quæ descriptio est desumpta ex fine demonstrationis, qui est generare scientiam; secundo sic: *Demonstratio est syllogismus constans præmissis veris primis, immediatis, prioribus, notioribus, & causis conclusionis*: quæ descriptio est materialis, ostendens qualis debet esse materia, ex qua confici debet demonstratio. Vtrique autem harum demonstrationis descriptionum est bona, quia omni, & soli conuenit; sed posterior magis deseruit ad cognoscendum, quomodo debeat confici; & propterea latius explicari solet.